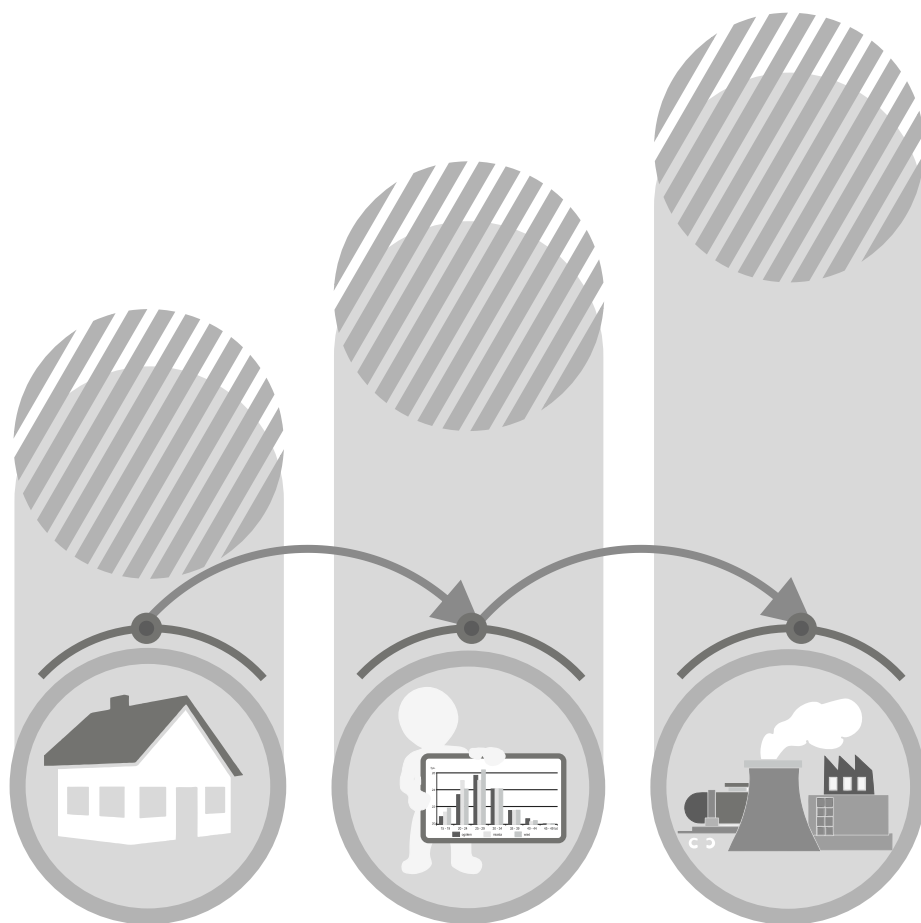

Warunki życia ludności w województwie lubelskim w latach 2013-2017

Population Living Conditions in Lubelskie Voivodship
in Years 2013-2017

Warunki życia ludności w województwie lubelskim w latach 2013-2017

Population Living Conditions in Lubelskie Voivodship
in Years 2013-2017

Opracowanie merytoryczne

Content-related works

Urząd Statystyczny w Lublinie, Lubelski Ośrodek Badań Regionalnych

Statistical Office in Lublin, Lublin Centre for Regional Surveys

Zespół autorski

Editorial team

Zofia Dymek, Magdalena Ściborek-Rycyk

Kierujący

Supervisor

Krzysztof Markowski

Prace redakcyjne

Editorial work

Zofia Dymek, Magdalena Ściborek-Rycyk

Tłumaczenie

Translation

Katarzyna Siemiaszko

Skład i opracowanie graficzne

Typesetting and graphics

Aneta Olszewska-Welman

ISSN 2080-0460

Publikacja dostępna na stronie

Publications available on website

<http://lublin.stat.gov.pl/publikacje-i-foldery/>

Przy publikowaniu danych US prosimy o podanie źródła

When publishing SO data — please indicate the source

Przedmowa

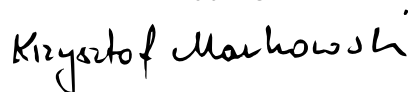
Mam przyjemność przedstawić Państwu publikację „Warunki życia ludności w województwie lubelskim w latach 2013-2017” opracowaną przez pracowników Urzędu Statystycznego w Lublinie. Jest to pierwsze wydanie z serii „analizy statystyczne” opisujące zróżnicowane warunki życia mieszkańców województwa lubelskiego na tle pozostałych województw w kraju oraz w powiatach województwa lubelskiego.

Zaprezentowane w publikacji dane w przekroju terytorialnym dla 2013 i 2017 roku pozwoliły na przeprowadzenie analizy kierunków i dynamiki zmian warunków życia ludności w następujących grupach tematycznych: „Rynek pracy, aktywność gospodarcza i stopień atrakcyjności regionu”, „Zamożność mieszkańców i warunki mieszkaniowe”, „Infrastruktura gospodarcza”, „Infrastruktura społeczna i bezpieczeństwo publiczne”. Do opisu każdej grupy wykorzystano zestaw zmiennych diagnostycznych określających natężenie i przestrzenne zróżnicowanie omawianych grup.

Ponadto opisane w publikacji tematy zilustrowano dodatkowo prezentacjami graficznymi w postaci wykresów przedstawiających województwo lubelskie na tle kraju oraz map województwa lubelskiego w podziale na powiaty. Dodatkowo w aneksie zamieszczone zostały tablice ze zmiennymi diagnostycznymi i zmiennymi syntetycznymi dotyczącymi województw i powiatów województwa lubelskiego.

Jestem przekonany, że przedstawiony materiał statystyczny będzie dla Państwa użytecznym źródłem informacji na temat warunków życia ludności w województwie lubelskim. Zachęcam też Państwa do pogłębienia wiedzy na temat zaprezentowanych w naszej publikacji zagadnień i do zapoznania się z bardziej szczegółowymi danymi, które dostępne są zarówno w Urzędzie Statystycznym w Lublinie jak i na naszej stronie internetowej <http://lublin.stat.gov.pl>.

Dyrektor
Urzędu Statystycznego
w Lublinie

dr Krzysztof Markowski

Lublin, kwiecień 2019 r.

Preface

It is my pleasure to present the publication entitled "Population Living Conditions in Lubelskie Voivodship in Years 2013-2017," which was prepared by employees of the Statistical Office in Lublin, to you. It is the first study from the "statistical analyses" series, describing diversified living conditions of inhabitants of lubelskie voivodship in comparison with other voivodships in the country and within lubelskie voivodship powiats.

The data presented in the publication in the territorial profile for years 2013 and 2017 allowed to carry out the analysis of the directions and dynamics of changes of the population living conditions within the following subject groups: "Labour Market, Economic Activity and Region Attractiveness Level", "Wealth of Inhabitants and Housing Conditions", "Economic Infrastructure" and "Social Infrastructure and Public Security". A set of diagnostic variables was used to describe each group, determining the intensity and spatial diversification of the discussed groups.

What is more, the topics described in the publication were additionally illustrated with graphic presentations in the form of charts showing lubelskie voivodship in comparison with other voivodships in the country as well as maps of lubelskie voivodship divided into powiats. Moreover, the appendix includes tables with diagnostic variables and synthetic variables regarding voivodships and powiats of lubelskie voivodship.

I am convinced that the presented statistical material will provide you with a great insight into the population living conditions in lubelskie voivodship. I would also like to encourage you to deepen your knowledge of the issues presented in our publication and to familiarize yourselves with more detailed data which is available both in the Statistical Office in Lublin and on our website <http://lublin.stat.gov.pl>.

Director
of Statistical Office
in Lublin

Krzysztof Markowski, PhD

Lublin, April 2019

Spis treści

Contents

Przedmowa.....	3
<i>Preface .....</i>	<i>4</i>
Objaśnienia znaków umownych i ważniejsze skróty	14
<i>Symbols .....</i>	<i>14</i>
Wstęp.....	16
<i>Introduction.....</i>	<i>18</i>
Synteza.....	20
<i>Executive summary.....</i>	<i>29</i>
Rozdział 1. Zastosowana metoda badawcza i dobór zmiennych	39
<i>Chapter 1. Applied research method and variable selection.....</i>	<i>39</i>
Rozdział 2. Ogólna sytuacja demograficzna województwa lubelskiego	45
<i>Chapter 2. General demographic situation of lubelskie voivodship .....</i>	<i>45</i>
2.1. Stan i struktura ludności.....	45
2.1. <i>Condition and structure of population .....</i>	<i>45</i>
2.2. Przyrost naturalny ludności.....	49
2.2. <i>Natural increase of population .....</i>	<i>49</i>
2.3. Migracje ludności na pobyt stały	51
2.3. <i>Migration of population for permanent residence .....</i>	<i>51</i>
Rozdział 3. Rynek pracy, aktywność gospodarcza i stopień atrakcyjności gospodarczej.....	54
<i>Chapter 3. Labour market, economic activity and economic attractiveness level .....</i>	<i>54</i>
3.1. Pracujący	54
3.1. <i>Employed persons .....</i>	<i>54</i>
3.2. Warunki pracy.....	58
3.2. <i>Work conditions.....</i>	<i>58</i>
3.3. Bezrobocie.....	60
3.3. <i>Unemployment .....</i>	<i>60</i>
3.4. Stopień atrakcyjności regionu.....	65
3.4. <i>Region attractiveness level.....</i>	<i>65</i>
3.5. Wskaźnik syntetyczny determinanty „Rynek pracy, aktywność gospodarcza i stopień atrakcyjności regionu”.....	66
3.5. <i>Synthetic ratio of the “Labour market, economic activity and region attractiveness level” determinant .....</i>	<i>64</i>
Rozdział 4. Zamożność mieszkańców i warunki mieszkaniowe.....	70
<i>Chapter 4. Wealth of residents housing conditions.....</i>	<i>70</i>
4.1. Zamożność mieszkańców	70
4.1. <i>Wealth of residents.....</i>	<i>70</i>
4.1.1. Produkt Krajowy brutto.....	70
4.1.1. <i>Gross Domestic Product (GDP) .....</i>	<i>70</i>
4.1.2. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto	71
4.1.2. <i>Average monthly gross wages and salaries.....</i>	<i>71</i>
4.1.3. Środowiskowa pomoc społeczna.....	72
4.1.3. <i>Social assistance at domicile.....</i>	<i>72</i>
4.1.4. Świadczenia rodzinne.....	75
4.1.4. <i>Family benefits.....</i>	<i>75</i>
4.1.5. Dodatek mieszkaniowy.....	76
4.1.5. <i>Housing allowance.....</i>	<i>76</i>
4.1.6. Zasoby materialne	77
4.1.6. <i>Material resources.....</i>	<i>77</i>

4.2. Warunki mieszkaniowe	81
4.2. <i>Housing conditons</i>	81
4.2.1. Zasoby mieszkaniowe	81
4.2.1. <i>Dwelling stocks</i>	81
4.2.2. Wyposażenie mieszkań w instalacje sanitarno-techniczne	87
4.2.2. <i>Dwellings fitted with sanitary and technical installations</i>	87
4.3. Wskaźnik syntetyczny determinanty „Zamożność mieszkańców i warunki mieszkaniowe”.....	90
4.3. <i>Synthetic ratio of “Wealth of inhabitants and housing conditions” determinant</i>	90
Rozdział 5. Infrastruktura gospodarcza	93
<i>Chapter 5. Economic infrastructure</i>	93
5.1. Obszar i położenie geograficzne	93
5.1. <i>Area and geographic location</i>	93
5.2. Ochrona środowiska	94
5.2. <i>Environmental protection</i>	94
5.2.1. Obszary prawnie chronione	94
5.2.1. <i>Areas under legal protection</i>	94
5.2.2. Zanieczyszczenie powietrza.....	97
5.2.2. <i>Air pollution</i>	97
5.2.3. Ścieki przemysłowe i komunalne	100
5.2.3. <i>Industrial and municipal wastewater</i>	100
5.2.4. Odpady komunalne.....	102
5.2.4. <i>Municipal waste</i>	102
5.2.5. Odpady przemysłowe.....	106
5.2.5. <i>Industrial waste</i>	106
5.3. Gospodarka wodno-kanalizacyjna	107
5.3. <i>Water and sewage management</i>	107
5.3.1. Wodociągi	107
5.3.1. <i>Water supply system</i>	107
5.3.2. Kanalizacja	109
5.3.2. <i>Sewage system</i>	109
5.4. Infrastruktura transportowa.....	111
5.4. <i>Transport infrastructure</i>	111
5.4.1. Sieć drogowa	111
5.4.1. <i>Road network</i>	111
5.4.2. Sieć kolejowa	113
5.4.2. <i>Railway network</i>	113
5.4.3. Ścieżki rowerowe.....	114
5.4.3. <i>Cycle lanes</i>	114
5.4.4. Transport lotniczy.....	116
5.4.4. <i>Air transport</i>	116
5.5. Handel.....	117
5.5. <i>Trade</i>	117
5.6. Wskaźnik syntetyczny determinanty „Infrastruktura gospodarcza”	119
5.6. <i>Synthetic ratio of “Economic infrastructure” determinant</i>	119
Rozdział 6. Infrastruktura społeczna i bezpieczeństwo publiczne	123
<i>Chapter 6. Social infrastructure and public safety</i>	123
6.1. Ochrona zdrowia i opieka społeczna	123
6.1. <i>Health care and social care</i>	123
6.1.1. Ochrona zdrowia	123
6.1.1. <i>Health care</i>	123
6.1.2. Umieralność	131
6.1.2. <i>Mortality</i>	131
6.1.3. Opieka społeczna	135
6.1.3. <i>Social welfare</i>	135

6.1.4. Opieka nad dzieckiem do lat 3	139
6.1.4. <i>Social assistance for a child up to the age of 3</i>	139
6.2. Oświata i wychowanie.....	141
6.2. <i>Education</i>	141
6.2.1. Wychowanie przedszkolne	141
6.2.1. <i>Pre-primary education</i>	141
6.2.2. Szkolnictwo podstawowe i gimnazjalne	144
6.2.2. <i>Primary and lower secondary education</i>	144
6.2.3. Szkolnictwo ponadgimnazjalne	145
6.2.3. <i>Upper secondary education</i>	145
6.2.4. Szkolne koła zainteresowań	148
6.2.4. <i>School interest circles</i>	148
6.2.5. Szkolnictwo wyższe	149
6.2.5. <i>Tertiary education</i>	149
6.2.6. Finansowanie oświaty	150
6.2.6. <i>Financing of education</i>	150
6.3. Kultura i czas wolny.....	152
6.3. <i>Culture and free time</i>	152
6.3.1. Placówki biblioteczne, kina i muzea	152
6.3.1. <i>Public libraries, cinemas and museums</i>	152
6.3.2. Obiekty turystyczne	156
6.3.2. <i>Tourist accommodation establishments</i>	156
6.3.3. Placówki usługowe	158
6.3.3. <i>Service facilities</i>	158
6.3.4. Imprezy masowe	159
6.3.4. <i>Mass events</i>	159
6.4. Bezpieczeństwo publiczne	160
6.4. <i>Public safety</i>	160
6.4.1. Przestępstwa stwierdzone przez Policję w zakończonych postępowaniach przygotowawczych.....	161
6.4.1. <i>Crimes ascertained by the Police in completed preparatory proceedings</i>	161
6.4.2. Wypadki drogowe	163
6.4.2. <i>Road accidents</i>	163
6.5. Wskaźnik syntetyczny determinanty „Infrastruktura społeczna i bezpieczeństwo publiczne”	165
6.5. <i>Synthetic ratio of “Social infrastructure and public safety” determinant</i>	165
Rozdział 7. Ocena ogólnych warunków życia ludności	168
<i>Chapter 7. General assessment of population living conditions</i>	168
Aneks	176
<i>Appendix</i>	176
Uwagi metodyczne.....	232
<i>Methodological notes</i>	232
Bibliografia.....	233
<i>Bibliographic</i>	233

Spis wykresów

List of charts

1. Wskaźnik urbanizacji w 2017 r.....	46
1. <i>Urbanization rate in 2017</i>	46
2. Ludność według biologicznych grup wieku i płci w województwie lubelskim w 2017 r.	48
2. <i>Population by biological age groups and sex in lubelskie voivodship in 2017</i>	48

3. Przyrost naturalny w 2017 r.....	50
3. <i>Natural increase in 2017</i>	50
4. Saldo migracji stałych w 2017 r.	52
4. <i>Net migration for permanent residence in 2017</i>	52
5. Wskaźnik zatrudnienia według województw w 2017 r.	55
5. <i>Employment rate by voivodship in 2017</i>	55
6. Struktura pracujących według sektorów gospodarki narodowej w 2017 r.....	57
6. <i>Structure of employed persons by sectors of national economy in 2017</i>	57
7. Struktura pracujących według sektorów w 2017 r.	58
7. <i>Structure of employed persons by sectors in 2017</i>	58
8. Wskaźnik zatrudnienia w warunkach zagrożenia w 2017 r.....	59
8. <i>Rate of employment in hazardous conditions in 2017</i>	59
9. Struktura bezrobotnych według poziomu ukończonego wykształcenia w 2017 r.....	61
9. <i>Structure of unemployed persons by educational level in 2017</i>	61
10. Struktura zarejestrowanych bezrobotnych według okresu pozostawania bez pracy w 2017 r.....	62
10. <i>Structure of registered unemployed persons by duration of unemployment in 2017</i>	62
11. Stopa bezrobocia rejestrowanego w 2017 r.....	63
11. <i>Registered unemployment rate in 2017</i>	63
12. Bezrobotni zarejestrowani na 1 ofertę pracy w 2017 r.....	64
12. <i>Registered unemployed persons per 1 job offer in 2017</i>	64
13. Struktura nowo zarejestrowanych jednostek w rejestrze REGON według sektorów gospodarki narodowej w 2017 r.....	66
13. <i>Structure of units newly recorded in the REGON register by sectors of national economy in 2017</i>	66
14. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w 2017 r.	71
14. <i>Average monthly gross wages and salaries in 2017</i>	71
15. Struktura beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej według form pomocy w województwie lubelskim w 2017 r.	73
15. <i>Structure beneficiaries of social assistance at domicile by type of social assistance in lubelskie voivodship in 2017</i>	71
16. Beneficjenci pomocy społecznej na 10 tys. ludności w 2017 r.	74
16. <i>Beneficiaries of social assistance per 10 thous. population in 2017</i>	74
17. Struktura wypłaconych dodatków mieszkaniowych według form własności lokali w województwie lubelskim w 2017 r.	76
17. <i>Structure of paid housing allowances by form of premises ownership in lubelskie voivodship in 2017</i>	76
18. Gospodarstwa domowe wyposażone w wybrane dobra trwałego użytkowania w 2017 r.....	78
18. <i>Households equipped with selected durable goods in 2017</i>	78
19. Struktura zarejestrowanych samochodów osobowych według wieku w 2017 r.....	79
19. <i>Structure of registered passenger cars by age in 2017</i>	79
20. Wskaźnik motoryzacji w 2017 r.	80
20. <i>Motorisation rate in 2017</i>	80
21. Zasoby mieszkaniowe według form własności w 2016 r.	82
21. <i>Dwellings stocks by form of ownership in 2016</i>	82
22. Mieszkania oddane do użytkowania na 1000 ludności w 2017 r.....	83
22. <i>Dwellings completed per 1000 population in 2017</i>	83
23. Przeciętna powierzchnia mieszkania przypadająca na 1 osobę w 2017 r.	85
23. <i>Average useful floor area of a dwelling per capita in 2017</i>	85
24. Struktura mieszkań wyposażonych w instalacje sanitarno-techniczne w 2017 r.	87
24. <i>Structure of dwellings fitted with sanitary and technical installations in 2017</i>	87
25. Wskaźnik wyposażenia mieszkań w łazienkę w 2017 r.....	88
25. <i>Indicator of dwellings fitted with a bathroom in 2017</i>	88
26. Struktura powierzchni geodezyjnej według kierunków wykorzystania w 2017 r.....	93
26. <i>Structure of geodesic area by land use in 2017</i>	93
27. Obiekty i obszary o szczególnych walorach przyrodniczych w 2017 r.....	95
27. <i>Objects and areas of special nature value in 2017</i>	95

28. Udział powierzchni obszarów prawnie chronionych w ogólnej powierzchni województw w 2017 r.	96
28. <i>Share of areas under legal protection in the general area of voivodships in 2017</i>	96
29. Emisja zanieczyszczeń gazowych przez zakłady uznane za szczególnie uciążliwe w 2017 r.	98
29. <i>Emission of gas pollution by plants of significant nuisance in 2017</i>	98
30. Stopień redukcji wytworzonych zanieczyszczeń przez zakłady uznane za szczególnie uciążliwe w 2017 r.	100
30. <i>Degree of reduction of pollution generated by plants of significant nuisance in 2017</i>	100
31. Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w 2017 r.	101
31. <i>Population connected to wastewater treatment plants in 2017</i>	101
32. Odpady komunalne odebrane lub zebrane selektywnie na 1 mieszkańca w 2017 r.	104
32. <i>Municipal waste received or collected selectively per capita in 2017</i>	104
33. Zagospodarowanie odpadów komunalnych w 2017 r.	105
33. <i>Municipal waste management in 2017</i>	105
34. Odpady (z wyłączeniem odpadów komunalnych) wytworzone w ciągu 2017 r.	106
34. <i>Waste (excluding municipal waste) generated during a year in 2017</i>	106
35. Ludność korzystająca z sieci wodociągowej w 2017 r.	108
35. <i>Population connected to water supply system in 2017</i>	108
36. Ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej w 2017 r.	110
36. <i>Population connected to sewage system in 2017</i>	110
37. Drogi o twardej nawierzchni według własności w 2017 r.	112
37. <i>Hard surface roads by ownership in 2017</i>	112
38. Gęstość sieci dróg powiatowych i gminnych o nawierzchni twardej w 2017 r.	112
38. <i>Density of network of powiat and gmina hard surface roads in 2017</i>	112
39. Wskaźnik dostępności ścieżek rowerowych w 2017 r.	115
39. <i>Availability rate of cycle lanes in 2017</i>	115
40. Ruch pasażerski w portach lotniczych w 2017 r.	116
40. <i>Passenger traffic at airports in 2017</i>	116
41. Sklepy według form organizacyjnych w 2017 r.	117
41. <i>Shops by forms of organisation in 2017</i>	117
42. Ludność przypadająca na 1 super- i hipermarket w 2017 r.	118
42. <i>Population per 1 super- and hypermarket in 2017</i>	118
43. Pracujący personel medyczny w województwie lubelskim w 2017 r.	124
43. <i>Working medical personnel in lubelskie voivodship in 2017</i>	124
44. Lekarze na 10 tys. ludności w 2017 r.	125
44. <i>Doctors per 10 thous. population in 2017</i>	125
45. Łóżka w szpitalach ogólnych na 10 tys. ludności w 2017 r.	127
45. <i>Beds in general hospitals per 10 thous. population in 2017</i>	127
46. Liczba osób przypadających na 1 aptekę ogólnodostępną w 2017 r.	130
46. <i>Number of persons per 1 public pharmacy in 2017</i>	130
47. Zgony niemowląt na 1000 urodzeń żywych w 2017 r.	132
47. <i>Infant deaths per 1000 live births in 2017</i>	132
48. Zgony osób w wieku do 65 lat na choroby układu krążenia na 100 tys. ludności w tym wieku w 2017 r.	134
48. <i>Deaths of persons up to the age of 65 caused by diseases of the circulatory system per 100 thous. persons at this age in 2017</i>	134
49. Mieszkańcy stacjonarnych zakładów pomocy społecznej według „oddziałów”	137
49. <i>Residents of stationary social welfare facilities by divisions</i>	137
50. Miejsca w stacjonarnych zakładach pomocy społecznej na 10 tys. ludności w 2017 r.	138
50. <i>Places in stationary social welfare facilities per 10 thous. population in 2017</i>	138
51. Miejsca w żłobkach na 1000 dzieci w wieku do 3 lat w 2017 r.	140
51. <i>Places in nurseries per 1000 children up to the age of 3 in 2017</i>	140
52. Dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego w wieku 3–6 lat na 1000 dzieci w tej grupie wieku w 2017 r.	143
52. <i>Children in pre-primary education establishments aged 3–6 per 1000 children in this age group in 2017</i>	143

53. Uczniowie i absolwenci szkół ponadgimnazjalnych według typów szkół w województwie lubelskim w 2017 r.....	146
<i>53. Pupils and graduates of upper secondary schools by types of schools in lubelskie voivodship in 2017 ...</i>	<i>146</i>
54. Współczynnik skolaryzacji netto w szkołach ponadgimnazjalnych w 2017 r.....	147
<i>54. Net enrollment rate in upper secondary schools by voivodships in 2017.....</i>	<i>147</i>
55. Studenci szkół wyższych na 10 tys. ludności według w 2017 r.....	150
<i>55. Students of tertiary education institutions per 10 thous. population in 2017.....</i>	<i>150</i>
56. Wydatki budżetów gmin i miast na prawach powiatów na oświatę i wychowanie na 1 mieszkańca w 2017 r.	151
<i>56. Expenditure of gmina and city with powiat status budgets on education per capita in 2017.....</i>	<i>151</i>
57. Muzea na 100 tys. mieszkańców w 2017 r.....	154
<i>57. Museums per 100 thous. population in 2017 .....</i>	<i>154</i>
58. Miejsca noclegowe w turystycznych obiektach noclegowych na 100 tys. mieszkańców w 2017 r...	157
<i>58. Number of beds in tourist accommodation establishments per 100 thous. inhabitants in 2017 .....</i>	<i>157</i>
59. Imprezy masowe na 100 tys. mieszkańców w 2017 r.....	159
<i>59. Mass events per 100 thous. population in 2017.....</i>	<i>159</i>
60. Przestępstwa stwierdzone przez Policję na 1000 mieszkańców w 2017 r.....	162
<i>60. Crimes ascertained by the Police per 1000 inhabitants by voivodships in 2017 .....</i>	<i>162</i>
61. Wypadki drogowe na 100 tys. mieszkańców w 2017 r.....	164
<i>61. Road accidents per 100 thous. inhabitants in 2017 .....</i>	<i>164</i>

Spis map

List of maps

1. Wskaźnik urbanizacji w 2017 r.	47
<i>1. Urbanization rate in 2017 .....</i>	<i>47</i>
2. Przyrost naturalny w 2017 r.....	51
<i>2. Natural increase in 2017 .....</i>	<i>51</i>
3. Saldo migracji stałych w 2017 r.	53
<i>3. Net migration for perma .....</i>	<i>53</i>
4. Wskaźnik zatrudnienia 2017 r.....	56
<i>4. Employment rate in 2017.....</i>	<i>56</i>
5. Wskaźnik zatrudnienia w warunkach zagrożenia w 2017 r.....	60
<i>5. Rate of employment in hazardous conditions in 2017.....</i>	<i>60</i>
6. Stopa bezrobocia rejestrowanego w 2017 r.	64
<i>6. Registered unemployment rate in 2017 .....</i>	<i>64</i>
7. Wskaźnik syntetyczny determinanty I według województw	68
<i>7. Synthetic ratio of determinant I by voivodship .....</i>	<i>68</i>
8. Wskaźnik syntetyczny determinanty I według powiatów.....	69
<i>8. Synthetic ratio of determinant I by powiats.....</i>	<i>69</i>
9. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w 2017 r.....	72
<i>9. Average monthly gross wages and salaries in 2017.....</i>	<i>72</i>
10. Beneficjenci pomocy społecznej w 2017 r.	75
<i>10. Beneficiaries of social assistance in 2017.....</i>	<i>75</i>
11. Wskaźnik motoryzacji w 2017 r.	80
<i>11. Motorisation rate in 2017 .....</i>	<i>80</i>
12. Mieszkania oddane do użytkowania w 2017 r.....	83
<i>12. Dwellings completed in 2017 .....</i>	<i>83</i>
13. Przeciętna powierzchnia mieszkania przypadająca na 1 osobę w 2017 r.....	86
<i>13. Average useful floor area of a dwelling per capita in 2017 .....</i>	<i>86</i>
14. Wskaźnik wyposażenia mieszkań w łazienkę w 2017 r.....	89
<i>14. Indicator of dwellings fitted with a bathroom in 2017.....</i>	<i>89</i>

15. Wskaźnik syntetyczny determinanty II według województw	91
<i>15. Synthetic ratio of determinant II by voivodships .....</i>	<i>91</i>
16. Wskaźnik syntetyczny determinanty II według powiatów	92
<i>16. Synthetic ratio of determinant II by powiats.....</i>	<i>92</i>
17. Udział powierzchni obszarów prawnie chronionych w ogólnej powierzchni powiatu w 2017 r.....	96
<i>17. Share of areas under legal protection in the general area of powiat in 2017 .....</i>	<i>96</i>
18. Emisja zanieczyszczeń gazowych przez zakłady uznane za szczególnie uciążliwe w 2017 r.....	99
<i>18. Emission of gas pollution by plants of significant nuisance in 2017.....</i>	<i>99</i>
19. Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w 2017 r.....	102
<i>19. Population connected to wastewater treatment plants in 2017 .....</i>	<i>102</i>
20. Odpady komunalne odebrane lub zebrane selektywnie w 2017 r.	105
<i>20. Municipal waste received or collected selectively in 2017.....</i>	<i>105</i>
21. Odpady (z wyłączeniem odpadów komunalnych) wytworzone w ciągu 2017 r.	107
<i>21. Waste (excluding municipal waste) generated during a year in 2017.....</i>	<i>107</i>
22. Ludność korzystająca z sieci wodociągowej w 2017 r.	109
<i>22. Population connected to water supply system in 2017.....</i>	<i>109</i>
23. Ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej w 2017 r.....	111
<i>23. Population connected to sewage system in 2017.....</i>	<i>111</i>
24. Gęstość sieci dróg powiatowych i gminnych o nawierzchni twardej w 2017 r.	113
<i>24. Density of network of powiat and gmina hard surface roads in 2017 .....</i>	<i>113</i>
25. Wskaźnik dostępności ścieżek rowerowych w 2017 r.	115
<i>25. Availability rate of cycle lanes in 2017.....</i>	<i>115</i>
26. Wskaźnik mobilności w ruchu lotniczym w 2017 r.....	117
<i>26. Mobility rate in air traffic in 2017.....</i>	<i>117</i>
27. Ludność przypadająca na 1 super- i hipermarket w 2017 r.	119
<i>27. Population per 1 super- and hypermarket in 2017.....</i>	<i>119</i>
28. Wskaźnik syntetyczny determinanty III według województw	121
<i>28. Synthetic ratio of determinant III by voivodship .....</i>	<i>121</i>
29. Wskaźnik syntetyczny determinanty III według powiatów.....	122
<i>29. Synthetic ratio of determinant III by powiats.....</i>	<i>122</i>
30. Lekarze w 2017 r.	126
<i>30. Doctors in 2017 .....</i>	<i>126</i>
31. Łóżka w szpitalach ogólnych w 2017 r.	128
<i>31. Beds in general hospitals in 2017 .....</i>	<i>128</i>
32. Liczba osób przypadających na 1 aptekę ogólnodostępną w 2017 r.	131
<i>32. Number of persons per 1 public pharmacy in 2017 .....</i>	<i>131</i>
33. Zgony niemowląt w 2017 r.	132
<i>33. Infant deaths in 2017.....</i>	<i>132</i>
34. Zgony osób w wieku do 65 lat na choroby układu krążenia w 2017 r.....	135
<i>34. Deaths of persons up to the age of 65 caused by diseases of the circulatory system in 2017.....</i>	<i>135</i>
35. Miejsca w stacjonarnych zakładach pomocy społecznej na 10 tys. ludności w 2017 r.....	139
<i>35. Places in stationary social welfare facilities per 10 thous. population in 2017 .....</i>	<i>139</i>
36. Miejsca w żłobkach w 2017 r.	141
<i>36. Places in nurseries in 2017.....</i>	<i>141</i>
37. Dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego w wieku 3-6 lat w 2017 r.	144
<i>37. Children in pre-primary education establishments aged 3-6 years .....</i>	<i>144</i>
38. Współczynnik skolaryzacji netto w szkołach ponadgimnazjalnych w 2017 r.....	148
<i>38. Net enrollment rate in upper secondary schools in lubelskie voivodship by powiats in 2017.....</i>	<i>148</i>
39. Wydatki budżetów gmin i miast na prawach powiatów na oświatę i wychowanie w 2017 r.....	152
<i>39. Expenditure of gmina and city with powiat status budgets on education in 2017.....</i>	<i>152</i>
40. Muzea w 2017 r.	155
<i>40. Museums in 2017.....</i>	<i>155</i>
41. Miejsca noclegowe w turystycznych obiektach noclegowych w 2017 r.....	158
<i>41. Number of beds in tourist accommodation establishments in 2017.....</i>	<i>158</i>

42. Imprezy masowe w 2017 r.	160
42. <i>Mass events in 2017</i>	160
43. Przepięstwa stwierdzone przez Policję w 2017 r.	163
43. <i>Crimes ascertained by the Police in lubelskie voivodship by powiats in 2017</i>	163
44. Wypadki drogowe w 2017 r.	164
44. <i>Road accidents in 2017</i>	164
45. Wskaźnik syntetyczny determinanty IV według województw	166
45. <i>Synthetic ratio of determinant IV by voivodships</i>	166
46. Wskaźnik syntetyczny determinanty IV według powiatów	167
46. <i>Synthetic ratio of determinant IV by powiats</i>	167
47. Wskaźnik syntetyczny ogółem według województw	170
47. <i>General synthetic ratio by voivodships</i>	170
48. Wskaźnik syntetyczny ogółem według powiatów	171
48. <i>General synthetic ratio by powiats</i>	171

Spis tablic – tekst

List of tables – text

1. Zestaw wskaźników diagnostycznych potencjału demograficznego	39
1. <i>Set of diagnostic ratios of demographic potential</i>	39
2. Grupy według poziomu wielkości wskaźnika syntetycznego w 2017 r.	67
2. <i>Groups by the level of synthetic ratio in 2017</i>	67
3. Grupy według poziomu wielkości wskaźnika syntetycznego w 2017 r.	90
3. <i>Groups by the level of synthetic ratio in 2017</i>	90
4. Grupy według poziomu wielkości wskaźnika syntetycznego w 2017 r.	120
4. <i>Groups by the level of synthetic ratio in 2017</i>	120
5. Grupy według poziomu wielkości wskaźnika syntetycznego w 2017 r.	166
5. <i>Groups by the level of synthetic ratio in 2017</i>	166
6. Grupy według poziomu wielkości ogólnego wskaźnika syntetycznego w 2017 r.	169
6. <i>Groups by the level of general synthetic ratio in 2017</i>	169
7. Zestaw wskaźników syntetycznych według województw w 2013 r.	172
7. <i>Set of synthetic ratios by voivodships in 2013</i>	172
8. Zestaw wskaźników syntetycznych według województw w 2017 r.	173
8. <i>Set of synthetic ratios by voivodships in 2017</i>	173
9. Zestaw wskaźników syntetycznych według powiatów województwa lubelskiego w 2013 r.	174
9. <i>Set of synthetic ratios by powiats of lubelskie voivodship in 2013</i>	174
10. Zestaw wskaźników syntetycznych według powiatów województwa lubelskiego w 2017 r.	175
10. <i>Set of synthetic ratios by powiats of lubelskie voivodship in 2017</i>	175

Spis tablic – Aneks

List of tables – Appendix

I. Zestaw wskaźników diagnostycznych determinanty I – Rynek pracy, aktywność gospodarcza i stopień atrakcyjności regionu - według województw w 2013 r.	176
I. <i>Set of diagnostic indicators of determinant I – Labour market, economic activity and attractiveness level of the region – by voivodship in 2013</i>	176
II. Zestaw wskaźników diagnostycznych determinanty I – Rynek pracy, aktywność gospodarcza i stopień atrakcyjności regionu – według województw w 2017 r.	178
II. <i>Set of diagnostic indicators of determinant I – Labour market, economic activity and attractiveness level of the region – by voivodship in 2017</i>	178

III. Zestaw wskaźników diagnostycznych determinanty I – Rynek pracy, aktywność gospodarcza i stopień atrakcyjności regionu – w powiatach województwa lubelskiego w 2013 r.	180
<i>III. Set of diagnostic indicators of determinant I – Labour market, economic activity and attractiveness level of the region – in powiats of lubelskie voivodship in 2013.....</i>	<i>180</i>
IV. Zestaw wskaźników diagnostycznych determinanty I – Rynek pracy, aktywność gospodarcza i stopień atrakcyjności regionu – w powiatach województwa lubelskiego w 2017 r.	182
<i>IV. Set of diagnostic indicators of determinant I – Labour market, economic activity and attractiveness level of the region – in powiats of lubelskie voivodship in 2017.....</i>	<i>182</i>
V. Zestaw wskaźników diagnostycznych determinanty II – Zamożność mieszkańców i warunki mieszkaniowe – według województw w 2013 r.	184
<i>V. Set of diagnostic indicators of determinant II – Wealth of residents and housing conditions – by voivodship in 2013.....</i>	<i>184</i>
VI. Zestaw wskaźników diagnostycznych determinanty II – Zamożność mieszkańców i warunki mieszkaniowe – według województw w 2017 r.	186
<i>VI. Set of diagnostic indicators of determinant II – Wealth of residents and housing conditions – by voivodship in 2017.....</i>	<i>186</i>
VII. Zestaw wskaźników diagnostycznych determinanty II – Zamożność mieszkańców i warunki mieszkaniowe – w powiatach województwa lubelskiego w 2013 r.	188
<i>VII. Set of diagnostic indicators of determinant II – Wealth of residents and housing conditions – in powiats of lubelskie voivodship in 2013.....</i>	<i>188</i>
VIII. Zestaw wskaźników diagnostycznych determinanty II – Zamożność mieszkańców i warunki mieszkaniowe – w powiatach województwa lubelskiego w 2017 r.	190
<i>VIII. Set of diagnostic indicators of determinant II – Wealth of residents and housing conditions – in powiats of lubelskie voivodship in 2017.....</i>	<i>190</i>
IX. Zestaw wskaźników diagnostycznych determinanty III – Infrastruktura gospodarcza – według województw w 2013 r.	192
<i>IX. Set of diagnostic indicators of determinant III – Economic infrastructure – by voivodship in 2013.....</i>	<i>192</i>
X. Zestaw wskaźników diagnostycznych determinanty III – Infrastruktura gospodarcza – według województw w 2017 r.	196
<i>X. Set of diagnostic indicators of determinant III – Economic infrastructure – by voivodship in 2017.....</i>	<i>196</i>
XI. Zestaw wskaźników diagnostycznych determinanty III – Infrastruktura gospodarcza – w powiatach województwa lubelskiego w 2013 r.	200
<i>XI. Set of diagnostic indicators of determinant III – Economic infrastructure – in powiats of lubelskie voivodship in 2013.....</i>	<i>200</i>
XII. Zestaw wskaźników diagnostycznych determinanty III – Infrastruktura gospodarcza – w powiatach województwa lubelskiego w 2017 r.	204
<i>XII. Set of diagnostic indicators of determinant III – Economic infrastructure – in powiats of lubelskie voivodship in 2017.....</i>	<i>204</i>
XIII. Zestaw wskaźników diagnostycznych determinanty IV – Infrastruktura społeczna i bezpieczeństwo publiczne – według województw w 2013 r.	208
<i>XIII. Set of diagnostic indicators of determinant IV – Social infrastructure and public safety – by voivodship in 2013.....</i>	<i>208</i>
XIV. Zestaw wskaźników diagnostycznych determinanty IV – Infrastruktura społeczna i bezpieczeństwo publiczne – według województw w 2017 r.	214
<i>XIV. Set of diagnostic indicators of determinant IV – Social infrastructure and public safety – by voivodship in 2017.....</i>	<i>214</i>
XV. Zestaw wskaźników diagnostycznych determinanty IV – Infrastruktura społeczna i bezpieczeństwo publiczne – w powiatach województwa lubelskiego w 2013 r.	220
<i>XV. Set of diagnostic indicators of determinant IV – Social infrastructure and public safety – in powiats of lubelskie voivodship in 2013.....</i>	<i>220</i>
XVI. Zestaw wskaźników diagnostycznych determinanty IV – Infrastruktura społeczna i bezpieczeństwo publiczne – w powiatach województwa lubelskiego w 2017 r.	226
<i>XVI. Set of diagnostic indicators of determinant IV – Social infrastructure and public safety – in powiats of lubelskie voivodship in 2017.....</i>	<i>226</i>

Objaśnienia znaków umownych

Symbols

Symbol <i>Symbol</i>	Opis <i>Description</i>
Kreska (-)	zjawisko nie wystąpiło <i>magnitude zero</i>
Zero: (0)	zjawisko istniało w wielkości mniejszej od 0,5 <i>magnitude not zero, but less than 0.5 of a unit</i>
(0,0)	zjawisko istniało w wielkości mniejszej od 0,05 <i>magnitude not zero, but less than 0.05 of a unit</i>
Kropka (-)	zupełny brak informacji lub brak informacji wiarygodnych <i>data not available or not reliable</i>
Znak x	wypełnienie pozycji jest niemożliwe lub niecelowe <i>not applicable</i>
Znak Δ	oznacza, że nazwy zostały skrócone w stosunku do obowiązującej klasyfikacji <i>categories of applied classification are presented in abbreviated form</i>
Znak *	oznacza, że dane zostały zmienione w stosunku do wcześniej opublikowanych <i>data revised</i>
Znak #	dane nie mogą być opublikowane ze względu na konieczność zachowania tajemnicy statystycznej w rozumieniu ustawy o statystyce publicznej. tajemnica statystyczna <i>data may not be published due to the necessity of maintaining statistical confidentiality in accordance with the Law on Public Statistics</i>
„W tym” <i>“Of which”</i>	oznacza, że nie podaje się wszystkich składników sumy <i>indicates that not all elements of the sum are given</i>
Comma (,)	used in figures represents the decimal point

Ważniejsze skróty

Main abbreviations

Skrót <i>Abbreviation</i>	Znaczenie <i>Meaning</i>
r.	rok <i>year</i>
s.	strona <i>page</i>
szt. <i>pcs</i>	sztuka <i>pieces</i>
tys. <i>thous.</i>	tysiąc <i>thousand</i>
mln	milion <i>million</i>
kg	kilogram <i>kilogramme</i>
t	tona <i>tonne</i>
m ²	metr kwadratowy <i>square metre</i>

dm ³	decymetr sześcienny <i>cubic decimetre</i>
km	kilometr <i>kilometre</i>
km ²	kilometr kwadratowy <i>square kilometre</i>
ha	hektar <i>hectare</i>
hm ³	hektometr sześcienny <i>cubic hectometre</i>
zł <i>zl</i>	złoty <i>zloty</i>
cd. <i>cont.</i>	ciąg dalszy <i>continued</i>
dok. <i>cont.</i>	dokończenie <i>continued</i>
p. proc. <i>pp</i>	punkt procentowy <i>percentage point</i>
pkt.	punkty <i>point</i>
por.	porównanie <i>comparison</i>
Dz. U.	Dziennik Ustaw <i>Journal of Laws</i>
poz.	pozycja <i>item</i>
tj. <i>i.e.</i>	to jest <i>that is</i>
m.in. <i>i.a.</i>	między innymi <i>among others</i>
np. <i>e.g.</i>	na przykład <i>for example</i>
GUS	Główny Urząd Statystyczny <i>Statistics Poland</i>
PESEL	Powszechny System Ewidencji Ludności <i>Universal Electronic System for Registration of the Population</i>
PKD	Polska Klasyfikacja Działalności <i>Polish Classification of Activities (PKD 2007)</i>
REGON	Krajowy rejestr urzędowy podmiotów gospodarki narodowej <i>National Official Business Register</i>
WHO	Światowa Organizacja Zdrowia <i>World Health Organization</i>

Wstęp

Powszechna Deklaracja Praw Człowieka - Artykuł 25

1. Każdy człowiek ma prawo do stopy życiowej zapewniającej zdrowie i dobrobyt jego i jego rodziny, włączając w to wyżywienie, odzież, mieszkanie, opiekę lekarską i konieczne świadczenia socjalne, oraz prawo do ubezpieczenia na wypadek bezrobocia, choroby, niezdolności do pracy, wdowieństwa, starości lub utraty środków do życia w inny sposób od niego niezależny.

2. Matka i dziecko mają prawo do specjalnej opieki i pomocy. Wszystkie dzieci, zarówno małżeńskie jak i pozamałżeńskie, korzystają z jednakowej ochrony społecznej.

Celem opracowania niniejszej publikacji była ocena przestrzennego zróżnicowania warunków życia ludności w województwie lubelskim na tle pozostałych województw w kraju oraz w powiatach województwa lubelskiego. W publikacji termin warunki życia ludności rozumiany jest jako całokształt obiektywnych warunków, o charakterze infrastrukturalnym i materialnym, w jakich żyje ludność. Wiązą się one przede wszystkim z kondycją materialną, zabezpieczeniem egzystencjonalnym i środowiskowym. Czynnikiem determinującym warunki życia ludności jest bowiem dobrobyt ekonomiczny, czyli dochody ludności oraz dostępność usług związanych m.in. z ochroną zdrowia, opieką społeczną, oświatą, kulturą, turystyką, handlem, transportem, wodociągami, kanalizacją czy też z bezpieczeństwem publicznym. Dobrobyt ekonomiczny mieszkańców danego województwa, powiatu w głównej mierze zależy od rozwoju gospodarczego oraz potencjału ludzkiego. W publikacji omówiono wybrane zmienne diagnostyczne mające bezpośredni wpływ na warunki życia ludności. Zmienne zakwalifikowane do badania cechowały się wysoką wartością merytoryczną, mierzalnością, dostępnością danych liczbowych na poziomie powiatu, dobrą jakością i były wynikiem przeglądu literatury przedmiotu. Opracowanie zostało zrealizowane na podstawie wyników badań statystyki publicznej, przy wykorzystaniu danych administracyjnych Ministerstwa Cyfryzacji (centralna ewidencja pojazdów), Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad oraz Komendy Głównej Policji. Okresem bazowym przyjętym do analizy są lata 2013 i 2017.

W pierwszym rozdziale omówiono zastosowaną metodę badawczą oraz przedstawiono wybór zmiennych diagnostycznych charakteryzujących wyodrębnione cztery grupy: „Rynek pracy, aktywność gospodarcza i stopień atrakcyjności regionu”, „Zamożność mieszkańców i warunki mieszkaniowe”, „Infrastruktura gospodarcza”, „Infrastruktura społeczna i bezpieczeństwo publiczne” nazwane dalej determinantami warunków życia ludności.

W drugim rozdziale przedstawiono ogólną sytuację demograficzną województwa lubelskiego na tle kraju i pozostałych województw oraz w powiatach województwa lubelskiego. Demografia jako dziedzina nauki zajmująca się badaniem stanu i struktury ludności m. in. według płci i wieku, jej rozmieszczeniem terytorialnym, przyrostem naturalnym i migracjami, w znacznym stopniu pomaga w opracowywaniu prognoz i planowaniu rozwoju gospodarki. Znajomość liczebności, struktury wieku i rozmieszczenia terytorialnego ludności jest ważna przy planowaniu lokalizacji instytucji użyteczności publicznej takich jak np.: przedszkola, szkoły, szpitale, żłobki czy też domy opieki dla seniorów. Z kolei np. wiedza na temat struktury ludności według wieku oraz zgonów według przyczyn i wieku ma duże znaczenie przy planowaniu w placówkach ochrony zdrowia zatrudnienia lekarzy według specjalizacji oraz przy podejmowaniu decyzji o ilości i rodzajach oddziałów w szpitalach zlokalizowanych na danym terenie. Ponadto wiek społeczeństwa jest również wyznacznikiem popytu na pracę według zawodów aktualnych i przyszłych pokoleń. Jak wynika z powyższych informacji dzięki danym pochodzącym z badań demograficznych można planować i kształtować rozwój zarówno oświaty i kierunków kształcenia zawodowego, jak i rozwój służby zdrowia, budownictwa (w tym w szczególności budownictwa mieszkaniowego), czy też rozwój i modernizację różnych gałęzi przemysłu, transportu i usług.

W kolejnych czterech rozdziałach niniejszej publikacji warunki życia mieszkańców województwa lubelskiego oraz powiatów województwa scharakteryzowano za pomocą wybranych zmiennych diagnostycznych wchodzących w skład poszczególnych determinant. Dla każdej zmiennej przedstawiono ranking

województw i powiatów województwa lubelskiego. Następnie obliczono grupowe wskaźniki syntetyczne poszczególnych determinant, określono ranking województw i powiatów województwa lubelskiego oraz dokonano podziału na cztery grupy. Grupowania dokonano metodą odchyłeń standardowych, w których zbiór badanych obiektów został podzielony na cztery grupy od najwyższego posiadanego poziomu warunków życia do najniższego. Dodatkowo w wymienionych rozdziałach oprócz zmiennych diagnostycznych wchodzących w skład omawianych determinant opisano zmienne mające wpływ na warunki życia ludności, ale które ze względu na małą wartość współczynnika zmienności lub na występowanie wysokiego stopnia korelacji nie mają wpływu na wielkość grupowego wskaźnika syntetyczny. Do takich zmiennych zaliczono np. zasoby mieszkaniowe, wyposażenie gospodarstw domowych w wybrane dobra trwałego użytku czy też wielkość produktu krajowego brutto przypadającą na 1 mieszkańca.

W ostatnim siódmym rozdziale podjęto próbę oceny ogólnych warunków życia ludności województwa lubelskiego i określenia jego miejsca na tle pozostałych województw oraz oceny poszczególnych powiatów województwa. Do oceny wykorzystano, tak jak w poprzednich rozdziałach taksonomiczną bezwzorcową syntetyczną miarę rozwoju. Na podstawie grupowych wskaźników syntetycznych obliczono ogólny wskaźnik syntetyczny, określono rankingi województw i powiatów województwa lubelskiego, a następnie wyznaczono cztery grupy zawierające obiekty o wartościach zmiennej syntetycznej należącej do wyznaczonych przedziałów. Województwa i powiaty należące do I grupy charakteryzują się najwyższym poziomem, a należące do IV grupy najniższy poziomem warunków życia.

Ponadto publikacja została wzbogacona licznymi mapami przedstawiającymi województwo lubelskie na tle kraju oraz mapami województwa lubelskiego w podziale na powiaty. W poszczególnych rozdziałach umieszczone zostały również wykresy przedstawiające m. in. ranking województw opisywanych zmiennych diagnostycznych. Dodatkowo w aneksie zamieszczone zostały tablice ze zmiennymi diagnostycznymi, zmiennymi syntetycznymi dotyczącymi województw i powiatów województwa lubelskiego.

Introduction

Universal Declaration of Human Rights - Article 25

1. Everyone has the right to a standard of living adequate for the health and well-being of himself and of his family, including food, clothing, housing and medical care and necessary social services, and the right to security in the event of unemployment, sickness, disability, widowhood, old age or other lack of livelihood in circumstances beyond his control.

2. Motherhood and childhood are entitled to special care and assistance. All children, whether born in or out of wedlock, shall enjoy the same social protection.

This publication was prepared in order to assess spatial diversification of the population living conditions in lubelskie voivodship in comparison with other voivodships in the country and in powiats of lubelskie voivodship. The term “living conditions” used in the publication is understood as the totality of objective conditions of infrastructural and material nature which population lives in. They are mainly connected with a material situation, existential and environmental security. The factor determining living conditions is economic well-being, that is population income and availability of services connected with, e.g., health, social assistance, education, culture, tourism, trade, transport, water supply system, sewage system or public safety. Economic well-being of inhabitants of a certain voivodship or powiat depends considerably on economic development and human potential. The publication discusses selected diagnostic variables which have a direct influence on population living conditions. The variables qualified as suitable for the survey were characterised by a high substantial value, measurability, good quality, availability of numerical data at the level of powiat and they were also a result of research to the subject literature. The study was prepared on the basis of the results of public statistics surveys with the use of administrative data of the Ministry of Digital Affairs (central register of vehicles), General Directorate for National Roads and Motorways and National Police Headquarters. The reference period adopted in the analysis was the years 2013 and 2017.

The first chapter discusses the applied research method and presents the choice of diagnostic variables characterising four selected groups: “Labour Market, Economic Activity and Region Attractiveness Level”, “Wealth of Inhabitants and Housing Conditions”, “Economic Infrastructure” and “Social Infrastructure and Public Security”, hereinafter labelled as determinants of the population living conditions.

The second chapter presents a general demographic situation of lubelskie voivodship in comparison with the whole country and other voivodships as well as in lubelskie voivodship powiats. As a field of study concerning research to the population condition and structure e.g. by sex and age, geographical distribution, natural increase and migration, demography helps significantly with preparing forecasts and planning development of economy. Knowledge of the size, age structure and geographical distribution of population is important while planning the location of public buildings, such as nursery schools, schools, hospitals, nurseries or social welfare homes for the elderly. Furthermore, knowledge of the population structure connected with age and deaths by causes and age is considerably important while planning employment of doctors subject to their specializations in health care establishments as well as making decisions regarding the number and types of wards in hospitals located in the certain area. What is more, the age of society is also an indicator of demand for jobs according to current professions and future generations. It can be concluded from the above information that thanks to the data from demographic surveys it is possible to plan and shape development of both education and directions of vocational training, as well as development of health service, construction (including housing construction in particular) and also development and improvement of different sectors of industry, transport and services.

The following four chapters of this publication characterize the living conditions of inhabitants of lubelskie voivodship and voivodship powiats with the use of selected diagnostic variables constituting certain determinants. A ranking of voivodships and lubelskie voivodship powiats is presented for every variable. Then, group synthetic ratios of certain determinants were calculated, the ranking of voivodships and lu-

belskie voivodship powiats was determined and a division into four groups was established. Grouping was done with the method of standard deviations in which a set of examined objects was divided into four groups from the highest to the lowest level of living conditions. In addition, besides diagnostic variables included in the discussed determinants, the given chapters also describe the variables which have an impact on living conditions but which do not influence the size of the group synthetic ratio due to a small value of variation coefficient or occurrence of high correlation level. Such variables include e.g. dwelling stocks, presence of selected durable goods in households or the size of gross domestic product per capita.

The last seventh chapter attempts to assess general living conditions of the population in lubelskie voivodship and to determine its position in comparison with other voivodships as well as to assess certain powiats of the voivodship. As in the previous chapters, the assessment uses a taxonomic anti-pattern synthetic method for development measurement. Based on the group synthetic ratios, a general synthetic ratio was calculated, rankings of voivodships and powiats of lubelskie voivodship were established and then, four groups including the objects with a synthetic variable value within selected ranges were indicated. The voivodships and powiats which belong to the first group are characterised by the highest level of living conditions and those which belong to the fourth group by the lowest one.

Furthermore, the publication was enriched with numerous maps depicting lubelskie voivodship in comparison with the country as well as maps of lubelskie voivodship with a division into powiats. In particular chapters, there are also charts presenting, among other things, the ranking of the voivodships according to the described diagnostic variables. In addition, the appendix includes tables with diagnostic variables as well as synthetic variables regarding voivodships and lubelskie voivodship powiats.

Synteza

Podejmując próbę oceny warunków życia ludności województwa lubelskiego w 2017 r. w porównaniu z 2013 r. wybrano szereg zmiennych diagnostycznych z kilkunastu obszarów tematycznych, które mają istotny wpływ na sytuację życiową mieszkańców. Decyduje o niej możliwość zaspokojenia codziennych potrzeb w wymiarze ekonomicznym, ochrony zdrowia, oświaty, kultury i wypoczynku, jak również bezpieczeństwa, rozumianego jako bezpieczeństwo w znaczeniu osobistym, społecznym, jak i publicznym. Dokonując oceny poziomu warunków życia mieszkańców województwa lubelskiego, jak i określając jego miejsce na tle pozostałych województw oraz oceny poszczególnych powiatów województwa lubelskiego wykorzystano wskaźnik syntetyczny, który obliczono przy uwzględnieniu 60 zmiennych diagnostycznych z wielu dziedzin życia.

Województwo lubelskie należy do **obszarów depopulacyjnych**. Liczba ludności województwa z roku na rok systematycznie maleje. Jest to wynikiem utrzymującego się stale ujemnego salda migracji, które występuje od połowy lat dziewięćdziesiątych XX wieku oraz ujemnego przyrostu naturalnego od końca lat dziewięćdziesiątych.

Rok 2017 był kolejnym, w którym odnotowano ubytek liczby ludności. W końcu grudnia 2017 r. w województwie lubelskim mieszkało 2126,3 tys. osób, co stanowiło 5,5% ogółu ludności Polski. Pod względem liczby mieszkańców województwo lubelskie zajmowało 9. miejsce w kraju. W porównaniu z 2013 r. liczba mieszkańców zmniejszyła się o 29,8 tys. Wskaźnik urbanizacji dla województwa lubelskiego kształtował się na poziomie niższym niż średnia jego wartość w kraju. W miastach województwa zamieszkiwało 46,5% ogółu ludności, podczas gdy w kraju ludność miast stanowiła 60,1% ogółu populacji. Na 1 km² przypadało średnio 85 osób, przy czym w miastach 974 osoby, a na wsi 47 osób. W 2013 r. na 1 km² przypadało 86 osób, w miastach 1027 osób, a na wsi 48 osób.

Struktura ludności według płci w województwie lubelskim w perspektywie ostatnich pięciu lat nie zmieniła się. W 2017 r. w województwie lubelskim kobiety stanowiły 51,5%. Na 100 mężczyzn przypadało średnio 106 kobiet. W miastach przewaga liczebna kobiet była większa niż na wsi, na 100 mężczyzn przypadało 112 kobiet wobec 102 na terenach wiejskich. Natomiast struktura ludności według wieku zmienia się z roku na rok. Systematycznie maleje liczba dzieci i młodzieży, a równocześnie wzrasta liczba ludności w starszych rocznikach. Oznacza to, że w województwie lubelskim, podobnie jak w kraju, trwa proces starzenia się społeczeństwa. Główną przyczyną tych zmian jest przesuwanie się w czasie „roczników wyżów i niżów demograficznych”, a także obserwowane od początków lat 90. XX wieku zmniejszenie dzietności kobiet oraz wydłużenie się przeciętnego czasu trwania życia. W wyniku zachodzących zmian demograficznych w 2017 r. w województwie lubelskim dzieci w wieku 0-14 lat stanowiły 14,7% ogółu populacji województwa, ludność dorosła w wieku 15-64 lat 67,9%, a osoby starsze w wieku 65 lat i więcej 17,4%. W porównaniu z 2013 r. liczba dzieci zmalała o 9,2 tys. (o 2,8%), osób dorosłych o 59,0 tys. (o 3,9%), a osób starszych wzrosła o 38,3 tys. (o 11,5%).

W końcu 2017 r. statystyczny mieszkaniec województwa lubelskiego był w wieku 40,6 lat, przy czym mężczyzna miał przeciętnie 38,7 lat, a kobieta 42,7 lata. W porównaniu z 2013 r. statystyczny mieszkaniec województwa lubelskiego był starszy o ponad półtora roku. Wzrost mediany wieku ludności jest skutkiem wydłużania się przeciętnego trwania życia oraz niskiej liczby urodzeń. Przeciętne trwanie życia dla mężczyzn urodzonych w 2017 r. w województwie lubelskim przewiduje się na 73,6 lata, a dla kobiet 82,2 lata. W 2013 r. przeciętne trwanie życia dla mężczyzny wynosiło 72,7 lat, a dla kobiety 81,6 lat.

W 2017 r. podobnie jak na przestrzeni ostatnich pięciu lat w województwie lubelskim liczba **urodzeń żywych** była mniejsza od liczby zgonów, co oznacza, że po raz kolejny odnotowany został ujemny przyrost naturalny. W 2017 r. w województwie urodziło się 20,9 tys. dzieci, a zmarło 23,4 tys. mieszkańców. W porównaniu z 2013 r. liczba urodzeń wzrosła o 5,9%, zaś liczba zgonów o 2,5%. Współczynnik urodzeń osiągnął poziom 9,81‰ wobec 9,14‰ w 2013 r., a współczynnik zgonów – 11,00‰ wobec 10,58‰ w 2013 r. W wyniku ujemnego przyrostu naturalnego w 2017 r. liczba mieszkańców zmalała o 2529 osób wobec

3111 osób w 2013 r. Współczynnik przyrostu naturalnego w 2017 r. osiągnął poziom minus 1,19‰, wobec minus 1,44‰ w 2013 r.

Województwo lubelskie jest **obszarem odpływowym**. W wyniku ujemnego salda migracji stałych w 2017 r. liczba mieszkańców województwa lubelskiego zmniejszyła się o 4731 osób wobec 5627 osób w 2013 r. Wpływ na ujemne saldo bilansu ruchu wędrownego ludności miały migracje wewnętrzne międzywojewódzkie. W 2017 r., podobnie jak w latach ubiegłych, więcej osób wyjechało na stałe z województwa lubelskiego (8054 osoby) niż przybyło na pobyt stały mieszkańców z innych województw (2982). Współczynnik salda migracji stałych w 2017 r. w województwie lubelskim osiągnął poziom minus 2,22‰ wobec minus 2,60‰ w 2013 r.

Według stanu na koniec grudnia 2017 r. **liczba pracujących** w gospodarce narodowej (według faktycznego miejsca pracy) w województwie lubelskim wynosiła 842,6 tys. mieszkańców. W porównaniu z 2013 r. odnotowano wzrost liczby pracujących o 5,3%. Wskaźnik zatrudnienia w 2017 r. w województwie wyniósł 58,4% i był o 5,1 p. proc. wyższy niż w 2013 r. W kraju powyższy wskaźnik w 2017 r. osiągnął poziom 59,0% i w stosunku do 2013 r. odnotowano jego wzrost o 7,5 p. proc.

W województwie lubelskim najwięcej osób pracowało w sektorze usług. Odsetek pracujących w tym sektorze kształtował się w przedziale od 44,3% w 2013 r. do 45,5% w 2017 r. Pracujący w przemyśle w 2017 r. stanowili 17,9% wobec 17,2% w 2013 r. Natomiast w rolnictwie w 2017 r. zatrudnionych było 36,6% ogółu pracujących wobec 38,5% w 2013 r. Udział pracujących w rolnictwie w województwie lubelskim był najwyższy w kraju. W Polsce w 2017 r. pracujący w rolnictwie stanowili 15,5% ogółu pracujących, w przemyśle pracowało 26,6%, a w usługach 59,0%.

Według stanu w końcu grudnia 2017 r. w powiatowych urzędach pracy województwa lubelskiego zarejestrowanych było 81,2 tys. **bezrobotnych**. W porównaniu z 2013 r. odnotowano spadek liczby bezrobotnych o 54,3%. W 2017 r. bezrobotni w województwie lubelskim stanowili 7,5% ogółu bezrobotnych w kraju (w 2013 r. – 6,2%). Najwięcej osób wśród bezrobotnych posiadało wykształcenie policealne i średnie zawodowe (24,6%), zaś najmniej osób miało wykształcenie średnie ogólnokształcące (12,1%). Według stanu w końcu 2017 r. w województwie lubelskim najliczniejszą grupą wśród bezrobotnych były osoby będące w szczególnej sytuacji na rynku pracy, czyli bezrobotni pozostający bez pracy powyżej 24 miesięcy (29,2%). Drugą, co do wielkości zbiorowość stanowiły osoby pozostające bez pracy do 3 miesięcy (28,8%). W stosunku do 2013 r. odsetek osób pozostających bez pracy powyżej 24 miesięcy wzrósł o 3,8 p. proc., a pozostających bez pracy do 3 miesięcy o 5,1 p. proc.

W końcu grudnia 2017 r. stopa bezrobocia rejestrowanego w województwie lubelskim wyniosła 8,8% i była o 5,6 p. proc. niższa niż w 2013 r. W kraju w 2017 r. stopa bezrobocia rejestrowanego osiągnęła poziom 6,6% i w porównaniu z 2013 r. obniżyła się o 6,8 p. proc. Pod tym względem w 2017 r. województwo lubelskie zajmowało 12. miejsce w kraju (w 2013 r. również było na 12), przy założeniu, że najniższa wartość stopy bezrobocia rejestrowanego daje najlepszą pozycję w rankingu.

Według stanu na grudnia 2017 r. w województwie lubelskim do rejestru REGON wpisanych było 177,4 tys. **podmiotów gospodarki narodowej**. W porównaniu z 2013 r. ich liczba wzrosła o 4,5%. Na 10 tys. mieszkańców średnio przypadało 834 podmioty wobec 787 w 2013 r. W Polsce w 2017 r. przeciętnie na 10 tys. ludności przypadało 1121 podmiotów wobec 1057 w 2013 r. W 2017 r. w województwie lubelskim do rejestru REGON wpisano 16,0 tys. nowych podmiotów gospodarki narodowej. W porównaniu z 2013 r. liczba nowo zarejestrowanych jednostek zwiększyła się o 3,3%. Podobnie jak w 2013 r. w województwie lubelskim na 10 tys. ludności przeciętnie przypadało mniej nowo zarejestrowanych jednostek w rejestrze REGON (75 jednostek) niż w Polsce (94 jednostki). Pod tym względem w 2017 r. województwo lubelskie uplasowało się na 13. miejscu w kraju (w 2013 było na 16).

Pod względem stopnia atrakcyjności regionu województwo lubelskie w 2017 r. zajmowało ostatnie 16. miejsce w kraju (w 2013 r. było na 15 pozycji). Na niską pozycję województwa lubelskiego największy wpływ miało ujemne saldo migracji stałych międzywojewódzkich.

Miarą przyjętą w porównaniu województw pod względem wielkości produktu krajowego brutto jest wskaźnik – **PKB na 1 mieszkańca**. W licznych opracowaniach dotyczących zarówno warunków jak i jakości życia ludności wskaźnik PKB na 1 mieszkańca jest jedną ze zmiennych diagnostycznych służących do wyliczenia wskaźnika syntetycznego. Według wstępnych danych szacunkowych w 2017 r. w województwie lubelskim przeciętny poziom produktu krajowego brutto w przeliczeniu na 1 mieszkańca wyniósł 35642 zł wobec 30449 zł w 2013 r. Pod tym względem w 2017 r. województwo lubelskie zajmowało 16. miejsce w kraju (tak jak w 2013 r.).

W 2017 r. w województwie lubelskim **przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w gospodarce narodowej** wynosiło 3824,28 zł i w porównaniu z 2013 r. wzrosło o 15,7%. Pod względem wielkości przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto w 2017 r. województwo lubelskie uplasowało się na 10. pozycji (w 2013 r. było na 9. miejscu).

W 2017 r. w województwie lubelskim **świadczenia społeczne** w ramach zadań własnych i zadań zleconych jednostkom samorządu terytorialnego przyznano na podstawie decyzji 83,7 tys. osobom wchodzącym w skład 55,2 tys. gospodarstw domowych, w których łącznie było 140,2 tys. beneficjentów. W porównaniu z 2013 r. liczba osób, którym przyznano świadczenia zmalała o 30,2%, gospodarstw domowych o 21,5%, a beneficjentów o 33,6%. W 2017 r. w województwie lubelskim wskaźnik osób, którym przyznano na podstawie decyzji świadczenia środowiskowej pomocy społecznej wyniósł 393 osoby na 10 tys. ludności wobec 555 osób w 2013 r., a wszystkich beneficjentów uzyskujących pomoc - 658 osób, co stanowiło 6,6% mieszkańców województwa (w 2013 r. – 9,8%). Wskaźnik beneficjentów uznano za zmienną diagnostyczną o charakterze destymulanty. Oznacza to, że na pierwszym miejscu znajduje się województwo o najniższej wartości wskaźnika, a na ostatnim województwo o najwyższym wskaźniku. Pod tym względem w 2017 r. województwo lubelskie zajmowało 11. miejsce w kraju (tak jak w 2013 r.).

W 2017 r. w województwie lubelskim 81,7 tys. rodzin otrzymało **zasiłki rodzinne** łącznie na 159,3 tys. dzieci. W porównaniu z 2013 r. liczba rodzin pobierających zasiłki rodzinne zmalała o 8,2%, a liczba dzieci o 8,0%. W 2017 r. w województwie lubelskim zasiłki rodzinne pobierano na 38,5% dzieci w wieku do lat 17. W porównaniu z 2013 r. ich udział zmniejszył się o 0,6 p. proc. Pod tym względem w 2017 r. województwo lubelskie zajmowało 15. miejsce w kraju (w 2013 r. również było na 15. miejscu).

Kolejnym dodatkowym źródłem dla osób będących w trudnej sytuacji materialnej jest **dotatek mieszkaniowy** wypłacany przez gminę. W 2017 r. w województwie lubelskim użytkownikom lokali mieszkalnych wypłacono 160,7 tys. dodatków mieszkaniowych. W porównaniu z 2013 r. liczba wypłaconych dodatków zmalała o 30,4%. W niniejszym opracowaniu dodatek mieszkaniowy przyjęto jako zmienną diagnostyczną o charakterze destymulanty. W 2017 r. w województwie lubelskim przeciętnie na 10 tys. mieszkańców przypadało 755 wypłaconych dodatków mieszkaniowych (w 2013 r. było 1069 dodatków). Pod tym względem w 2017 r. województwo lubelskie uplasowało się na 6. miejscu w kraju (w 2013 r. również było na 6).

W 2017 r. w województwie lubelskim zarejestrowanych było 1205,5 tys. **samochodów osobowych**. W porównaniu z 2013 r. liczba samochodów osobowych wzrosła o 17,6%. Z analizy danych wojewódzkich dotyczących struktury samochodów według wieku wynika, że w 2017 r. w województwie lubelskim odnotowano najniższy w kraju udział samochodów mających mniej niż 10 lat (11,9% ogółu samochodów). W 2017 r. w województwie lubelskim na 1000 mieszkańców średnio przypadało 567 zarejestrowanych samochodów osobowych wobec 475 w 2013 r. Pod tym względem w 2017 r. województwo lubelskie zajmowało 9. miejsce w kraju (2013 r. było na 11. pozycji).

Według stanu w dniu 31 grudnia 2017 r. **zasoby mieszkaniowe** w województwie lubelskim liczyły 774,4 tys. mieszkań. Średnio na 1000 osób przypadało 364 mieszkania (w 2013 r. – 348). W porównaniu z 2013 r. liczba mieszkań wzrosła o 3,1%. Zróżnicowanie przestrzenne zasobów mieszkaniowych w przeliczeniu na 1000 mieszkańców zarówno w województwach, jak i w powiatach województwa lubelskiego jest niewielkie. W 2017 r. wskaźnik zmienności nie przekroczył 10% (w kraju - 7,3%, w powiatach województwa lubelskiego – 9,5%).

W 2017 r. w województwie lubelskim na 1000 ludności przypadało średnio 3,5 nowo oddanych do użyt-

kowania mieszkań wobec 3,2 mieszkań w 2013 r. Pod względem **natężenia budownictwa mieszkaniowego** w 2017 r. województwo lubelskie uplasowało się na 11. pozycji w kraju (w 2013 r. było na 8. miejscu).

W 2017 r. przeciętne mieszkanie w województwie lubelskim miało powierzchnię 77,2 m² i było o 3,2 m² większe od przeciętnego mieszkania w kraju. W porównaniu z 2013 r. **powierzchnia użytkowa mieszkań** w województwie lubelskim zwiększyła się o 0,7 m². Z przedstawionych danych wynika, że powiaty województwa lubelskiego mniej zurbanizowane charakteryzowały się na ogół większą przeciętną powierzchnią użytkową mieszkania niż powiaty o wyższym poziomie urbanizacji.

W 2017 r. w województwie lubelskim w **wodociąg** wyposażonych było 91,7% mieszkań wobec 91,4% w 2013 r. Pod tym względem w 2017 r. województwo lubelskie zajmowało 16. miejsce w kraju (w 2013 r. również było na 16). Zróżnicowanie przestrzenne powyższego wskaźnika nie wykazywało dużych dysproporcji. W 2017 r. współczynnik zmienności dla województwa wyniósł 2,6%, a dla powiatów województwa lubelskiego 5,4%.

Wskaźnikiem określającym poziom warunków mieszkaniowych jest **wskaźnik wyposażenia mieszkań w centralne ogrzewanie**. W 2017 r. w województwie lubelskim w centralne ogrzewanie wyposażonych było 75,6% mieszkań. W porównaniu z 2013 r. odnotowano wzrost o 0,9 p. proc. Pod tym względem w 2017 r. województwo lubelskie zajmowało 16. miejsce w kraju (tak jak w 2013 r.).

W 2017 r. województwo lubelskie zajmowało terytorium o powierzchni 25122 km² stanowiąc 8,0% powierzchni kraju. Pod względem powierzchni województwo lubelskie od wielu lat utrzymuje się na 3. miejscu w Polsce.

W 2017 r. w województwie lubelskim 570,7 tys. ha powierzchni województwa zajmowały **obszary prawnie chronione** (22,7% powierzchni województwa lubelskiego). Stanowiły one 5,6% ogółu omawianych obszarów w Polsce. W kraju powyższy wskaźnik osiągnął poziom 32,5%. Pod tym względem w 2017 r. województwo lubelskie zajmowało 12. miejsce w kraju (tak jak w 2013 r.).

W 2017 r. w województwie lubelskim działało 96 **zakładów uznanych za szczególnie uciążliwe** dla czystości powietrza wobec 94 w 2013 r. Stanowiły one 5,1% ogółu tego typu zakładów w Polsce. Miarą przyjętą w porównaniu województw i powiatów województwa lubelskiego pod względem **emisji zanieczyszczeń pyłowych** przez zakłady uznane za szczególnie uciążliwe dla czystości powietrza przyjęto wskaźnik wyrażający ilość zanieczyszczeń pyłowych w tonach przypadających na 1 km². W 2017 r. w województwie lubelskim na 1 km² średnio przypadało 0,07 ton zanieczyszczeń pyłowych wobec 0,08 w 2013 r. W Polsce omawiany wskaźnik w 2017 r. wyniósł 0,11 ton na 1 km² wobec 0,16 ton na 1 km² w 2013 r. Przy założeniu, że najlepsza sytuacja występowała w województwie o najniższym wskaźniku zanieczyszczeń pyłowych to pod tym względem w 2017 r. województwo lubelskie zajmowało 4. miejsce w kraju (tak jak w 2013 r.).

Drugim rodzajem zanieczyszczeń emitowanych przez zakłady uznane za szkodliwe uciążliwe dla czystości powietrza są **zanieczyszczenia gazowe**. W 2017 r. w województwie lubelskim do atmosfery wyemitowano łącznie 5069,7 tys. ton zanieczyszczeń gazowych, w tym 99,6% stanowiła emisja dwutlenku węgla. W 2017 r. w województwie lubelskim średnio na 1 km² wyemitowanych zostało 201,8 ton zanieczyszczeń gazowych (łącznie z dwutlenkiem węgla) wobec 188,2 ton na 1 km² w 2013 r. W Polsce omawiany wskaźnik był ponad trzykrotnie wyższy i w 2017 r. osiągnął poziom 684,2 ton na 1 km², wobec 695,6 ton na 1 km² w 2013 r. Przy założeniu, że najmniejsza wartość wskaźnika została określona jako lokata 1. to pod względem emisji zanieczyszczeń gazowych w 2017 r. województwo lubelskie uplasowało się na 5. miejscu w kraju (w 2013 r. również było na 5. pozycji). W 2017 r. w województwie lubelskim **zanieczyszczenia powietrza zatrzymane lub zneutralizowane w urządzeniach do redukcji zanieczyszczeń** w zakładach szczególnie uciążliwych stanowiły 98,1% ogółu wytworzonych zanieczyszczeń pyłowych i 89,9% zanieczyszczeń gazowych. W porównaniu z 2013 r. stopień redukcji zanieczyszczeń pyłowych zmniejszył się o 0,3 p. proc., a gazowych zwiększył się o 2,3 p. proc.

W 2017 r. w województwie lubelskim do wód powierzchniowych lub do ziemi odprowadzono 146,0 hm³ **ścieków przemysłowych i komunalnych** (w tym 95,8 hm³ to ścieki przemysłowe). Stanowiły one 1,7% ogółu ścieków przemysłowych i komunalnych odprowadzonych bezpośrednio do wód lub ziemi w kraju.

Ilość odprowadzonych ścieków była o 8,1% mniejsza niż w 2013 r., przy średnim spadku w kraju o 5,5%. Z ogólnej liczby ścieków wytworzonych w 2017 r. w województwie lubelskim oczyszczenia wymagało 70,3 hm³. Zadanie to zrealizowane zostało w 99,7%. Pod tym względem w 2017 r. województwo lubelskie uplasowało się na 5. miejscu w kraju (w 2013 r. było na 2. pozycji).

Do zmiennych diagnostycznych charakteryzujących omawianą dziedzinę zaliczono wskaźnik określający udział procentowy ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków w ogólnej liczbie ludności. W 2017 r. średnio w województwie lubelskim z **oczyszczalni ścieków** korzystało 57,0% mieszkańców wobec 55,5% w 2013 r. W Polsce powyższy wskaźnik był wyższy. W 2017 r. ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków stanowiła 73,6% wobec 70,3% w 2013 r. Pod tym względem w 2017 r. województwo lubelskie uplasowało się na 16. miejscu w kraju (2013 r. również było na 16. pozycji).

Według stanu na koniec 2017 r. na terenie województwa lubelskiego funkcjonowało 32 **czynne składowiska przyjmujące odpady komunalne** o łącznej powierzchni 92 ha. W porównaniu z 2013 r. zamknięto 24 wysypiska, które zajmowały powierzchnię 30,4 ha. W 2017 r. w województwie lubelskim odebrano i zebrano 439,9 tys. ton odpadów komunalnych. W porównaniu z 2013 r. ilość wytworzonych odpadów komunalnych wzrosła o 26,3%.

Wielkość odpadów komunalnych zebranych na 1 mieszkańca w województwie lubelskim była mniejsza niż średnia w kraju. W 2017 r. na 1 mieszkańca województwa lubelskiego przypadało 207 kg wytworzonych odpadów komunalnych wobec 312 kg w Polsce. Pod tym względem województwo uplasowało się na 15. miejscu w kraju (w 2013 r. również było na 15. pozycji).

W 2017 r. w województwie lubelskim całkowita **długość eksploatowanej sieci wodociągowej** wynosiła 21,2 tys. km. Stanowiła ona 7,0% długości sieci w Polsce. W porównaniu z 2013 r. długość sieci wodociągowej w województwie zwiększyła się o 3,2%. W Polsce w 2017 r. długość czynnej sieci wodociągowej wynosiła 303,9 tys. km i w omawianym okresie odnotowano wzrost jej długości o 5,6%. W 2017 r. w województwie lubelskim 87,0% mieszkańców korzystało z instalacji wodociągowej wobec 81,9% w 2013 r. W Polsce w 2017 r. z wodociągów korzystało 92,0% ludności wobec 88,0% w 2013 r. Pod tym względem w 2017 r. województwo lubelskie uplasowało się na 14. pozycji w kraju (w 2013 r. również zajmowało 14. miejsce).

W 2017 r. całkowita **długość eksploatowanej sieci kanalizacyjnej** w województwie lubelskim wynosiła 6,4 tys. km. Stanowiła ona 4,1% długości sieci w Polsce. W porównaniu z 2013 r. długość sieci kanalizacyjnej w województwie zwiększyła się o 16,3%. W Polsce długość czynnej sieci kanalizacyjnej wynosiła 156,8 tys. km i w omawianym okresie odnotowano wzrost jej długości o 18,0%. W 2017 r. w województwie lubelskim z instalacji kanalizacyjnej korzystało 52,7% mieszkańców wobec 49,7% w 2013 r. W Polsce omawiany wskaźnik był wyższy. W 2017 r. osiągnął poziom 70,5% wobec 65,1% w 2013 r. Pod tym względem województwo lubelskie w 2017 r. uplasowało się na ostatnim, 16. miejscu w kraju (w 2013 r. również było na 16. pozycji).

Według danych Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad w 2017 r. **sieć drogowa** w województwie lubelskim liczyła 36995,8 km. Długość dróg o twardej nawierzchni wynosiła 22289,8 km, a drogi gruntowe stanowiły 39,7% ogółu dróg w województwie lubelskim i miały 14704 km długości. W porównaniu z 2013 r. długość dróg publicznych w województwie zwiększyła się o 8,8%. W Polsce w 2017 r. sieć drogowa liczyła 422302,8 km. W stosunku do 2013 r. długość dróg w kraju zwiększyła się o 1,7%. W 2017 r. średnio na 100 km² powierzchni województwa lubelskiego przypadało 75,5 km dróg powiatowych i gminnych o nawierzchni twardej wobec 71,4 km w 2013 r. W Polsce w 2017 r. omawiany wskaźnik osiągnął poziom 80,3 km na 100 km² wobec 75,4 km na 100 km² w 2013 r. Pod tym względem w 2017 r. województwo lubelskie uplasowało się na 10. pozycji w kraju (w 2013 r. było na 11. miejscu).

W 2017 r. **port lotniczy** w województwie lubelskim obsłużył łącznie 430,3 tys. pasażerów (w tym tranzyt 33 osoby). Stanowiło to 1,1% korzystających z transportu lotniczego w kraju, co stawiało województwo lubelskie na 9. miejscu (w 2013 r. było na 11). W porównaniu z 2013 r. liczba pasażerów zwiększyła się ponad dwukrotnie. W Polsce w 2017 r. z transportu lotniczego skorzystało 42013,3 tys. osób (w tym tranzyt 1968,6 tys. osób) i w stosunku do 2013 r. ich liczba zwiększyła się o 67,0%. W 2017 r. najwięcej pasażerów

rów skorzystało z portów lotniczych w województwie mazowieckim (46,7% pasażerów korzystających z linii lotniczych), zaś najmniej w województwie warmińsko-mazurskim (0,3%). W 2017 r. w województwie lubelskim na 1000 mieszkańców przypadało średnio 202 pasażerów wobec 1093 w Polsce. Pod tym względem województwo lubelskie uplasowało się na 9. miejscu w kraju (w 2013 r. było na 11).

Według stanu w dniu 31 grudnia 2017 r. na terenie województwa lubelskiego funkcjonowało 19,4 tys. **sklepów i aptek**. Stanowiły one 5,5% ogółu tego typu placówek w kraju. Pod tym względem województwo lubelskie w 2017 r. zajmowało 8. miejsce w kraju (w 2013 r. było na 9). W porównaniu z 2013 r. liczba sklepów i aptek w województwie zwiększyła się o 3,7%, a w kraju o 0,4%. W 2017 r. na jeden sklep w województwie lubelskim średnio przypadało 109 mieszkańców wobec 108 w kraju, dla porównania w 2013 r. było 115 osób wobec 109.

Dostępność **kadry medycznej** na danym obszarze obrazują dwa wskaźniki liczba lekarzy oraz liczba pielęgniarek i położnych na 10 tys. ludności. W województwie lubelskim wskaźniki te w 2017 r. w porównaniu z 2013 r. wzrosły odpowiednio o 4,6% (z 57 do 59) i o 5,1% (z 74 do 78). Tym samym województwo lubelskie w 2017 r. uplasowało się na 5. miejscu zarówno pod względem liczby lekarzy, jak i pielęgniarek i położnych na 10 tys. ludności (wobec odpowiednio 3. i 1. miejsca w 2013 r.).

W 2017 r. w województwie lubelskim **liczba przychodni** na 10 tys. ludności była wyższa o 17,3% niż w 2013 r. i wynosiła 6,1. Tym samym województwo lubelskie znalazło się na 5. miejscu w kraju (w 2013 r. było na 9. pozycji). W Polsce w 2017 r. na 10 tys. mieszkańców przypadało 5,6 przychodni, czyli o 0,6 przychodni więcej niż w 2013 r.

W dniu 31 grudnia 2017 r. w województwie lubelskim działały 53 **szpitale ogólne** dysponujące 11,2 tys. łózkami (łącznie z łózkami i inkubatorami dla noworodków), których liczba w stosunku do 2013 r. zmniejszyła się o 2,7%. W Polsce natomiast w 2017 r. funkcjonowało 951 szpitali, które dysponowały 185,3 tys. łózkami. W porównaniu z 2013 r. liczba łózek w kraju zmniejszyła się o 1,3%.

W 2017 r. w województwie lubelskim na 10 tys. ludności przypadało 53 **łóżka w szpitalach ogólnych** (mniej o 1,3% niż w 2013 r.) i tym samym województwo lubelskie zajęło 2. miejsce w kraju (w 2013 r. było na 3. pozycji).

Poziom opieki zdrowotnej na danym terenie obrazuje przede wszystkim współczynnik umieralności niemowląt. W 2017 r. w województwie lubelskim występował wyższy niż przeciętnie w kraju poziom umieralności niemowląt. **Współczynnik zgonów niemowląt** osiągnął poziom 4,64‰ wobec 4,56‰ w 2013 r. W kraju w 2017 r. powyższy współczynnik wyniósł 3,99‰ wobec 4,56‰ w 2013 r. W 2017 r. pod względem natężenia zgonów niemowląt województwo lubelskie zajmowało 13. miejsce w kraju (w 2013 r. było na 8).

Monitoring przedwczesnej umieralności (zgony w wieku poniżej 65 lat – wiek umowny) dostarcza natomiast informacji przydatnych dla kształtowania polityki zdrowia publicznego, opracowania programów i interwencji podejmowanych w celu opóźnienia wystąpienia choroby i niepełnosprawności. Jednym z mierników dotyczących przedwczesnej umieralności jest **współczynnik zgonów osób w wieku do 65 lat** w przeliczeniu na 100 tys. ludności w tej grupie wiekowej. W 2017 r. w województwie lubelskim omawiany współczynnik osiągnął poziom 308 osób wobec 327 w 2013 r. W Polsce w 2017 r. na 100 tys. ludności w wieku do 65 lat zmarło 314 osób w tej grupie wiekowej wobec 335 w 2013 r. Pod tym względem w 2017 r. województwo lubelskie uplasowało się na 7. miejscu w kraju (w 2013 r. również było na 7). Kolejną miarą jest **współczynnik zgonów z powodu nowotworów**. W 2017 r. w województwie na 100 tys. mieszkańców przypadało średnio 258 zgonów z powodu nowotworów wobec 238 w 2013 r. W Polsce w 2017 r. powyższy współczynnik osiągnął poziom 278 wobec 257 w 2013 r. Pod tym względem w 2017 r. województwo lubelskie uplasowało się na 4. pozycji w kraju (w 2013 r. było na 3. miejscu).

W województwie lubelskim według stanu na dzień 31 grudnia 2017 r. funkcjonowało 81 **stacjonarnych zakładów pomocy społecznej** łącznie z filiami, wśród których największy odsetek stanowiły domy pomocy społecznej łącznie z filiami (63,0%). W porównaniu z 2013 r. liczba stacjonarnych zakładów pomocy społecznej zmniejszyła się o 8,0%.

Wskaźnikiem obrazującym dostępność **zакładów stacjonarnej pomocy społecznej** jest ilość miejsc przypadająca na 10 tys. mieszkańców. W 2017 r. w województwie lubelskim średnio na 10 tys. mieszkańców przypadało 25 miejsc w zakładach stacjonarnej pomocy społecznej wobec 26 w 2013 r. W Polsce w 2017 r. na 10 tys. ludności przypadało 30 miejsc i w stosunku do 2013 r. wskaźnik ten wzrósł o 5,3%. Pod tym względem województwo lubelskie znalazło się na ostatnim miejscu w kraju (w 2013 r. było na 13. miejscu).

Z przeprowadzonych przez GUS badań wynika, że według stanu w dniu 31 grudnia 2017 r. w województwie lubelskim działało 105 instytucjonalnych form **opieki nad dzieckiem w wieku do lat 3**, z czego największy odsetek stanowiły żłobki (74,3%). W porównaniu z 2013 r. liczba tych placówek wzrosła prawie 2-krotnie, w tym żłobków ponad 2-krotnie (z 38 do 78). Podobną tendencję obserwujemy w kraju, gdzie w 2017 r. funkcjonowało 3120 placówek opieki nad dziećmi do lat 3, z czego największy odsetek stanowiły żłobki (79,6%). W 2017 r. w województwie lubelskim na 1000 dzieci w wieku do 3 lat przypadało 65 miejsc w żłobkach (łącznie z oddziałami i klubami dziecięcymi) wobec 36 w 2013 r. W Polsce omawiany wskaźnik był wyższy i w 2017 r. wyniósł 93 miejsca wobec 51 miejsc w 2013 r. Pod tym względem w 2017 r. województwo lubelskie zajmowało 14. miejsce w kraju tak samo jak w 2013 r.

Według stanu na koniec września 2017 r. na terenie województwa lubelskiego funkcjonowało 1372 **placówki wychowania przedszkolnego**, w tym największy odsetek stanowiły oddziały przedszkolne przy szkołach podstawowych (50,9%). W Polsce natomiast działało 21976 placówek wychowania przedszkolnego, w tym najwięcej było przedszkoli (55,3%). W stosunku do 2013 r. liczba tych placówek w województwie lubelskim zmniejszyła się o 2,8%, natomiast w kraju wzrosła o 2,2%.

W 2017 r. w województwie lubelskie na 1000 dzieci w wieku 3 – 6 lat do placówek **wychowania przedszkolnego** uczęszczało 832 dzieci wobec 550 w 2013 r. (w kraju w 2017 r. – 854 dzieci, a w 2013 r. – 620). Pod tym względem w 2017 r. województwo lubelskie zajmowało 10. miejsce w kraju (wobec 9. w 2013 r.).

Według stanu na koniec września 2017 r. w województwie lubelskim funkcjonowało 981 **szkół podstawowych**, zaś w Polsce 14468. W porównaniu z rokiem szkolnym 2013/14 liczba szkół podstawowych w województwie lubelskim nie uległa zmianie, natomiast w kraju wzrosła o 7,6%.

Według stanu na koniec września 2017 r. na terenie województwa lubelskiego funkcjonowało 146 **gimnazjów**, do których uczęszczało 40,0 tys. uczniów. W porównaniu z rokiem szkolnym 2013/14 liczba gimnazjów zmniejszyła się o 69,1% (uczniów o 39,7%), co związane było z wejściem w życie od 1 września 2017 r. reformy systemu oświaty¹, w myśl której gimnazja są stopniowo wygaszane bądź zostały włączone lub przekształcone w inne szkoły (podstawowe, licea ogólnokształcące, technika lub branżowe I stopnia).

Na początku roku szkolnego 2017/18 na terenie województwa lubelskiego funkcjonowało 396 **szkół ponadgimnazjalnych** dla dzieci i młodzieży, w których uczyło się 70,8 tys. osób. W porównaniu z rokiem szkolnym 2013/14 liczba szkół zmniejszyła się o 14,1%, natomiast liczba uczniów o 10,7%. Podobnie było w kraju, gdzie liczba szkół ponadgimnazjalnych dla dzieci i młodzieży zmniejszyła się z 6868 w roku szkolnego 2013/14 do 6274 w roku szkolnym 2017/18 (o 8,6%), zaś liczba uczniów z 1277,0 tys. do 1157,1 tys. (o 9,4%).

Miarą przyjętą w porównaniu województw i powiatów województwa lubelskiego pod względem powszechności nauczania jest **współczynnik skolaryzacji netto** dla szkół ponadgimnazjalnych (grupa wiekowa 16 – 18 lat). Wysokość współczynnika dla województwa lubelskiego w roku szkolnym 2017/18 wynosiła 91,7% i w stosunku do roku szkolnego 2013/14 była niższa o 0,3 p. proc. W Polsce współczynnik ten wynosił 89,0% i w porównaniu z rokiem szkolnym 2013/14 był wyższy o 0,4 p. proc. W roku szkolnym 2017/18 województwo lubelskie uplasowało się na 3. miejscu w kraju (w roku szkolnym 2013/14 było na 2. pozycji).

¹ Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe wraz z późniejszymi zmianami (Dz. U. 2017 r., poz. 59 z późn. zm.) weszła w życie z dniem 1 września 2017 r. – wprowadzenie 8-letniej szkoły podstawowej i stopniowe wygaszanie gimnazjów.

Według stanu w dniu 30 listopada 2017 r. w 17 **uczelniah wyższych** mających siedzibę w województwie lubelskim kształciło się 71,6 tys. studentów². W porównaniu z rokiem akademickim 2013/14 liczba szkół wyższych mających siedzibę na terenie województwa lubelskiego zmniejszyła się o 10,5%, a liczba studentów o 15,5%. W Polsce w roku akademickim 2017/18 w 397 szkołach wyższych kształciło się 1290,2 tys. osób. W porównaniu z rokiem akademickim 2013/14 liczba uczelni zmniejszyła się o 9,4%, a liczba studentów o 16,7%. W 2017 r. pod względem liczby szkół wyższych województwo lubelskie zajmowało 9. miejsce w kraju (tak jak w 2013 r.), a pod względem liczby studentów 8. (w 2013 r. również było na 8).

W 2017 r. wydatki publiczne **na oświatę i wychowanie** z budżetu jednostek samorządu terytorialnego (budżetów gmin i miast na prawach powiatu) w województwie lubelskim średnio na 1 mieszkańca wyniosły 1416,93 zł. wobec 1278,99 zł w 2013 r. W Polsce wydatki te wzrosły z 1252,47 zł w 2013 r. do 1477,10 zł w 2017 r., czyli o 17,9%. Pod tym względem województwo lubelskie zajęło 10. miejsce w kraju wobec 6. miejsca w 2013 r. Jednakże średnia wojewódzka w 2013 r. była wyższa o 26,53 zł na osobę od średniej krajowej, natomiast w 2017 r. niższa o 60,18 zł na osobę.

Według stanu w dniu 31 grudnia 2017 r. na terenie województwa lubelskiego działało 56 **muzeów** (łącznie z oddziałami), w których liczba zbiorów muzealnych wynosiła 332,0 tys. eksponatów. W porównaniu z 2013 r. liczba muzeów (łącznie z oddziałami) działających na terenie województwa lubelskiego zwiększyła się o 27,3% (w kraju o 15,5%), natomiast liczba muzealiów zmniejszyła się o 16,2% (w kraju o 34,8%). Jednym ze wskaźników pokazującym dostępność muzeów jest wskaźnik liczby muzeów na 100 tys. mieszkańców. Wskaźnik ten w 2017 r. w kraju wyniósł 2,5, a w województwie lubelskim 2,6 i tym samym województwo lubelskie uplasowało się na 5. miejscu w kraju (wobec 9. w 2013 r.).

Według stanu w dniu 31 lipca 2017 r. w województwie lubelskim na przyjęcie turystów, zarówno krajowych, jak i zagranicznych gotowych było 445 **turystycznych obiektów noclegowych**, w tym 116 hoteli (w Polsce 10681 turystycznych obiektów noclegowych, w tym 2540 hoteli). Obiekty te dysponowały łącznie 25981 miejscami noclegowymi, w tym 8086 miejscami w hotelach (w kraju 774,0 tys. miejscami noclegowymi, w tym 261,5 tys. w hotelach). W stosunku do 2013 r. liczba obiektów łącznie wzrosła o 29,7%, w kraju o 9,3% (w tym hoteli o 52,6%, w Polsce o 20,6%). Liczba miejsc noclegowych w województwie lubelskim w 2017 r. w porównaniu z 2013 r. wzrosła o 31,9%, w kraju o 13,9% (w tym w hotelach o 63,6%, w Polsce o 25,4%). Do porównań wojewódzkich i powiatów województwa lubelskiego wybrano wskaźnik przedstawiający liczbę miejsc noclegowych na 100 tys. mieszkańców w turystycznych obiektach noclegowych i pod tym względem w 2017 r. województwo lubelskie znalazło się na 11. miejscu w kraju wobec 14. w 2013 r.

W 2017 r. w województwie lubelskim zorganizowano 394 **imprezy masowe**, w tym najwięcej imprez sportowych (61,4% ogółu imprez). W Polsce zorganizowano 6876 imprez masowych, w tym imprezy sportowe stanowiły 51,6% ogółu imprez. W porównaniu z 2013 r. liczba imprez masowych wzrosła o 49,8% (w kraju o 20,0%). Do porównań wojewódzkich i powiatów w województwie lubelskim wybrano wskaźnik przedstawiający liczbę imprez masowych na 100 tys. mieszkańców. Pod tym względem w 2017 r. województwo lubelskie znalazło się na 11. miejscu w kraju (w 2013 r. było na 13. miejscu).

Według danych Komendy Głównej Policji w 2017 r. w województwie lubelskim **liczba przestępstw stwierdzonych przez Policję** w zakończonych postępowaniach przygotowawczych wyniosła 31,1 tys. i była o 15,8% mniejsza niż w 2014 r. Stanowiły one 4,1% ogółu przestępstw stwierdzonych w kraju wobec 4,3% w 2014 r. W Polsce w 2017 r. stwierdzonych było 754,0 tys. przestępstw o 13,1% mniej niż w 2014 r. Podobnie jak w kraju w województwie lubelskim najwięcej przestępstw miało charakter kryminalny. W ogólnej liczbie przestępstw stwierdzonych stanowiły one 60,2% wobec 61,5% w Polsce. Z ogólnej liczby przestępstw stwierdzonych przez Policję w zakończonych postępowaniach przygotowawczych w 2017 r.

² Studentów wykazano zgodnie z siedzibą poszczególnych szkół wyższych łącznie z: filiami, zamiejscowymi podstawowymi jednostkami organizacyjnymi, zamiejscowymi ośrodkami dydaktycznymi oraz punktami konsultacyjnymi z uwzględnieniem cudzoziemców i szkół resortu obrony narodowej.

w województwie lubelskim wykrytych zostało 24,3 tys. (77,4%). W Polsce ogółem wykrytych zostało 545,0 tys. przestępstw (71,7%). W porównaniu z 2014 r. **wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw** w województwie lubelskim zwiększył się o 5,2 p. proc. wobec 6,5 p. proc. w kraju. Pod tym względem w 2017 r. województwo lubelskie uplasowało się na 5. miejscu w kraju (w 2014 r. było na 2.).

W 2017 r. w województwie lubelskim średnio na 1000 mieszkańców przypadało 14,6 przestępstw stwierdzonych przez Policję wobec 17,1 w 2014 r. W Polsce w 2017 r. **wskaźnik natężenia przestępczości** wyniósł 19,6 (przestępstwa na 1000 ludności) wobec 22,6 w 2014 r. Przy założeniu, że najmniejsza wartość wskaźnika określona została jako lokata 1., a najwyższa jako ostatnia lokata 16., to w 2017 r. województwo lubelskie zajmowało 3. miejsce w kraju (w 2014 r. również było na 3) pod względem natężenia przestępczości. Wskaźnik powyżej średniej krajowej odnotowano w 6 województwach.

Według danych Komendy Głównej Policji w 2017 r. w województwie lubelskim odnotowano 1242 **wypadki**, w których łącznie zginęło 157 osób, a 1432 osoby zostały ranne. W porównaniu z 2013 r. liczba wypadków zmalała o 17,0%, liczba ofiar śmiertelnych o 37,2%, a osób rannych o 20,2%. W Polsce w 2017 r. doszło do 32760 wypadków, w których zginęło 2831 osób, a 39466 osób zostało rannych. W stosunku do 2013 r. liczba wypadków zmalała o 8,6%, ofiar śmiertelnych o 15,7%, a osób rannych o 10,4%. W 2017 r. na 100 tys. ludności przypadało średnio 58 wypadki drogowe wobec 69 w 2013 r. W Polsce w 2017 r. omawiany wskaźnik osiągnął poziom 85 wobec 93. Przy założeniu, że najmniejsza wartość wskaźnika określona została jako lokata 1., a najwyższa jako ostatnia lokata 16. to, pod względem natężenia wypadków drogowych w 2017. r. województwo lubelskie zajmowało 2. miejsce w kraju (w 2013 r. było na 3).

Analizę obiektywnych warunków życia ludności rozpoczęto od przeprowadzenia oceny pomiędzy poszczególnymi województwami i określenia miejsca województwa lubelskiego w powyższym rankingu. Ogólny wskaźnik syntetyczny określający poziom warunków życia charakteryzuje się dużym zróżnicowaniem pomiędzy poszczególnymi województwami (tabela 6. s. 169). W 2017 r. najwyższą wartość wskaźnika syntetycznego otrzymano dla województwa mazowieckiego (0,670), a najniższą dla województwa świętokrzyskiego (0,356). Województwo lubelskie zajęło 15. pozycję w kraju z wartością wskaźnika równą 0,365. Dla porównania w 2013 r. pod tym względem województwo lubelskie zajmowało 14. miejsce w kraju z wartością wskaźnika równą 0,381 przed województwem warmińsko-mazurskim i świętokrzyskim. Z powyższych danych wynika, że w porównaniu z 2013 r. województwo lubelskie w rankingu województw straciło jeden punkt. W 2017 r. na niską wartość ogólnego wskaźnika syntetycznego w województwie lubelskim największy wpływ miał wskaźnik grupowy determinanty „rynek pracy, aktywność gospodarcza i stopień atrakcyjności regionu” (16. lokata – wartość wskaźnika 0,202) i „infrastruktura gospodarcza” (16. lokata – wartość wskaźnika 0,409). Dla porównania na najwyższą wartość wskaźnika dla województwa mazowieckiego miał wpływ wskaźnik grupowy determinanty „rynek pracy, aktywność gospodarcza i stopień atrakcyjności regionu” (1. lokata – wartość wskaźnika – 0,756) oraz „zamożność mieszkańców i warunki mieszkaniowe” (1. lokata – wartość wskaźnika – 0,751)

Następnie wszystkie województwa podzielono na cztery grupy (tabela 8.). W grupie I województw o największym poziomie warunków życia ludności, gdzie wartość wskaźnika była większa lub równa 0,590 znalazło się województwo mazowieckie (0,670) i wielkopolskie (0,610). W obu wymienionych województwach odnotowano wysoki wskaźnik determinanty „rynek pracy, aktywność zawodowa i stopień atrakcyjności regionu” oraz „zamożność mieszkańców i warunki mieszkaniowe”. Do grupy II o wysokim poziomie warunków życia zakwalifikowało się sześć województw: pomorskie (0,589), dolnośląskie (0,583), małopolskie (0,552), zachodniopomorskie (0,543) lubuskie (0,539) i opolskie (0,528). Grupa III to województwa o niskim poziomie warunków życia. Do tej grupy zaliczono województwa: śląskie (0,483), kujawsko-pomorskie (0,451), łódzkie (0,443), podlaskie (0,411) i podkarpackie (0,406). Natomiast województwo warmińsko-mazurskim (0,383), lubelskie (0,365) i świętokrzyskie (0,356) zakwalifikowało się do grupy IV o najniższym poziomie warunków życia.

Executive summary

In the attempt to assess living conditions of lubelskie voivodship population in 2017 in comparison with 2013, a set of diagnostic variables from a dozen subject areas was chosen. These variables influence life situation of inhabitants which is determined by a possibility to satisfy everyday needs in terms of economic aspect, health care, education, culture and recreation as well as safety understood as personal, social and public safety. A synthetic ratio calculated on the basis of 60 diagnostic variables from different spheres of life was used in the assessment of the level of living conditions of lubelskie voivodship inhabitants and also in the determination of its position compared to other voivodships as well as in the assessment of certain powiats within lubelskie voivodship.

Lubelskie voivodship is one of **the areas where depopulation occurs**. The size of the voivodship population is systematically declining year by year. It is a result of constant negative net migration which has been present since the mid-90s of the 20th century and negative natural increase since the end of the 90s.

2017 was another year in which a decrease in the size of population was noted. At the end of December 2017, 2126.3 thous. persons lived in lubelskie voivodship and it constituted 5.5% of the total population in Poland. Taking into account the number of inhabitants, lubelskie voivodship occupied the 9th position in the country. In comparison with 2013, the number of inhabitants decreased by 29.8 thous. The urbanisation rate for lubelskie voivodship was at the level which was lower than its average value in the country. 46.5% of the total population of the voivodship lived in the cities, whereas in the country it was 60.1% of the total population. There were on average 85 persons per 1 km² – 974 persons in the urban areas and 47 persons in the rural areas. In 2013, there were 86 persons per 1 km², 1027 and 48 persons in the urban and rural areas respectively.

The population structure by sex in lubelskie voivodship did not change within the last five years. In lubelskie voivodship, women constituted 51.5% in 2017. There were 106 women per 100 men on average. A preponderance of women was bigger in urban areas than in rural areas and there were 112 women per 100 men in the cities and 102 women per 100 men in the countryside. When it comes to population structure by age, it is changing year by year. The number of children and youth is systematically decreasing and, at the same time, the number of older people is increasing. It means that society both in lubelskie voivodship and in the country is ageing. The main reasons of these changes include “people born during periods of baby boom and baby bust” moving over time as well as a decrease in fertility of women which has been observed since the beginning of the 90s of the 20th century and the average lifetime which is getting longer. As a result of these changes, in 2017 children aged 0-14 years constituted 14.7% of the total voivodship population, adult people aged 15-64 years amounted to 67.9%, and the elderly aged 65 years or more provided the number of 17.4% of population in lubelskie voivodship. In comparison with 2013, the number of children decreased by 9.2 thous. (by 2,8%) and adult people by 59.0 thous. (by 3.9%), whereas the number of the elderly increased by 38.3 thous. (by 11.5%) .

At the end of 2017, a stastical inhabitant of lubelskie voivodship was at the age of 40.6, however a man was on average 38.7 years old and a woman was 42.7. In comparison with 2013, a stastical inhabitant of lubelskie voivodship was more than a year and a half older. An increase in the population **median age** is a consequence of an average lifetime extension and a low number of births. An average lifetime of men born in 2017 in lubelskie voivodship is expected to be 73.6 years and of women to be 82.2 years. In 2013, an average lifetime of men was 72.7 years and 81.6 years when it comes to women.

In 2017, like in the last five years, the number of **live births** was lower than a number of deaths in lubelskie voivodship, which means that negative natural increase was noted once again. In lubelskie voivodship, 20.9 thous. children were born and 23.4 thous. inhabitants died in 2017. In comparison with 2013, the number of births increased by 5.9% and the number of deaths by 2.5%. The birth rate amounted to the level of 9.81‰ compared to 9.14‰ in 2013, and death rate – 11.00‰ compared to 10.58‰ in 2013. As a result of negative natural increase in 2017, the number of inhabitants decreased by 2529 persons

against 3111 persons in 2013. The natural increase rate in 2017 amounted to the level of minus 1.19‰, against minus 1.44‰ in 2013.

Lubelskie voivodship is **an outlet area**. As a result of negative net migration for permanent residence in 2017, the number of lubelskie voivodship inhabitants decreased by 4731 persons against 5627 persons in 2013. Internal migration between voivodships has an impact on the negative balance of the population migration statistics. In 2017, like in the previous years, there were more people who left lubelskie voivodship permanently (8054 persons) than those who arrived there for permanent residence from other voivodships (2982 persons). The rate of net migration for permanent residence in lubelskie voivodship was minus 2.22‰ in 2017 compared to minus 2.60‰ in 2013.

As of the end of December 2017, **the number of persons employed** in the national economy (according to an actual place of work) was 842.6 thous. inhabitants in lubelskie voivodship. In comparison with 2013, an increase by 5.3% was noted in the number of the employed. In 2017, the employment rate in lubelskie voivodship was 58.4% and it was higher by 5.1 pp than in 2013. In the country, the above rate in 2017 amounted to 59.0% and its increase by 7.5 pp was noted in comparison with 2013.

Most persons in lubelskie voivodship worked in the sector of services. The percentage of those employed in this sector was from 44.3% in 2013 to 45.5% in 2017. Persons employed in the industry constituted 17.9% of the employed in 2017 against 38.5% in 2013. A share of persons employed in the agriculture in lubelskie voivodship was the highest one in the country. In Poland, people working in the agriculture constituted 15.5% of the total number of the employed in 2017, whereas 26.6% of them worked in the industry and 59.0% in services.

As of the end of December, 81.2 thous. **unemployed persons** were registered in the powiat labour offices. In comparison with 2013, a decrease by 54.3% was noted in the number of the unemployed. In 2017, the unemployed in lubelskie voivodship constituted 7.5% of the total number of unemployed persons in the country (in 2013 – 6,2%). The highest number of unemployed persons had post-secondary and vocational secondary education (24.6%), whereas the lowest number of these persons had general secondary education (12.1%). As of the end of 2017, the biggest group of unemployed persons was constituted by the people in a special situation on the labour market, that is the unemployed out of work for longer than 24 months (29.2%). The second biggest group was made of persons out of work for a period up to 3 months (28.8%). In comparison with 2013, the percentage of persons out of work for longer than 24 months increased by 3.8 pp and of those out of work for a period up to 3 months by 5.1 pp.

At the end of December 2017, the registered unemployment rate in lubelskie voivodship was 8.8% and was lower by 5.6 pp than in 2013. In the country, the registered unemployment rate in 2017 amounted to 6.6% and was lower by 6.8 pp than in 2013. Taking the above into account, lubelskie voivodship occupied the 12th position in the country in 2017 (the same as in 2013), assuming that the lowest value of registered unemployment rate means the highest position in the ranking.

As of the end of 2017, there were 177.4 thous. **entities of the national economy** recorded in the REGON register in lubelskie voivodship. In comparison with 2013, their number increased by 4.5%. On average, there were 834 entities per 10 thous. inhabitants in 2017 against 787 entities in 2013. In Poland, there were on average 1121 entities per 10 thous. inhabitants against 1057 entities respectively. 16.0 thous. new entities of the national economy were entered into the REGON register in lubelskie voivodship in 2017. In comparison with 2013, the number of newly-registered units increased by 3.3%. As in 2013, there were less newly-registered entities per 10 thous. population entered into the REGON register in lubelskie voivodship (75 units) than in Poland (94 units). Taking the above into account, lubelskie voivodship occupied the 13th position in the country in 2017 (it was the 16th position in 2013).

When it comes to the level of region attractiveness, lubelskie voivodship occupied the last 16th position in the country in 2017 (15th position in 2013). The negative net permanent migration between voivodships had the biggest impact on the low position of lubelskie voivodship.

In terms of the amount of the gross domestic product, the adopted measure is a ratio – **GDP per capita**.

GDP per capita is one of the diagnostic variables used for calculation of the synthetic ratio in numerous studies regarding both conditions and quality of population life. According to the preliminary estimates for lubelskie voivodship, an average level of the gross domestic product per capita was 35642 zł in 2017 against 30449 zł in 2013. Taking the above into account, lubelskie voivodship occupied the 16th position in the country in 2017 (the same as in 2013).

The amount of **average monthly gross wages and salaries in the national economy** was 3824.28 zł in lubelskie voivodship in 2017 and it increased by 15.7% in comparison with 2013. Taking the amount of the average monthly gross wages and salaries in 2017 into account, lubelskie voivodship occupies the 10th position (in 2013 – the 9th).

In 2017 in lubelskie voivodship, **social benefits** under own tasks and tasks commissioned to the local self-government units were granted on the basis of a decision to 83.7 thous. persons constituting 55.2 thous. households including 140.2 thous. beneficiaries in total. In comparison with 2013, the number of people who were granted the benefits decreased by 30.2%, the number of households by 21.5% and the number of beneficiaries by 33.6%. In lubelskie voivodship, the ratio of persons who were granted social assistance at domicile on the basis of a decision was 393 persons per 10 thous. population against 555 in 2013, and the ratio of all beneficiaries receiving assistance was 658 persons, which constituted 6.6% of the voivodship inhabitants (in 2013 – 9.8%). The ratio of beneficiaries was considered to be a diagnostic variable characterised by features of a destimulant. It means that the first position is occupied by a voivodship with the lowest value of the ratio and the last one by a voivodship with the highest value. Taking this into account, lubelskie voivodship occupied the 11th position in the country in 2017 (the same as in 2013).

In 2017, 81.7 thous. families in lubelskie voivodship received **family benefits** for 159.3 thous. children in total. In comparison with 2013, the number of families receiving family benefits decreased by 8.2% and the number of children by 8.0%. In 2017, 38.5% of family benefits were received for children up to the age of 17 in lubelskie voivodship. Their share decreased by 0.6 pp in comparison with 2013. Taking the above into account, lubelskie voivodship occupied the 15th position in the country (it was also the 15th position in 2013).

Another additional source for people who are in a difficult financial situation is **a housing allowance** paid by gmina. In lubelskie voivodship, 160.7 thous. housing allowances were paid to users of residential premises in 2017. The number of paid allowances decreased by 30.4% in comparison with 2013. In this study, a housing allowance was applied as a diagnostic variable with features of a destimulant. In lubelskie voivodship, there were on average 755 paid housing allowances per 10 thous. inhabitants in 2017 (1069 allowances in 2013). Taking the above into account, lubelskie voivodship occupied the 6th position in the country in 2017 (the 6th position in 2013 as well).

In lubelskie voivodship, there were 1205.5 thous. **passenger cars** registered in 2017. The number of passenger cars increased by 17.6% in comparison with 2013. It can be concluded from the analysis of the voivodship data regarding the structure of cars by age that the lowest share of cars less than 10 years old in the country in 2017 was noted in lubelskie voivodship (11.9% of the total number of cars). In lubelskie voivodship, there were on average 567 registered passenger cars per 1000 inhabitants in 2017 against 475 in 2013. Taking the above into account, lubelskie voivodship occupied the 9th position in the country in 2017 (it was the 11th position in 2013).

As of 31st December 2017, **dwelling stock** in lubelskie voivodship was constituted by 774.4 thous. dwellings. There were on average 364 dwellings per 1000 persons (in 2013 – 348). In comparison with 2013, the number of dwellings increased by 3.1%. Spatial diversification of dwelling stock per 1000 inhabitants is rather insignificant both in voivodships and powiats of lubelskie voivodship. The coefficient of variation in 2017 did not exceed 10% (in the country – 7.3%, in powiats of lubelskie voivodship – 9.5%).

In 2017, there were on average 3.5 newly completed dwellings per 1000 population in lubelskie voivodship in comparison with 3.2 dwellings in 2013. When it comes to **the volume of housing construction** in 2017, lubelskie voivodship occupied the 11th position in the country (it was the 8th position in 2013).

In 2017, an average dwelling in lubelskie voivodship had the area of 77.2 m² and was bigger than an average dwelling in the country by 3.2 m². In comparison with 2013, **the useful floor area of a dwelling** increased by 0.7 m² in lubelskie voivodship. It can be concluded from the presented data that the dwelling useful floor area was generally bigger in less urbanised powiats of lubelskie voivodship than in powiats with a higher urbanisation level.

In 2017, 91.7% of dwellings in lubelskie voivodship were fitted with **water supply system** against 91.4% in 2013. Taking this aspect into account, lubelskie voivodship occupied the 16th position in the country in 2017 (it was also the 16th position in 2013). Spatial diversification of the above indicator did not display a high disproportion. In 2017, the coefficient of variation was 2.6% for voivodships and 5.4% for lubelskie voivodship powiats.

The indicator of presence of central heating is the indicator which determines the level of housing conditions. In 2017, 75.6% of dwellings in lubelskie voivodship were equipped with central heating. In comparison with 2013, there was an increase by 0.9 pp. Taking the above into account, lubelskie voivodship occupied the 16th position in the country in 2017 (the same as in 2013).

In 2017, lubelskie voivodship occupied the territory of 25122 km² constituting 8.0% of the area of the country. Taking the area into account, lubelskie voivodship has been occupying the 3rd position in Poland for many years.

In lubelskie voivodship, 570.7 thous. ha of the voivodship area was occupied by **the areas under legal protection** in 2017 (22.7% of the lubelskie voivodship area). They constituted 5.6% of these areas in Poland. In the country, the above indicator reached the level of 32,5%. Regarding the above, lubelskie voivodship occupied the 12th position in the country in 2017 (the same as in 2013).

In 2017, there were 96 **plants of significant nuisance** to air quality in lubelskie voivodship against 94 plants in 2013. They constituted 5.1% of the total number of this kind of plants in Poland. The measure adopted while comparing voivodships and lubelskie voivodship powiats in regard to **emission of particulates pollution** by the plants of significant nuisance to air quality was an indicator expressing the amount of particulates pollution in tonnes per 1 km². In 2017, there was on average 0.07 t of particulates pollution per 1 km² in lubelskie voivodship in comparison with 0.08 in 2013. In Poland, this indicator was 0.11 t per 1 km² in 2017 against 0.16 t per 1 km² in 2013. Assuming that the best situation was the one in the voivodship with the lowest indicator of particulates pollution, lubelskie voivodship occupied the 4th position in the country in 2017 (the same as in 2013).

The second type of pollution emitted by the plants of significant nuisance to air quality is **gas pollution**. In 2017, 5069.7 thous. t of gas pollution in total was emitted into the atmosphere, 99.6% of which was emission of carbon dioxide. In 2017, on average 201.8 t of gas pollution was emitted per 1 km² in lubelskie voivodship (including carbon dioxide) in comparison with 188.2 t per 1 km² in 2013. In Poland, this indicator was more than three times higher and reached the level of 684.2 t per 1 km² in 2017 against 695.6 t per 1 km² in 2013. Taking emission of gas pollution into account, lubelskie voivodship occupied the 5th position in the country in 2017 (it was also the 5th position in 2013) with the assumption that the lowest value of the indicator was defined as the 1st position. In 2017, **air pollution stored or neutralized in cleaning facilities** in the plants of significant nuisance in lubelskie voivodship constituted 98.1% of the total amount of emitted particulates pollution and 89.9% of gas pollution. In comparison with 2013, the level of reduction of particulates pollution decreased by 0.3 pp and of gas pollution increased by 2.3 pp.

In 2017, 146.0 hm³ of **industrial and municipal wastewater** was discharged into surface water or into the ground in lubelskie voivodship (including 95.8 hm³ of industrial wastewater). It constituted 1.7% of the total amount of industrial and municipal wastewater discharged directly into water or into the ground in the country. The amount of the discharged wastewater decreased by 8.1% in comparison with 2013, whereas in the country it decreased on average by 5.5%. Taking the total amount of wastewater produced in 2017 in lubelskie voivodship into account, 70.3 hm³ of it required to be cleaned. This task was fulfilled in 99.7%. Considering the above, lubelskie voivodship occupied the 5th position in the country in 2017 (it

was the 2nd position in 2013).

The diagnostic variables characterising the discussed field include the indicator which determines the percentage of population serviced by wastewater treatment plants in the total number of population. In 2017, on average 57.0% of inhabitants of lubelskie voivodship used wastewater treatment plants in comparison with 55.5% in 2013. This indicator was higher in Poland. In 2017, the population serviced by wastewater treatment plants amounted to 73.6% against 70.3% in 2013. Regarding the above, lubelskie voivodship occupied the 16th position in the country in 2017 (it was also the 16th position in 2013).

As of the end of 2017, 32 **disposal sites receiving municipal waste were in operation** in the area of lubelskie voivodship with the total area of 92 ha. 24 waste disposal sites, which occupied the area of 30.4 ha, were closed in comparison with 2013. In 2017, municipal waste in the amount of 439.9 thous. t was received and collected in lubelskie voivodship. In comparison with 2013, the amount of produced municipal waste increased by 26.3%.

The amount of municipal waste collected per capita in lubelskie voivodship was smaller than the average amount in the country. There were 207 kg of produced municipal waste per capita in lubelskie voivodship in 2017 against 312 kg in Poland. Taking this into account, lubelskie voivodship occupied the 15th position in the country (it was also the 15th position in 2013).

In 2017, the total **length of active water supply network** in lubelskie voivodship was 21.2 thous. km. It constituted 7.0% of the network length in Poland. In comparison with 2013, the length of water supply network in the voivodship increased by 3.2%. The length of the active water supply network in Poland in 2017 was 303.9 thous. km and its length increased by 5.6% during the discussed period. In 2017, 87.0% of inhabitants of lubelskie voivodship used water supply system against 81.9% in 2013. In Poland, 92.0% of population used water supply network in 2017 in comparison with 88.0% in 2013. Considering this aspect, lubelskie voivodship occupied the 14th position in the country in 2017 (it was also the 14th position in 2013).

The total **length of active sewage network** in lubelskie voivodship in 2017 was 6.4 thous. km. It constituted 4.1% of the network length in Poland. In comparison with 2013, the length of sewage network in the voivodship increased by 16.3%. The length of active sewage network in Poland was 156.8 thous. km and its length increased by 18.0% during the discussed period. 52.7% of inhabitants of lubelskie voivodship used sewage network in 2017 in comparison with 49.7%. This indicator was higher in Poland. In 2017, it reached the level of 70.5% against 65.1% in 2013. In terms of this aspect, lubelskie voivodship occupied the last 16th position in the country (it was also the 16th position in 2013).

According to the data of the General Directorate for National Roads and Highways, the **road network** in lubelskie voivodship in 2017 amounted to 36995.8 km. The length of roads with hard surface was 22289.8 km and the length of dirt roads, which constituted 39.7% of the total length of roads in lubelskie voivodship, was 14704 km. In comparison with 2013, the length of public roads in lubelskie voivodship increased by 8.8%. The road network in Poland was 422302.8 km long in 2017. In comparison with 2013, the length of roads in the country increased by 1.7%. There were on average 75.5 km of powiat and gmina roads with hard surface per 100 km² of the area of lubelskie voivodship in 2017 against 71.4 km in 2013. In Poland, this indicator reached the level of 80.3 km per 100 km² in 2017 against 75.4 km per 100 km² in 2013. Concerning this aspect, lubelskie voivodship occupied the 10th position in the country in 2017 (it was the 11th position in 2013).

The **airport** in lubelskie voivodship served 430.3 thous. passengers in total in 2017 (including transit – 33 persons). It constituted 1.1% of people using air transport in the country, which placed lubelskie voivodship on the 9th position (it was the 11th position in 2013). The number of passengers doubled in comparison with 2013. In Poland, 42013.3 thous. passengers used air transport in 2017 (including transit – 1968.6 thous. persons) and this number increased by 67.0% in comparison with 2013. In 2017, the biggest number of people used airports in mazowieckie voivodship (46.7% of passengers using airlines) and the smallest number in warmińsko-mazurskie voivodship (0.3%). There were on average 202 passengers per

1000 inhabitants in lubelskie voivodship in 2017 in comparison with 1093 passengers in Poland. Taking this aspect into account, lubelskie voivodship occupied the 9th position in the country (it was the 11th position in 2013).

As of 31st December 2017, there were 19.4 thous. **shops and pharmacies** in the area of lubelskie voivodship. They constituted 5.5% of the total number of such establishments in the country. Taking this aspect into account, lubelskie voivodship occupied the 8th position in the country in 2017 (it was the 9th position in 2013). In comparison with 2013, the number of shops and pharmacies increased by 3.7% in the voivodship and by 0.4% in the country. There were on average 109 inhabitants per one shop in lubelskie voivodship in 2017 against 108 persons in the country in comparison with 115 inhabitants against 109 persons respectively in 2013.

Availability of **medical personnel** in a certain area is depicted by two indicators – the number of doctors or the number of nurses and midwives per 10 thous. population. In lubelskie voivodship, these indicators increased in 2017 by 4.6% (from 57 to 59) and by 5.1% (from 74 to 78) respectively in comparison with 2013. Thus, lubelskie voivodship occupied the 5th in 2017 regarding both the number of doctors as well as the number of nurses and midwives per 10 thous. population (in comparison with the 3rd and the 1st position in 2013 respectively).

The number of out-patient departments per 10 thous. population in lubelskie voivodship in 2017 was higher by 17.3% than in 2013 and it amounted to the number of 6.1. thus, lubelskie voivodship occupied the 5th position in the country (it was the 9th position in 2013). In Poland, there were 5.6 out-patient departments per 10 thous. inhabitants in 2017, i.e. by 0.6 out-patient department more than in 2013.

On 31st December 2017, there were 53 **general hospitals** operating in lubelskie voivodship and they had 11.2 thous. beds at their disposal (together with beds and incubators for infants), the number of which decreased by 2.7% in comparison with 2013. When it comes to Poland, 951 hospitals were operating in 2017 and they had 185.3 thous. beds at their disposal. The number of beds in the country decreased by 1.3% in comparison with 2013.

There were 53 **beds in general hospitals** per 10 thous. population in lubelskie voivodship in 2017 (by 1.3% less than in 2013). Thus, lubelskie voivodship occupied the 2nd position in the country against the 3rd position in 2013.

The level of health care in a certain area is mainly depicted by the infant mortality rate. The infant mortality rate in lubelskie voivodship in 2017 was higher than the average rate in the country. **The infant mortality rate** amounted to the level of 4.64‰ against 4.56‰ in 2013. In the country, the above rate was 3.99‰ against 4.56‰ in 2013. Taking the infant mortality rate into account, lubelskie voivodship occupied the 13th position in the country in 2017 (it was the 8th position in 2013).

When it comes to information useful for shaping public health policy, establishing programmes and interventions undertaken in order to postpone occurrence of a disease and disability, this information is provided by monitoring premature deaths (i.e. deaths of people aged up to 65 – conventional age). One of the measures connected with premature mortality is **death regarding persons aged up to 65** calculated per 100 thous. population in this age group. The discussed rate in lubelskie voivodship in 2017 amounted to 308 persons against 327 in 2013. In Poland, 314 persons aged up to 65 died in 2017 per 100 thous. population in this age group in comparison with 335 in 2013. Taking this aspect into account, lubelskie voivodship occupied the 7th position in the country in 2017 (it was also the 7th position in 2013). Another measure is **death rate regarding deaths caused by neoplasms**. There were on average 258 deaths caused by neoplasms per 100 thous. inhabitants in lubelskie voivodship in 2017 in comparison with 238 such deaths in 2013. In Poland, the above rate amounted to 278 deaths in 2017 against 257 in 2013. In relation to this aspect, lubelskie voivodship occupied the 4th position in the country in 2017 (it was the 3rd position in 2013).

As of 31st December 2017, there were 81 stationary social welfare facilities including branches in lubelskie voivodship, the biggest percentage of which was constituted by social welfare houses including branches

(63.0%). In comparison with 2013, the number of stationary social welfare facilities decreased by 8.0%.

The number of places in **stationary social welfare facilities** per 10 thous. inhabitants is the indicator depicting availability of such facilities. In lubelskie voivodship, there were on average 25 places in stationary social welfare facilities per 10 thous. inhabitants in 2017 against 26 places in 2013. In Poland, there were 30 places per 10 thous. population and this indicator increased by 5.3% in comparison with 2013. Taking this aspect into account, lubelskie voivodship occupied the last position in the country (it was the 13th position in 2013).

It can be concluded from the surveys conducted by the Statistics Poland that, as of 31st December 2017, there were 105 institutional forms of **taking care of a child aged up to 3** in lubelskie voivodship, the highest percentage of which was constituted by nurseries (74.3%). In comparison with 2013, the number of these establishments increased almost twice and the number of nurseries increased more than twice (from 38 to 78). A similar tendency can be observed in the country, as there were 3120 establishments taking care of children aged up to 3 in 2017, the highest percentage of which was constituted by nurseries (79.6%). In lubelskie voivodship, there were 65 places in nurseries per 1000 children aged up to 3 in 2017 (including branches and children's clubs) against 36 places in 2013. In Poland, this indicator was higher and amounted to 93 places in 2017 against 51 places in 2013. Regarding this aspect, lubelskie voivodship occupied the 14th position in the country and it was the same position as in 2013.

As of the end of September 2017, there were 1372 **pre-primary education establishments** in the area of lubelskie voivodship, the highest number of which was constituted by pre-primary sections of primary schools (50.9%). In Poland, there were 21976 pre-primary education establishments, the highest percentage of which was constituted by nursery schools (55.3%). In comparison with 2013, the number of these establishments in lubelskie voivodship decreased by 2.8%, whereas in the country it increased by 2.2%.

In lubelskie voivodship, 832 children per 1000 children aged 3 – 6 attended pre-primary education establishments in 2017 against 550 children in 2013 (in the country – 854 children in 2017 and 620 in 2013). Concerning this aspect, lubelskie voivodship occupied the 10th position in the country in 2017 (it was the 9th position in 2013).

As of the end of September 2017, there were 981 **primary schools** in lubelskie voivodship and 14468 primary schools in Poland in 2017. In comparison with the school year 2013/14, the number of primary schools in lubelskie voivodship did not change, whereas in the country it increased by 7.6%.

As of the end of September 2017, there were 146 **lower secondary schools** in the area of lubelskie voivodship which were attended by 40.0 thous. students. In comparison with the school year 2013/14, the number of lower secondary schools decreased by 69.1% (the number of students by 39.7%). It was connected with a reform of the education system entering into force on 1st September 2017¹, according to which lower secondary schools are being phased out and incorporated into or transformed into other schools (primary schools, general secondary schools, technical schools and stage I sectoral vocational schools).

At the beginning of the school year 2017/18, there were 396 **upper secondary schools** for children and youth in the area of lubelskie voivodship. They were attended by 70.8 thous. persons. In comparison with the school year 2013/14, the number of schools decreased by 14.1%, whereas the number of students by 10.7%. It was similar in the country where the number of upper secondary schools for children and youth decreased from 6868 in the school year 2013/14 to 6274 in the school year 2017/18 (by 8.6%), whereas the number of students from 1277.0 thous. to 11571 thous. (by 9.4%).

The measure adopted while comparing voivodships and powiats of lubelskie voivodship in terms of access to education is **net enrolment rate** for upper secondary schools (age group 16 – 18). The value of

¹ The Act of 14th December 2016. Education law with later amendments (Journal of Laws 2017, item 59 with later amendments) entered into force on 1st September 2017 – introduction of 8-year primary schools and phasing out lower secondary schools.

this rate for lubelskie voivodship in the school year 2017/18 amounted to 91.7% and was lower by 0.3 pp. in comparison with the school year 2013/14. This rate in Poland amounted to 89.0% and was higher by 0.4 pp. than in 2013/14. In the school year 2017/18, lubelskie voivodship occupied the 3rd position in the country (it was the 2nd position in the school year 2013/14).

As of 30th November 2017, 71.6 thous. students were learning in 17 **higher education institutions** with offices in lubelskie voivodship². In comparison with the school year 2013/14, the number of higher education institutions seated in the area of lubelskie voivodship decreased by 10.5%, whereas the number of students decreased by 15.5%. In Poland, 1290.2 thous. persons were learning in higher education institutions in the school year 2017/18. In comparison with the school year 2013/14, the number of higher education institutions decreased by 9.4%, whereas the number of students by 16.7%. When it comes to the number of higher education institutions in 2017, lubelskie voivodship occupied the 9th position in the country (the same as in 2013) and it was the 8th position taking the number of students into account (the same as in 2013).

Public expenditure incurred on **education** by the budget of local governments (budget of gminas and cities with a powiat status) on average amounted to 1416.93 zł per capita in lubelskie voivodship in 2017 in comparison with 1278.99 zł in 2013. This expenditure in Poland increased from 1252.47 zł in 2013 to 1477.10 zł in 2017, i.e. by 17.9%. Taking this aspect into account, lubelskie voivodship occupied the 10th position in the country against the 6th position in 2013. However, the voivodship average in 2013 was higher by 26.53 zł per capita than the country average, whereas it was lower by 60.18 zł per capita in 2017.

As of 31st December 2017, there were 56 **museums** (together with branches) in the area of lubelskie voivodship, with museum collections in the amount of 332.0 thous. exhibits. Comparing to 2013, the number of museums (together with branches) operating in the area of lubelskie voivodship increased by 27.3% (by 15.5% in the country), whereas the number of exhibits decreased by 16.2% (by 34.8% in the country). One of the indicators reflecting availability of museums is the indicator regarding the number of museums per 100 thous. inhabitants. In 2017, this indicator was 2.5 in the country and 2.6 in lubelskie voivodship. Thus, lubelskie voivodship occupied the 5th position in the country (against the 9th position in 2013).

As of 31st July 2017, 445 **tourist accommodation establishments** in lubelskie voivodship were ready for hosting both domestic and foreign tourists and they included 116 hotels (10681 tourist accommodation establishments in Poland, including 2540 hotels). These establishments had in total 25981 bed places at their disposal, including 8086 places in hotels (there were 774.0 thous. bed places in the country, including 261.5 thous. places in hotels). In comparison with 2013, the total number of establishments increased by 29.7% and by 9.3% in the country (including the number of hotels which increased by 52.6% and by 20.6% in Poland). The number of bed places in lubelskie voivodship in 2017 increased by 31.9% in comparison with 2013 and by 13.9% in Poland (including the number of hotel bed places which increased by 63.6% and by 25.4% in Poland).

In order to compare the data between voivodships and powiats of lubelskie voivodship, the indicator showing the number of bed places in tourist accommodation establishments per 100 thous. inhabitants was chosen and in this regard, lubelskie voivodship occupied the 11th position in the country against the 14th position in 2013.

In 2017, 394 **mass events** were organized in lubelskie voivodship, the biggest number of which was constituted by sports events (61.4% of the total number of events). In Poland, 6876 mass events were organized and the sports events constituted 51.6% of the total number of events. In comparison with 2013, the number of mass events increased by 49.8% (by 20.0% in the country). In order to compare the data between voivodships and powiats of lubelskie voivodship, the indicator showing the number of mass

---

² Students were listed in compliance with offices of certain higher education institutions including: branches, basic organization units in another location as well as didactic centres and consultation points in another location, taking into account foreigners and schools of the Ministry of National Defence.

events per 100 thous. inhabitants was chosen. In this regard, lubelskie voivodship occupied the 11th position in the country in 2017 (it was the 13th position in 2013).

According to the data of the National Police Headquarters, **the number of crimes ascertained by the Police** within completed preparatory proceedings in lubelskie voivodship in 2017 was 31.1 thous. and was smaller by 15.8% than in 2014. They constituted 4.1% of the crimes ascertained in the country in comparison with 4.3% in 2014. In Poland, 754.0 thous. were ascertained in 2017, i.e. by 13.1% less than in 2014. Similarly to the country, most crimes were of the criminal nature. They constituted 60.2% of the total number of ascertained crimes against 61.5% in Poland. In lubelskie voivodship, 24.3 thous. crimes were detected in 2017, that is 77.4% of the total number of crimes ascertained by the Police within completed preparatory proceedings. In Poland, 545.0 thous. crimes were detected in total (71.7%). In comparison with 2014, **the rate of detectability of delinquents** in lubelskie voivodship increased by 5.2 pp against 6.5 pp in the country. Taking this aspect into account, lubelskie voivodship occupied the 5th position in the country (it was the 2nd position in 2014).

In lubelskie voivodship, there were on average 14.6 crimes ascertained by the Police in 2017 per 1000 inhabitants against 17.1 crimes in 2014. In Poland, **the crime intensity indicator** was 19.6 (crimes per 1000 population) against 22.6 in 2014. Assuming that the lowest value of the indicator is determined as the 1st position and the highest one as the last 16th position, lubelskie voivodship occupied the 3rd position in the country in 2017 taking crime intensity into account (it was also the 3rd position in 2014). The indicator above the country average was noted in 6 voivodships.

According to the data of the National Police Headquarters, 1242 **accidents** were noted in lubelskie voivodship in 2017. On the whole, 157 persons died and 1432 were injured in these accidents. In comparison with 2013, the number of accidents decreased by 17.0%, the number of persons killed by 37.2% and the number of the injured by 20.2%. In Poland, there were 32760 accidents in 2017, in which 2831 persons were killed and 39466 were injured. In comparison with 2013, the number of accidents decreased by 8.6%, the number of persons killed by 15.7% and the number of the injured by 10.4%. In 2017, there were on average 58 road accidents per 100 thous. population against 69 accidents in 2013. In Poland, the discussed indicator amounted to the level of 85 in 2017 in comparison with 93. Assuming that the lowest value of the indicator is determined as the 1st position and the highest one as the last 16th position, lubelskie voivodship occupied the 2nd position in the country in 2017 in terms of intensity of road accidents (it was the 3rd position in 2013).

The analysis of the objective living conditions of population was started with conducting the assessment between certain voivodships and determining the position of lubelskie voivodship in this ranking. The general synthetic ratio defining the level of living conditions is characterised by significant diversification between particular voivodships (table 6. p. 169). In 2017, the ratio was the highest for mazowieckie voivodship (0.670) and the lowest for świętokrzyskie voivodship (0.356). Lubelskie voivodship occupied the 15th position in the country with the ratio value of 0.365. In comparison with 2013, taking this aspect into account lubelskie voivodship occupied the 14th position in the country with the ratio value of 0.381, which was higher than for warmińsko-mazurskie and świętokrzyskie voivodships. It might be concluded from the above data that lubelskie voivodship lost one point in the ranking of voivodships in comparison with 2013. The low value of the general synthetic ratio in lubelskie voivodship in 2017 was mainly influenced by the group ratio of the "Labour Market, Economic Activity and Region Attractiveness Level" determinant (16th position – the ratio value of 0.202) and the "Economic Infrastructure" determinant (16th position – the ratio value of 0.409). In comparison, the highest ratio value for mazowieckie voivodship was influenced by the group ratio of the "Labour Market, Economic Activity and Region Attractiveness Level" determinant (1st position – the ratio value of 0.756) and the "Wealth of Inhabitants and Housing Conditions" determinant (1st position – the ratio value of 0.751).

Then, all the voivodships were divided into four groups (table 8). The 1st group covered voivodships with the best level of population living conditions and the ratio value of 0.590 or higher and it included two voivodships: mazowieckie (0.670), wielkopolskie (0.610), dolnośląskie (0.592). A high ratio of the "Labour Market, Economic Activity and Region Attractiveness Level" determinant and migration, as well as the

“Wealth of Inhabitants and Housing Conditions” determinant, was noted in all the listed voivodships. For the 2nd group, six voivodships with a high level of living conditions were qualified: pomorskie (0.589), dolnosląskie (0,583), małopolskie (0.552), zachodniopomorskie (0.543), lubuskie (0.539) and opolskie (0.528). The 3rd group covered voivodships with a low life level. This group included the following voivodships: śląskie (0.483), kujawsko-pomorskie (0.451), łódzkie (0.443), podlaskie (0.411) and podkarpackie (0.406). When it comes to the 4th group with the lowest value of the ratio determining the level of living conditions, the following voivodships were qualified: warmińsko-mazurskie (0.383), lubelskie (0.365) and świętokrzyskie (0.356).

Rozdział 1

Chapter 1

Zastosowana metoda badawcza i dobór zmiennych

Applied research method and variable selection

W niniejszym opracowaniu podjęto próbę oceny obiektywnych warunków życia ludności województwa lubelskiego wykorzystując taksonomiczną bezwzorcową syntetyczną miarę rozwoju. Warunki życia wiążą się głównie z zabezpieczeniem egzystencjalnym (sytuacją materialną) oraz środowiskiem życia jednostek. M. Tkocz i E. Zuzañska-Żyśko³ podają, że o warunkach życia człowieka decyduje możliwość zaspokojenia jego codziennych, elementarnych potrzeb dotyczących mieszkania, handlu, gastronomii, usług bytowych, ochrony zdrowia, oświaty i kultury oraz wypoczynku. Oceny poziomu warunków życia mieszkańców województwa lubelskiego, jak i określenie jego miejsca na tle pozostałych województw oraz oceny poszczególnych powiatów dokonano na podstawie wskaźnika syntetycznego. Wskaźnik ten obliczony został przy uwzględnieniu wybranych 60 zmiennych diagnostycznych (tabela 1.) charakteryzujących wyodrębnione cztery grupy, nazwane dalej determinantami poziomu życia:

- I. Rynek pracy, aktywność gospodarcza i stopień atrakcyjności regionu,
- II. Zamożność mieszkańców i warunki mieszkaniowe,
- III. Infrastruktura gospodarcza,
- IV. Infrastruktura społeczna i bezpieczeństwo publiczne.

Stymulanta – zmienna, której wysoka wartość jest pożądana z punktu widzenia ogólnej charakterystyki badanego zjawiska.

Destymulanta – zmienna, której wysoka wartość jest niepożądana z punktu widzenia ogólnej charakterystyki badanego zjawiska.

Tabela 1.

Table 1.

Zestaw wskaźników diagnostycznych potencjału demograficznego

Set of diagnostic ratios of demographic potential

Determinanty	Zmienne	Charakter wskaźnika
<i>Determinants</i>	<i>Variables</i>	<i>Type of ratio</i>
I. Rynek pracy, aktywność gospodarcza i stopień atrakcyjności regionu		
<i>Labour market, economic activity and region attractiveness level</i>		
1. Praca <i>Labour</i>	wskaźnik zatrudnienia <i>employment rate</i>	stymulanta <i>stimulant</i>
	pracujący w rolnictwie w % <i>persons employed in agriculture in %</i>	destymulanta <i>destimulant</i>
	pracujący w usługach w % <i>persons employed in services in %</i>	stymulanta <i>stimulant</i>
	wskaźnik zatrudnienia w warunkach zagrożenia <i>rate of employment in hazardous conditions</i>	destymulanta <i>destimulant</i>
2. Bezrobotnie <i>Unemployment</i>	bezrobotni z wyższym wykształceniem w % <i>unemployed persons with tertiary education in %</i>	destymulanta <i>destimulant</i>
	bezrobotni pozostający bez pracy powyżej 24 miesięcy w % <i>unemployed persons out of work for longer than 24 months in %</i>	destymulanta <i>destimulant</i>

3. Tkocz M. i Zuzañska-Żyśko E. (1996). Charakterystyka wielkich miast Polski. Wiadomości Statystyczne Nr 12. Warszawa: Główny Urząd Statystyczny, s. 90.

Tabela 1.
Table 1.**Zestaw wskaźników diagnostycznych potencjału demograficznego (cd.)**
Set of diagnostic ratios of demographic potential (cont.)

Determinanty <i>Determinants</i>	Zmienne <i>Variables</i>	Charakter wskaźnika <i>Type of ratio</i>
I. Rynek pracy, aktywność gospodarcza i stopień atrakcyjności regionu (dok.) <i>Labour market, economic activity and region attractiveness level (cont.)</i>		
2. Bezrobocie (dok.) <i>Unemployment (cont.)</i>	stopa bezrobocia rejestrowanego <i>registered unemployment rate</i>	destymulanta <i>destimulant</i>
	liczba bezrobotnych na 1 ofertę pracy <i>number of unemployed persons per 1 job offer</i>	destymulanta <i>destimulant</i>
3. Atrakcyjność regionu <i>Region attractiveness</i>	jednostki nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na 10 tys. ludności <i>units newly recorded in the REGON register per 10 thous. population</i>	stymulanta <i>stimulant</i>
	saldo migracji stałych na 1000 mieszkańców <i>net permanent migration per 1000 residents</i>	stymulanta <i>stimulant</i>
II. Zamożność mieszkańców i warunki mieszkaniowe <i>Wealth of residents and housing conditions</i>		
1. Dochody <i>Wages and salaries</i>	przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w zł <i>average monthly gross wages and salaries in zł</i>	stymulanta <i>stimulant</i>
	beneficjenci korzystający ze środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności <i>beneficiaries receiving social assistance benefits per 10 thous. population</i>	destymulanta <i>destimulant</i>
	udział dzieci w wieku do 17 lat, na które rodzice otrzymują zasiłki rodzinne w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku <i>share of children aged up to 17 whose parents receive family benefits in total number of children at this age</i>	destymulanta <i>destimulant</i>
	liczba wypłaconych dodatków mieszkaniowych na 10 tys. ludności <i>number of paid housing benefits per 10 thous. population</i>	destymulanta <i>destimulant</i>
2. Zamożność <i>Wealth</i>	zarejestrowane samochody osobowe na 1000 ludności <i>registered passenger cars per 1000 population</i>	stymulanta <i>stimulant</i>
	zarejestrowane motocykle na 1000 ludności <i>registered motorcycles per 1000 population</i>	stymulanta <i>stimulant</i>
4. Warunki mieszkaniowe <i>Housing conditions</i>	mieszkania oddane do użytkowania na 1000 ludności <i>dwellings completed per 1000 population</i>	stymulanta <i>stimulant</i>
	przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania w m ² <i>average useful floor area of 1 dwelling in m²</i>	stymulanta <i>stimulant</i>
	mieszkania wyposażone w łazienkę w % <i>dwellings fitted with a bathroom in %</i>	stymulanta <i>stimulant</i>
	mieszkania wyposażone w centralne ogrzewanie w % <i>dwellings fitted with central heating in %</i>	
III. Infrastruktura gospodarcza <i>Economic infrastructure</i>		
1. Ochrona środowiska <i>Environmental protection</i>	udział obszarów prawnie chronionych w ogólnej powierzchni w % <i>share of areas legally protected in total area in %</i>	stymulanta <i>stimulant</i>
	emisja zanieczyszczeń pyłowych w tonach na 1 km ² <i>emission of particulates pollution in tonnes per 1 km²</i>	destymulanta <i>destimulant</i>
	emisja zanieczyszczeń gazowych w tonach na 1 km ² <i>emission of gas pollution in tonnes per 1 km²</i>	destymulanta <i>destimulant</i>
	ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w ogólnej liczbie ludności w % <i>population served by wastewater treatment plants in of total population in %</i>	stymulanta <i>stimulant</i>
	oczyszczalnie przydomowe na 1000 ludności <i>wastewater treatment facilities per 1000 population</i>	stymulanta <i>stimulant</i>
	odpady komunalne zebrane selektywnie w ciągu roku na 1 mieszkańca w kg <i>municipal waste collected selectively during the year per capita in kg</i>	destymulanta <i>destimulant</i>
	odpady (z wyłączeniem komunalnych) wytworzone w ciągu roku na 1 km ² w tonach <i>waste (excluding municipal waste) generated during the year per 1 km² in tonnes</i>	destymulanta <i>destimulant</i>

Tabela 1.
Table 1.**Zestaw wskaźników diagnostycznych potencjału demograficznego (cd.)**
Set of diagnostic ratios of demographic potential (cont.)

Determinanty <i>Determinants</i>	Zmienne <i>Variables</i>	Charakter wskaźnika <i>Type of ratio</i>
III. Infrastruktura gospodarcza (dok.) <i>Economic infrastructure (cont.)</i>		
2. Infrastruktura komunalna <i>Municipal infrastructure</i>	korzystający z instalacji wodociągowej w % ogółu ludności <i>persons connected to water supply system in % of total population</i>	stymulanta <i>stimulant</i>
	korzystający z instalacji kanalizacyjnej w % ogółu ludności <i>persons connected to sewage system in % of total population</i>	stymulanta <i>stimulant</i>
3. Transport <i>Transport</i>	drogi gminne i powiatowe o twardej nawierzchni na 100 km ² <i>gmina and powiat hard surface roads per 100 km²</i>	stymulanta <i>stimulant</i>
	ścieżki rowerowe na 10 tys. ludności w km <i>cycle paths per 10 thous. population in km</i>	stymulanta <i>stimulant</i>
	wskaźnik mobilności w ruchu lotniczym (dla województw) <i>mobility rate in air traffic (for voivodships)</i>	stymulanta <i>stimulant</i>
4. Handel <i>Trade</i>	liczba osób przypadająca na 1 super-, hipermarket <i>population per 1 super-, hypermarket</i>	stymulanta <i>stimulant</i>
	liczba ludności przypadająca na 1 targowisko <i>population per 1 marketplace</i>	stymulanta <i>stimulant</i>
5. Urbanizacja <i>Urbanisation</i>	wskaźnik urbanizacji <i>urbanisation rate</i>	stymulanta <i>stimulant</i>
IV. Infrastruktura społeczna i bezpieczeństwo publiczne <i>Social infrastructure and public safety</i>		
1. Ochrona zdrowia i opieka społeczna <i>Healthcare and social welfare</i>	lekarze na 10 tys. ludności <i>doctors per 10 thous. population</i>	stymulanta <i>stimulant</i>
	pielęgniarki i położne na 10 tys. ludności <i>nurses and midwives per 10 thous. population</i>	stymulanta <i>stimulant</i>
	przychodnie na 10 tys. ludności <i>out-patient departments per 10 thous. population</i>	stymulanta <i>stimulant</i>
	łóżka w szpitalach ogólnych na 10 tys. ludności <i>beds in general hospitals per 10 thous. population</i>	stymulanta <i>stimulant</i>
	liczba osób na 1 aptekę <i>number of persons per 1 pharmacy</i>	destymulanta <i>destimulant</i>
	zgony niemowląt na 1000 urodzeń żywych <i>infant deaths per 1000 live births</i>	destymulanta <i>destimulant</i>
	zgony osób w wieku do 65 lat na 100 tys. ludności w tej grupie wieku <i>deaths of persons aged up to 65 per 100 thous. population in this age group</i>	destymulanta <i>destimulant</i>
	zgony z powodu nowotworów na 100 tys. osób <i>deaths due to neoplasms per 100 thous. persons</i>	destymulanta <i>destimulant</i>
	zgony osób w wieku do 65 lat na choroby układu krążenia na 100 tys. ludności w tym wieku <i>deaths of persons aged up to 65 due to diseases of the circulatory system per 100 thous. population at this age</i>	destymulanta <i>destimulant</i>
	miejsca w żłobkach na 1000 dzieci w wieku 0–3 lata <i>places in nurseries per 1000 children aged 0–3</i>	stymulanta <i>stimulant</i>
	miejsca w stacjonarnych zakładach pomocy społecznej na 10 tys. ludności <i>places in stationary social welfare facilities per 10 thous. population</i>	stymulanta <i>stimulant</i>
2. Edukacja <i>Education</i>	dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego w wieku 3–6 lat na 1000 dzieci w tej grupie wieku <i>children aged 3–6 in pre-primary education establishments per 1000 children in this age group</i>	stymulanta <i>stimulant</i>
	miejsca w placówkach wychowania przedszkolnego na 1000 dzieci w wieku 3–6 lat <i>places in pre-primary education establishments per 1000 children aged 3–6</i>	stymulanta <i>stimulant</i>

Tabela 1.
Table 1.**Zestaw wskaźników diagnostycznych potencjału demograficznego (dok.)**
Set of diagnostic ratios of demographic potential (cont.)

Determinanty <i>Determinants</i>	Zmienne <i>Variables</i>	Charakter wskaźnika <i>Type of ratio</i>
IV. Infrastruktura społeczna i bezpieczeństwo publiczne (dok.) <i>Social infrastructure and public safety (cont.)</i>		
2. Edukacja (dok.) <i>Education (cont.)</i>	współczynnik skolaryzacji netto w szkołach ponadgimnazjalnych (wiek 16–18 lat) <i>net enrolment rate of secondary school students (aged 16–18)</i>	stymulanta <i>stimulant</i>
	szkolne koła zainteresowań na 1000 uczniów <i>school interest circles per 1000 students</i>	stymulanta <i>stimulant</i>
	wydatki budżetów gmin i miast na prawach powiatu na oświatę i wychowanie na 1 mieszkańca <i>expenditure of budgets of gminas and cities with powiat status on education per capita</i>	stymulanta <i>stimulant</i>
	liczba studentów na 10 tys. ludności (dla województw) <i>number of students per 10 thous. population (for voivodships)</i>	stymulanta <i>stimulant</i>
3. Kultura i czas wolny <i>Culture and free time</i>	liczba ludności na 1 placówkę biblioteczną <i>population per 1 library</i>	destymulanta <i>destimulant</i>
	miejsca w kinach na 10 tys. ludności <i>seats in cinemas per 10 thous. population</i>	destymulanta <i>destimulant</i>
	muzea na 100 tys. mieszkańców <i>museums per 100 thous. residents</i>	stymulanta <i>stimulant</i>
	miejsca noclegowe na 1000 ludności w turystycznych obiektach noclegowych <i>bed places per 1000 population in tourist accommodation establishments</i>	stymulanta <i>stimulant</i>
	liczba placówek usługowych (REGON – dział 56) na 10 tys. mieszkańców <i>number of service establishments (REGON – chapter 56) per 10 thous. residents</i>	stymulanta <i>stimulant</i>
	imprezy masowe na 100 tys. ludności <i>mass events per 100 thous. population</i>	stymulanta <i>stimulant</i>
4. Bezpieczeństwo publiczne <i>Public safety</i>	przestępstwa stwierdzone na 1000 ludności w 2014 r. <i>ascertained crimes per 1000 population in 2014</i>	destymulanta <i>destimulant</i>
	wypadki drogowe na 100 tys. ludności <i>road accidents per 100 thous. population</i>	destymulanta <i>destimulant</i>

Zestaw zmiennych diagnostycznych, stanowiący podstawę sporządzanych rankingów, decyduje o pozycji w nich zajmowanej przez poszczególne obiekty. Ich dobór powinien być podporządkowany celowi, w jakim ranking jest tworzony. Różne zestawy mogą skutkować odmienną oceną poziomu badanego zjawiska złożonego. W pierwszym etapie wyboru zmiennych brano pod uwagę kryteria merytoryczne i dostępność danych. Zmienne wstępnie zakwalifikowane do badania cechowały się wysoką wartością merytoryczną, mierzalnością, dostępnością danych liczbowych na poziomie powiatu, dobrą jakością i były wynikiem przeglądu literatury przedmiotu. Aby zredukować wpływ wielkości województw i powiatów na uzyskane wartości zmiennych diagnostycznych, zmienne ilościowe zostały przeliczone na zmienne wskaźnikowe. W kolejnym etapie przeprowadzono ich selekcję w oparciu o kryteria statystyczne. Selekcja wybranych zmiennych diagnostycznych polegała na zastosowaniu kryterium zróżnicowania wyników pomiędzy powiatami województwa lubelskiego przekraczającego 10% (mierzonego przy zastosowaniu klasycznego współczynnika zmienności). Ponadto dobrane cechy diagnostyczne na poziomie województw nie mogły wykazywać wysokiego skorelowania z innymi cechami diagnostycznymi (wartość współczynnika korelacji Pearsona $\geq 0,9$ pomiędzy wybranymi zmiennymi determinantami). Mocne skorelowanie cech świadczy o tym, że są one nośnikami podobnych informacji, a tym samym zasoby informacji w nich zawarte są dublowane i wzmacniają ich wpływ na zmienną syntetyczną. W przeprowadzonym badaniu wszystkim wskaźnikom diagnostycznym przypisano stałą wagę (równą 1), nadając im w ten sposób jednakowe znaczenie.

Kolejnym krokiem analizy było doprowadzenie zmiennych diagnostycznych do porównywalności, poprzez nadanie im wartości niemianowanych i normalizację oraz ujednoczenie typu zmiennych, tj. nadanie wszystkim zmiennym charakteru stymulanty. W niniejszej publikacji, w celu normalizacji wartości cech, wykorzystano przekształcenie, w którym podstawą odniesienia były wartości optymalne (najlepsze) zmiennych diagnostycznych, zależne od tego, czy dana zmienna jest stymulantą czy destymulantą. Zastosowaną transformację można zapisać wzorem:

dla stymulanty

$$sZ_{ik} = \frac{X_{ik} - X_{ik(\min)}}{X_{ik(\max)} - X_{ik(\min)}}$$

dla destymulanty

$$dZ_{ik} = \frac{X_{ik(\max)} - X_{ik}}{X_{ik(\max)} - X_{ik(\min)}}$$

gdzie:

Z_{ik} - znormalizowana wartość k-tej zmiennej dla i-tego miernika

X_{ik} – wartość k-tej zmiennej dla i-tego obiektu

$X_{ik(\max)}$ – najwyższa wartość k-tej zmiennej dla i-tego miernika

$X_{ik(\min)}$ – najniższa wartość k-tej zmiennej dla i-tego obiektu

W wyniku normalizacji, każdy ze wskaźników częściowych został przekształcony we wskaźnik mieszczący się w przedziale od 0 do 1 i mający charakter stymulanty. W przypadku zmiennych, będących stymulantami – najwyższa wartość wskaźnika po przekształceniu dawała najwyższą znormalizowaną wartość, co z kolei dawało danej jednostce podziału terytorialnego 1. miejsce. W przypadku zmiennych, będących oryginalnie destymulantami, odwrotnie – najwyższą znormalizowaną wartość i równocześnie najwyższą lokatę uzyskiwano w przypadku wskaźnika o najniższej wartości.

Po znormalizowaniu wartości cech diagnostycznych przystąpiono do konstrukcji syntetycznego wskaźnika. Wykorzystana została w tym celu taksonomiczna bezwzorcowa metoda agregacji zmiennych polegająca na uśrednieniu znormalizowanych wartości zmiennych diagnostycznych. Wartości obliczonego miernika syntetycznego mieszczą się w przedziale od 0 do 1 i im wyższa jest jego wartość tym dana jednostka podziału terytorialnego posiada lepsze warunki życia.

Wartości miernika syntetycznego wyznaczone dla poszczególnych jednostek podziału terytorialnego (województw i powiatów województwa lubelskiego) pozwoliły na ich liniowe uporządkowanie i pogrupowanie. Grupowania dokonano metodą odchyłeń standardowych, w której zbiór badanych obiektów jest dzielony na cztery grupy, zawierające obiekty o wartościach zmiennej syntetycznej należącej do następujących przedziałów klasowych:

Grupa I: $S_I \geq \bar{s} + S(s)$ – najwyższy poziom

Grupa II: $\bar{s} \leq S_{II} < \bar{s} + S(s)$ – wysoki poziom

Grupa III: $\bar{s} - S(s) \leq S_{III} < \bar{s}$ – niski poziom

Grupa IV: $S_{IV} < \bar{s} - S(s)$ - najniższy poziom

gdzie: $\bar{s}$, $S(s)$ odpowiednio wartość średniej arytmetycznej i odchylenia standardowego zmiennej syntetycznej.

W kolejnych rozdziałach opracowania omówiono szczegółowo nie tylko wybrane zmienne diagnostyczne należące do poszczególnych grup determinant, ale również zmienne, które ze względu na brak danych na poziomie powiatu, małe zróżnicowanie pomiędzy powiatami lub wysoką korelację zostały wyeliminowane z wyliczenia wskaźnika syntetycznego.

Rozdział 2

Chapter 2

Ogólna sytuacja demograficzna województwa lubelskiego

General demographic situation of lubelskie voivodship

2.1. Stan i struktura ludności

2.1. Condition and structure of population

Omawianie warunków życia ludności należy rozpocząć od prezentacji danych dotyczących sytuacji demograficznej danej jednostki podziału terytorialnego. Z punktu widzenia polityki społecznej jednym z najważniejszych uwarunkowań demograficznych jest struktura ludności według wieku⁴. Odmienne są bowiem zadania polityki społecznej wobec dzieci, młodzieży, osób dorosłych czy też wobec osób najstarszych. Skala potrzeb społecznych zależy również od liczebności populacji oraz od natężenia określonych procesów demograficznych.

Dane o liczbie ludności opracowane zostały metodą bilansową. Bilanse ludności sporządza się dla okresów międzyspisowych w oparciu o wyniki ostatniego spisu powszechnego przy uwzględnieniu zmian w danym okresie spowodowanych ruchem naturalnym (urodzenia, zgony) i migracjami ludności (zameldowania i wymeldowania z innych gmin i z zagranicy na pobyt stały i czasowy), a także przesunięciami adresowymi ludności z tytułu zmian administracyjnych.

Prezentowane dane dotyczą ludności w danej gminie, tj. liczby ludności zameldowanej na pobyt stały skorygowanej o saldo osób zameldowanych na pobyt czasowy ponad 3 miesiące mających stały meldunek w innej gminie w kraju.

Według danych szacunkowych w końcu grudnia 2017 r. w województwie lubelskim mieszkało 2126,3 tys. osób, co stanowiło 5,5% ogółu ludności Polski. Pod względem liczby mieszkańców województwo lubelskie zajmowało 9. miejsce w kraju. Pierwsze miejsce, od wielu lat zajmuje województwo mazowieckie z ponad dwa i pół razy większą liczbą ludności niż województwo lubelskie. Natomiast w najmniej liczonym województwie opolskim mieszkało ponad dwa razy mniej ludności niż w województwie lubelskim.

Województwo lubelskie należy do obszarów depopulacyjnych. W porównaniu z 2013 r. liczba ludności w województwie zmniejszyła się o 29,8 tys. osób. W miastach, przede wszystkim w wyniku nadania praw miejskich miejscowościom: Modliborzyce, Lubycz Królewska, Siedliszcze, Urzędów i Rejowiec, odnotowano mniejszy ubytek ludności (o 8,9 tys. osób) niż na wsi (o 21,0 tys.). Współczynnik przyrostu rzeczywistego ludności określający liczbę, o jaką zmieniała się w wyniku przyrostu naturalnego i migracji liczba ludności na każde 1000 osób w minionym roku, wyniósł minus 3,3 wobec minus 4,4 w 2013 r.

W kraju w 2017 r. mieszkało 38433,6 tys. osób i w porównaniu z 2013 r. liczba ludności zmniejszyła się o 0,2% (62,1 tys. osób). Wzrost liczby mieszkańców odnotowano w 4 województwach: w mazowieckim (o 1,3%), pomorskim (o 1,2%), małopolskim (o 0,9%) i wielkopolskim (06%). W województwie podkarpackim liczba ludności pozostała na podobnym poziomie, a w pozostałych województwach odnotowano spadek liczby mieszkańców. Największy ubytek ludności w omawianym okresie wystąpił w województwie świętokrzyskim (o 1,6%) i łódzkim (o 1,5%). Współczynnik przyrostu rzeczywistego ludności w 2017 r. w Polsce wyniósł 0,01‰ wobec minus 1,00 ‰ w 2013 r.

4. J. Orczyk, Polityka społeczna. Uwarunkowania i cele, AE, Poznań 2005, s. 31.

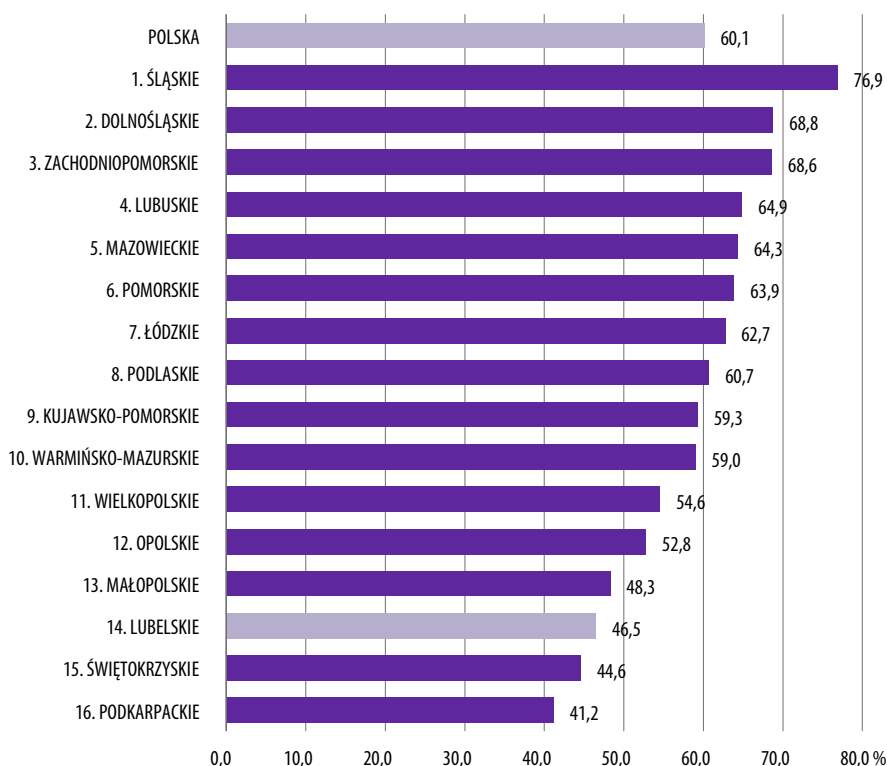
W okresie od 2013 do 2017 r. stan ludności w województwie lubelskim zmniejszył się prawie we wszystkich powiatach. Wyjątkiem był powiat lubelski, w którym odnotowano wzrost liczby mieszkańców o 2,6% (o 3,9 tys. osób). Główną przyczyną tego wzrostu był rozwój ośrodków podmiejskich skupionych wokół miasta Lublina polegający na migracji mieszkańców miasta na tereny podmiejskie. Największy ubytek ludności w województwie lubelskim, spowodowany ujemnym przyrostem naturalnym i ujemnym saldem migracji, wystąpił w powiecie hrubieszowskim (o 4,1%) i w Chełmie (o 3,3%).

W 2017 r. najliczniejszym pod względem liczby ludności powiatem był Lublin liczący 339,9 tys. mieszkańców, następnie powiat lubelski – 135,4 tys. i puławski – 114,2 tys. Najmniej licznym powiatem był powiat parczewski z 35,1 tys. mieszkańców, następnie włodawski – 38,9 tys. i janowski – 46,3 tys.

Wskaźnik urbanizacji - udział ludności miejskiej w ludności ogółem zamieszkującej określone terytorium. Jest to miara mówiąca o rozwoju miast na danym obszarze.

Wykres 1.
Chart 1.

Wskaźnik urbanizacji w 2017 r.
Urbanization rate in 2017

Wskaźnik urbanizacji dla województwa lubelskiego kształtował się na poziomie niższym niż średnia jego wartość w kraju. W miastach województwa zamieszkiwało 46,5% ogółu ludności, podczas gdy w kraju ludność miast stanowiła 60,1% ogółu populacji. Do najbardziej zurbanizowanych województw należało województwo śląskie (76,9%), natomiast do najmniej zurbanizowanych – województwo podkarpackie (41,2%). Pod tym względem w 2017 r. (podobnie jak w 2013 r.) województwo lubelskie uplasowało się na 14. pozycji w kraju przed województwem świętokrzyskim i podkarpackim.

W 2017 r. ponad 53,0% ludności miast w województwie lubelskim skupiały cztery miasta na prawach powiatu: Lublin, Zamość, Chełm i Biała Podlaska. Największym miastem pod względem liczby ludności był Lublin, w którym mieszkało 339,9 tys. osób, co stanowiło 34,4% mieszkańców miast województwa lubelskiego i 16,0% ogółu ludności województwa. Kolejne miasta według liczby ludności to: Zamość z 64,4 tys.

mieszkańców, Chełm – 63,3 tys. i Biała Podlaska – 57,5 tys. W porównaniu z 2013 r. liczba mieszkańców Lublina zmalała o 1,1%, Zamościa o 1,4%, Chełma o 3,3%, a Białej Podlaskiej o 0,2 %.

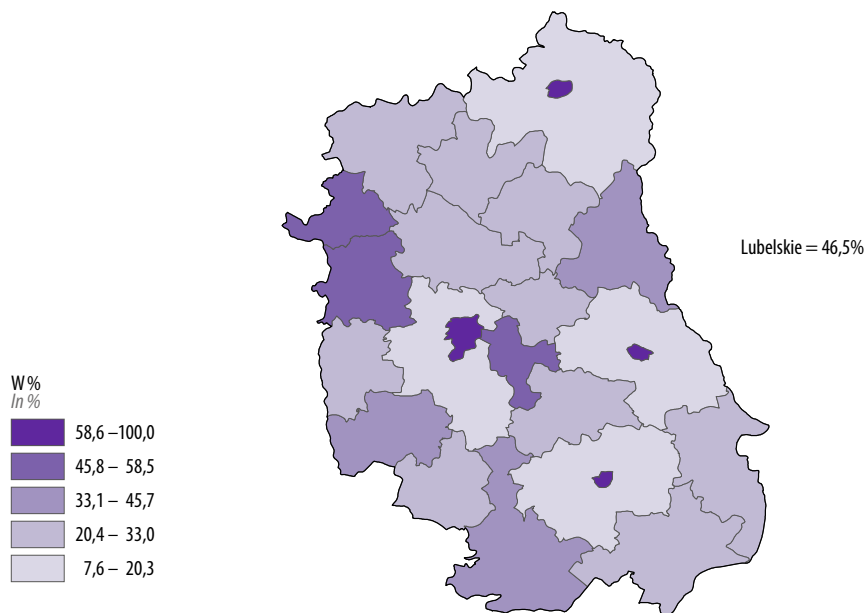
Wśród powiatów ziemskich najbardziej zurbanizowany był powiat świdnicki (ludność miast stanowiła 58,5%), następnie puławski (47,7%) i rycki (46,1%). Najmniejszy udział mieszkańców miast odnotowano w powiecie lubelskim (7,6%) i chełmskim (10,1%) (mapa 1.).

Mapa 1.

Map 1.

Wskaźnik urbanizacji w 2017 r.

Urbanization rate in 2017

Zmiany w liczbie ludności nie wpłynęły znacząco na gęstość zaludnienia. W 2017 r. średnia gęstość zaludnienia w województwie lubelskim była niższa niż w kraju i wyniosła 85 osób na km² wobec 123 osób na km² w kraju (w 2013 r. 86 osób na km² wobec 123 osób na km² w kraju). Pod tym względem województwo lubelskie uplasowało się na 12. pozycji w kraju przed województwami: zachodniopomorskim, lubuskim, warmińsko-mazurskim i podlaskim. W miastach na 1 km² przypadało średnio 974 osoby, a na wsi 47 osób. W poszczególnych powiatach województwa rozmieszczenie ludności nie było równomierne. Największe zagęszczenie występowało w Lublinie (2305 osób na km²), Zamościu (2121), Chełmie (1795) i w Białej Podlaskiej (1165), a najmniejsze w powiecie włodawskim (31) i parczewskim (37).

Struktura ludności według płci w województwie lubelskim w omawianym okresie nie zmieniła się. Kobiety stanowiły 51,5% ogółu ludności. W kraju w omawianym okresie struktura ludności według płci również nie uległa zmianom. Kobiety stanowiły 51,6% ogółu ludności.

W 2017 r. w województwie lubelskim średnio na 100 mężczyzn przypadało 106 kobiet. W miastach przewaga liczebna kobiet była większa niż na wsi, na 100 mężczyzn przypadało 112 kobiet wobec 102 na terenach wiejskich. W kraju na 100 mężczyzn przypadało 107 kobiet, w miastach - 111 kobiet, a na terenach wiejskich 101. Pod tym względem w 2017 r. (tak jak w 2013 r.) województwo lubelskie zajmowało 10. miejsce w kraju. Największa przewaga kobiet nad mężczyznami występowała w województwie łódzkim, w którym wskaźnik feminizacji osiągnął poziom 110, a najmniejsza w podkarpackim gdzie na 100 mężczyzn przypadało 104 kobiety.

Powyższe proporcje zmieniają się w zależności od grupy wiekowej. W większości roczników do 49 roku życia włącznie w 2017 r. w ludności województwa lubelskiego przeważali mężczyźni (stanowiąc 51,3% po-

pulacji tej grupy wiekowej). W tej grupie wieku na 100 mężczyzn przypadało 95 kobiet. Natomiast wśród osób mających 50 lat i więcej przeważały kobiety (stanowiąc 56,3% tej grupy wiekowej). Na 100 mężczyzn w wieku 50 lat i więcej przypadało 129 kobiet, przy czym w starszych rocznikach (80 lat i więcej) przewaga kobiet nad mężczyznami była ponad dwa razy większa – na 100 mężczyzn przypadało 233 kobiety.

Najwięcej kobiet na 100 mężczyzn w powiatach województwa lubelskiego przypadało w Lublinie (117), następnie w Chełmie (113), Zamościu (112), Białej Podlaskiej i w powiecie puławskim (po 109). Najbardziej wyrównanymi pod względem proporcji płci były powiaty radzyński i rycki, w których to na 100 kobiet przypadało prawie 100 mężczyzn.

Struktura ludności według wieku w województwie lubelskim zmienia się z roku na rok. Systematycznie maleje liczba dzieci i młodzieży, a równocześnie wzrasta liczba ludności w starszych rocznikach. Oznacza to, że w województwie lubelskim podobnie jak w kraju trwa proces starzenia się społeczeństwa. Główną przyczyną tych zmian jest przesuwanie się w czasie „roczników wyżów i niżów demograficznych”, a także obserwowane od początków lat 90. XX wieku zmniejszenie dzietności kobiet oraz wydłużenie się przeciętnego czasu trwania życia.

W wyniku zachodzących zmian demograficznych w 2017 r. w województwie lubelskim dzieci w wieku 0-14 lat stanowiły 14,7% ogółu populacji województwa, ludność dorosła w wieku 15-64 lat 67,9%, a osoby starsze w wieku 65 lat i więcej 17,4%. W porównaniu z 2013 r. liczba dzieci zmalała o 9,2 tys. (o 2,8%), osób dorosłych o 59,0 tys. (o 3,9%), a osób starszych wzrosła o 38,3 tys. (o 11,5%).

W kraju w 2017 r. dzieci w wieku 0-14 lat stanowiły 15,2% ogółu populacji, ludność dorosła w wieku 15-64 lat 67,9%, a osoby w wieku 65 lat i więcej 17,0%. W porównaniu z 2013 r. liczba dzieci zmalała o 9,3 tys. (0,9%), osób dorosłych o 962,5 tys. (3,6%), a osób starszych wzrosła o 847,6 tys. (14,9%).

Wykres 2.

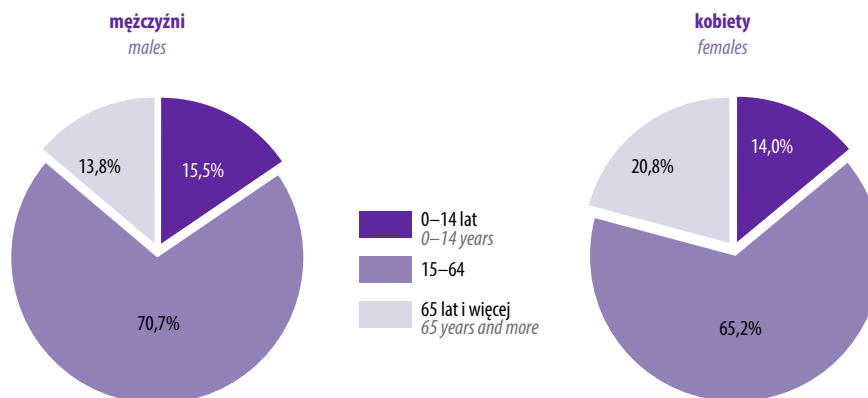
Ludność według biologicznych grup wieku i płci w województwie lubelskim w 2017 r.

Stan w dniu 31 XII

Chart 2.

Population by biological age groups and sex in lubelskie voivodship in 2017

As of 31 XII

Jedną z miar obrazujących zaawansowanie procesu starzenia się społeczeństwa jest mediana wieku. W wyniku zachodzących zmian demograficznych z roku na rok zwiększa się mediana wieku mieszkańca województwa lubelskiego. W końcu 2017 r. statystyczny mieszkaniec województwa lubelskiego był w wieku 40,6 lat, przy czym mężczyzna miał przeciętnie 38,7 lat, a kobieta 42,7 lata. W grudniu 2013 r. mediana wieku ogółem wynosiła 39,0 lat, dla mężczyzn 37,1 lat, a dla kobiet 41,2 lat. W porównaniu z 2013 r. statystyczny mieszkaniec województwa lubelskiego był starszy o ponad półtora roku. Wzrost mediany wieku ludności jest skutkiem wydłużania się przeciętnego trwania życia oraz niskiej liczby urodzeń. Najmłodsze społeczeństwo zamieszkiwało w powiecie łukowskim (mediana wieku 37,6 lat) i ęczyńskim (37,9

lat), natomiast najstarsze w Chełmie i w powiecie puławskim (po 42,9 lata) oraz w krasnostawskim (42,8 lata).

Statystyczny mieszkaniec Polski w 2017 r. miał przeciętnie 40,6 lat, mężczyzna – 38,9 lat, a kobieta – 42,2 lata i w porównaniu z 2013 r. był o półtora roku starszy. W 2017 r. najmłodsze społeczeństwo zamieszkiwało w województwie małopolskim i pomorskim (po 39,3 lat), natomiast najstarsze w województwie opolskim (42,3 lata) i łódzkim (42,2 lata). Przy założeniu, że najniższa wartość mediany została określona jako lokata 1, a najwyższa jako ostatnia lokata 16, to pod tym względem w 2017 r. (tak jak w 2013 r.) województwo lubelskie uplasowało się na 9. miejscu w kraju.

Od początku lat 90. XX wieku obserwowano powolne, ale systematyczne wydłużanie życia ludzkiego, przy czym przez cały okres utrzymywała się duża różnica między trwaniem życia mężczyzn i kobiet. Przeciętne trwanie życia dla mężczyzn urodzonych w 2017 r. w województwie lubelskim przewiduje się na 73,6 lata, a dla kobiet 82,2 lata. W 2013 r. przeciętne trwanie życia dla mężczyzny wynosiło 72,7 lata, a dla kobiety 81,6 lat. W kraju w 2017 r. przeciętne trwanie życia dla mężczyzn wyniosło 74,0 lata, a dla kobiet 81,8 lat i w porównaniu z 2013 r. wydłużyło się dla mężczyzn o niecały rok, a dla kobiet o ponad pół roku.

2.2. Przyrost naturalny ludności

2.2. Natural increase of population

Jednym z głównych czynników decydujących o stanie i strukturze ludności według płci i wieku jest przyrost naturalny, który stanowi różnicę między liczbą urodzeń żywych a liczbą zgonów.

W 2017 r. w województwie lubelskim zarejestrowano 20898 urodzeń żywych. W porównaniu z 2013 r. liczba urodzeń wzrosła o 5,9%. W kraju w 2017 r. urodziło się o 8,8% więcej dzieci niż w 2013 r. Wśród noworodków ponad połowę (50,9%) stanowili chłopcy (w 2013 r. - 51,3%). W wyniku utrzymującej się od lat stałej przewagi chłopców w strukturze ludności według płci i wieku w młodszych rocznikach przeważają mężczyźni.

W 2017 r. współczynnik urodzeń w województwie lubelskim osiągnął poziom 9,81‰ wobec 9,14‰ w 2013 r. W kraju w 2017 r. powyższy współczynnik wyniósł 10,46‰ wobec 9,60‰ w 2013 r. Z powyższych danych wynika, że w 2017 r. w województwie lubelskim występowało niższe niż średnie w kraju natężenie urodzeń. Pod tym względem województwo zajmowało 11. miejsce w kraju (w 2013 r. było na 10. miejscu). W Polsce między poszczególnymi województwami występuje duże zróżnicowanie pod względem natężenia urodzeń. Najwięcej dzieci w przeliczeniu na 1000 ludności (powyżej średniej krajowej) urodziło się w województwie pomorskim (11,85‰), następnie w wielkopolskim (11,61‰) i mazowieckim (11,51‰), a najmniej w świętokrzyskim (8,73‰) i opolskim (9,16‰).

W 2017 r. w województwie lubelskim najwięcej dzieci w przeliczeniu na 1000 mieszkańców urodziło się w powiecie łukowskim (12,71‰), następnie w łęczyńskim (12,11‰) i w Białej Podlaskiej (11,60‰), natomiast najmniej w powiecie tomaszowskim (7,74‰), hrubieszowskim (7,93‰) i w Zamościu (8,19‰).

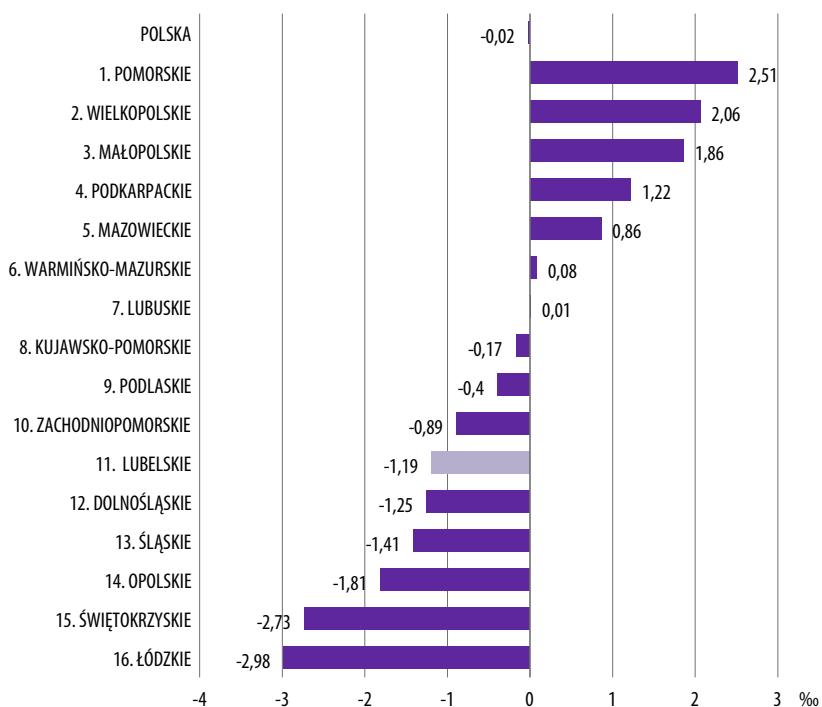
W 2017 r. w województwie lubelskim zmarło 23427 mieszkańców. W porównaniu z 2013 r. liczba zgonów wzrosła o 2,5%. W kraju w 2017 r. zmarło o 4,0% więcej mieszkańców niż w 2013 r. Struktura zgonów według płci świadczy o nadumieralności mężczyzn, których udział w ogólnej liczbie zgonów wyniósł 51,1% (w 2013 r. - 52,3%).

W 2017 r. w województwie lubelskim współczynnik zgonów osiągnął poziom 11,00‰ wobec 10,58‰ w 2013 r. W kraju w 2017 r. powyższy współczynnik wyniósł 10,48‰ wobec 10,06‰ w 2013 r. Z przedstawionych danych wynika, że w województwie lubelskim występuje wyższy niż przeciętnie w kraju poziom umieralności. Przy założeniu, że najniższa wartość omawianego wskaźnika daje 1. lokatę, a najwyższa ostatnią 16, to w 2017 r. pod względem natężenia zgonów województwo lubelskie zajmowało 12. miejsce w kraju wyprzedzając tylko województwa: dolnośląskie (11,04‰), śląskie (11,29‰), świętokrzyskie (11,47‰) i łódzkie (12,57‰). Najniższy współczynnik umieralności odnotowano w województwie podkarpackim (9,08‰). W 2013 r. pod tym względem województwo lubelskie było na 13. miejscu.

Poziom umieralności ogólnej w województwie lubelskim wykazuje duże zróżnicowanie przestrzenne. Największe natężenie zgonów w 2017 r. odnotowano w powiecie krasnostawskim (13,78‰), następnie w hrubieszowskim (13,19‰) i chełmskim (12,62‰), natomiast najmniejsze w Białej Podlaskiej (7,97‰), Zamościu (8,54‰) oraz w powiecie łęczyńskim (9,34‰).

Z przedstawionych powyżej danych wynika, że w 2017 r. podobnie jak w 2013 r. w województwie lubelskim liczba urodzeń była mniejsza od liczby zgonów. W wyniku ujemnego przyrostu naturalnego w 2017 r. w województwie liczba mieszkańców zmalała o 2529 osób (w 2013 r. o 3111 osób). Miarą przyjętą w porównaniu województw i powiatów województwa lubelskiego pod względem wielkości przyrostu naturalnego jest współczynnik wyrażający stosunek przyrostu naturalnego do średniej liczby ludności pomnożony przez 1000. Współczynnik ten daje obraz tempa wzrostu/spadku liczby ludności badanej populacji. Współczynnik przyrostu naturalnego w 2017 r. w województwie lubelskim osiągnął poziom minus 1,19‰ wobec minus 1,44‰ w 2013 r. W kraju w 2017 r. powyższy współczynnik osiągnął poziom minus 0,02‰ wobec minus 0,46‰ w 2013 r. Pod tym względem w 2017 r. województwo lubelskie zajmowało 11. miejsce w kraju (w 2013 r. było na 12. miejscu). W 2017 r. przyrost naturalny ludności odnotowano w siedmiu województwach, w tym największy w województwie pomorskim (2,51‰), następnie w wielkopolskim (2,06‰) i małopolskim (1,86‰). Natomiast największym ubytkiem naturalnym ludności charakteryzowały się województwa łódzkie (minus 2,98‰) i świętokrzyskie (minus 2,73‰).

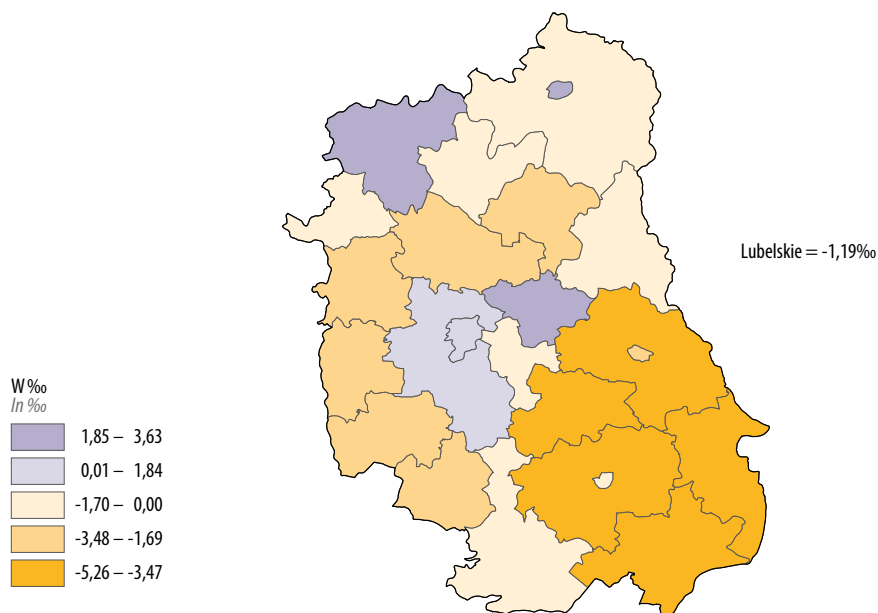
Wykres 3. Przyrost naturalny w 2017 r.
Chart 3. Natural increase in 2017

Zróżnicowanie przestrzenne przyrostu naturalnego w województwie lubelskim według powiatów zaprezentowano na mapie 2. s. 51. W skali całego województwa w 2017 r. występowała przewaga powiatów o wartościach ujemnych. Największy ubytek naturalny ludności wystąpił w powiecie hrubieszowskim (minus 5,26‰) i krasnostawskim (minus 5,14‰). W pięciu powiatach odnotowano dodatni przyrost naturalny, w tym największy w Białej Podlaskiej (3,63‰), następnie w powiecie łęczyńskim (2,77‰) i łukowskim (2,37‰).

Mapa 2.
Map 2.

Przyrost naturalny w 2017 r.
Natural increase in 2017

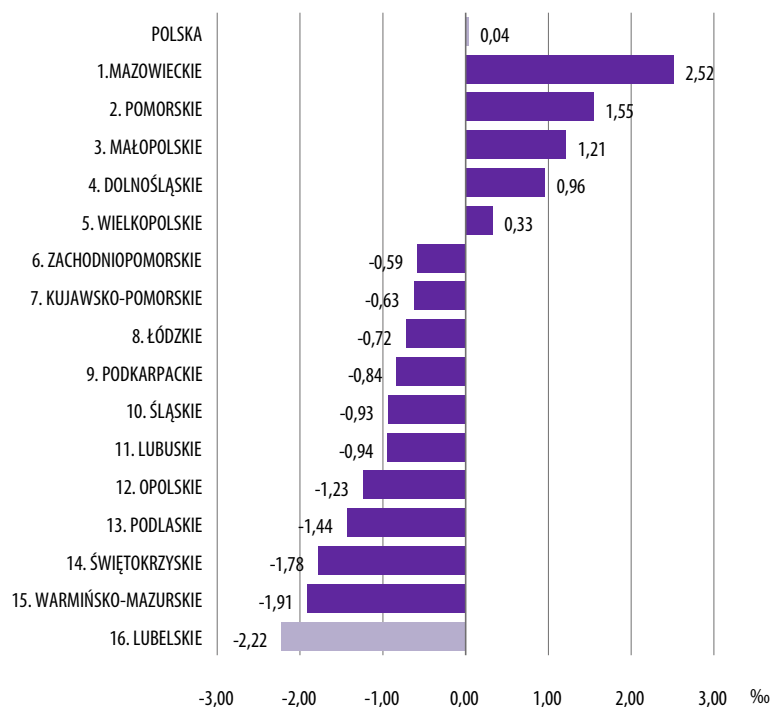
2.3. Migracje ludności na pobyt stały

2.3. Migration of population for permanent residence

Drugim obok przyrostu naturalnego czynnikiem decydującym o strukturze, o tempie przyrostu lub ubytku ludności oraz o jej rozmieszczeniu terytorialnym są migracje. Migracje ludności to przemieszczenia ludności związane ze zmianą stałego (lub czasowego) miejsca zamieszkania połączone z przekroczeniem granicy jednostki administracyjnej podziału terytorialnego kraju (migracje wewnętrzne) lub granicy państwa (migracje zagraniczne).

W wyniku ujemnego salda migracji stałych w 2017 r. liczba mieszkańców województwa lubelskiego zmniejszyła się o 4731 osób (w 2013 r. zmniejszyła się o 5627 osób). Wpływ na ujemne saldo bilansu ruchu wędrownego ludności miały migracje wewnętrzne międzywojewódzkie. W 2017 r. podobnie jak w latach ubiegłych więcej osób wyjechało na stałe z województwa lubelskiego (8054 osoby) niż przybyło na pobyt stały mieszkańców z innych województw (2982).

Wykres 4. Saldo migracji stałych w 2017 r.
 Chart 4. Net migration for permanent residence in 2017

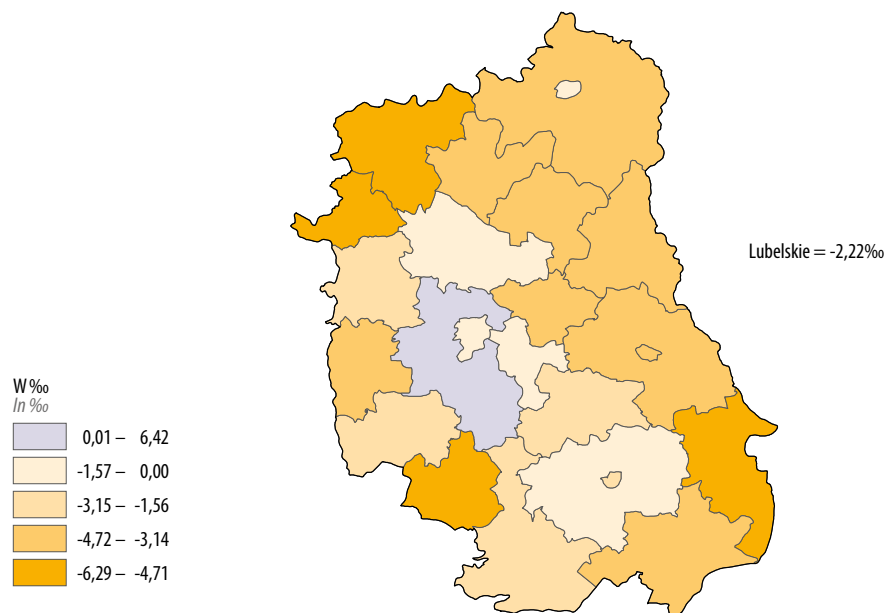

Miarą przyjętą w porównaniu województw, powiatów i gmin województwa lubelskiego pod względem wielkości migracji stałych jest współczynnik salda migracji. Współczynnik ten wyraża się poprzez różnicę między liczbą osób przybyłych do danej jednostki administracyjnej, a liczbą osób, które ją opuściły przypadającą na 1000 osób. Współczynnik salda migracji stałych ogółem w 2017 r. w województwie lubelskim osiągnął poziom minus 2,22‰ wobec minus 2,60‰ w 2013 r. Natomiast saldo migracji zagranicznych przyjęło wartość dodatnią i wyniosło 0,16‰ wobec minus 0,31‰ w 2013 r. W kraju ogólne saldo migracji stałych w przeliczeniu na 1000 mieszkańców w 2017 r. osiągnęło poziom 0,04‰ wobec minus 0,52‰ w 2013 r. Pod tym względem w 2017 r. województwo lubelskie uplasowało się na ostatnim 16. miejscu w kraju (w 2013 r. było na 15). W przypadku salda migracji tylko 5 województw charakteryzowało się dodatnim bilansem ruchu wędrownego, w tym najwyższe wartości odnotowano w województwie mazowieckim (2,52‰), następnie w pomorskim (1,55‰) i małopolskim (1,21‰).

Największy ubytek mieszkańców, ze względu na migracje stałe, w 2017 r. w województwie lubelskim w przeliczeniu na 1000 ludności odnotowano w powiecie hrubieszowskim (ponad 6 osób), następnie w łukowskim (prawie 6 osób) i ryckim (ponad 5 osób). Przyrost liczby mieszkańców odnotowano tylko w powiecie lubelskim (na każdy 1000 mieszkańców przybyło ponad 6 osób). Zróżnicowanie przestrzenne ogólnego salda migracji stałych występujące między poszczególnymi powiatami województwa lubelskiego przedstawiono na mapie 3. s. 53.

Mapa 3.
Map 3.

Saldo migracji stałych w 2017 r.
Net migration for perma

Rozdział 3

Chapter 3

Rynek pracy, aktywność gospodarcza i stopień atrakcyjności gospodarczej

Labour market, economic activity and economic attractiveness level

3.1. Pracujący

3.1. Employed persons

Pierwszą wyróżnioną zmienną diagnostyczną w grupie „Rynek pracy, aktywność gospodarcza i stopień atrakcyjności gospodarczej” jest praca. Praca odgrywa bardzo ważną rolę w życiu człowieka. Dzięki pracy człowiek uzyskuje dochody, które są źródłem utrzymania, zaspokajania potrzeb materialnych i niematerialnych (edukacja, kultura, turystyka). Zdaniem D. Lubera⁵ praca jest jednym z podstawowych wymiarów ludzkiej egzystencji, poprzez który człowiek urzeczywistnia swoje wartości osobowe; staje się lepszym, duchowo dojrzałym, bardziej odpowiedzialnym.

Pracujący - osoby wykonujące pracę przynoszącą im zarobek (w formie wynagrodzenia za pracę) lub dochód.

Pracujący w gospodarce narodowej:

- **dane wojewódzkie** - według faktycznego miejsca pracy. Bez pracujących w jednostkach budżetowych działających w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego
- **dane powiatowe** - według faktycznego miejsca pracy i rodzaju działalności. Bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób, bez pracujących w jednostkach budżetowych działających w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego, z rolnictwem indywidualnym.

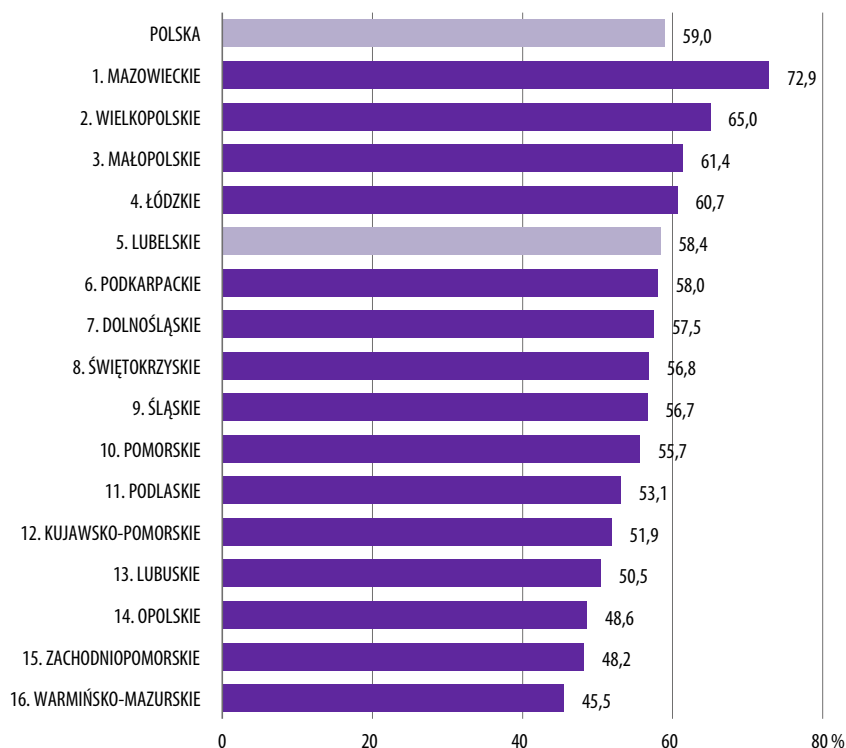
Według stanu na koniec grudnia 2017 r. liczba pracujących w gospodarce narodowej (według faktycznego miejsca pracy) w województwie lubelskim wynosiła 842,6 tys. mieszkańców. W porównaniu z 2013 r. odnotowano wzrost liczby pracujących o 5,3%. W kraju pracowało łącznie 15380,7 tys. osób i w porównaniu z 2013 r. ich liczba zwiększyła się o 10,5%. W 2017 r. pracujący w gospodarce narodowej w województwie lubelskim stanowili 5,5% ogółu pracujących w kraju (w 2013 r. -5,7%).

Jako miarę przyjętą w porównaniu województw i powiatów województwa lubelskiego pod względem liczby osób pracujących uznano wskaźnik zatrudnienia wyrażający procentowy udział osób pracujących w gospodarce narodowej w ogólnej liczbie ludności w przedziale wiekowym 15-64 lat. Wskaźnik zatrudnienia w 2017 r. w województwie lubelskim wyniósł 58,4% i był o 5,1 p. proc. wyższy niż w 2013 r. W kraju powyższy wskaźnik w 2017 r. osiągnął poziom 59,0% i w stosunku do 2013 r. odnotowano jego wzrost o 7,5 p. proc. Pod tym względem w 2017 r. województwo lubelskie zajmowało 5. miejsce w kraju (w 2013 r. było na 4. pozycji). Najwyższy wskaźnik zatrudnienia odnotowano w województwie mazowieckim (72,9%) a najniższy w warmińsko-mazurskim (45,5%).

⁵ Luber D. (2005). Aksjologiczne aspekty pracy w ujęciu Jana Pawła II [w:] Czapka M. (red.) Psychospołeczne i pedagogiczne uwarunkowania pracy. Bytom: Wyższa Szkoła Ekonomii i Administracji, s. 12.

Wykres 5.
Chart 5.

Wskaźnik zatrudnienia według województw w 2017 r.
Employment rate by voivodship in 2017

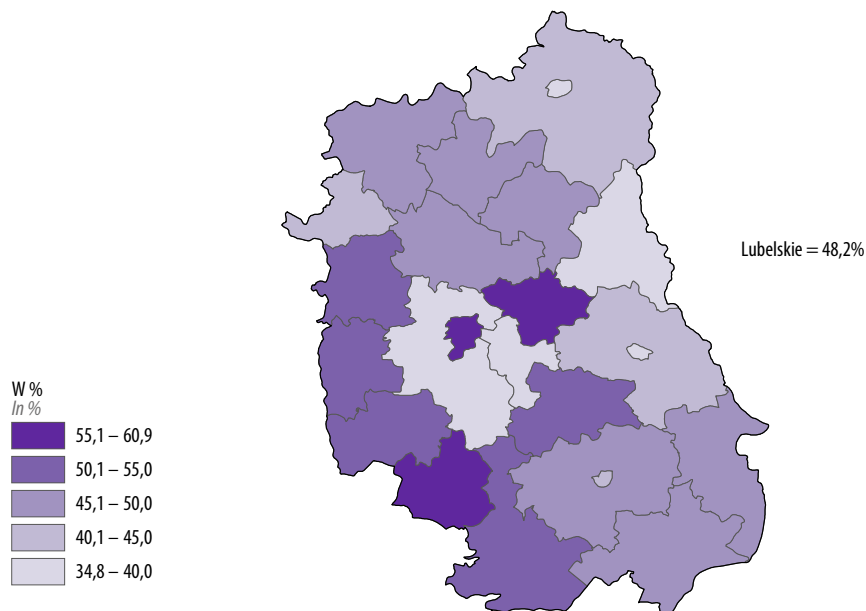

Przedstawiony na mapie 4. s. 56 wskaźnik zatrudnienia w powiatach województwa lubelskiego w 2017 r. wykazuje duże zróżnicowanie przestrzenne. Najwyższą wartość wskaźnika odnotowano w powiecie janowskim (60,9%), następnie w Lublinie (56,9%) i w powiecie łączyńskim (55,5%). Natomiast najniższy w Chełmie (34,8%), Białej Podlaskiej (37,4%) i w powiecie włodawskim (37,8%).

Mapa 4.
Map 4.

Wskaźnik zatrudnienia^a 2017 r.
Employment rate^a in 2017

a Dane dotyczące podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących powyżej 9 osób; według faktycznego miejsca pracy.
a Data on economic entities employing more than 9 persons; by actual workplace.

Struktura pracujących według sektorów gospodarki narodowej jest jednym z podstawowych mierników poziomu rozwoju społeczno-ekonomicznego danej jednostki podziału terytorialnego, od którego zależą między innymi warunki życia ludności. W niniejszej publikacji zastosowano koncepcję trójsektorowej struktury gospodarczej. W koncepcji tej chodzi o zmiany zatrudnienia zachodzące w trzech sektorach: sektor I (rolniczy), II (przemysłowy – przemysł i budownictwo) i III (usługowy). Teoria ta została rozwinięta w latach 30. XX wieku przez A.B.G. Fishera, C. Clarka oraz J. Fourastie'go⁶. U jej podstaw leży teza o zmieniającej się roli poszczególnych sektorów w historycznie ujmowanym procesie rozwoju gospodarek, a mianowicie zmniejszenie się znaczenia sektora rolniczego; wzrost, stabilizacja, a następnie zmniejszanie się udziału sektora przemysłowego, oraz ustawiczny wzrost roli sektora usługowego, związany z rozwojem gospodarczym.

Sektory gospodarki narodowej:

- **sektor rolniczy** obejmuje sekcje: Rolnictwo, leśnictwo; łowiectwo i rybactwo;
- **sektor przemysłowy**: Górnictwo i wydobywanie; Przetwórstwo przemysłowe; Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych; Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją; Budownictwo;
- **sektor usługowy** – pozostałe sekcje.

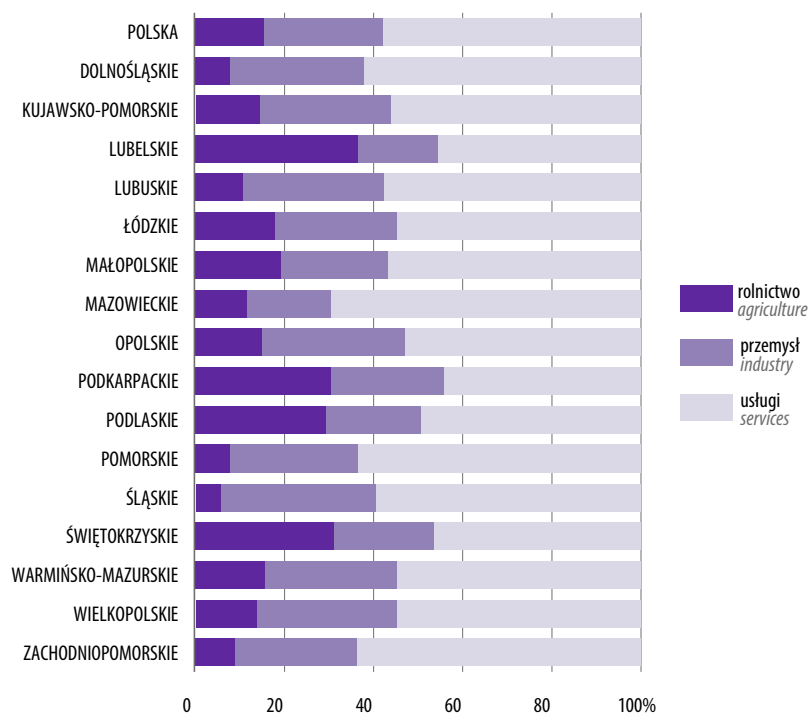
W badanym okresie w województwie lubelskim najwięcej osób pracowało w sektorze usług. Odsetek pracujących w tym sektorze kształtował się w przedziale od 44,3% w 2013 r. do 45,5% w 2017 r. W analizowanym okresie sektor usług zwiększył swój udział w strukturze zatrudnienia o 1,2 p. proc. Pracujący w przemyśle w 2017 r. stanowili 17,9% wobec 17,2% w 2013 r. Oznacza to, że ich udział zwiększył się o 0,7 p. proc. Natomiast w rolnictwie w 2017 r. zatrudnionych było 36,6% ogółu pracujących wobec 38,5% w 2013 r.

⁶ Rogoziński K. (2000). Usługi rynkowe. Poznań: Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej, s. 93 i następne.

W Polsce w 2017 r. pracujący w rolnictwie stanowili 15,5%, w przemyśle pracowało 26,6% ogółu pracujących, a w usługach 59,0%. W porównaniu z 2013 r. udział pracujących w rolnictwie zmalał o 1,6 p. proc., w przemyśle wzrósł o 0,2 p. proc., a w usługach o 1,3 p. proc.

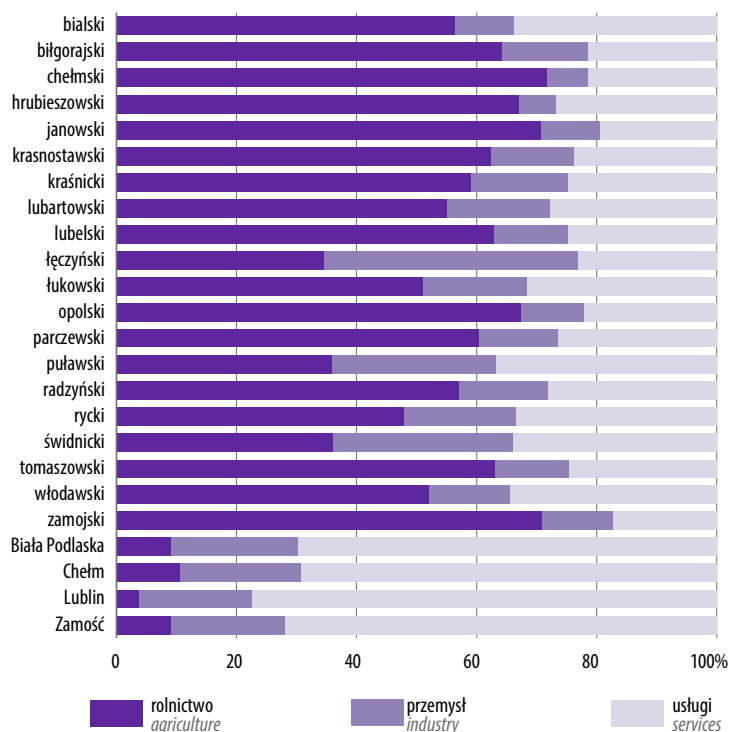
Wykres 6.
Chart 6.

Struktura pracujących według sektorów gospodarki narodowej w 2017 r.
Structure of employed persons by sectors of national economy in 2017

Zgodnie z koncepcją trójsektorowej struktury gospodarczej do wyliczenia wskaźnika syntetycznego wybrano udział pracujących w rolnictwie, jako destymulanta i udział pracujących w usługach, jako stymulanta. Z danych przedstawionych na wykresie 6. wynika, że w 2017 r. największy udział osób pracujących w rolnictwie odnotowano w województwie lubelskim (36,6% ogółu pracujących), następnie w świętokrzyskim (31,1%) i podkarpackim (30,5%). Pod tym względem w 2017 r. i 2013 r. województwo lubelskie znajdowało się na 16. pozycji w kraju. Na 1. miejscu było województwo śląskie z udziałem pracujących w rolnictwie 5,9%. Z kolei pod względem pracujących w usługach województwo lubelskie uplasowało się na 15. miejscu (w 2013 r. również był na 15. pozycji). Największy udział pracujących w usługach odnotowano w województwie mazowieckim (69,4%), zaś najmniejszy w podkarpackim (45,5%).

Wykres 7.   **Struktura pracujących według sektorów w 2017 r.**
 Chart 7.   *Structure of employed persons by sectors in 2017*

a Dane dotyczące podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących powyżej 9 osób; według faktycznego miejsca pracy i rodzaju działalności.

a Data on economic entities employing more than 9 persons; by actual workplace and kind of activity.

Z analizy danych przedstawionych na wykresie 7. wynika, że w powiatach województwa lubelskiego występuje bardzo duże zróżnicowanie w strukturze pracujących według trzech sektorów. W 2017 r. największy udział pracujących w rolnictwie odnotowano w powiecie chełmskim (71,7%), następnie w zamojskim (71,0%) i janowskim (70,7%). Natomiast najniższy w miastach na prawach powiatu: w Lublinie (3,9%), Zamościu (9,1%), Białej Podlaskiej (9,2%) i Chełmie (10,7%). W usługach, zaś największy udział pracujących występował w miastach na prawach powiatu: w Lublinie (77,4%), Zamościu (71,9%), Białej Podlaskiej (69,6%) i Chełmie (69,2%). Natomiast najmniejszy w powiecie zamojskim (17,3%), janowskim (19,5%), biłgorajskim i chełmskim (po 21,4%).

3.2. Warunki pracy

3.2. Work conditions

Warunki pracy stanowią zespół czynników występujących w środowisku pracy wynikających z procesu pracy oraz czynników związanych z wykonywaniem pracy, które mają wpływ na jej jakość oraz wydajność. Warunki pracy to zagadnienie ważne między innymi z punktu widzenia stanu zdrowia pracowników.

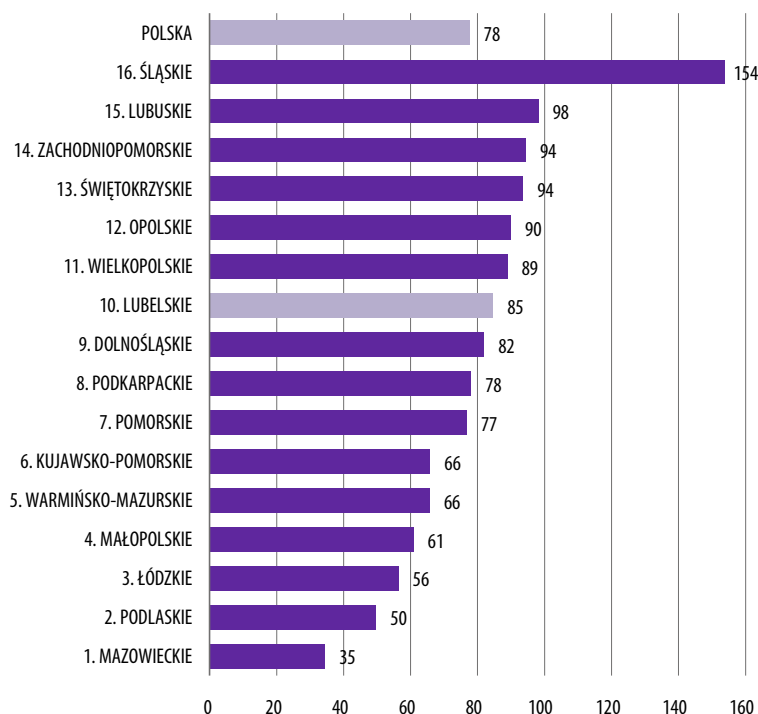
Zagrożenia występujące na stanowiskach pracy mogą wynikać z czynników związanych ze środowiskiem pracy (przekroczenie dopuszczalnych stężeń i natężeń), z uciążliwością pracy (wymuszona pozycja ciała, warunki ciężkiego wysiłku fizycznego lub warunki szczególnej uciążliwości) oraz z czynników mechanicznych związanych z maszynami szczególnie niebezpiecznym.

Statystyka publiczna realizuje badanie warunków pracy w podmiotach gospodarczych zatrudniających powyżej 9 osób. W 2017 r. w województwie lubelskim badaniem objętych zostało 3,1 tys. jednostek zatrudniających łącznie 210,9 tys. osób. Wyniki badania pokazały, że w końcu grudnia w warunkach szkodliwych dla zdrowia i uciążliwych pracowało 17,9 tys. osób, czyli 8,5% ogółu pracujących w przebadanych jednostkach. W stosunku do 2013 r. liczba osób pracujących w warunkach zagrożenia zmniejszyła się o 19,1%. W kraju w 2017 r. w warunkach szkodliwych i uciążliwych dla zdrowia pracowało 458,0 tys. osób i w porównaniu z 2013 r. ich liczba zmniejszyła się o 7,8%.

Jednym z podstawowych wskaźników opisujących warunki pracy jest wskaźnik zatrudnionych w warunkach zagrożenia wyrażony liczbą osób zatrudnionych w warunkach zagrożenia przypadającą na 1000 zatrudnionych w zbiorowości objętej badaniem. Wskaźnik ten w województwie lubelskim w porównaniu z 2013 r. zmniejszył się ze 117 do 85 osób. W Polsce w 2017 r. omawiany wskaźnik osiągnął poziom 78 osób wobec 93 w 2013 r. Przy założeniu, że najmniejsza wartość wskaźnika została określona jako lokata 1, a najwyższa jako ostatnia lokata 16, to pod tym względem w 2017 r. województwo lubelskie uplasowało się na 10. pozycji w kraju (w 2013 r. było na 13),

Wykres 8.
Chart 8.

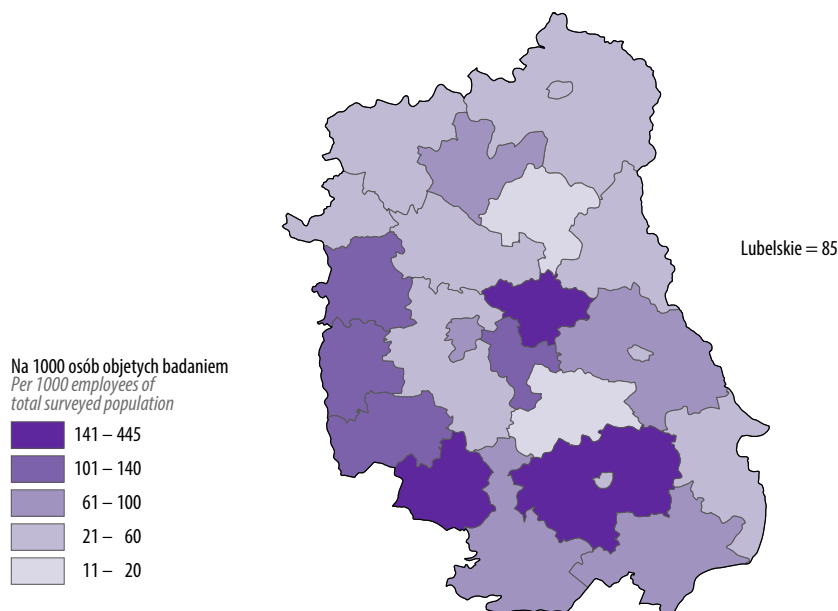
Wskaźnik zatrudnienia w warunkach zagrożenia w 2017 r.
Rate of employment in hazardous conditions in 2017

Najwyższy, prawie dwa razy większy niż średni krajowy, wskaźnik zatrudnionych w warunkach zagrożenia w 2017 r. odnotowano w województwie śląskim (154 osoby), natomiast najniższy ponad dwa razy niższy niż średni krajowy w województwie mazowieckim (35).

Mapa 5.
Map 5.

Wskaźnik zatrudnienia w warunkach zagrożenia w 2017 r.
Rate of employment in hazardous conditions in 2017

a Dane dotyczące podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących powyżej 9 osób; według faktycznego miejsca pracy.
a Data on economic entities employing more than 9 persons; by actual workplace.

Jeszcze większe zróżnicowanie przestrzenne wskaźnika zatrudnienia w warunkach zagrożenia występowało w powiatach województwa lubelskiego. W 2017 r. najwyższą wartość omawianej zmiennej odnotowano w powiecie łączyńskim (444 osoby) i była ona prawie 40 razy większa niż w powiecie parczewskim, w których na 1000 osób zatrudnionych w badanej zbiorowości przypadało 11 osób zatrudnionych w warunkach zagrożenia.

3.3. Bezrobocie

3.3. Unemployment

Bezrobotny - osoba niezatrudniona i niewykonyjąca innej pracy zarobkowej, zdolna i gotowa do podjęcia zatrudnienia w pełnym wymiarze czasu pracy lub innej pracy zarobkowej. Bezrobotnym jest również osoba niepełnosprawna, zdolna i gotowa do podjęcia zatrudnienia co najmniej w połowie tego wymiaru czasu pracy.

Według stanu w końcu grudnia 2017 r. w powiatowych urzędach pracy województwa lubelskiego zarejestrowanych było 81,2 tys. bezrobotnych. W porównaniu z 2013 r. odnotowano spadek liczby bezrobotnych o 54,3%. W kraju zarejestrowanych było łącznie 1081,4 tys. bezrobotnych i w stosunku do 2013 r. ich liczba zmalała o połowę (50,1%). W 2017 r. bezrobotni w województwie lubelskim stanowili 7,5% ogółu bezrobotnych w kraju (w 2013 r. – 6,2%).

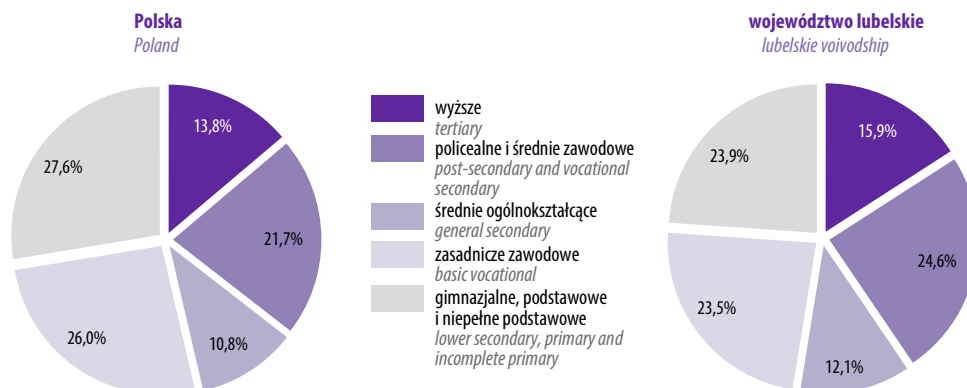
Jedną z istotnych charakterystyk podaży pracy jest poziom wykształcenia, który warunkuje szanse na podjęcie pracy, atrakcyjność pracy, a zwłaszcza wysokość wynagrodzenia i stabilność zatrudnienia. Z danych dotyczących zarejestrowanych bezrobotnych według poziomu wykształcenia wynika, że w 2017 r. w województwie lubelskim najliczniejszą grupę stanowiły osoby posiadające wykształcenie policealne i średnie zawodowe (24,6%), zaś najmniej liczną osoby mające wykształcenie średnie ogólnokształcące (12,1%). W porównaniu z 2013 r. w strukturze bezrobotnych według poziomu wykształcenia zmniejszył się odsetek osób mających wykształcenie zasadnicze zawodowe o 1,3 p. proc., zwiększył się udział bezrobotnych posiadających dyplom ukończenia szkoły wyższej o 0,8 p. proc. i osób z najniższym poziomem wykształcenia (gimnazjalne i poniżej) o 0,5 p. proc., a odsetek bezrobotnych posiadających wykształcenie policeal-

ne i średnie zawodowe oraz średnie ogólnokształcące pozostał na takim samym poziomie.

Wykres 9. Struktura bezrobotnych według poziomu ukończonego wykształcenia w 2017 r.

Stan w dniu 31 XII

Chart 9. Structure of unemployed persons by educational level in 2017
As of 31 XII

System edukacji jest istotnym czynnikiem kreacji kapitału ludzkiego, a wykształcenie wyższe to jedna z istotniejszych inwestycji w kapitał ludzki, który decyduje o potencjale rozwojowym społeczeństwa i gospodarki oraz przyczynia się do dobrobytu społecznego⁷. W związku z faktem, że posiadanie dyplomu szkoły wyższej stało się inwestycją opłacalną, a wskazywaną najczęściej korzyścią z posiadania wyższego wykształcenia było zatrudnienie i lepsze warunki pracy, na rynku pracy nastąpiło zjawisko nadprodukcji absolwentów szkół wyższych. Z analizy danych dotyczących struktury poziomu wykształcenia zarejestrowanych osób bezrobotnych wynika, że w 2017 r. w województwie lubelskim, udział bezrobotnych z wykształceniem wyższym w ogólnej liczbie osób bezrobotnych (15,9%) był wyższy niż w kraju (13,8%). Omawiany wskaźnik uznano za zmienną diagnostyczną o charakterze destymulanta. Oznacza to, że na pierwszym miejscu znajduje się województwo o najniższej wartości wskaźnika, a na ostatnim województwo o najwyższym wskaźniku. Pod tym względem województwo lubelskie uplasowało się na 13 miejscu w kraju w 2013 r. było na 16 miejscu). Najniższy odsetek bezrobotnych z wyższym wykształceniem w 2017 r. odnotowano w województwie kujawsko-pomorskim (8,9%), następnie w warmińsko-mazurskim (9,4%) i lubuskim (10,5%). Natomiast najwyższy w województwie świętokrzyskim (16,8%), małopolskim (16,7%) i mazowieckim (16,2%).

Analiza powiatowych rynków pracy województwa lubelskiego z perspektywy absolwentów szkół wyższych wskazuje na stosunkowo wysoki poziom zróżnicowania udziału osób z wyższym wykształceniem wśród bezrobotnych. Według danych powiatowych urzędów pracy w 2017 r. najwyższy odsetek bezrobotnych z wyższym wykształceniem odnotowano w Lublinie (25,6%), następnie w powiecie biłgorajskim (21,5%) i w Białej Podlaskiej (21,2%), natomiast najniższy w powiecie hrubieszowskim (8,6%), opolskim (9,9%) i parczewskim (10,5%). Dla porównania w 2013 r. najwyższy udział osób posiadających dyplom ukończenia szkoły wyższej wśród bezrobotnych występował w Lublinie i był o 3,1 p. proc. niższy niż w 2017 r.

Omawiając warunki życia nie można pominąć prezentacji danych dotyczących bezrobotnych według okresu pozostawania bez pracy. Według stanu w końcu 2017 r. w województwie lubelskim najliczniejszą grupą wśród bezrobotnych były osoby będące w szczególnej sytuacji na rynku pracy, czyli bezrobotni pozostający bez pracy powyżej 24 miesięcy (29,2%). Drugą, co do wielkości zbiorowość stanowiły osoby pozostające bez pracy do 3 miesięcy (28,8%). W stosunku do 2013 r. odsetek osób pozostających

⁷ Jakubowska A., Rosa A. (2014). Signification higher education in creating human potential development, Human Resources Management and Ergonomics, Volume VIII, Nr 2, s. 48-60.

bez pracy powyżej 24 miesięcy wzrósł o 3,8 p. proc., a pozostających bez pracy do 3 miesięcy o 5,1 p. proc. W Polsce w 2017 r. proporcje były odwrotne, więcej osób bezrobotnych pozostawało bez pracy do 3 miesięcy (29,9%) niż powyżej 24 miesięcy (25,1%). Przy założeniu, że w lepszej sytuacji na rynku pracy były osoby, których okres pozostawania bez pracy wyniósł 3 miesiące i krócej, okres pozostawania bez pracy 24 miesiące i dłużej przyjęto jako zmienną diagnostyczną o charakterze destymulanty. Pod tym względem w 2017 r. województwo lubelskie zajmowało 14. miejsce w kraju (w 2013 r. było na 16 pozycji). Najniższy odsetek osób pozostających bez pracy 24 miesiące i dłużej w 2017 r. odnotowano w województwie lubuskim (17,2%), następnie w pomorskim (17,7%) i wielkopolskim (19,6%). Natomiast najwyższy w województwie podkarpackim (30,6%) i podlaskim (29,4%).

Wykres 10. Struktura zarejestrowanych bezrobotnych według okresu pozostawania bez pracy w 2017 r. Stan w dniu 31 XII

Chart 10. Structure of registered unemployed persons by duration of unemployment in 2017 As of 31 XII

Jeszcze większe zróżnicowanie pod względem okresu pozostawania bez pracy wśród bezrobotnych odnotowano w powiatach województwa lubelskiego. Według stanu w dniu 31 grudnia 2017 r. najwięcej osób pozostawało bez pracy przez okres 24 miesiące i dłużej w powiecie parczewskim (35,5%), następnie w krasnostawskim (34,8%) i świdnickim (34,5%), natomiast najmniej w powiecie tomaszowskim (13,7%) i biłgorajskim (14,8%).

Stopa bezrobocia rejestrowanego - udział zarejestrowanych bezrobotnych w cywilnej ludności aktywnej zawodowo, tj. bez pracowników jednostek budżetowych prowadzących działalność w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego.

Miarą opisującą nasilenie zjawiska bezrobocia w danej populacji jest stopa bezrobocia. W końcu grudnia 2017 r. stopa bezrobocia rejestrowanego w województwie lubelskim wyniosła 8,8% i była o 5,6 p. proc. niższa niż w 2013 r. W kraju w 2017 r. stopa bezrobocia rejestrowanego osiągnęła poziom 6,6% i w porównaniu z 2013 r. obniżyła się o 6,8 p. proc. Pod tym względem w 2017 r. województwo lubelskie zajmowało 12. miejsce w kraju (w 2013 r. również było na 12), przy założeniu, że najniższa wartość stopy bezrobocia rejestrowanego daje najlepszą pozycję w rankingu.

Z danych przedstawionych na wykresie 11. s. 63 wynika, że w 2017 r. najniższą stopę bezrobocia rejestrowanego odnotowano w województwie wielkopolskim (3,7%), następnie w śląskim (5,1%) i małopolskim (5,3%), zaś najwyższą w warmińsko-mazurskim (11,7%), kujawsko-pomorskim (9,9%) i pomorskim (9,6%).

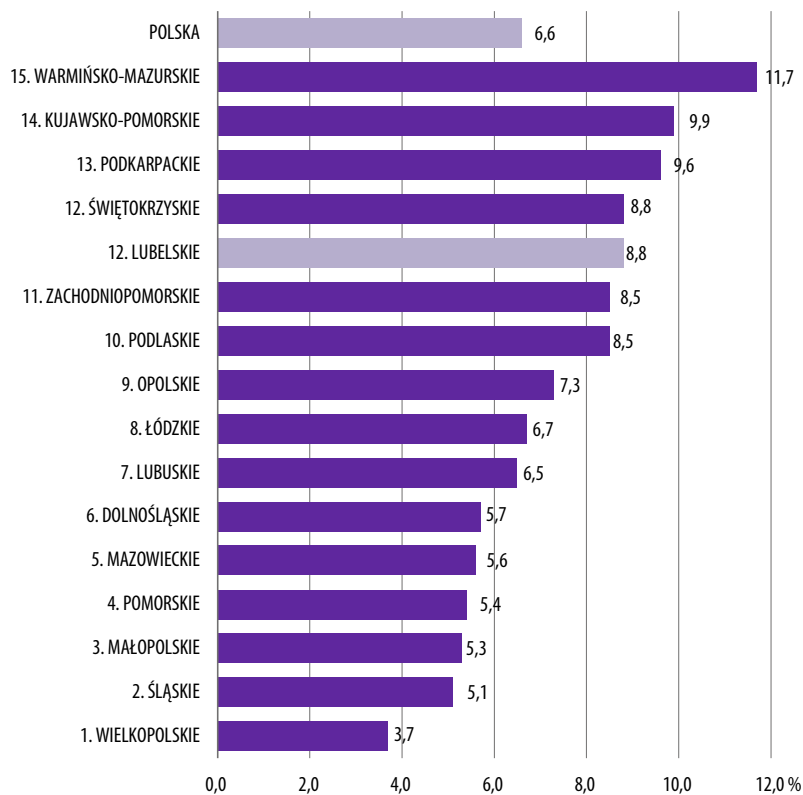
Wykres 11. Stopa bezrobocia rejestrowanego w 2017 r.

Stan w dniu 31 XII

Chart 11.

Registered unemployment rate in 2017

As of 31 XII

Z analizy danych dotyczących wielkości natężenia zjawiska bezrobocia według powiatów w województwie lubelskim wynika, że w 2017 r. największe bezrobocie odnotowano w powiecie włodawskim (16,5%), następnie w hrubieszowskim (14,3%) i chełmskim (14,0%). Natomiast najniższe w powiecie łukowskim (5,0%), biłgorajskim (5,7%) i łęczyńskim (5,8%). (por. mapa 6. s. 64)

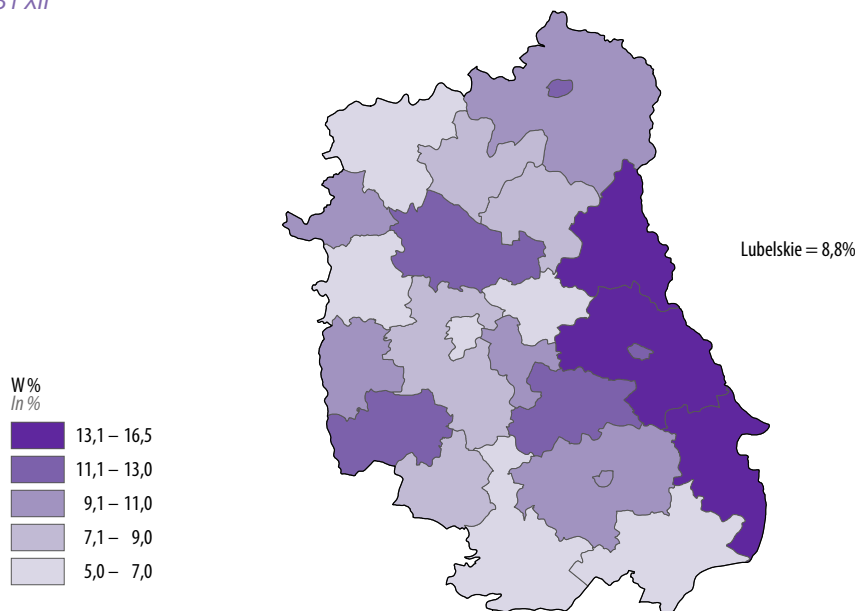
Mapa 6. Stopa bezrobocia rejestrowanego w 2017 r.

Stan w dniu 31 XII

Map 6.

Registered unemployment rate in 2017

As of 31 XII

W okresie od stycznia do grudnia 2017 r. do urzędów pracy w województwie lubelskim zgłoszono 69,2 tys. ofert pracy, tj. o 59,1% więcej niż w 2013 r. W kraju w omawianym okresie liczba zgłoszonych wolnych miejsc pracy wzrosła o 93,4%. W końcu 2017 r. powiatowe urzędy pracy w województwie lubelskim dysponowały ofertami pracy dla 1,9 tys. osób. Oznacza to, że na 1 ofertę pracy przypadało średnio 43 zarejestrowanych bezrobotnych wobec 119 w 2013 r. W Polsce pod koniec 2017 r. na 1 ofertę pracy przypadało przeciętnie 16 bezrobotnych wobec 70 w 2013 r. Pod tym względem województwo lubelskie w 2017 r. zajmowało 15. miejsce w kraju (w 2013 r. było na 13). Pod koniec 2017 r. najmniej zarejestrowanych bezrobotnych na 1 ofertę pracy przypadało w województwie opolskim i śląskim (po 8 zarejestrowanych bezrobotnych), a najwięcej w województwie podkarpackim (50).

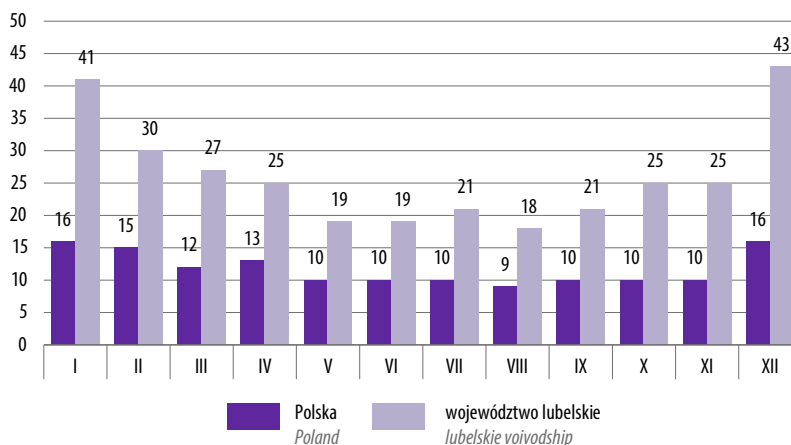
Wykres 12. Bezrobotni zarejestrowani na 1 ofertę pracy w 2017 r

Stan w dniu 31 XII

Chart 12.

Registered unemployed persons per 1 job offer in 2017

As of 31 XII

Z danych przedstawionych w tabeli IV. s. 182 wynika, że w województwie lubelskim występuje bardzo duże zróżnicowanie przestrzenne pod względem liczby bezrobotnych przypadających na 1 ofertę pracy. Pod koniec 2017 r. najmniej zarejestrowanych bezrobotnych na 1 ofertę pracy przypadało w powiecie parczewskim (16 bezrobotnych), następnie w ryckim i w Białej Podlaskiej (po 21), natomiast najwięcej w powiecie tomaszowskim (418).

3.4. Stopień atrakcyjności regionu

3.4. Region attractiveness level

Do grupy wskaźników charakteryzujących stopień atrakcyjności regionu zaliczono dwie zmienne - jednostki nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na 10 tys. ludności i saldo migracji stałych na 1000 ludności (saldo migracji omówione zostało w rozdziale 2. Ogólna sytuacja demograficzna województwa lubelskiego). Obie zmienne mają charakter stymulanty.

Podmiot gospodarki narodowej - osoba prawna, jednostka organizacyjna niemająca osobowości prawnej oraz osoba fizyczna prowadząca działalność gospodarczą.

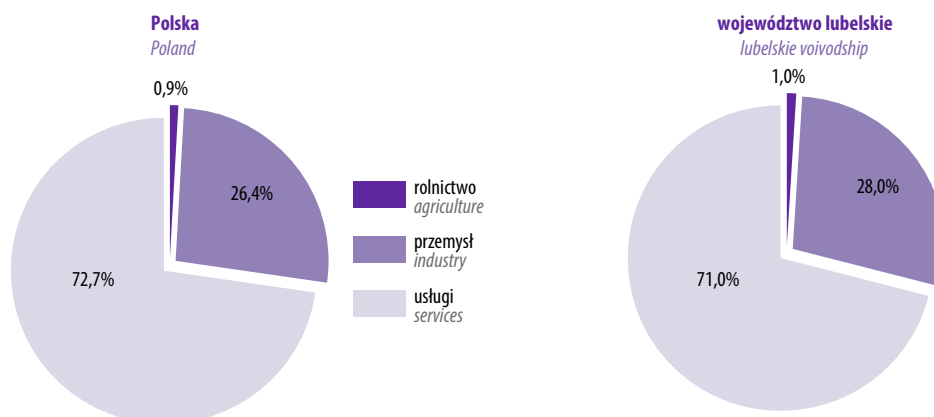
Według stanu na koniec 2017 r. w województwie lubelskim w rejestrze REGON zaewidencjonowanych było 177,4 tys. podmiotów gospodarki narodowej. W porównaniu z 2013 r. ich liczba wzrosła o 4,5%. W Polsce w 2017 r. zarejestrowanych było ogółem 4309,8 tys. podmiotów i w stosunku do 2013 r. odnotowano wzrost o 5,9%. W 2017 r. w województwie lubelskim na 10 tys. mieszkańców średnio przypadało 834 podmioty wobec 787 w 2013 r. W Polsce w 2017 r. przeciętnie na 10 tys. ludności przypadało 1121 podmiotów wobec 1057 w 2013 r. Pod tym względem w 2017 r. województwo lubelskie uplasowało się na 15. miejscu w kraju (w 2013 r. również było na 15) przed województwem podkarpackim (803). Najwyższe wartości powyższy wskaźnik osiągnął w województwie mazowieckim (1503), następnie w zachodniopomorskim (1308) i dolnośląskim (1271). Ze względu na występowanie wysokiej korelacji Pearsona (0,92) ze zmienną jednostki nowo zarejestrowane omawiana zmienna nie została uwzględniona przy obliczaniu wskaźnika syntetycznego dotyczącego warunków życia ludności.

W 2017 r. w województwie lubelskim do rejestru REGON wpisano 16,0 tys. nowych podmiotów gospodarki narodowej. W porównaniu z 2013 r. liczba nowo zarejestrowanych jednostek zwiększyła się o 3,3%. W kraju w 2017 r. wpisano ogółem 361,1 tys. nowych podmiotów, a ich liczba w stosunku do 2013 r. była mniejsza o 1,2%. Podobnie jak w 2013 r. w województwie lubelskim na 10 tys. ludności przeciętnie przypadało mniej nowo zarejestrowanych jednostek w rejestrze REGON (75 jednostek) niż w Polsce (94 jednostki). Pod tym względem w 2017 r. województwo lubelskie uplasowało się na 13. miejscu w kraju (w 2013 było na 16). W 2017 r. najwięcej nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej w przeliczeniu na 10 tys. ludności odnotowano w województwie mazowieckim (125 podmiotów), następnie w pomorskim (119) i zachodniopomorskim (109). Natomiast najmniej w województwie opolskim (65), podlaskim (72), podkarpackim i lubelskim (po 75).

Z analizy danych powiatowych zawartych w tabeli IV. s. 182 dotyczących jednostek nowo zarejestrowanych w rejestrze REGON w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców wynika, że w 2017 r. najwięcej nowych podmiotów zarejestrowano w miastach na prawach powiatu: w Lublinie (116), Białej Podlaskiej (104), Chełmie (86) i Zamościu (81). Natomiast najmniej w powiecie parczewskim (47), hrubieszowskim (55) i włodawskim (56).

Wykres 13. Struktura nowo zarejestrowanych jednostek w rejestrze REGON według sektorów gospodarki narodowej w 2017 r.

Chart 13. Structure of units newly recorded in the REGON register by sectors of national economy in 2017

W 2017 r. województwo lubelskie pod względem stopnia atrakcyjności regionu zajmowało ostatnie 16. miejsce w kraju (w 2013 r. było na 15. pozycji). Na niską pozycję województwa lubelskiego największy wpływ miało ujemne saldo migracji stałych międzywojewódzkich. Najwyższą pozycję zajmowało województwo mazowieckie, następnie pomorskie i dolnośląskie. Z powiatów województwa lubelskiego na 1. miejscu uplasował się powiat lubelski, kolejne miejsce zajmował Lublin, Biała Podlaska i powiat świdnicki, zaś trzy ostatnie miejsca zajmowały powiaty: hrubieszowski (24. miejsce), parczewski (23) i rycki (22). Na wysoką pozycję powiatu lubelskiego największy wpływ miało dodatnie saldo migracji stałych, zaś w Lublinie zmienna diagnostyczna dotycząca jednostek nowo zarejestrowanych w rejestrze REGON w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców.

3.5. Wskaźnik syntetyczny determinanty „Rynek pracy, aktywność gospodarcza i stopień atrakcyjności regionu”

3.5. Synthetic ratio of the “Labour market, economic activity and region attractiveness level” determinant

W niniejszym rozdziale przedmiotem analizy była ocena występującego zróżnicowania przestrzennego pomiędzy województwami i powiatami województwa lubelskiego zmiennych diagnostycznych wchodzących w skład omawianej determinanty. W poszczególnych podrozdziałach przedstawiono zmienne diagnostyczne, z których 10 zakwalifikowano do wyliczenia wskaźnika syntetycznego (w tabela 1. s. 39).

Po wyliczeniu wskaźnika syntetycznego określającego poziom determinanty okazało się, że występuje bardzo duże zróżnicowanie pomiędzy poszczególnymi województwami. Z danych przedstawionych w tabeli II. s. 178 wynika, że województwo lubelskie w 2017 r. zajmowało 16. miejsce w kraju (z wartością wskaźnika – 0,202). Na niską wartość wskaźnika największy wpływ miały zmienne diagnostyczne: pracujący w rolnictwie i saldo migracji stałych (wartość wskaźnika po 0,000), pracujący w usługach (0,053) i bezrobotni powyżej 24 miesięcy w % ogółu zarejestrowanych bezrobotnych (0,108). W 2013 r. województwo lubelskie również było na 16. pozycji w kraju (wartość wskaźnika 0,208).

Na 1. miejscu w Polsce uplasowało się województwo mazowieckie (0,756). Na wysoką wartość wskaźnika największy wpływ miały zmienne diagnostyczne: wskaźnik zatrudnienia, pracujący w usługach, zatrudnieni w warunkach zagrożenia oraz zmienne dotyczące atrakcyjności regionu (po 1,000).

Większe zróżnicowanie przestrzenne odnotowano w powiatach województwa lubelskiego. W 2017 r. na 1. miejscu znajdował się Lublin (0,710), a na ostatnim powiat włodawski (0,360). Na wysoką wartość wskaźnika największy wpływ miał udział osób pracujących w rolnictwie, udział pracujących w usługach oraz liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej przypadająca na 10 tys. mieszkańców (po 1,000 wartość wskaźnika). Natomiast na najniższą wartość omawianej determinanty w powiecie włodawskim miała wysoka stopa bezrobocia (0,000).

Wyznaczone wartości miernika syntetycznego dla poszczególnych województw i powiatów województwa lubelskiego pozwoliły na ich liniowe uporządkowanie i pogrupowanie. Grupowania dokonano (tak jak opisano w rozdziale 1) metodą odchyłeń standardowych, w których zbiór badanych obiektów podzielono na cztery grupy, zawierające obiekty o wartościach zmiennej syntetycznej należącej do poszczególnych przedziałów (tabela 2.).

Tabela 2.
Table 2.

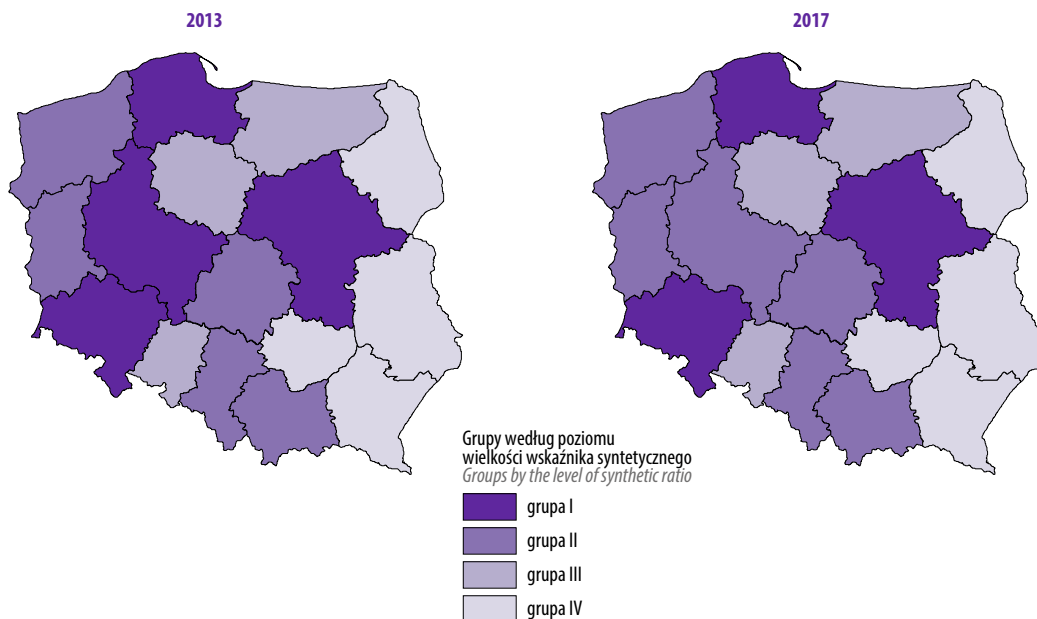
Grupy według poziomu wielkości wskaźnika syntetycznego w 2017 r.
Groups by the level of synthetic ratio in 2017

Wyszczególnienie <i>Specification</i>	Grupy według poziomu wielkości wskaźnika syntetycznego <i>Groups by the level of synthetic ratio</i>	
	województw <i>voivodships</i>	powiatów <i>powiats</i>
Grupa I (S_I) <i>Group I</i>	$S_I \geq 0,681$	$S_I \geq 0,572$
Grupa II (S_{II}) <i>Group II</i>	$0,501 \leq S_{II} < 0,681$	$0,487 \leq S_{II} < 0,572$
Grupa III (S_{III}) <i>Group III</i>	$0,321 \leq S_{III} < 0,501$	$0,401 \leq S_{III} < 0,487$
Grupa IV (S_{IV}) <i>Group IV</i>	$S_{IV} < 0,321$	$S_{IV} < 0,401$

Z danych zaprezentowanych na mapie 7. s. 67 wynika, że w 2017 r. w grupie I województw o najwyższym poziomie omawianej determinanty znalazły się trzy województwa: mazowieckie (0,756), pomorskie (0,739) i dolnośląskie (0,697). Do najliczniej reprezentowanej II grupy należały województwa: wielkopolski (0,662), lubuskie (0,619), zachodniopomorskie (0,592), małopolskie (0,579), łódzkie (0,536) i śląskie (0,522). W grupie III były trzy województwa: kujawsko-pomorskie (0,469), opolskie (0,451) i warmińsko-mazurskie (0,389). Natomiast do grupy IV o najniższych wartościach wskaźnika zakwalifikowały się województwa wschodniej części kraju: podlaskie (0,302), świętokrzyskie (0,289), podkarpackie (0,219) i lubelskie (0,202). W porównaniu z 2013 r. nie odnotowano większych zmian. Do grupy III i IV w 2013 r. należały te same województwa co w 2017 r. Zmiana wystąpiła tylko między grupami I i II, a mianowicie województwo wielkopolskie przeszło z grupy I (w 2013 r.) do grupy II (w 2017 r.).

Mapa 7.
Map 7.

Wskaźnik syntetyczny determinanty I według województw
Synthetic ratio of determinant I by voivodship

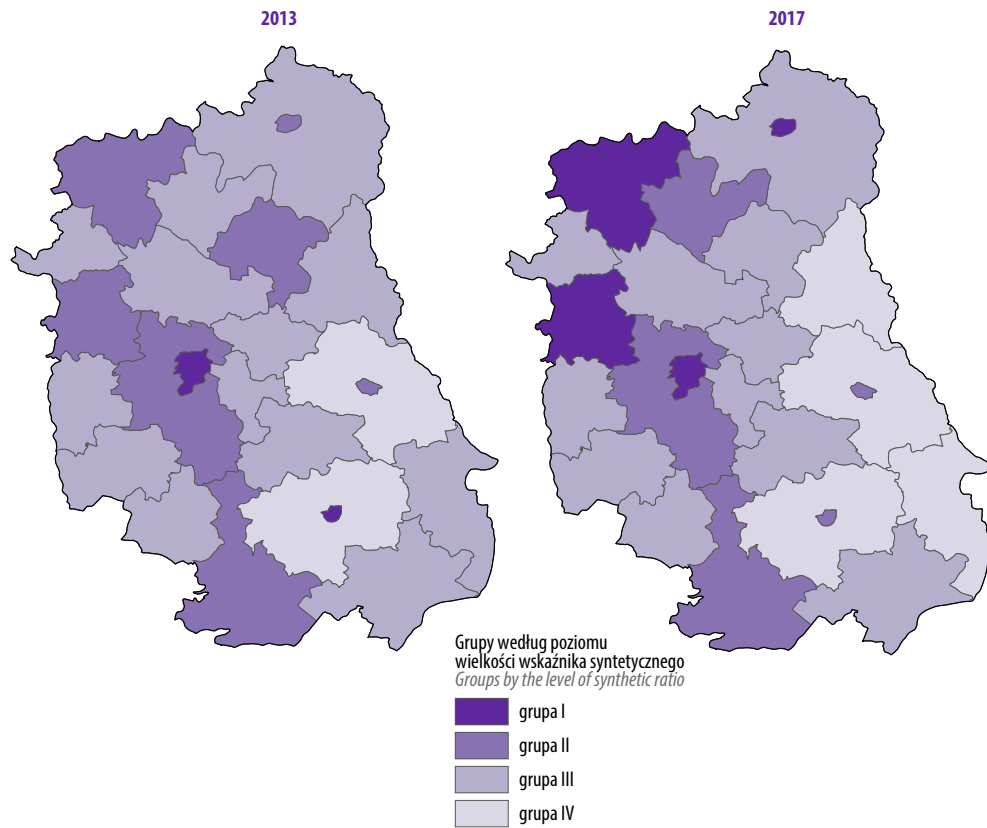

Z analizy danych powiatowych przedstawionych na mapie 8. s. 69 wynika, że w 2017 r. w województwie lubelskim do I grupy o najwyższym poziomie omawianej determinanty należały: Lublin (0,710), Biała Podlaska (0,607), powiat puławski (0,591) i łukowski (0,586). W grupie II było 5 powiatów: Zamość (0,566), powiat lubelski (0,557), Chełm (0,541), powiat biłgorajski (0,518) i radzyński (0,499). Do najliczniejszej III grupy zakwalifikowało się 11 powiatów: łęczyński (0,477), rycki (0,472), lubartowski (0,741), bialski (0,464), parczewski i świdnicki (po 0,457), opolski (0,456), krasnostawski (0,452), tomaszowski (0,449), kraśnicki (0,446) i janowski (0,437). Natomiast do IV grupy o najniższym poziomie wskaźnika należały cztery powiaty: hrubieszowski (0,379), chełmski (0,365), zamojski (0,361) i włodawski (0,360).

W porównaniu z 2013 r. zmiany odnotowano w 8 powiatach. Powiat puławski, Biała Podlaska i powiat łukowski przeszły z grupy II do I, powiat radzyński z III do II, natomiast Zamość zmienił swoją pozycję z grupy I na grupę II, powiat parczewski z II na III, a włodawski z III na IV. Pozostałe powiaty nie zmieniły grupy.

Mapa 8.
Map 8.

Wskaźnik syntetyczny determinanty I według powiatów
Synthetic ratio of determinant I by powiats

Rozdział 4

Chapter 4

Zamożność mieszkańców i warunki mieszkaniowe

Wealth of residents housing conditions

4.1. Zamożność mieszkańców

4.1. *Wealth of residents*

4.1.1. Produkt Krajowy brutto

4.1.1. *Gross Domestic Product (GDP)*

Produkt krajowy brutto PKB - końcowy rezultat działalności produkcyjnej jednostek produkcyjnych będących rezydentami.

Powszechnie uważa się, że produkt krajowy brutto – PKB, który jest podstawową miarą wzrostu gospodarczego jest równocześnie miarodajnym wyznacznikiem dobrobytu społecznego. Jednak PKB to jedynie miara produkcji rynkowej. Jest on wprawdzie podstawą i składnikiem rozmaitych wskaźników służących pomiarowi postępu gospodarczego, ale nie przekłada się wprost na poziom krajowego bogactwa i dobrobytu społecznego, pomimo że jest ważnym czynnikiem jego kształtowania⁸.

Miarą przyjętą w porównaniu województw pod względem wielkości produktu krajowego brutto jest wskaźnik - PKB na 1 mieszkańca. Wskaźnik ten wyraża się wielkością produktu krajowego brutto (w cenach bieżących) przypadającą na 1 mieszkańca. Czym wyższa wartość wskaźnika tym wyższy poziom rozwoju gospodarczego. Według wstępnych danych szacunkowych w 2017 r. w województwie lubelskim przeciętny poziom produktu krajowego brutto w przeliczeniu na 1 mieszkańca wyniósł 35642 zł wobec 30449 zł w 2013 r. W kraju w 2017 r. na 1 mieszkańca przypadało średnio 51760 zł PKB wobec 43034 zł w 2013 r. Pod tym względem 2017 r. województwo lubelskie zajmowało 16. miejsce w kraju (tak jak w 2013 r.). W przekroju wojewódzkim poziom PKB na 1 mieszkańca w 2017 r. był bardzo zróżnicowany. Wyższe wartości PKB niż średnia krajowa odnotowano w 4 województwach: w mazowieckim (83024 zł), dolnośląskim (57203 zł), wielkopolskim (56465 zł) i śląskim (53495).

W licznych opracowaniach dotyczących zarówno warunków jak i jakości życia ludności wskaźnik PKB na 1 mieszkańca jest jedną ze zmiennych diagnostycznych służących do wyliczenia wskaźnika syntetycznego. Ze względu na brak danych dotyczących PKB na 1 mieszkańca na poziomie powiatów oraz wystąpienie wysokiego stopnia korelacji Pearsona (0,92) pomiędzy wskaźnikiem PKB na 1 mieszkańca a przeciętnym miesięcznym wynagrodzeniem brutto na poziomie województw do wyliczenia wskaźnika syntetycznego w niniejszym opracowaniu przyjęto zmienną diagnostyczną - przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w gospodarce narodowej. Stosując zamiennie obie zmienne, wartość obliczonego wskaźnika syntetycznego na poziomie województw nie ma wpływu na ranking województw.

8. Stiglitz J. E., Sen A.K., Fitoussi J.-P. (2013), Błąd pomiaru. Dlaczego PKB nie wystarczy. Warszawa: Polskie Towarzystwo Ekonomiczne, s. 8.

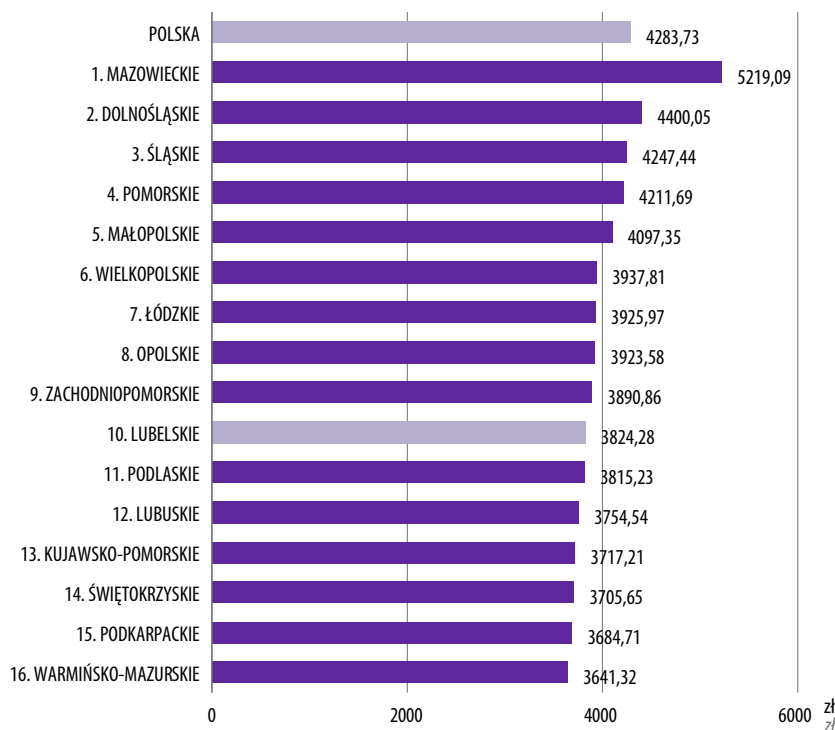
4.1.2. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto

4.1.2. Average monthly gross wages and salaries

Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto - stosunek sumy wynagrodzeń osobowych brutto, honorariów wypłaconych niektórym grupom pracowników za prace wynikające z umowy o pracę, wypłat z tytułu udziału w zysku lub w nadwyżce bilansowej w spółdzielniach oraz dodatkowych wynagrodzeń rocznych dla pracowników jednostek sfery budżetowej do przeciętnej liczby zatrudnionych w danym okresie; po wyeliminowaniu osób wykonujących pracę nakładczą oraz zatrudnionych za granicą.

W 2017 r. w województwie lubelskim przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w gospodarce narodowej wyniosło 3824,28 zł i w porównaniu z 2013 r. wzrosło o 15,7%. W kraju osiągnęło poziom 4283,73 zł i w stosunku do 2013 r. wzrosło o 17,1%. Pod względem wielkości przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto w 2017 r. województwo uplasowało się na 10. pozycji (w 2013 r. było na 9. miejscu).

Wykres 14. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w 2017 r.
Chart 14. Average monthly gross wages and salaries in 2017

Z przedstawionych na wykresie 14. danych wynika, że w 2017 r. w dwóch województwach odnotowano wyższe niż średnia krajowa przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto - w województwie mazowieckim (5219,09 zł) i dolnośląskim (4400,05 zł). W pozostałych województwach poziom wynagrodzeń był niższy niż średnia krajowa. Najniższe przeciętne wynagrodzenie odnotowano w województwie warmińsko-mazurskim (3641,32 zł), następnie w podkarpackim (3684,71 zł) i świętokrzyskim (3705,65 zł).

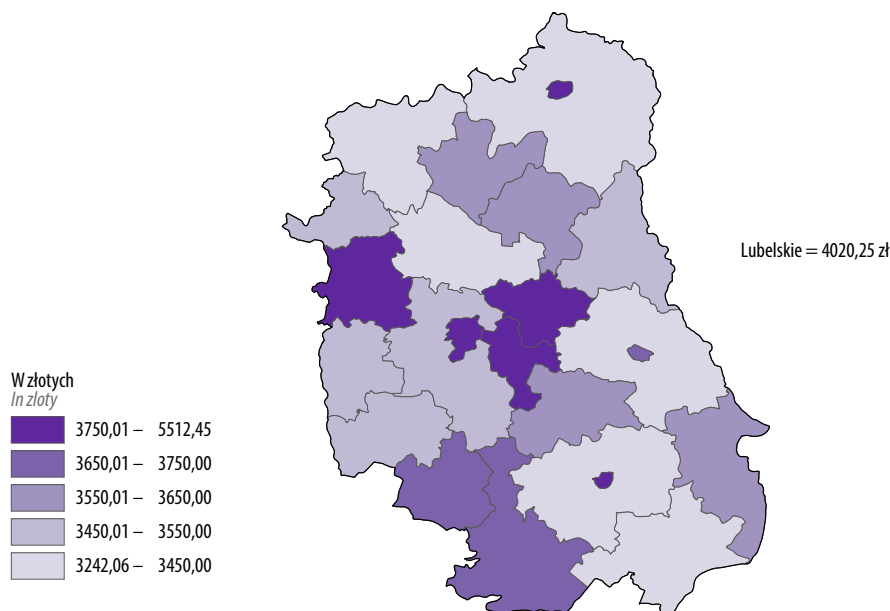
Ze względu na brak danych dotyczących przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto w gospodarce narodowej na poziomie powiatów, przy porównaniu powiatów województwa lubelskiego oraz do

wyliczenia wskaźnika syntetycznego, jako zmienną diagnostyczną zastosowano przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto dla podmiotów zatrudniających powyżej 9 osób. W 2017 r. przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w województwie lubelskim dla podmiotów zatrudniających powyżej 9 osób wyniosło 4020,25 zł i w porównaniu z 2013 r. wzrosło o 15,2%. W Polsce osiągnęło poziom 4527,89 zł i w stosunku do 2013 r. wzrosło o 16,8%.

Mapa 9.
Map 9.

Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto^a w 2017 r.
Average monthly gross wages and salaries^a in 2017

^a Dane dotyczą podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących powyżej 9 osób.
a Data on economic entities employing more than 9 persons.

W układzie powiatowym odnotowano znaczne zróżnicowanie pod względem wysokości wynagrodzeń. Wyższe wynagrodzenie niż średnia wojewódzka było w czterech powiatach: łączyńskim (5512,40 zł), puławskim (4440,23 zł), w Lublinie (4431,61 zł) i w powiecie świdnickim (4312,35 zł). W pozostałych powiatach przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto było niższe niż średnia wojewódzka. Najniższe wynagrodzenie otrzymywały osoby pracujące w powiecie zamojskim (3242,06 zł), łukowskim (3403,31 zł) i tomaszowskim (3405,09 zł).

4.1.3. Środowiskowa pomoc społeczna

4.1.3. Social assistance at domicile

Środowiskowa pomoc społeczne – świadczenia realizowane przez ośrodki pomocy społecznej w miejscu zamieszkania beneficjenta.

Na podstawie wyników badania MRPIPS-03 „Sprawozdanie roczne z udzielonych świadczeń pomocy społecznej – pieniężnych, w naturze i usługach za styczeń – grudzień badanego roku” prowadzonego przez Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej.

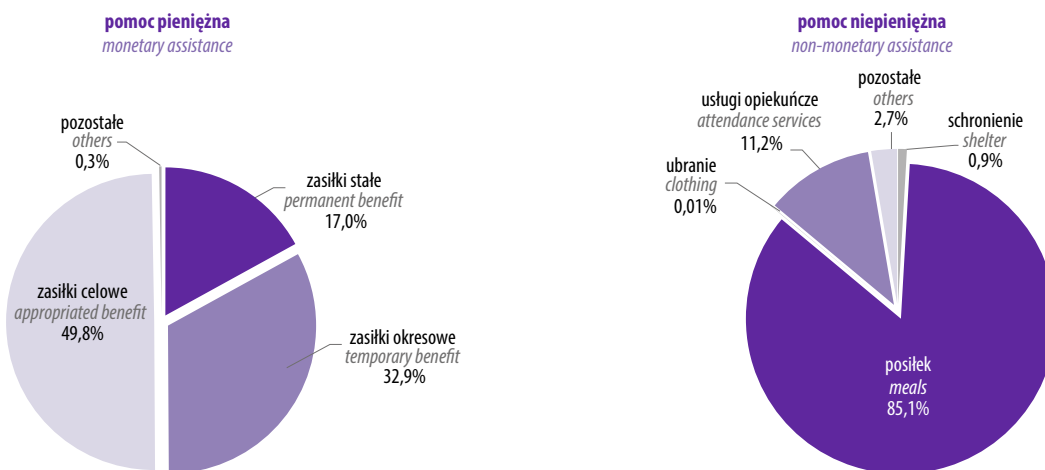
Beneficjent środowiskowej pomocy społecznej – wszyscy członkowie gospodarstw domowych, które w roku badania otrzymały przynajmniej raz jakąkolwiek pomoc świadczoną przez ośrodki pomocy społecznej. W populacji beneficjentów ujmuje się także osoby bezdomne korzystające z pomocy gminy.

Pomoc społeczna jest kierowana do osób i gospodarstw domowych o najniższych dochodach. Jest przyznawana tym gospodarstwom domowym i osobom, które nie są w stanie same pokonać trudnych sytuacji życiowych. Świadczenia są przyznawane po rozpoznaniu i na podstawie oceny sytuacji gospodarstwa domowego osoby potrzebującej pomocy. W 2017 r. w województwie lubelskim świadczenia społeczne w ramach zadań własnych i zadań zleconych jednostkom samorządu terytorialnego przyznano na podstawie decyzji 83,7 tys. osobom wchodzącym w skład 55,2 tys. gospodarstw domowych, w których łącznie było 140,2 tys. beneficjentów. W porównaniu z 2013 r. liczba osób, którym przyznano świadczenia zmalała o 30,2%, gospodarstw domowych o 21,5%, a beneficjentów o 33,6%. Każda osoba i gospodarstwo domowe zostało ujęte tylko raz, bez względu na liczbę pobieranych świadczeń, ich rodzaj, formę oraz źródło finansowania. W kraju w 2017 r. świadczenia społeczne przyznane na podstawie decyzji otrzymało 1433,7 tys. osoby, wchodzące w skład 956,1 tys. gospodarstw domowych, w których łącznie było 2180,6 tys. beneficjentów. W stosunku do 2013 r. liczba osób, którym przyznano świadczenia zmalała o 27,1%, liczba gospodarstw domowych o 21,1%, a beneficjentów o 32,0%.

Świadczenia środowiskowej pomocy społecznej mogą być przyznane w formie pieniężnej: zasiłki stałe, okresowe, celowe, pomoc na usamodzielnienie i kontynuowanie nauki, pomoc dla cudzoziemców oraz w formie niepieniężnej m.in.: posiłek, schronienie w placówkach dla bezdomnych, ubranie, sprawienie pogrzebu, usługi opiekuńcze, pomoc na zagospodarowanie w formie rzeczowej. Jedna osoba może mieć przyznane świadczenia zarówno w formie pieniężnej jak i niepieniężnej. W 2017 r. w województwie lubelskim łącznie wydano 106,8 tys. decyzji tj. o 28,5% mniej niż 2013 r. W kraju w 2017 r. wydano 2011,0 tys. decyzji i w stosunku do 2013 r. ich liczba zmalała o 25,8%. W 2017 r. w województwie lubelskim ponad połowa decyzji wydana została na świadczenia pieniężne (57,4% ogółu wydanych decyzji o przyznaniu świadczeń).

Wykres 15. Struktura beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej według form pomocy w województwie lubelskim w 2017 r.

Chart 15. Structure beneficiaries of social assistance at domicile by type of social assistance in lubelskie voivodship in 2017

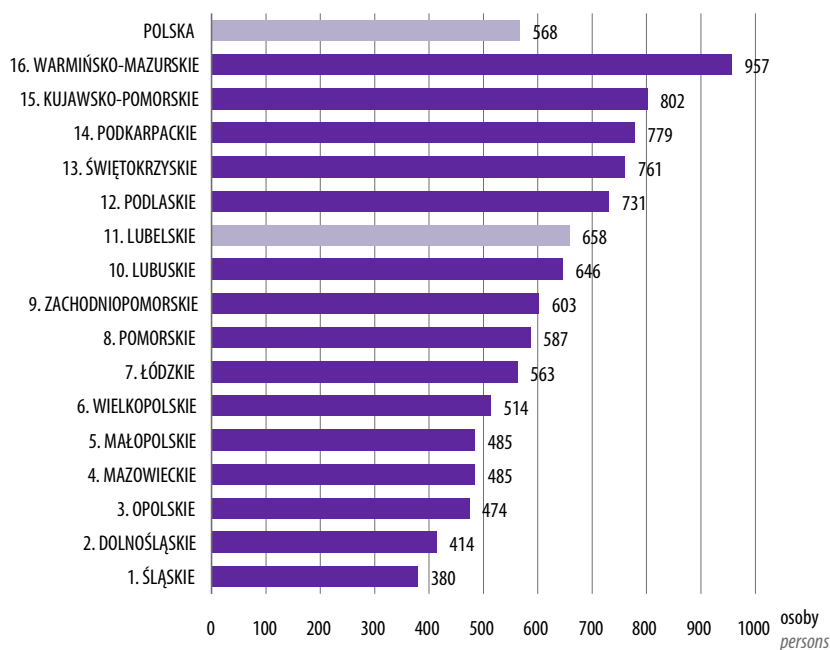

Jako miarę w porównaniu województw i powiatów województwa lubelskiego pod względem rozmieszczenia beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej przyjęto wskaźnik wyrażający liczbę osób korzystających ze świadczeń środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności. W 2017 r. w województwie wskaźnik osób, którym przyznano na podstawie decyzji świadczenia środowiskowej pomocy

społecznej wyniósł 393 osoby na 10 tys. ludności wobec 555 osób w 2013 r., a wszystkich beneficjentów uzyskujących pomoc - 658 osób, co stanowiło 6,6% mieszkańców województwa (w 2013 r. – 9,8%). W kraju w 2017 r. na 10 tys. ludności przypadało średnio 373 osoby, którym decyzją przyznano świadczenia ze środowiskowej pomocy społecznej wobec 516 osób w 2013 r., a wskaźnik beneficjentów wyniósł 568 osób wobec 832 osób w 2013 r., co z kolei stanowiło 5,8% mieszkańców kraju (w 2013 – 8,3%). Wskaźnik beneficjentów uznano za zmienną diagnostyczną o charakterze destymulanta. Oznacza to, że na pierwszym miejscu znajduje się województwo o najniższej wartości wskaźnika, a na ostatnim województwo o najwyższym wskaźniku. Pod tym względem w 2017 r. województwo lubelskie zajmowało 11. miejsce w kraju (tak jak w 2013 r.).

Z analizy danych wojewódzkich wynika, że rozmieszczenie świadczeniobiorców w województwach było znacznie zróżnicowane. W 2017 r. najmniej beneficjentów na 10 tys. ludności mieszkało w województwie śląskim (380 osób), następnie w dolnośląskim (414 osób) i opolskim (474 osoby), zaś najwięcej w warmińsko-mazurskim (957 osób), kujawsko-pomorskim (802 osoby) i podkarpackim (779 osób).

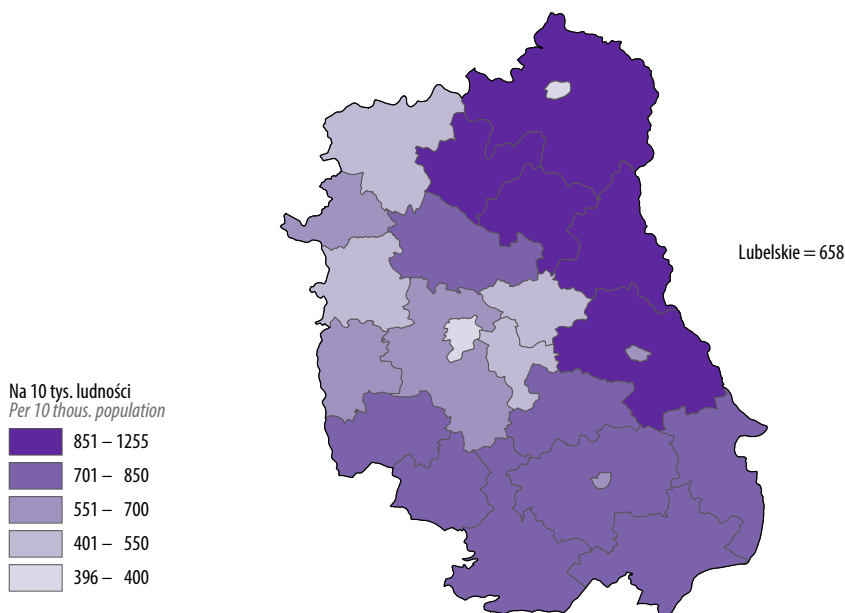
Wykres 16. Beneficjenci pomocy społecznej na 10 tys. ludności w 2017 r.
Chart 16. Beneficiaries of social assistance per 10 thous. population in 2017

Wśród powiatów województwa lubelskiego w 2017 r. najwięcej beneficjentów w przeliczeniu na 10 tys. ludności odnotowano w powiecie parczewskim (1255 osób), następnie włodawskim (1063 osoby), chełmskim (1030 osób) i białym (1022 osoby). Ogółem w 13 powiatach województwa lubelskiego omawiany wskaźnik był wyższy od wartości średniej obliczonej dla województwa. Najmniej beneficjentów na 10 tys. ludności przypadało w Lublinie (369 osób), Białej Podlaskiej (400 osób), powiecie świdnickim (437 osób) i łukowskim (491 osób).

Mapa 10.

Map 10.

Beneficjenci pomocy społecznej w 2017 r.*Beneficiaries of social assistance in 2017***4.1.4. Świadczenia rodzinne***4.1.4. Family benefits*

Świadczenia rodzinne mają na celu finansowe wsparcie rodziny, jeżeli na jej utrzymaniu pozostaje jedno lub więcej dzieci lub osoba niepełnosprawna wymagająca opieki i pomocy. Jednym z rodzajów świadczeń rodzinnych jest zasiłek rodzinny, który ma na celu częściowe pokrycie wydatków ponoszonych na utrzymanie dziecka. W 2017 r. mogły go otrzymać rodziny, w których dochód na 1 osobę nie przekraczał kwoty 674 zł lub 764 zł w przypadku, gdy członkiem rodziny było dziecko legitymujące się orzeczeniem o niepełnosprawności lub orzeczeniem o umiarkowanym albo znacznym stopniu upośledzenia.

W 2017 r. w województwie lubelskim 81,7 tys. rodzin otrzymało zasiłki rodzinne łącznie na 159,3 tys. dzieci. W porównaniu z 2013 r. liczba rodzin pobierających zasiłki rodzinne zmalała o 8,2%, a liczba dzieci o 8,0%. W kraju w 2017 r. zasiłki rodzinne pobierało 1119,2 tys. rodzin na 2195,9 tys. dzieci. W stosunku do 2013 r. liczba rodzin zmalała o 6,5%, a liczba dzieci o 6,1%.

Miarą przyjętą w porównaniu województw i powiatów województwa lubelskiego pod względem rozmieszczenia rodzin pobierających świadczenia rodzinne na dzieci jest wskaźnik wyrażający udział dzieci w wieku do 17 lat, na które rodzice pobierają zasiłek w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku. W 2017 r. w województwie zasiłki rodzinne pobierano na 38,5% dzieci w wieku do lat 17. W porównaniu z 2013 r. ich udział zmniejszył się o 0,6 p. proc. W kraju w 2017 r. zasiłki rodzinne pobierano na 29,3% dzieci w wieku do 17 lat i w stosunku do 2013 r. ich udział zmniejszył się o 0,9 p. proc. Powyższy wskaźnik uznano również za zmienną diagnostyczną o charakterze destymulanta (im wyższa jego wartość tym niższa pozycja w rankingu). Pod tym względem w 2017 r. województwo zajmowało 15. miejsce w kraju (w 2013 r. również było na 15. miejscu). Najmniejszy udział dzieci w wieku do 17 lat, na które rodzice otrzymywali zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku odnotowano w województwie śląskim i dolnośląskim (po 22,4%), następnie w opolskim (24,1%) i mazowieckim (24,9%). Natomiast najwyższy wskaźnik odnotowano w województwie świętokrzyskim (38,6%), lubelskim (38,5%) i podkarpackim (37,3%).

Z analizy danych powiatowych wynika, że w województwie lubelskim występuje duże zróżnicowanie przestrzenne pod względem rozmieszczenia rodzin potrzebujących wsparcia finansowego w postaci zasiłku rodzinnego. Najmniejszy udział dzieci w wieku do 17 lat w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku, na które rodzice otrzymywali zasiłek rodzinny w 2017 r. odnotowano w Lublinie (22,3%), następnie w powiecie świdnickim (26,4%) i łęczyńskim (27,1%). Natomiast największy udział dzieci w tej grupie wiekowej, na które rodzice pobierali zasiłek rodzinny występował w powiecie łukowskim (51,8%), radzyńskim (51,7%) i opolskim (51,6%).

4.1.5. Dodatek mieszkaniowy

4.1.5. Housing allowance

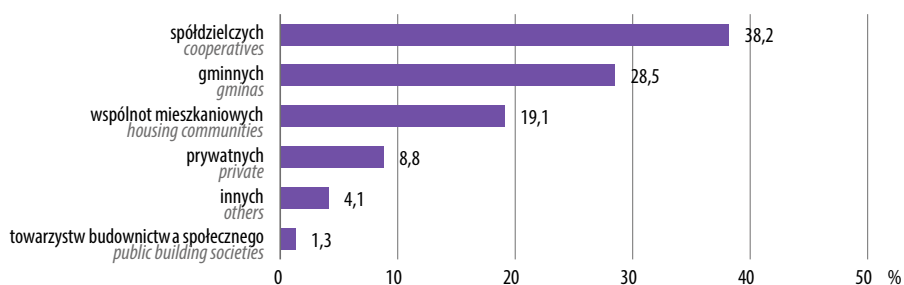
Dodatek mieszkaniowy jest świadczeniem pieniężnym wypłacanym przez gminę, mającym na celu dofinansowanie do wydatków mieszkaniowych ponoszonych w związku z zajmowaniem lokalu mieszkalnego. Pomoc ta przysługuje w przypadkach określonych przepisami ustawy z dnia 21 VI 2001 r. o dodatkach mieszkaniowych (Dz. U. z 2001 r. Nr 71, poz. 734 z późniejszymi zmianami).

Opłaty za mieszkanie dla wielu osób stanowią duży wydatek w ich domowym budżecie. W 2017 r. w województwie lubelskim przeciętne miesięczne wydatki (na podstawie reprezentacyjnego badania budżetów gospodarstwa domowych) na „użytkowanie mieszkania lub domu i nośniki energii” stanowiły 16,2% ogółu miesięcznych wydatków w przeliczeniu na 1 osobę (w 2013 r. – 17,9%) i były niższe niż przeciętne w kraju o 3,3 p. proc. (w 2013 r. o 2,9 p. proc.). Mieszkańcy z niskimi dochodami czasami rezygnują z opłacenia czynszu na rzecz kupna np. żywności, leków czy też sprzętu rehabilitacyjnego. Z przeprowadzonego w 2016 r. badania o zasobach mieszkaniowych na sprawozdaniu M-01 (badanie przeprowadzane co 2 lata) wynika, że w 2016 r. w województwie lubelskim zaległości w opłatach za mieszkania miało m.in.: 47,8% lokatorów mieszkań komunalnych, 32,7% lokatorów mieszkań spółdzielczych i stanowiących oddzielną własność zarządzanych przez spółdzielnię, 36,1% lokatorów mieszkań pozostających w zasobach skarbu państwa, 10,9% zasobów zakładów pracy, czy też 23,5% ogółu zasobów TBS (Towarzystwo Budownictwa Społecznego).

Jednym ze sposobów uniknięcia zaległości w opłatach za mieszkanie jest pokrywanie części opłat z dodatków mieszkaniowych wypłacanych przez gminy. W 2017 r. w województwie lubelskim użytkownikom lokali mieszkalnych wypłacono 160,7 tys. dodatków mieszkaniowych. W porównaniu z 2013 r. liczba wypłaconych dodatków zmalała o 30,4%. W kraju w 2017 r. łącznie wypłacono 3627,7 tys. dodatków i w stosunku do 2013 r. ich liczba zmalała o 25,5%.

Wykres 17. Struktura wypłaconych dodatków mieszkaniowych według form własności lokali w województwie lubelskim w 2017 r.

Chart 17. Structure of paid housing allowances by form of premises ownership in lubelskie voivodship in 2017

W niniejszym opracowaniu dodatek mieszkaniowy przyjęto jako zmienną diagnostyczną o charakterze destymulanta. W porównaniu województw i powiatów województwa lubelskiego pod względem natężenia wypłaconych dodatków mieszkaniowych przyjęto wskaźnik wyrażony liczbą wypłaconych dodatków

mieszkańciowych przypadających na 10 tys. ludności. W 2017 r. w województwie lubelskim przeciętnie na 10 tys. mieszkańców przypadało 755 wypłaconych dodatków mieszkaniowych (w 2013 r. było 1069 dodatków). W kraju w 2017 r. w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców wypłacono 944 dodatki mieszkaniowe (w 2013 r. – 1266). Pod tym względem w 2017 r. województwo lubelskie uplasowało się na 6. miejscu w kraju (w 2013 r. również było na 6). W 2017 r. najmniej dodatków mieszkaniowych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców przypadało w województwie świętokrzyskim (522 dodatki), następnie w małopolskim (549) i podkarpackim (587). Natomiast najwyższe wartości powyższy wskaźnik przyjmował w województwie kujawsko-pomorskim (1421), warmińsko-mazurskim (1368) i śląskim (1358).

Z analizy danych powiatowych wynika, że w województwie lubelskim występuje znaczne zróżnicowanie przestrzenne pod względem liczby wypłaconych dodatków mieszkaniowych. Najmniej dodatków w przeliczeniu na 10 tys. ludności wypłacono w powiecie zamojskim (132 dodatki), następnie w janowskim (152) i lubelskim (191). Natomiast najwięcej w miastach na prawach powiatu: w Zamościu (2373), Białej Podlaskiej (2024), Chełmie (1522) i Lublinie (1265).

4.1.6. Zasoby materialne

4.1.6. *Material resources*

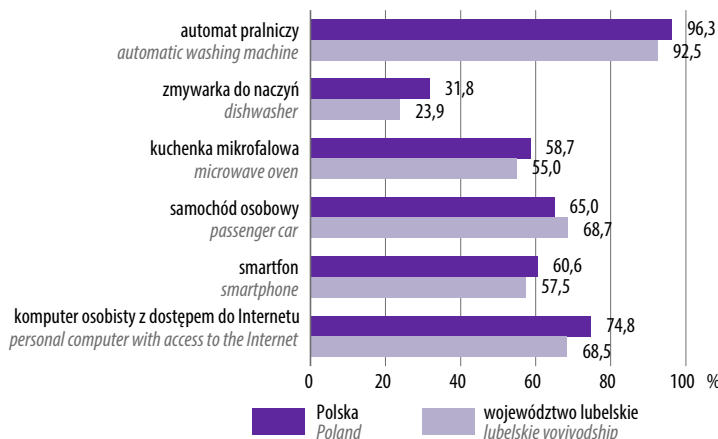
Gospodarstwo domowe - zespół osób zamieszkujących razem i wspólnie utrzymujących się. Osoby samotne utrzymujące się samodzielnie tworzą jednoosobowe gospodarstwa.

W licznej literaturze dotyczącej warunków i jakości życia jako zmienne diagnostyczne można spotkać dane dotyczące wyposażenia gospodarstw domowych w niektóre dobra trwałego użytkownika. Główny Urząd Statystyczny co roku przeprowadza metodą reprezentacyjną badanie budżetów gospodarstw domowych. Podstawowym celem prowadzenia badania budżetów gospodarstw domowych w Polsce jest pozyskanie szczegółowych informacji dotyczących poziomu i struktury wydatków, źródeł i wysokości dochodów gospodarstw domowych, poziomu spożycia podstawowych artykułów żywnościowych, wyposażenia w dobra trwałego użytkownika, warunków mieszkaniowych, zagrożenia ubóstwem. Dane uzyskane z tego badania pozwalają na prowadzenie analiz warunków życia na poziomie kraju i województw (brak danych na poziomie powiatów).

Na podstawie analizy danych dotyczących np. wyposażenia gospodarstw domowych w dobra trwałego użytkownika można zauważyć jak na przestrzeni lat zmieniały się warunki życia ludności. Jeszcze nie tak dawno temu przedmioty takie jak np. pralka automatyczna, telefon komórkowy, komputer osobisty czy też samochód osobowy były towarami luksusowymi. Obecnie np. samochód osobowy stał się powszechnym środkiem lokomocji, który ułatwia codzienne życie i jest dostępny dla coraz większej grupy osób, a bez telefonu komórkowego, czy też komputera młodzież nie wyobraża sobie życia. W 2017 r. w województwie lubelskim 92,5% gospodarstw domowych posiadało pralkę automatyczną wobec 86,2 w 2013 r. samochód osobowy 68,7% wobec 64,2% w 2013 r., a komputer osobisty z dostępem do internetu 68,5% wobec 65,4% w 2013 r. Dla porównania w 2017 r. w Polsce pralkę automatyczną miało na swoim wyposażeniu 96,3% gospodarstw domowych wobec 93,2% w 2013 r. samochód osobowy 65,0% w 2017 r. wobec 61,2% w 2013 r., a komputer osobisty z dostępem do internetu miało 74,8% gospodarstw wobec 68,8% w 2013 r. Pod względem wyposażenia w automat pralniczy w 2017 r województwo lubelskie zajmowało 16. miejsce w kraju (podobnie jak w 2013 r.). Na 1. miejscu uplasowało się województwo wielkopolskie, w którym pralkę automatyczną miało 97,9% gospodarstw domowych. Natomiast pod względem posiadania samochodu osobowego w 2017 r. województwo lubelskie zajmowało 3. miejsce w kraju (tak jak w 2013 r.), po województwie podkarpackim (72,8% gospodarstw domowych posiadało samochód osobowy) i wielkopolskim (73,3%). Najmniejszy udział gospodarstw domowych posiadających samochód w 2017 r. odnotowano w województwie zachodniopomorskim (56,7%). Biorąc, zaś pod uwagę udział gospodarstw domowych posiadających komputer osobisty z dostępem do internetu w ogólnej liczbie gospodarstw, to w 2017 r. w województwie lubelskim zajmowało 14. miejsce w kraju (w 2013 r. było na 11. pozycji) przed województwem świętokrzyskim (68,2%) i podlaskim (66,6%). Najwięcej gospodarstw domowych posiadało komputer osobisty z dostępem do internetu w województwie mazowieckim (78,6%). Dane dotyczące wyposażenia gospodarstw domowych w automat pralniczy, w samochód osobowy czy

też w komputer osobisty z dostępem do internetu charakteryzują się niewielkim zróżnicowaniem przestrzennym. Współczynnik zmienności dla województw wyniósł odpowiednio 1,7%, 6,8% i 5,1%. Oznacza to, że powyższe zmienne nie mają wpływu na wartość wskaźnika syntetycznego dotyczącego warunków życia.

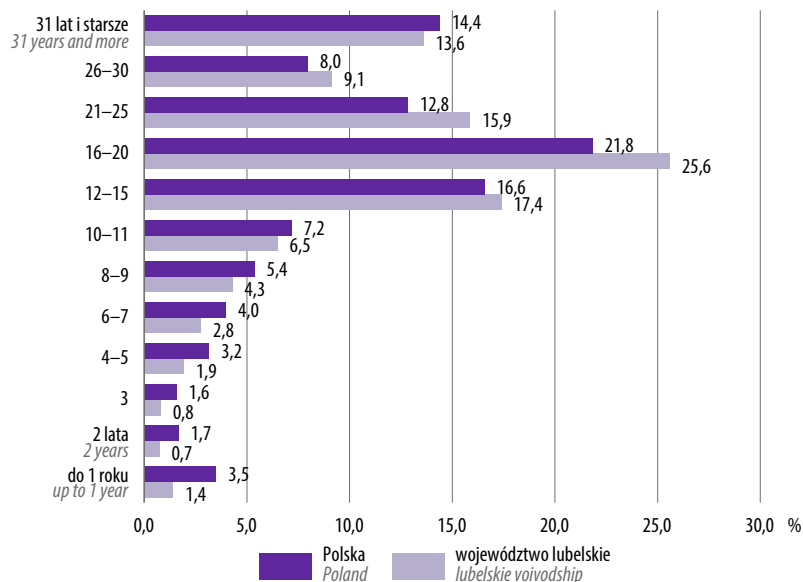
Wykres 18. Gospodarstwa domowe wyposażone w wybrane dobra trwałego użytkowania w 2017 r.
Chart 18. Households equipped with selected durable goods in 2017

Jak wspomniano we wcześniejszej części niniejszego rozdziału dane dotyczące wyposażenia gospodarstw domowych w samochody osobowe są dostępne na poziomie województw i wykazują niewielkie zróżnicowanie przestrzenne. Ponadto mówią tylko o tym ile gospodarstw domowych posiada samochód bez uwzględniania liczby osób wchodzących w skład gospodarstwa domowego. Jako alternatywną zmienną diagnostyczną, dostępną na poziomie powiatów, w niniejszym opracowaniu przyjęto liczbę zarejestrowanych samochodów przypadającą na 1000 mieszkańców (dane o liczbie samochodów pochodzą z centralnej ewidencji pojazdów CEPIK i dostępne są na poziomie powiatów).

W 2017 r. w województwie lubelskim zarejestrowanych było 1205,5 tys. samochodów osobowych. W porównaniu z 2013 r. liczba samochodów osobowych wzrosła o 17,6%. W Polsce w tym okresie odnotowano wzrost liczby zarejestrowanych samochodów o 16,1%. W 2017 r. w województwie lubelskim ponad połowa zarejestrowanych samochodów (64,2%) miała ponad 15 lat, a co 4 samochód miał 16-20 lat (25,6% ogółu samochodów). Samochody mające mniej niż 10 lat stanowiły 11,9% samochodów. W Polsce wśród zarejestrowanych samochodów również ponad połowę stanowiły samochody mające 15 lat i więcej (57,0%), a samochody mające 16-20 lat – 21,8%. Z analizy danych wojewódzkich dotyczących struktury samochodów według wieku wynika, że w 2017 r. w województwie lubelskim odnotowano najniższy w kraju udział samochodów mających mniej niż 10 lat (11,9% ogółu samochodów). Największy udział samochodów w tej grupie wiekowej był w województwie mazowieckim (27,4%), następnie w śląskim (23,3%) i małopolskim (20,5%).

Wykres 19. Struktura zarejestrowanych samochodów osobowych według wieku w 2017 r.
 Chart 19. Structure of registered passenger cars by age in 2017

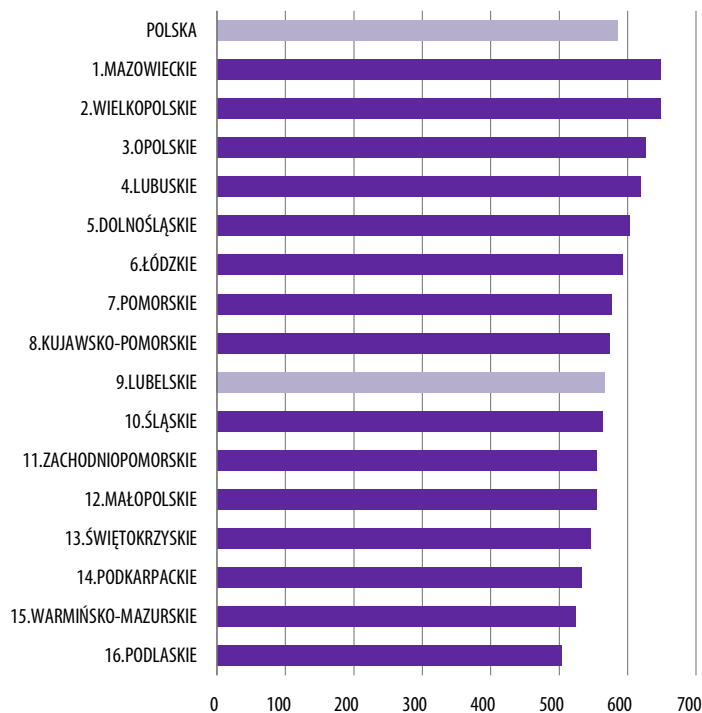
Wskaźnik motoryzacji – liczba zarejestrowanych samochodów osobowych przypadająca na 1000 mieszkańców.

W 2017 r. w województwie lubelskim na 1000 mieszkańców średnio przypadało 567 zarejestrowanych samochodów osobowych wobec 475 w 2013 r. Nie oznacza to jednak, że w 2017 r. co drugi mieszkaniec posiadał samochód. W liczbie zarejestrowanych samochodów są zarówno samochody osób prywatnych jak i firm działających na danym terenie. W Polsce w 2017 r. przeciętnie na 1000 mieszkańców przypadało 586 samochodów wobec 504 w 2013 r. Pod tym względem w 2017 r. województwo lubelskie zajmowało 9. miejsce w kraju (2013 r. było na 11. pozycji).

Jak wynika z danych wojewódzkich przedstawionych na wykresie 20. s. 80 najwyższy wskaźnik motoryzacji w 2017 r. odnotowano w województwie mazowieckim i wielkopolskim (po 648 samochodów na 1000 osób), zaś najniższy w województwie podlaskim (503), warmińsko-mazurskim (524) i podkarpackim (532).

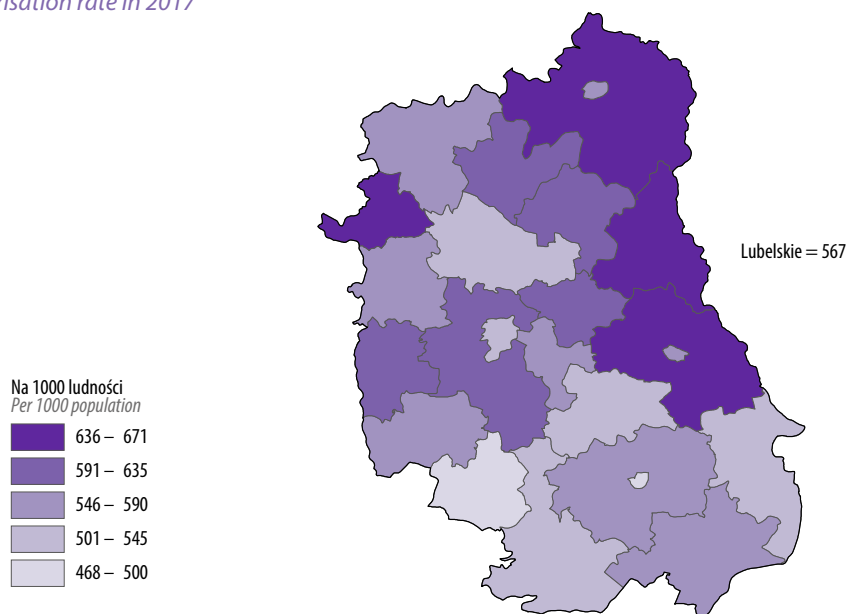

Wykres 20. Wskaźnik motoryzacji w 2017 r.
 Chart 20. Motorisation rate in 2017

Z danych przedstawionych na mapie 11. wynika, że w powiatach województwa lubelskiego występuje jeszcze większe zróżnicowanie wskaźnika motoryzacji niż w poszczególnych województwach w kraju. W 2017 r. najczęściej samochodów na 1000 mieszkańców przypadają w powiecie włodawskim (671), następnie w chełmskim (650) i ryckim (639). Natomiast najmniej w powiecie janowskim (468), w Zamościu (476) i w powiecie biłgorajskim (521).

Mapa 11. Wskaźnik motoryzacji w 2017 r.
 Map 11. Motorisation rate in 2017

Jako zmienną diagnostyczną uzupełniającą wskaźnik motoryzacji uznano liczbę zarejestrowanych motocykli na 1000 osób. W 2017 r. w województwie lubelskim zarejestrowanych było 90,1 tys. motocykli o 20,8% więcej niż w 2013 r. Na 1000 mieszkańców średnio przypadało 42 motocykle. W kraju w omawianym okresie liczba motocykli wzrosła o 23,8%, a na 1000 mieszkańców przeciętnie przypadało 37 motocykli. Pod względem omawianego wskaźnika w 2017 r. województwo zajmowało 5. miejsce w kraju (tak jak w 2013 r.). Najwięcej zarejestrowanych motocykli na 1000 ludności odnotowano w województwie podkarpackim (52 motocykle), następnie w kujawsko-pomorskim, lubuskim i wielkopolskim (po 43). Natomiast najmniej w województwie dolnośląskim i śląskim (po 30).

Dużo większe zróżnicowanie przestrzenne omawianego wskaźnika odnotowano w powiatach województwa lubelskiego. W 2017 r. najwięcej motocykli na 1000 mieszkańców przypadało w powiecie włodawskim i chełmskim (po 79), zaś najmniej w Zamościu (20) oraz w powiecie tomaszowskim i w Lublinie (po 24).

4.2. Warunki mieszkaniowe

4.2. Housing conditons

Warunki mieszkaniowe - stan techniczno-sanitarny budynku i mieszkania oraz infrastruktura zajmowanego przez gospodarstwo domowe mieszkania/domu wraz z powierzchnią użytkową zajmowanego domu/mieszkania. Uwzględnia się również tytuł prawny zajmowanego mieszkania/domu oraz użytkowanie (bądź nie) garażu/miejsca do parkowania.

Mieszkanie decyduje o materialnych i społecznych warunkach, w których żyje człowiek. Cechy fizyczne mieszkania, jego powierzchnia i układ wewnętrzny, lokalizacja i charakter otoczenia oraz sposób użytkowania tworzą ramy egzystencji jednostki, rodziny, społeczeństwa⁹. W procesie rozwoju społecznego nastąpiła ewolucja potrzeb mieszkaniowych od prostego schronienia do lepiej wyposażonych mieszkań. Z tego też względu z roku na rok warunki mieszkaniowe w Polsce ulegają poprawie. W latach 2013-2017 zwiększyła się m. in. liczba mieszkań, przeciętna powierzchnia mieszkania przypadająca na 1 osobę, udział mieszkań wyposażonych w podstawowe instalacje sanitarno-techniczne takie jak: wodociąg, kanalizacja czy też centralne ogrzewanie.

4.2.1. Zasoby mieszkaniowe

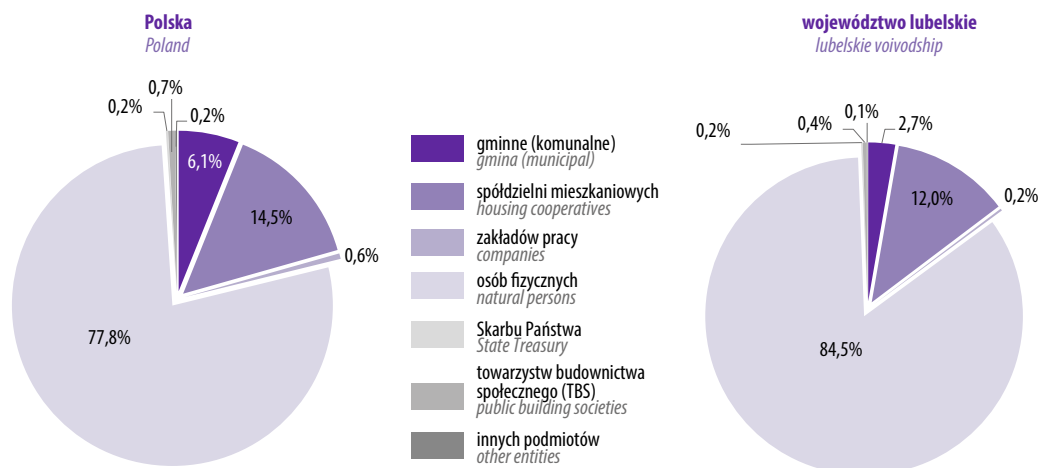
4.2.1. Dwelling stocks

Według stanu w dniu 31 grudnia 2017 r. zasoby mieszkaniowe w województwie lubelskim liczyły 774,4 tys. mieszkań. Ponad połowa mieszkań zlokalizowana była w miastach (51,3% ogółu mieszkań). Średnio na 1000 osób przypadało 364 mieszkania (w 2013 r. – 348). W porównaniu z 2013 r. liczba mieszkań wzrosła o 3,1%. W kraju w końcu 2017 r. ogółem było 14439,8 tys. mieszkań w tym 67,5% stanowiły mieszkania zlokalizowane na terenie miast. W stosunku do 2013 r. odnotowano wzrost liczby mieszkań o 4,2%. Średnio na 1000 osób przypadało 376 mieszkań (w 2013 r. - 360).

Zróżnicowanie przestrzenne zasobów mieszkaniowych w przeliczeniu na 1000 mieszkańców zarówno w województwach, jak i w powiatach województwa lubelskiego jest niewielkie. W 2017 r. wskaźnik zmienności nie przekroczył 10% (w kraju - 7,3%, w powiatach województwa lubelskiego – 9,5%). Najwięcej mieszkań w przeliczeniu na 1000 osób zlokalizowanych było w województwie mazowieckim (420 mieszkań), natomiast najmniej w podkarpackim (312 mieszkań). W województwie lubelskim najwyższy wskaźnik odnotowano w Lublinie (448 mieszka), zaś najniższy w powiecie janowskim (293).

⁹ Nieciurński W. (1998). Kwestia mieszkaniowa. Istota problemu. [w:] Rajkiewicz A. Polityka socjalna. Katowice: Biblioteka Pracownika Socjalnego, s. 193.

Wykres 21. Zasoby mieszkaniowe według form własności w 2016 r.^a
 Chart 21. Dwellings stocks by form of ownership in 2016^a

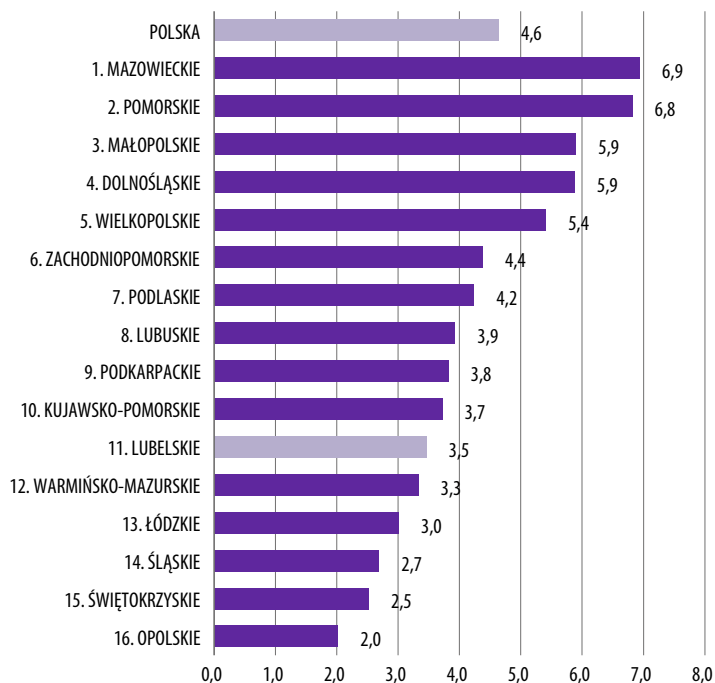
^a Dane na podstawie badania M-01 przeprowadzanego co 2 lata.
 a Data on the basis of M-01 surveys conducted every two years.

W 2017 r. w województwie lubelskim oddano do użytkowania 7,4 tys. mieszkań, tj. o 5,8% więcej niż w 2013 r. (dane dotyczą mieszkań oddanych do użytkowania we wszystkich budynkach: mieszkalnych, niemieszkalnych, nowych i rozbudowanych). W kraju w 2017 r. oddano do użytkowania 178,3 tys. mieszkań i było ich o 22,9% więcej niż w 2013 r.

Miernikiem natężenia budownictwa mieszkaniowego w danym roku jest m. in. liczba mieszkań oddanych do użytkowania w przeliczeniu na 1000 ludności. W niniejszym opracowaniu wskaźnik ten przyjęto jako zmienną diagnostyczną o charakterze stymulanta do porównania województw i powiatów województwa lubelskiego. W 2017 r. w województwie lubelskim na 1000 ludności przypadało średnio 3,5 nowo oddanych mieszkań wobec 3,2 mieszkań w 2013 r. W kraju omawiany wskaźnik był wyższy niż w województwie lubelskim. W 2017 r. na 1000 mieszkańców przypadało średnio 4,6 nowo oddanych mieszkań wobec 3,8 w 2013 r. Pod względem natężenia budownictwa mieszkaniowego w 2017 r. województwo lubelskie uplasowało się na 11. pozycji w kraju (w 2013 r. było na 8. miejscu). W 2017 r. najwięcej mieszkań na 1000 ludności oddano do użytkowania w województwie mazowieckim (6,9), następnie w pomorskim (6,8) i małopolskim (5,9). Natomiast najmniej w województwie opolskim (2,0), świętokrzyskim (2,5) i śląskim (2,7) (por. wykres 22. s. 83).

Wykres 22.
Chart 22.

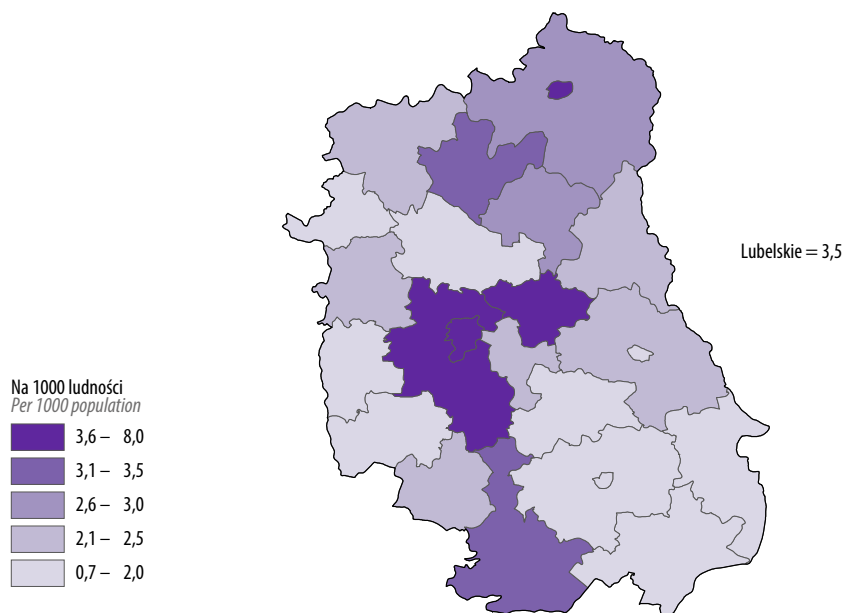
Mieszkania oddane do użytkowania na 1000 ludności w 2017 r.
Dwellings completed per 1000 population in 2017

Zróżnicowanie przestrzenne wskaźnika natężenia budownictwa mieszkaniowego w powiatach województwa lubelskiego przedstawiono na mapie 12. W 2017 r. najwięcej mieszkań w przeliczeniu na 1000 mieszkańców oddano do użytkowania w Lublinie (8,0), następnie w Białej Podlaskiej (7,8) i w powiecie lubelskim (5,8). Natomiast najmniej w powiecie tomaszowskim (0,7), kraśnickim i w Chełmie (po 1,2).

Mapa 12.
Map 12.

Mieszkania oddane do użytkowania w 2017 r.
Dwellings completed in 2017

Powierzchnia użytkowa mieszkania - suma powierzchni wszystkich pomieszczeń w mieszkaniu lub budynku mieszkalnym, w którym znajduje się tylko jedno mieszkanie, tj. pokoi, kuchni, spiżarni, przedpokoi, alkow, holi, korytarzy, łazienek, ubikacji, obudowanej werandy, ganku, garderoby oraz innych pomieszczeń służących mieszkalnym i gospodarczym potrzebom mieszkańców bez względu na ich przeznaczenie i sposób użytkowania (m. in. pracownia artystyczna, pomieszczenia rekreacyjne itp.).

W 2017 r. przeciętne mieszkanie w województwie lubelskim miało powierzchnię 77,2 m² i było o 3,2 m² większe od przeciętnego mieszkania w kraju. W porównaniu z 2013 r. powierzchnia mieszkania w województwie lubelskim zwiększyła się o 0,7 m². W kraju w omawianym okresie odnotowano wzrost wielkości mieszkania o 0,9 m².

Z analizy danych wojewódzkich wynika, że w 2017 r. mieszkania o największej przeciętnej powierzchni użytkowej zlokalizowane były w województwie podkarpackim (80,5 m²), następnie w wielkopolskim (80,4 m²) i opolskim (80,1 m²). Natomiast najmniejsze w województwie warmińsko-mazurskim (68,5 m²), łódzkim (69,2 m²) i kujawsko-pomorskim (70,1 m²).

Większe zróżnicowanie przestrzenne pod względem przeciętnej powierzchni użytkowej mieszkania występowało w powiatach województwa lubelskiego. W 2017 r. mieszkania o największej średniej powierzchni użytkowej znajdowały się w powiecie lubelskim (98,4 m²), następnie w janowskim (92,4 m²) i biłgorajskim (90,5 m²). Natomiast o najmniejszej przeciętnej powierzchni zlokalizowane były w miastach na prawach powiatu: w Lublinie (60,1 m²), Chełmie (63,0 m²), Zamościu (66,8 m²) i w Białej Podlaskiej (70,2 m²).

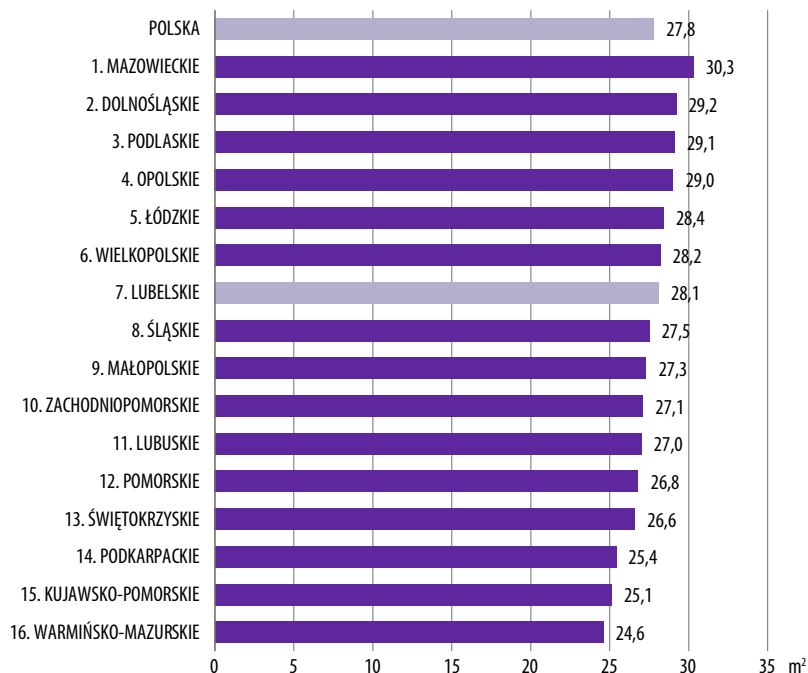
Z przedstawionych danych wynika, że powiaty województwa lubelskiego mniej zurbanizowane charakteryzowały się na ogół większą przeciętną powierzchnią użytkową mieszkania niż powiaty o wyższym poziomie urbanizacji.

Kolejnym miernikiem stosowanym do oceny warunków mieszkaniowych jest wskaźnik zagęszczenia mieszkań. Wskaźnik ten wyraża się przeciętną powierzchnią użytkową mieszkania w metrach kwadratowych przypadającą na 1 mieszkańca. W 2017 r. w województwie lubelskim na 1 osobę średnio przypadało 28,1 m² wobec 27,8 m² w kraju. W porównaniu z 2013 r. średnia powierzchnia mieszkania przypadająca na 1 osobę wzrosła w kraju i w województwie lubelskim o 1,5 m²,

Z danych wojewódzkich dotyczących przeciętnej powierzchni mieszkania przypadającej na 1 osobę przedstawionych na wykresie 23. s. 85 wynika, że między województwami występowało niewielkie zróżnicowanie (wskaźnik zmienności 5,8%). Pod tym względem w 2017 r. województwo lubelskie uplasowało się na 7. pozycji w kraju (tak jak w 2013 r.). Na 1. miejscu było województwo mazowieckie (na 1 osobę przypadało średnio 30,3 m²), a na 16. pozycji uplasowało się województwo warmińsko-mazurskie (24,6 m²).

Wykres 23.
Chart 23.

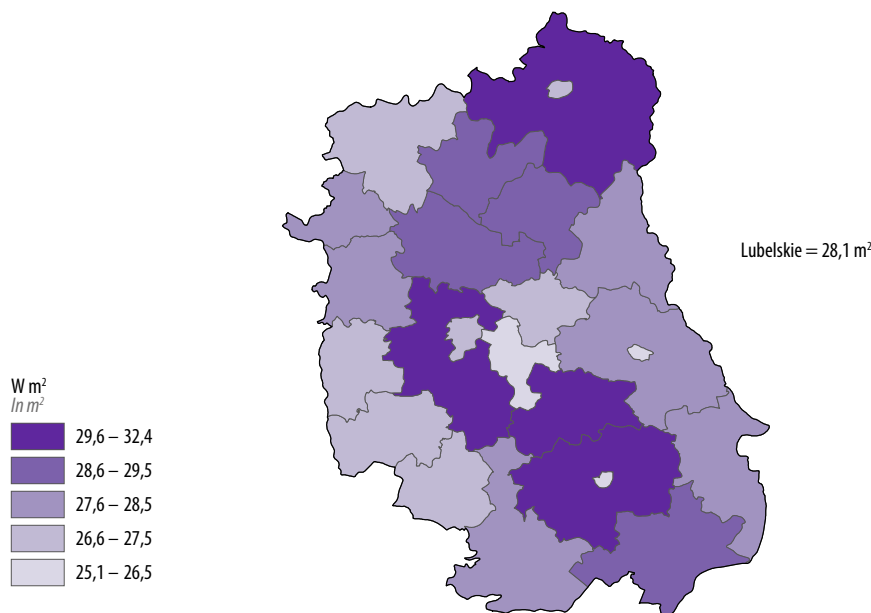
Przeciętna powierzchnia mieszkania przypadająca na 1 osobę w 2017 r.
Average useful floor area of a dwelling per capita in 2017

Zróżnicowanie przestrzenne średniego zagęszczenia mieszkań w województwie lubelskim według powiatów zaprezentowano na mapie 13. s. 86. W skali całego województwa w 2017 r. podobnie jak w 2013 r. odnotowano niewielkie dysproporcje (współczynnik zmienności wyniósł 6,2%). Największa przeciętna powierzchnia mieszkania na 1 osobę występowała w powiecie lubelskim (32,4 m²), następnie w zamojskim (30,9 m²) i krasnostawskim (30,7 m²), zaś najmniejsza w Zamościu (25,1 m²) i w Chełmie (25,6 m²).

Mapa 13.

Mapa 13.

Przeciętna powierzchnia mieszkania przypadająca na 1 osobę w 2017 r*Average useful floor area of a dwelling per capita in 2017*

Przeciętna liczba osób przypadająca na 1 mieszkanie jest kolejnym wskaźnikiem przedstawiającym warunki mieszkaniowe. W 2017 r. w województwie lubelskim na 1 mieszkanie przypadało średnio 2,75 osoby wobec 2,87 osób w 2013 r. W kraju powyższy wskaźnik był niższy i w 2017 r. wyniósł 2,66 wobec 2,78 w 2013 r.

Z danych dotyczących przeciętnej liczby osób przypadających na 1 mieszkanie wynika, że powyższy wskaźnik nie wykazywał dużego zróżnicowania przestrzennego (współczynnik zmienności dla województw – 7,4%, dla powiatów – 9,3%). W 2017 r. najmniejsze zaludnienie mieszkań odnotowano w województwie mazowieckim (średnio 2,38 osoby przypadało na 1 mieszkanie), zaś największe w województwie podkarpackim (3,21 osoby). Większe niż w województwach zróżnicowanie występowało w powiatach województwa lubelskiego. Najmniej osób na 1 mieszkanie przypadało w Lublinie (2,23 osoby) i w Chełmie (2,46 osoby), zaś najwięcej w powiecie janowskim (3,41 osoby) i biłgorajskim (3,22 osoby).

Izba – pomieszczenie w mieszkaniu, oddzielone od innych pomieszczeń stałymi ścianami sięgającymi od podłogi do sufitu, o powierzchni nie mniejszej niż 4 m², z bezpośrednim oświetleniem dziennym, tj. oknem lub oszklonymi drzwiami w ścianie zewnętrznej budynku; za izbę uważa się nie tylko pokoje, ale również kuchnie spełniające powyższe kryteria.

W 2017 r. w województwie lubelskim na 1 mieszkanie przypadało przeciętnie 3,85 izby (w 2013 r. – 3,83). W kraju przeciętne mieszkanie składało się z 3,82 izb (tak jak w 2013 r.). Pod względem liczby izb wchodzących w skład przeciętnego mieszkania między województwami występowało niewielkie zróżnicowanie (współczynnik zmienności – 7,4%). Najwyższy wskaźnik odnotowano w województwie opolskim (4,19), a najniższy w łódzkim (3,60). Również w powiatach województwa lubelskiego nie odnotowano większego zróżnicowania (współczynnik zmienności – 4,7%). Najwięcej izb na 1 mieszkanie przypadało przeciętnie w powiecie lubelskim (4,29), a najmniej w Lublinie (3,56).

Ostatnim wskaźnikiem opisującym zasoby mieszkaniowe w niniejszym opracowaniu jest wskaźnik, mówiący o tym ile osób średnio przypada na 1 izbę w mieszkaniu. W 2017 r. w województwie lubelskim powyższy wskaźnik ukształtował się na poziomie 0,71 osób na 1 izbę wobec 0,75 w 2013 r. W kraju w 2017 r. na 1 izbę średnio przypadało 0,70 osób wobec 0,73 w 2013 r. Wartości omawianego wskaźnika nie wykazy-

wały dużego zróżnicowania między województwami (współczynnik zmienności – 5,5%). Najwyższe jego wartości odnotowano w województwie podkarpackim (0,78 osób na izbę), a najniższe w dolnośląskim (0,65 osób).

Z danych powiatowych dotyczących wartości wskaźnika zagęszczenia mieszkań wynika, że między powiatami województwa lubelskiego również nie występowało znaczne zróżnicowanie (współczynnik zmienności – 6,6%). Najwyższy wskaźnik odnotowano w powiecie janowskim (0,84), a najniższy w Lublinie (0,63).

4.2.2. Wyposażenie mieszkań w instalacje sanitarno-techniczne

4.2.2. Dwellings fitted with sanitary and technical installations

Miarą oceny warunków mieszkaniowych jest również stopień wyposażenia mieszkań w podstawowe instalacje sanitarno-techniczne, do których zaliczamy przede wszystkim: wodociąg, ustęp spłukiwany, łazienkę i centralne ogrzewanie.

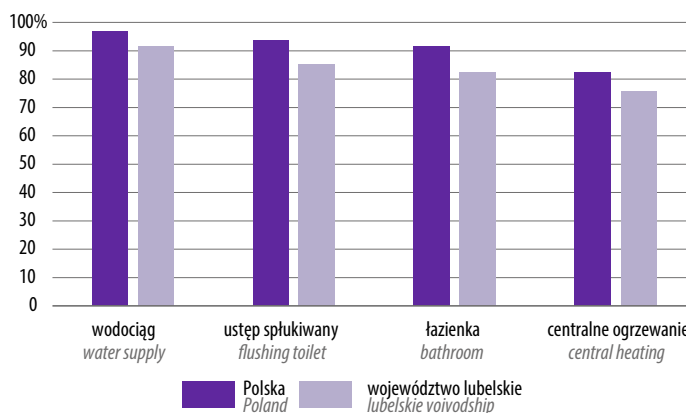
W 2017 r. w województwie lubelskim w wodociąg wyposażonych było 91,7% mieszkań wobec 91,4% w 2013 r. W Polsce w 2017 r. wodociąg podłączony był do 96,8% mieszkań i w stosunku do 2013 r. i ich udział wzrósł o 0,2 p. proc. Pod tym względem w 2017 r. województwo lubelskie zajmowało 16. miejsce w kraju (w 2013 r. również było na 16). W 2017 r. najwyższy udział procentowy mieszkań podłączonych do wodociągu występował w województwie pomorskim (99,3% mieszkań), następnie w zachodniopomorskim (99,2%) i w śląskim (98,7%).

Z analizy danych powiatowych wynika, że w 2017 r. w województwie lubelskim największy udział mieszkań podłączonych do wodociągu w ogólnej liczbie mieszkań występował w miastach na prawach powiatu: w Chełmie (99,3% mieszkań), Lublinie (99,1%), Zamościu (98,7%) i Białej Podlaskiej (97,1%). Natomiast najmniejszy udział odnotowano w powiecie chełmskim (81,7% mieszkań), zamojskim (83,1%) oraz w białskim (83,4%).

Zróżnicowanie przestrzenne powyższego wskaźnika nie wykazywało dużych dysproporcji. W 2017 r. współczynnik zmienności dla województw wyniósł 2,6%, a dla powiatów województwa lubelskiego 5,4%.

Wykres 24.
Chart 24.

Struktura mieszkań wyposażonych w instalacje sanitarno-techniczne w 2017 r.
Structure of dwellings fitted with sanitary and technical installations in 2017

Kolejną miarą stosowaną do oceny warunków mieszkaniowych jest wskaźnik udziału mieszkań posiadających ustęp spłukiwany w ogólnej liczbie mieszkań. W 2017 r. w województwie lubelskim 85,1% mieszkań wyposażonych było w ustęp spłukiwany. W porównaniu z 2013 r. ich udział wzrósł o 0,5 p. proc. W kraju

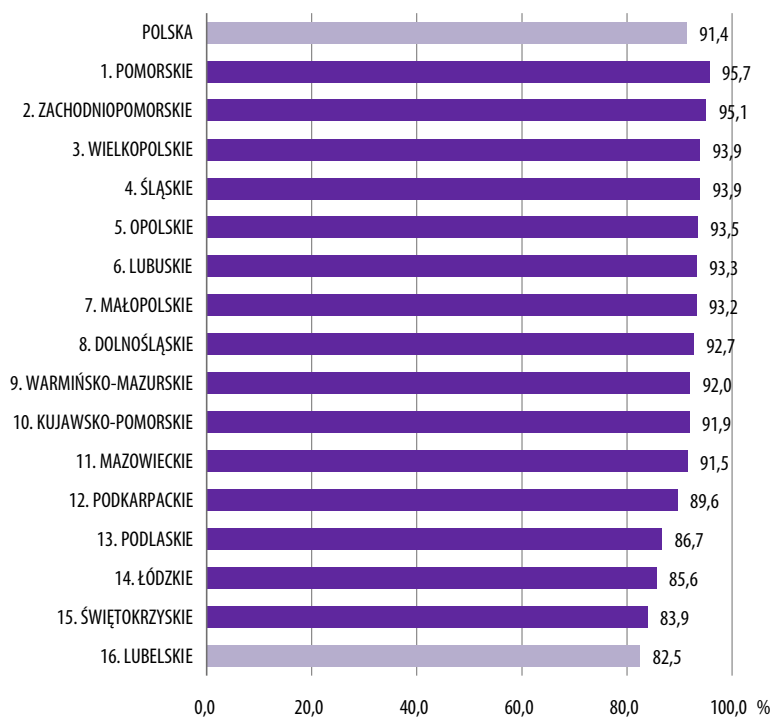
powyższy wskaźnik w 2017 r. osiągnął poziom 93,7% i w stosunku do 2013 r. był wyższy o 0,3 p. proc. Pod tym względem w 2017 r. województwo lubelskie zajmowało 16. miejsce w kraju (tak jak w 2013 r.). Najwięcej mieszkań wyposażonych było w ustęp spółkiwany w województwie pomorskim (98,0%), następnie w zachodniopomorskim (97,2%) i opolskim (97,0%).

Większe zróżnicowanie przestrzenne omawianej zmiennej diagnostycznej występowało między powiatami województwa lubelskiego. W 2017 r. najwyższy wskaźnik, podobnie jak przy wskaźniku mieszkań wyposażonych w wodociąg, odnotowano w miastach na prawach powiatu: w Chełmie i Lublinie (po 97,9% ogółu mieszkań), Zamościu (98,0%) i Białej Podlaskiej (95,9%). Natomiast najniższy w powiecie chełmskim (69,6%), następnie w zamojskim (71,4%) i krasnostawskim (73,3%).

W 2017 r. współczynnik zmienności dla województw wyniósł 4,2%, a dla powiatów województwa lubelskiego 9,6%.

Następnym wskaźnikiem określającym poziom warunków mieszkaniowych jest wskaźnik udziału mieszkań wyposażonych w łazienkę w ogólnej liczbie mieszkań. W 2017 r. w województwie lubelskim w łazienkę wyposażonych było 82,5% ogółu mieszkań wobec 81,9% w 2013 r. W kraju w 2017 r. powyższy wskaźnik był wyższy niż w województwie lubelskim i osiągnął poziom 91,4% wobec 91,0% w 2013 r. Pod tym względem w 2017 r. województwo lubelskie również zajmowało 16. miejsce w kraju (tak jak w 2013 r.). W 2017 r. największy udział mieszkań wyposażonych w łazienkę posiadały mieszkania w województwie pomorskim (95,7% mieszkań), następnie zachodniopomorskim (91,5%) i wielkopolskim (93,9%).

Wykres 25. Wskaźnik wyposażenia mieszkań w łazienkę w 2017 r.
Chart 25. Indicator of dwellings fitted with a bathroom in 2017

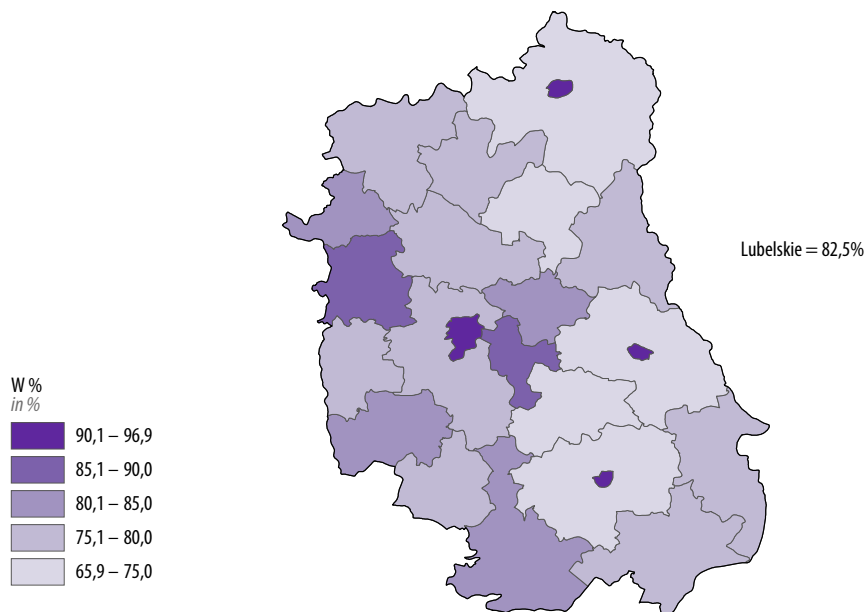

Jak wynika z danych dotyczących wyposażenia mieszkań w łazienkę w kraju pomiędzy województwami nie odnotowano dużego zróżnicowania (współczynnik zmienności - 4,5%). Większe zróżnicowanie występowało w powiatach województwa lubelskiego (współczynnik zmienności 10,7%).

W 2017 r. w skali całego województwa lubelskiego przeważały powiaty o wartościach niższych niż średnia wojewódzka. Najmniej mieszkań wyposażonych w łazienkę było w powiecie chełmskim (65,9% mieszkań), następnie w zamojskim (67,9%) i krasnostawskim (70,4%). W sześciu powiatach odnotowano wskaźnik wyższy niż wojewódzki, w tym najwyższy w miastach na prawach powiatu: w Zamościu (96,9%), Lublinie (96,3%), Chełmie (95,9%) i w Białej Podlaskiej (94,2%).

Mapa 14.
Map 14.

Wskaźnik wyposażenia mieszkań w łazienkę w 2017 r.
Indicator of dwellings fitted with a bathroom in 2017

Ostatnim omówionym w niniejszym rozdziale wskaźnikiem określającym poziom warunków mieszkaniowych jest wskaźnik wyposażenia mieszkań w centralne ogrzewanie. W 2017 r. w województwie lubelskim w centralne ogrzewanie wyposażonych było 75,6% mieszkań. W porównaniu z 2013 r. odnotowano wzrost o 0,9 p. proc. W Polsce w 2017 r. powyższy wskaźnik osiągnął poziom 82,3% i w stosunku do 2013 r. był wyższy również o 0,9 p. proc. Pod tym względem w 2017 r. województwo lubelskie zajmowało 16. miejsce w kraju (tak jak w 2013 r.). Najwięcej mieszkań wyposażonych w centralne ogrzewanie w 2017 r. było w województwie pomorskim (87,5% mieszkań), następnie w mazowieckim (86,5%) i zachodniopomorskim (86,3%).

Większe zróżnicowanie przestrzenne występowało między powiatami województwa lubelskiego. W 2017 r. w skali całego województwa przeważały powiaty o wartościach niższych niż średnia wojewódzka. Najmniej mieszkań wyposażonych w centralne ogrzewanie zlokalizowanych było w powiecie chełmskim (55,7% mieszkań), następnie w zamojskim (57,9%) i bialskim (57,9%). W sześciu powiatach odnotowano wskaźnik wyższy niż wojewódzki, w tym najwyższy występował w miastach na prawach powiatu: w Zamościu (93,5%), Lublinie (91,3%), Białej Podlaskiej (90,9%) i w Chełmie (90,0%). Z pozostałych powiatów najwięcej mieszkań wyposażonych w centralne ogrzewanie było w powiecie świdnickim (83,5%) i puławskim (82,0%).

Z danych przedstawionych w tabeli V. s. 184 dotyczących wyposażenia mieszkań w centralne ogrzewanie wynika, że w kraju pomiędzy województwami występowało niewielkie zróżnicowanie (współczynnik zmienności 4,1%). Znaczne dysproporcje odnotowano w powiatach województwa lubelskiego (współczynnik zmienności 14,7%).

Podsumowując dane dotyczące wyposażenia mieszkań w instalacje sanitarno-techniczne omówione w niniejszym rozdziale należy podkreślić, że w 2017 r. w Polsce najlepiej wyposażone były mieszkania w województwie pomorskim i zachodniopomorskim, zaś najslabiej w województwie lubelskim. Natomiast wśród powiatów województwa lubelskiego najlepiej wyposażone mieszkania znajdowały się w miastach na prawach powiatu oraz w powiecie puławskim i świdnickim, zaś najslabiej w powiecie chełmskim.

4.3. Wskaźnik syntetyczny determinanty „Zamożność mieszkańców i warunki mieszkaniowe”

4.3. Synthetic ratio of “Wealth of inhabitants and housing conditions” determinant

W niniejszym rozdziale przedmiotem analizy była ocena występującego zróżnicowania przestrzennego pomiędzy województwami i powiatami województwa lubelskiego zmiennych diagnostycznych określających zamożność mieszkańców i warunki mieszkaniowe. Z opisanych w rozdziale zmiennych diagnostycznych do wyliczenia wskaźnika syntetycznego omawianej determinanty wybrano 10 wskaźników (tabela 1. s. 39).

Z wyliczeń wskaźnika syntetycznego określającego poziom determinanty (tabela VI. s. 186) wynika, że w 2017 r., tak jak w 2013 r. województwo lubelskie zajmowało 13. pozycję w kraju (wartość wskaźnika – 0,334). Na niską wartość wskaźnika największy wpływ miały zmienne diagnostyczne dotyczące wyposażenia mieszkań w łazienkę i w centralne ogrzewanie (wskaźnik po 0,000) oraz udziału dzieci w wieku do 17 lat na które rodzice otrzymują zasiłki rodzinne w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku (0,005). Na 1. miejscu w Polsce uplasowało się województwo mazowieckie (0,751). Na wysoką wartość wskaźnika największy wpływ miały zmienne dotyczące przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto, mieszkań oddanych do użytkowania w przeliczeniu na 1000 ludności i zarejestrowanych samochodów osobowych na 1000 ludności (po 1,000).

Wartości miernika syntetycznego wyznaczone dla województw i powiatów województwa lubelskiego pozwoliły na ich liniowe uporządkowanie i pogrupowanie. Grupowania dokonano (tak jak opisano w rozdziale 1.) metodą odchyłeń standardowych, w których zbiór badanych obiektów został podzielony na cztery grupy, zawierające obiekty o wartościach zmiennej syntetycznej należącej do poszczególnych przedziałów przedstawionych w tabeli 3.

Tabela 3.
Table 3.

Grupy według poziomu wielkości wskaźnika syntetycznego w 2017 r.
Groups by the level of synthetic ratio in 2017

Wyszczególnienie <i>Specification</i>	Grupy według poziomu wielkości wskaźnika syntetycznego <i>Groups by the level of synthetic ratio</i>	
	województw <i>voivodships</i>	powiatów <i>powiats</i>
Grupa I (S_I) <i>Group I</i>	$S_I \geq 0,632$	$S_I \geq 0,563$
Grupa II (S_{II}) <i>Group II</i>	$0,478 \leq S_{II} < 0,632$	$0,461 \leq S_{II} < 0,563$
Grupa III (S_{III}) <i>Group III</i>	$0,324 \leq S_{III} < 0,478$	$0,359 \leq S_{III} < 0,461$
Grupa IV (S_{IV}) <i>Group IV</i>	$S_{IV} < 0,324$	$S_{IV} < 0,359$

Z danych zaprezentowanych na mapie 15. s. 91 wynika, że w 2017 r. w grupie I o najwyższym poziomie omawianej determinanty znalazło się województwo mazowieckie (0,751) i wielkopolskie (0,686). W najliczniejszej grupie II było 6 województw: dolnośląskie (0,608), małopolskie (0,603), opolskie (0,596), pomorskie (0,582), lubuskie (0,525) i zachodniopomorskie (0,508). Do grupy III zakwalifikowało się 5 województw: podkarpackie (0,464), śląskie (0,460), kujawsko-pomorskie (0,346), łódzkie (0,340) i lubelskie

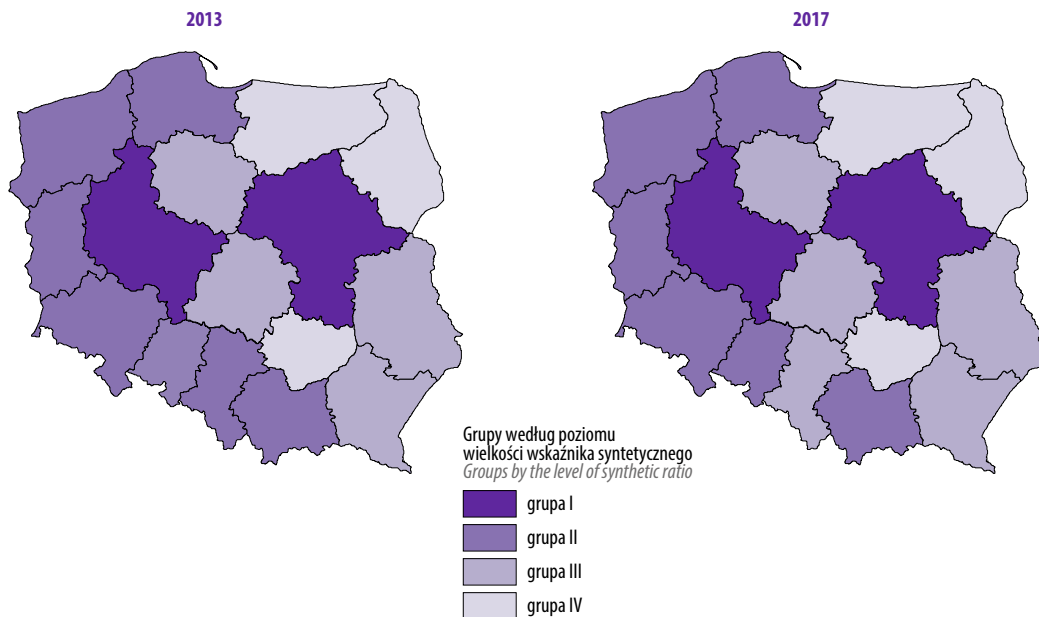
(0,334). Natomiast do grupy IV o najniższych wartościach wskaźnika należały 3 województwa: świętokrzyskie (0,304), podlaskie (0,291) i warmińsko-mazurskie (0,247). W porównaniu z 2013 r. województwo śląskie przeszło z grupy II (w 2013 r.) do grupy III (w 2017 r.).

Mapa 15.

Map 15.

Wskaźnik syntetyczny determinanty II według województw

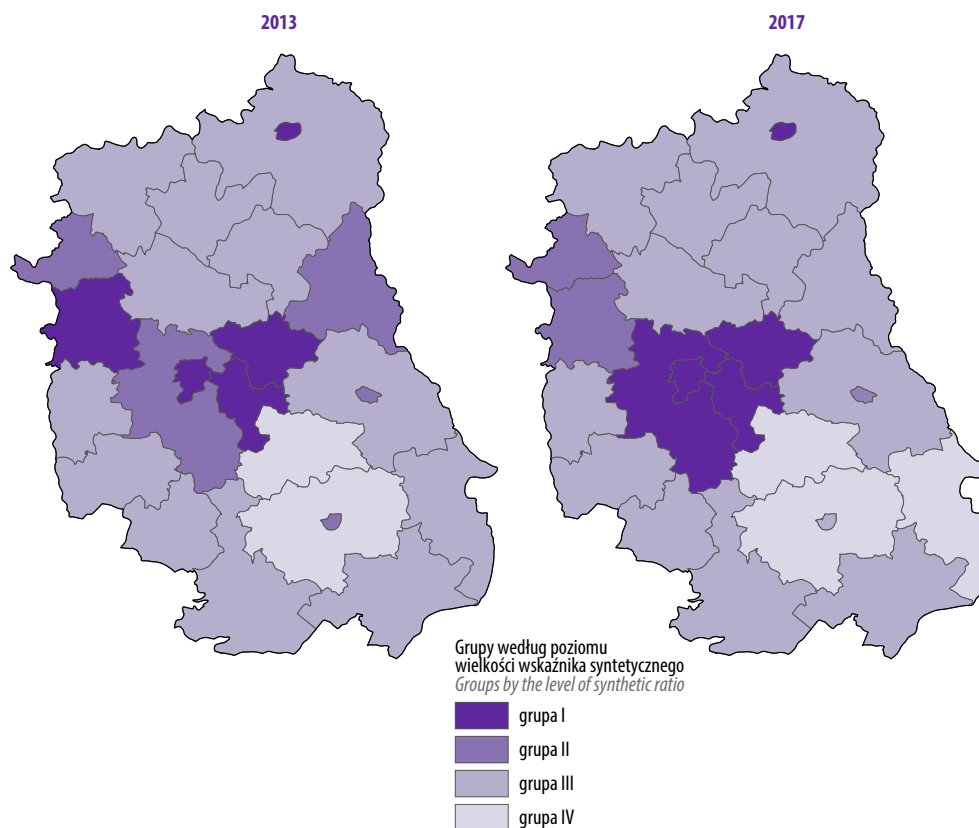
Synthetic ratio of determinant II by voivodships

Większe zróżnicowanie przestrzenne odnotowano w powiatach województwa lubelskiego. W 2017 r. na 1. miejscu znajdował się powiat łęczyński (0,697), a na ostatnim powiat zamojski (0,341). Na wysoką wartość wskaźnika w powiecie łęczyńskim największy wpływ miała zmienna diagnostyczna dotycząca przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto (1,000). Natomiast w powiecie zamojskim ta sama zmienna miała największy wpływ na najniższą wartość wskaźnika (0,000).

Mapa 16.
Map 16.

Wskaźnik syntetyczny determinanty II według powiatów
Synthetic ratio of determinant II by powiats

Z danych powiatowych przedstawionych na mapie 16. wynika, że w 2017 r. w województwie lubelskim do I grupy należały: powiat łączyński (0,697), Lublin (0,633), powiat lubelski (0,630), świdnicki (0,600) i Biła Podlaska (0,585). W grupie II było 3 powiaty: puławski (0,556), rycki (0,505) i Chełm (0,485). Do najliczniejszej III grupy należało 13 powiatów: włodawski (0,456), kraśnicki i biłgorajski (po 0,438), janowski (0,425), łukowski i Zamość (po 0,415), powiat radzyński (0,411), bialski (0,400), chełmski (0,396), lubartowski (0,394), parczewski (0,387), opolski (0,386) i tomaszowski (0,374). Do IV grupy o najniższym poziomie wskaźnika należało 3 powiaty: hrubieszowski (0,355), krasnostawski (0,345) i zamojski (0,341).

W porównaniu z 2013 r. zmiany odnotowano w 5 powiatach. Powiat puławski z grupy I do II, lubelski z II do I, włodawski i Zamość z grupy II do III, a powiat hrubieszowski z grupy III do IV. Pozostałe powiaty nie zmieniły

Rozdział 5

Chapter 5

Infrastruktura gospodarcza

Economic infrastructure

5.1. Obszar i położenie geograficzne

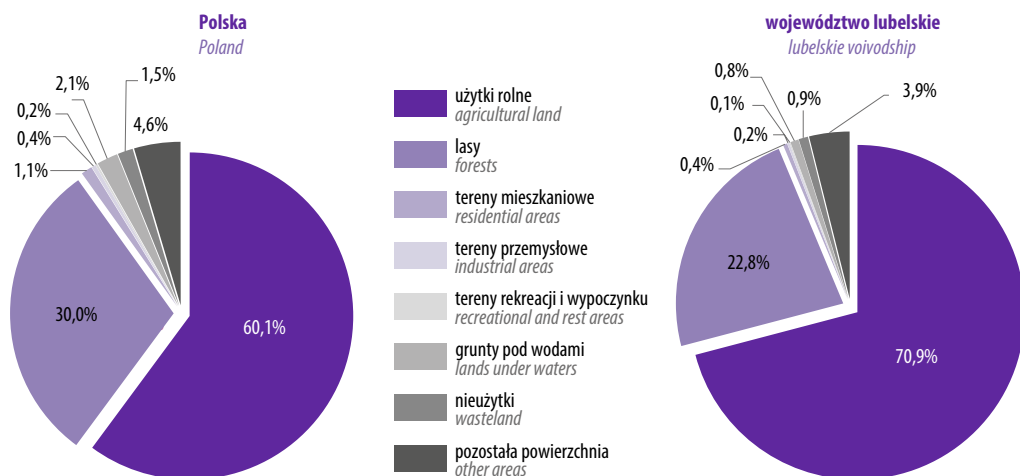
5.1. Area and geographic location

Województwo lubelskie położone jest w południowo-wschodniej części Polski. Od północy graniczy z województwem podlaskim, od północnego zachodu z mazowieckim, od zachodu ze świętokrzyskim a od południa z podkarpackim. Od wschodu sąsiaduje z Białorusią i Ukrainą, tym samym granica województwa wyznacza granicę Unii Europejskiej.

W 2017 r. województwo lubelskie zajmowało terytorium o powierzchni 25122 km² stanowiąc 8,0% powierzchni kraju. Pod względem powierzchni województwo lubelskie od wielu lat utrzymuje się na 3. miejscu w Polsce po mazowieckim (11,4% powierzchni Polski) i wielkopolskim (9,5%). Najmniejszym obszarem województwem było województwo opolskie zajmujące 3,0% powierzchni kraju.

Z analizy danych powiatowych wynika, że w 2017 r. podobnie jak w 2013 r. największy obszar zajmował powiat biały (11,0% powierzchni województwa), następnie chełmski (7,5%) i zamojski (7,4%). Natomiast najmniejszymi powiatami pod względem zajmowanej powierzchni były miasta na prawach powiatu: Zamość i Chełm (po 0,1%), Biała Podlaska (0,2%) i Lublin (0,6%).

Wykres 26. Struktura powierzchni geodezyjnej według kierunków wykorzystania w 2017 r.
Chart 26. Structure of geodesic area by land use in 2017

Jak wynika z danych przedstawionych na wykresie 26. w 2017 r. najwięcej powierzchni województwa lubelskiego zajmowały użytki rolne (70,9% ogółu powierzchni). Pod tym względem województwo lubelskie zajmowało 2. miejsce w kraju, po województwie łódzkim, w którym użytki rolne stanowiły 71,7% ogółu powierzchni. Drugą co do wielkości zajmowaną powierzchnią w województwie lubelskim były lasy stano-

wiące 22,8% ogółu powierzchni. Pod względem lesistości w 2017 r. województwo lubelskie uplasowało się na 15. pozycji w kraju przed województwem łódzkim (20,4%). Najbardziej zalesionym województwem było województwo lubuskie (50,9%), następnie podkarpackie (38,6%) i pomorskie (37,3%).

Województwo lubelskie dysponuje niewielkimi zasobami wód powierzchniowych. W 2017 r. zajmowały one 0,8% powierzchni ogólnej województwa przy średniej krajowej 2,1%. Pod tym względem województwo zajmowało 14. miejsce w kraju, przed województwem świętokrzyskim i łódzkim, w których grunty pod wodami zajmowały po 0,7% powierzchni. Najwięcej gruntów pod wodami występowało w województwie warmińsko-mazurskim (5,7% ogółu powierzchni).

W porównaniu z 2013 r. nie odnotowano większych zmian w strukturze powierzchni zarówno kraju jak i województwa lubelskiego.

5.2. Ochrona środowiska

5.2. Environmental protection

Środowisko naturalne obejmuje takie składniki przyrody, jak gleby, skały, grunty, powietrze, wody powierzchniowe i podziemne, kopaliny, a także wszystkie organizmy żywe. Tworzą go zatem elementy nieożywione przyrody (inaczej fizyczne, nieorganiczne, abiotyczne) oraz ożywione (organiczne, biotyczne).

Środowisko naturalne jest naszym otoczeniem i miejscem do życia. Jest układem zamkniętym, w którym każdy element oddziałuje na pozostałe. Na stan środowiska i dynamikę zachodzących w nim zmian największy wpływ ma człowiek, który poprzez swoje działania znacząco wpływa na otoczenie, a w relacji zwrotnej jego warunki życia zależą od jakości środowiska, które zamieszkuje. Zanieczyszczenie powietrza, wody i gleby, niewłaściwe postępowanie z odpadami, wysoki poziom konsumpcji energii oraz brak poszanowania zasobów środowiska, zwłaszcza tych nieodnawialnych prowadzi do degradacji środowiska naturalnego.

Ochrona środowiska - podjęcie lub zaniechanie działań, umożliwiające zachowanie lub przywrócenie równowagi przyrodniczej.

Ochrona ta polega w szczególności na:

- racjonalnym kształtowaniu środowiska i gospodarowaniu zasobami środowiska zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju,
- przeciwdziałaniu zanieczyszczeniom,
- przywracaniu elementów przyrodniczych do stanu właściwego.

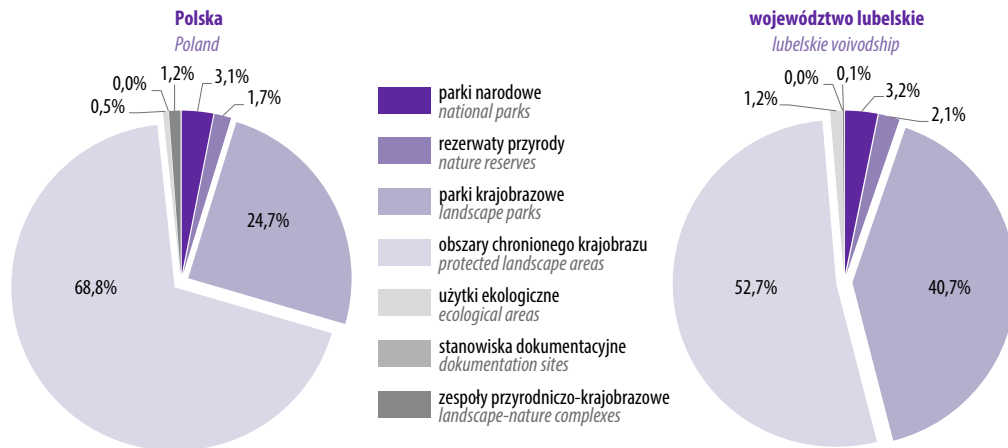
5.2.1. Obszary prawnie chronione

5.2.1. Areas under legal protection

W 2017 r. w województwie lubelskim 570,7 tys. ha powierzchni województwa zajmowały obszary prawnie chronione. Należały do nich 2 parki narodowe, 16 parków krajobrazowych, 17 obszarów chronionego krajobrazu, 86 rezerваты przyrody, 383 użytki ekologiczne, 7 stanowisk dokumentacyjnych i 7 zespołów przyrodniczo-krajobrazowych. Największą powierzchnię zajmowały obszary chronionego krajobrazu (300,5 tys. ha), następnie parki krajobrazowe (232,4 tys. ha) i parki narodowe (18,2 tys. ha).

Wykres 27.
Chart 27.

Obiekty i obszary o szczególnych walorach przyrodniczych w 2017 r.
Objects and areas of special nature value in 2017

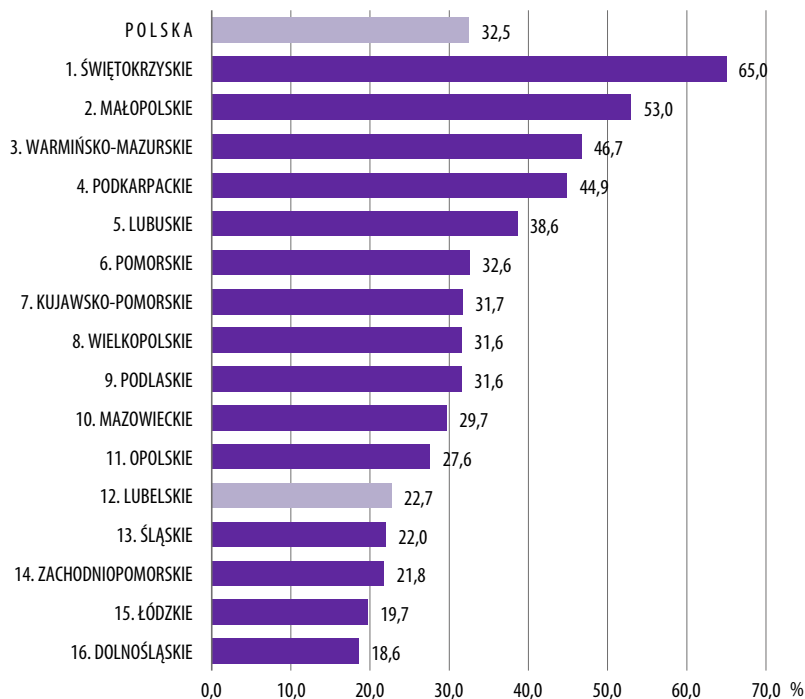
Jako miarę przyjętą w porównaniach województw i powiatów województwa lubelskiego pod względem powierzchni obszarów prawnie chronionych uznano wskaźnik określający udział łącznej powierzchni obszarów tworzących krajowy system obszarów chronionych w ogólnej powierzchni. W 2017 r. obszary prawnie chronione zajmowały 22,7% powierzchni województwa lubelskiego. Stanowiły one 5,6% ogółu omawianych obszarów w Polsce. W kraju powyższy wskaźnik osiągnął poziom 32,5%. Pod tym względem w 2017 r. województwo lubelskie zajmowało 12. miejsce w kraju (tak jak w 2013 r.).

Z danych przedstawionych na wykresie 28. s. 96 wynika, że w Polsce występowało duże zróżnicowanie przestrzenne pod względem udziału obszarów prawnie chronionych w ogólnej powierzchni województw. Wskaźnik o najwyższej wartości odnotowano w województwie świętokrzyskim (65,0% ogólnej powierzchni), następnie w małopolskim (53,0%) i w warmińsko-mazurskim (46,7%). Natomiast o najmniejszej wartości w województwie śląskim (18,6%) i łódzkim (19,7%).

Wykres 28.
Chart 28.

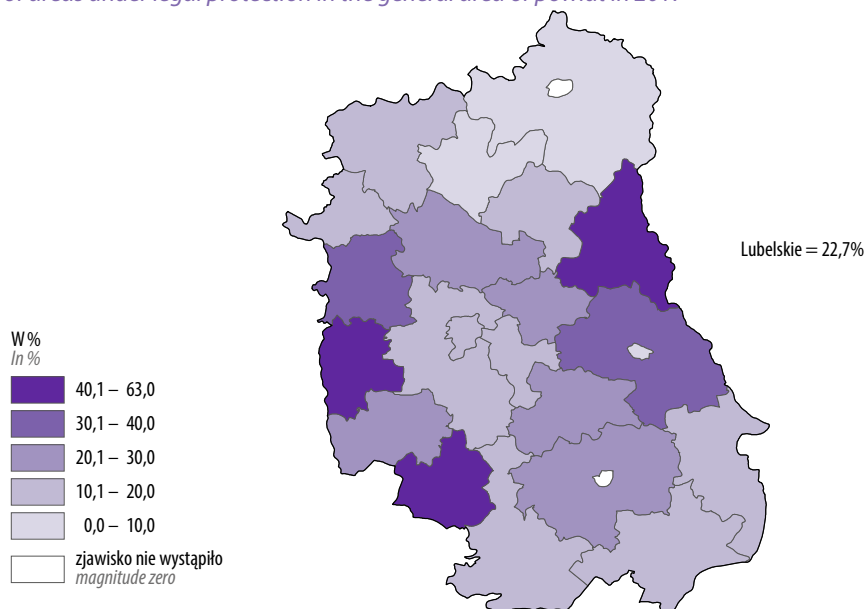
Udział powierzchni obszarów prawnie chronionych w ogólnej powierzchni województw w 2017 r.
Share of areas under legal protection in the general area of voivodships in 2017

Podobnie jak w kraju, w województwie lubelskim występuje duże zróżnicowanie przestrzenne pod względem obszarów prawnie chronionych. W 2017 r. największy udział powierzchni obszarów tworzących krajowy system obszarów chronionych w ogólnej powierzchni odnotowano w powiecie janowskim (63,0%), następnie w opolskim (44,3%) i włodawskim (40,7%). Natomiast najmniejszy w Chełmie (0,0%) i w powiecie radzyńskim (0,9%). Na terenie Białej Podlaskiej i Zamościa obszary prawnie chronione nie występowały.

Mapa 17.
Map 17.

Udział powierzchni obszarów prawnie chronionych w ogólnej powierzchni powiatu w 2017 r.
Share of areas under legal protection in the general area of powiat in 2017

Ponadto w 2017 r. w województwie lubelskim 335,8 tys. ha zajmowały obszary specjalnej ochrony ptaków (OSO) i 164,7 tys. ha specjalne obszary ochrony siedlisk (SOO) należące do obszarów NATURA 2000. Stanowiły one odpowiednio 13,4% i 6,6% ogólnej powierzchni województwa. W Polsce obszary specjalnej ochrony ptaków zajmowały 15,7%, a specjalne obszary ochrony siedlisk 11,2% ogólnej powierzchni kraju. Pod tym względem województwo lubelskie zajmowało 9. i 12. miejsce w kraju.

5.2.2. Zanieczyszczenie powietrza

5.2.2. Air pollution

Emisja zanieczyszczeń powietrza - wprowadzanie do powietrza atmosferycznego pyłowych lub gazowych zanieczyszczeń w sposób zorganizowany (poprzez emitory) lub niezorganizowany (z hałd, składowisk, w toku przeładunku substancji sypkich lub lotnych, z hałd produkcyjnych, poprzez wentylatory dachowe i okienne, w wyniku pożarów lasu, itp.).

Zanieczyszczenia pyłowe - emisja do atmosfery stałych cząstek o rozdrobieniu makroskopowym i koloidalnym, których stężenie przekracza średnią zawartość tych substancji w powietrzu czystym, negatywnie oddziałując na zdrowie człowieka oraz na stan i jakość środowiska.

W 2017 r. w województwie lubelskim działało 96 zakładów uznanych za szczególnie uciążliwe dla czystości powietrza wobec 94 w 2013 r. Stanowiły one 5,1% ogółu tego typu zakładów w Polsce. Zakłady szczególnie uciążliwe dla czystości powietrza to tzw. punktowe źródła emisji zanieczyszczeń, do których zaliczono wszystkie jednostki organizacyjne (zakłady) o największej w skali kraju emisji zanieczyszczeń do powietrza, określonej na podstawie wysokości opłat wniesionych za roczną emisję substancji zanieczyszczających powietrze. Są to głównie zakłady sektora energetyczno-przemysłowego, który decyduje o skali i strukturze emisji.

W 2017 r. zakłady uznane za szczególnie uciążliwe dla powietrza wyemitowały 1,7 tys. ton zanieczyszczeń pyłowych, pochodzących głównie ze spalania paliw (0,8 tys. ton) i z produkcji nawozów sztucznych (0,6 tys. ton). W porównaniu z 2013 r. emisja pyłów zmalała o 16,7%, w tym ze spalania paliw zmalała o 40,3%, a z produkcji nawozów sztucznych wzrosła o 50,4%. W 2017 r. w Polsce ogółem wyemitowanych zostało 35,6 tys. ton zanieczyszczeń pyłowych, w tym ponad połowa (57,7%) pochodziła ze spalania paliw. W porównaniu z 2013 r. emisja zanieczyszczeń pyłowych w kraju zmalała o 28,2%, w tym pochodzących ze spalania paliw zmniejszyła się o 38,5%.

Miarą przyjętą w porównaniu województw i powiatów województwa lubelskiego pod względem emisji zanieczyszczeń pyłowych przez zakłady uznane za szczególnie uciążliwe dla czystości powietrza był wskaźnik wyrażający ilość zanieczyszczeń pyłowych w tonach przypadających na 1 km². W 2017 r. w województwie lubelskim na 1 km² średnio przypadało 0,07 ton zanieczyszczeń pyłowych wobec 0,08 w 2013 r. W Polsce omawiany wskaźnik w 2017 r. wyniósł 0,11 ton na 1 km² wobec 0,16 ton na 1 km² w 2013 r. Przy założeniu, że najlepsza sytuacja występowała w województwie o najniższym wskaźniku zanieczyszczeń pyłowych to pod tym względem w 2017 r. województwo lubelskie zajmowało 4. miejsce w kraju (tak jak w 2013 r.). Najwięcej zanieczyszczeń pyłowych emitowały zakłady mające swoją siedzibę w województwie śląskim (0,70 ton na 1 km²), a najmniej w województwie warmińsko-mazurskim i podlaskim (po 0,03).

Większe zróżnicowanie przestrzenne omawianego wskaźnika odnotowano w powiatach województwa lubelskiego. W 2017 r. najniższe wartości występowały w powiecie chełmskim (0,00 ton na 1 km²), tomaszowskim, włodawskim, bialskim, łęczyńskim, janowskim, parczewskim (po 0,1). Natomiast najwyższą emisję zanieczyszczeń pyłowych odnotowano w Chełmie (3,94 ton na 1 km²), następnie w Zamościu (1,83) i w Białej Podlaskiej (1,18).

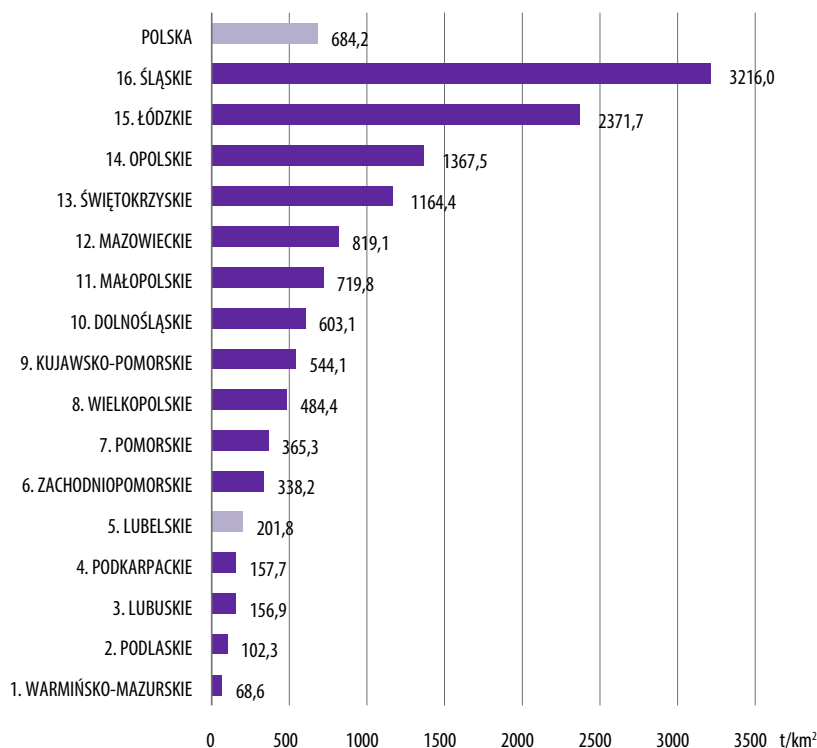
Zanieczyszczenia gazowe - emisja do atmosfery substancji gazowych, których stężenie przekracza średnią zawartość tych substancji w powietrzu czystym, negatywnie oddziałując na zdrowie człowieka oraz na stan i jakość środowiska.

Drugim rodzajem zanieczyszczeń emitowanych przez zakłady uznane za szkodliwe uciążliwe dla czystości powietrza są zanieczyszczenia gazowe. W 2017 r. w województwie lubelskim do atmosfery wyemitowano łącznie 5069,7 tys. ton zanieczyszczeń gazowych, w tym 99,6% stanowiła emisja dwutlenku węgla. W porównaniu z 2013 r. wzrosła emisja zanieczyszczeń gazowych o 7,2%. W kraju ogółem wyemitowanych zostało 213920,7 tys. ton, w tym 99,4% stanowiła emisja dwutlenku węgla. W porównaniu z 2013 r. odnotowano zmniejszenie emisji zanieczyszczeń gazowych o 1,6%.

Jako miarę przyjętą w porównaniu województw i powiatów województwa lubelskiego pod względem emisji zanieczyszczeń gazowych przez zakłady szczególnie uciążliwe dla czystości powietrza uznano wskaźnik wyrażający ilość wyemitowanych zanieczyszczeń gazowych w tonach przypadających na 1 km². W 2017 r. w województwie lubelskim średnio na 1 km² wyemitowanych zostało 201,8 ton zanieczyszczeń gazowych (łącznie z dwutlenkiem węgla) wobec 188,2 ton na 1 km² w 2013 r. W Polsce omawiany wskaźnik był ponad trzykrotnie wyższy i w 2017 r. osiągnął poziom 684,2 ton na 1 km², wobec 695,6 ton na 1 km² w 2013 r. Przy założeniu, że najmniejsza wartość wskaźnika została określona jako lokata 1. to pod względem emisji zanieczyszczeń gazowych w 2017 r. województwo lubelskie uplasowało się na 5. miejscu w kraju (w 2013 r. również było na 5. pozycji). Wskaźnik powyżej średniej krajowej odnotowano w 6 województwach, w tym najwyższy był w województwie śląskim (3216,0 ton na 1 km²), następnie w łódzkim (2371,7) i opolskim (1367,5). Natomiast najniższy wskaźnik odnotowano w województwie warmińsko-mazurskim (68,6).

Wykres 29.
Chart 29.

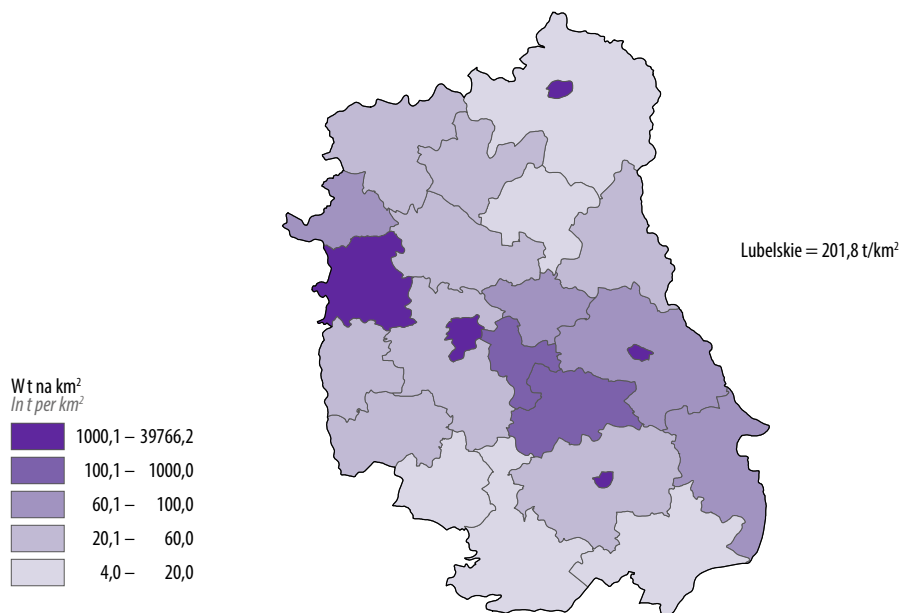
Emisja zanieczyszczeń gazowych przez zakłady uznane za szczególnie uciążliwe w 2017 r
Emission of gas pollution by plants of significant nuisance in 2017

Jeszcze większe zróżnicowanie przestrzenne omawianego wskaźnika odnotowano w powiatach województwa lubelskiego. Z danych przedstawionych na mapie 29. s. 99 wynika, że najwięcej zanieczyszczeń gazowych wyemitowały zakłady w Chełmie (39766,2 ton na 1 km²), następnie w Lublinie (5372,0) i Zamościu (2765,5). Natomiast najmniej w powiecie janowskim (4,0 ton na 1 km²), biłgorajskim i białskim (po 9,2).

Mapa 18.
Map 18.

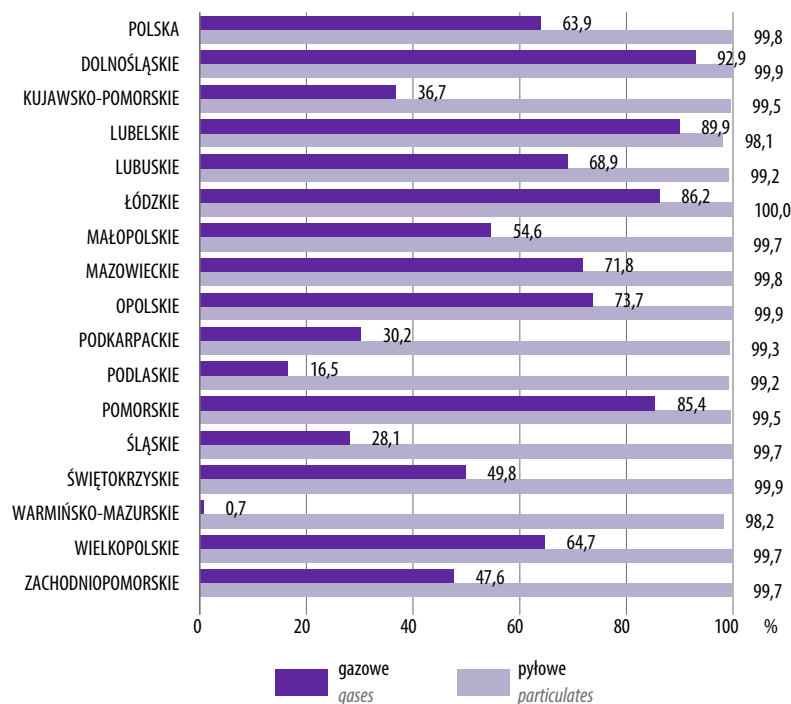
Emisja zanieczyszczeń gazowych przez zakłady uznane za szczególnie uciążliwe w 2017 r
Emission of gas pollution by plants of significant nuisance in 2017

W 2017 r. w województwie lubelskim zanieczyszczenia powietrza zatrzymane lub zneutralizowane w urządzeniach do redukcji zanieczyszczeń w zakładach szczególnie uciążliwych stanowiły 98,1% ogółu wytworzonych zanieczyszczeń pyłowych i 89,9% zanieczyszczeń gazowych (bez dwutlenku węgla). W porównaniu z 2013 r. stopień redukcji zanieczyszczeń pyłowych zmniejszył się o 0,3 p. proc., a gazowych zwiększył się o 2,3 p. proc. W Polsce w 2017 r. średnio zneutralizowano lub zatrzymano 99,8% wytworzonych zanieczyszczeń pyłowych i 63,9% zanieczyszczeń gazowych (bez dwutlenku węgla). W stosunku do 2013 r. stopień redukcji zanieczyszczeń pyłowych pozostał na takim samym poziomie, a zanieczyszczeń gazowych zwiększył się o 4,8 p. proc. W 2017 r. największy stopień neutralizacji zanieczyszczeń pyłowych odnotowano w województwie łódzkim (100,0%), a najniższy w lubelskim (98,1%). Natomiast w przypadku zanieczyszczeń gazowych najwyższy stopień redukcji wystąpił w województwie dolnośląskim (92,9%), a najniższy w warmińsko-mazurskim (0,7%).

Wykres 30. Stopień redukcji wytworzonych zanieczyszczeń^a przez zakłady uznane za szczególnie uciążliwe w 2017 r.

Chart 30. Degree of reduction of pollution generated^a by plants of significant nuisance in 2017

^a Redukcja zanieczyszczeń gazowych bez dwutlenku węgla
^a Reduction of gaseous pollutants without carbon dioxide

5.2.3. Ścieki przemysłowe i komunalne

5.2.3. Industrial and municipal wastewater

Ścieki przemysłowe - ścieki niebędące ściekami bytowymi albo wodami opadowymi lub roztopowymi powstałe w związku z prowadzoną przez zakład działalnością handlową, przemysłową, składową, transportową lub usługową, a także będące ich mieszaniną ze ściekami innego podmiotu, odprowadzane urządzeniami kanalizacyjnymi tego zakładu.

Ścieki komunalne - ścieki bytowe lub mieszanina ścieków bytowych ze ściekami przemysłowymi albo wodami opadowymi lub roztopowymi.

W 2017 r. w województwie lubelskim do wód powierzchniowych lub do ziemi odprowadzono 146,0 hm³ ścieków przemysłowych i komunalnych (w tym 95,8 hm³ to ścieki przemysłowe). Stanowiły one 1,7% ogółu ścieków przemysłowych i komunalnych odprowadzonych bezpośrednio do wód lub ziemi w kraju. Ilość odprowadzonych ścieków była o 8,1% mniejsza niż w 2013 r., przy średnim spadku w kraju o 5,5%. Z ogólnej liczby ścieków wytworzonych w 2017 r. w województwie lubelskim oczyszczenia wymagało 70,3 hm³. Zadanie to zrealizowane zostało w 99,7%. W Polsce średnio oczyszczonych zostało 95,2% ścieków wymagających oczyszczenia. Pod tym względem w 2017 r. województwo lubelskie uplasowało się na 5. miejscu w kraju (w 2013 r. było na 2. pozycji). Najwięcej, bo prawie 100% ścieków wymagających oczyszczenia oczyszczono w województwie podlaskim i pomorskim, a najmniej w województwie świętokrzyskim 80,8%.

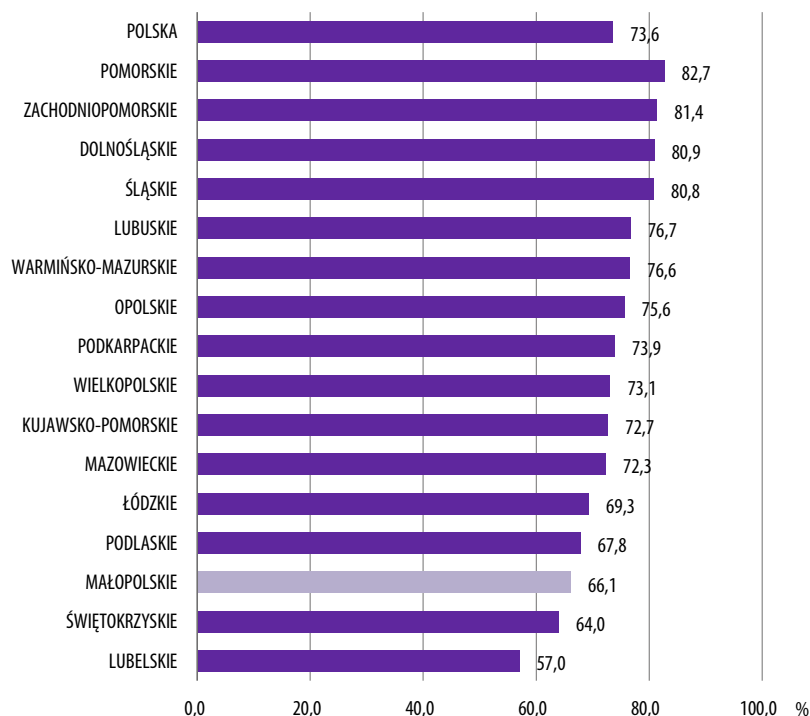
Dane dotyczące stopnia oczyszczenia ścieków przemysłowych i komunalnych odprowadzanych bezpośrednio do wód powierzchniowych lub do ziemi charakteryzują się niewielkim zróżnicowaniem. Współczynnik zmienności dla województw wyniósł 5,9%, a dla powiatów województwa lubelskiego 0,5%. Oznacza to, że omawiana zmienna nie ma wpływu na wartość wskaźnika syntetycznego dotyczącego warunków życia.

W 2017 r. w województwie lubelskim działało 348 oczyszczalni ścieków (o 3 mniej niż w 2013 r.), z których skorzystało 1212,9 tys. mieszkańców województwa (o 1,2% więcej niż w 2013 r.). W Polsce w 2017 r. funkcjonowało 4184 oczyszczalnie (o 112 mniej niż w 2013 r.). Skorzystało z nich łącznie 28271,8 tys. ludności (o 4,4% więcej niż w 2013 r.).

Do zmiennych diagnostycznych charakteryzujących omawianą dziedzinę zaliczono wskaźnik określający udział procentowy ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków w ogólnej liczbie ludności. W 2017 r. średnio w województwie lubelskim z oczyszczalni ścieków korzystało 57,0% mieszkańców wobec 55,5% w 2013 r. W Polsce powyższy wskaźnik był wyższy. W 2017 r. ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków stanowiła 73,6% wobec 70,3% w 2013 r. Pod tym względem w 2017 r. województwo lubelskie uplasowało się na 16. miejscu w kraju (2013 r. również było na 16. pozycji). W 2017 r. najwyższy wskaźnik odnotowano w województwie pomorskim (82,7%), następnie w zachodniopomorskim (81,4%) i dolnośląskim (80,9%).

Wykres 31.
Chart 31.

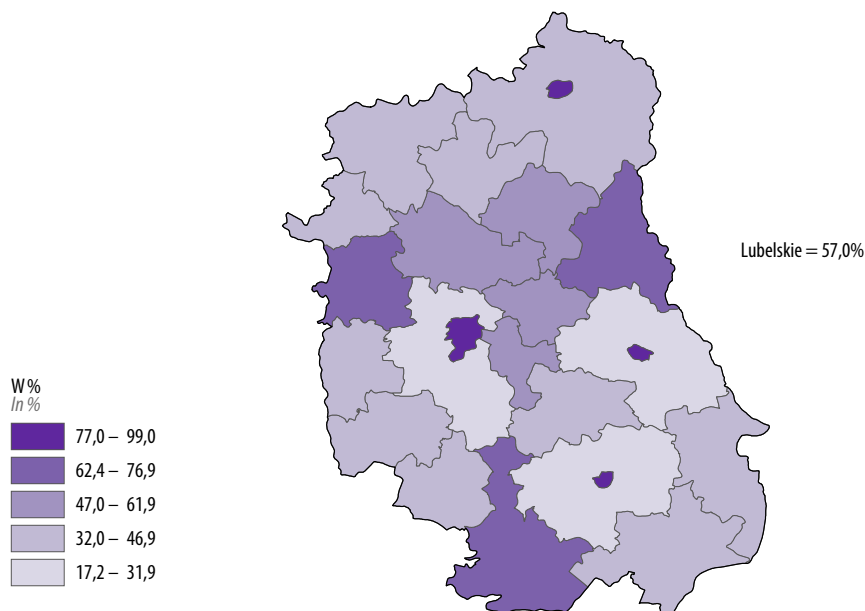
Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w 2017 r.
Population connected to wastewater treatment plants in 2017

Z danych przedstawionych na mapie 19. s. 102 wynika, że w województwie lubelskim występuje bardzo duże zróżnicowanie przestrzenne omawianej zmiennej diagnostycznej. W 2017 r. najwięcej mieszkańców korzystało z oczyszczalni ścieków w miastach na prawach powiatu: w Białej Podlaskiej (99,0% ogółu mieszkańców korzystało z oczyszczalni ścieków), Chełmie (98,7%), Lublinie (96,1%) i Zamościu (88,5%). Najniższy wskaźnik odnotowano w powiecie zamojskim (17,2%), następnie w lubelskim (26,7%) i w chełmskim (28,1%).

Mapa 19.
Map 19.

Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w 2017 r.
Population connected to wastewater treatment plants in 2017

Jako zmienną uzupełniającą wskaźnik ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków w niniejszym opracowaniu przyjęto wskaźnik ludności korzystającej z przydomowych oczyszczalni ścieków. Przydomowa oczyszczalnia ścieków to alternatywne, innowacyjne i ekologiczne rozwiązanie w sytuacji, kiedy nie ma możliwości podłączenia do systemu kanalizacyjnego. W 2017 r. w województwie lubelskim funkcjonowało 24,0 tys. oczyszczalni przydomowych o 30,0% więcej niż w 2013 r. W Polsce w 2017 r. łącznie takich oczyszczalni zainstalowanych było 233,8 tys. o 50,9% więcej niż w 2013 r. W 2017 r. średnio na 1000 osób w województwie lubelskim przypadało 11,3 przydomowych oczyszczalni wobec 8,6 w 2013 r. W kraju 2017 r. powyższy wskaźnik był niższy i osiągnął poziom 6,1 wobec 4,0 w 2013 r. Pod tym względem w 2017 r. województwo lubelskie zajmowało 3. miejsce w kraju (w 2013 r. również było na 3. pozycji), po województwie podlaskim (12,6) i kujawsko-pomorskim (13,2). Najmniej tego typu oczyszczalni funkcjonowało w województwie podkarpackim (1,5), następnie w pomorskim (3,0) i śląskim (3,6). Biorąc pod uwagę zróżnicowanie przestrzenne omawianego wskaźnika w województwie lubelskim, to w 2017 r. najwięcej przydomowych oczyszczalni ścieków na 1000 ludności przypadało w powiecie bialskim (40,2), następnie w chełmskim (35,3) i włodawskim (33,4). Natomiast najmniej w miastach na prawach powiatu: w Zamościu (0,0), Chełmie (0,2), Białej Podlaskiej (0,3) i Lublinie (0,4), czyli w miastach, w których odnotowano największy udział ludności korzystającej z komunalnych oczyszczalni ścieków.

5.2.4. Odpady komunalne

5.2.4. Municipal waste

Odpady komunalne – odpady powstające w gospodarstwach domowych, z wyłączeniem pojazdów wycofanych z eksploatacji, a także odpady niezawierające odpadów niebezpiecznych pochodzące od innych wytwórców odpadów, które ze względu na swój charakter lub skład są podobne do odpadów powstających w gospodarstwach domowych.

Według stanu na koniec 2017 r. na terenie województwa lubelskiego funkcjonowało 32 czynne składowiska przyjmujące odpady komunalne o łącznej powierzchni 92 ha. W porównaniu z 2013 r. zamknięto 24 wysypiska, które zajmowały powierzchnię 30,4 ha. W Polsce w 2017 r. czynnych było 301 składowisk

i zajmowały one 1741,6 ha powierzchni kraju. W stosunku do 2013 r. liczba czynnych składowisk zmalała o 130, a ich powierzchnia o 202,7 ha. Ponadto na koniec 2017 r. na terenie województwa zlokalizowanych było 58 „dzikich wysypisk śmieci” (o 245 mniej niż w 2013 r.) o łącznej powierzchni 33,3 tys. m² (o 303,8 tys. m² mniej niż 2013 r.). W Polsce w 2017 r. zlokalizowano 1661 takich wysypisk (o 1130 mniej niż w 2013 r.) o łącznej powierzchni 1411,9 tys. m² (o 785,8 tys. m² mniej niż w 2013 r.).

W 2017 r. w województwie lubelskim odebrano i zebrano 439,9 tys. ton odpadów komunalnych. W porównaniu z 2013 r. ilość wytworzonych odpadów komunalnych wzrosła o 26,3%. Struktura pochodzenia odpadów komunalnych w województwie lubelskim kształtowała się następująco: 81,2% stanowiły odpady z gospodarstw domowych, a 18,8% z takich źródeł jak: usługi komunalne, handel, mały biznes, biura i instytucje. W Polsce w 2017 r. zebrano łącznie 11968,7 tys. ton odpadów komunalnych, w tym 83,3% stanowiły odpady z gospodarstw domowych. W stosunku do 2013 r. ilość wytworzonych odpadów komunalnych wzrosła o 26,3%.

Wielkość odpadów komunalnych zebranych na 1 mieszkańca w województwie lubelskim była mniejsza niż średnia w kraju. W 2017 r. na 1 mieszkańca województwa przypadało 207 kg wytworzonych odpadów komunalnych wobec 312 kg w Polsce. Pod tym względem województwo uplasowało się na 15. miejscu w kraju (w 2013 r. również było na 15. pozycji) przed województwem świętokrzyskim (188 kg). Najwyższy wskaźnik, prawie dwukrotnie wyższy od najniższego, odnotowano w województwie dolnośląskim i zachodniopomorskim (po 374 kg).

Podobnie jak w kraju, tak i w województwie lubelskim występowało duże zróżnicowanie przestrzenne pod względem wytworzonych odpadów komunalnych. W przeliczeniu na 1 mieszkańca najwięcej odpadów komunalnych zebrano lub odebrano w powiecie puławskim (266 kg), następnie w świdnickim (257) i włodawskim (211). Natomiast najmniej w powiecie bialskim (118 kg), zamojskim (121) i janowskim (134).

Odpady komunalne zebrane selektywnie – odebrane odpady komunalne, które są segregowane „u źródła” i gromadzone w oddzielnych pojemnikach i workach.

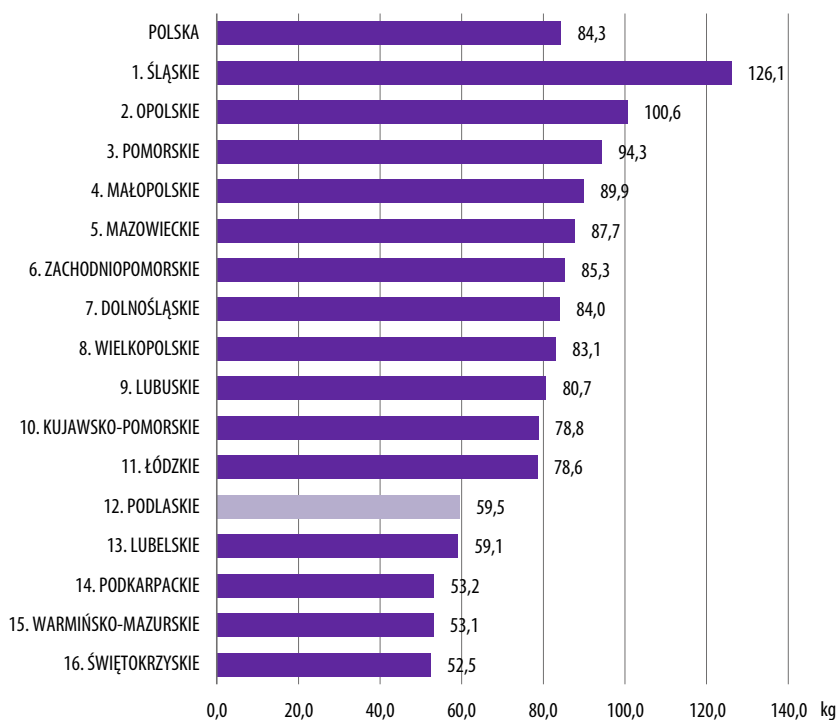
W 2017 r. w województwie lubelskim w ogólnej liczbie wytworzonych odpadów komunalnych 71,4% stanowiły odpady zmieszane, a 28,6% odpady zebrane selektywnie. W kraju struktura zebranych odpadów była podobna i kształtowała się odpowiednio 72,9% i 27,1%.

W latach 2013-2017 systematycznie wzrastał udział odpadów zebranych selektywnie. W 2017 r. w województwie lubelskim zebrano selektywnie i wysegregowano z frakcji suchej łącznie 125,8 tys. ton odpadów komunalnych (prawie trzy razy więcej niż w 2013 r.). Frakcjami, w których odnotowano największy wzrost były: odpady wielkogabarytowe (wzrost ponad pięciokrotny), następnie ulegające biodegradacji (ponad trzykrotny), zużyty sprzęt elektroniczny i elektryczny (prawie dwukrotny). W Polsce w omawianym okresie ilość odpadów odebranych i zebranych selektywnie wzrosła ponad dwa i pół razy.

Miarą przyjętą w porównaniu województw i powiatów województwa lubelskiego pod względem odpadów komunalnych odebranych lub zebranych selektywnie jest wskaźnik wyrażający ilość odpadów komunalnych zebranych selektywnie przypadających na 1 mieszkańca w kg. W 2017 r. w województwie lubelskim średnio na 1 mieszkańca przypadało 59,1 kg odpadów zebranych i odebranych selektywnie wobec 21,0 kg w 2013 r. W Polsce w 2017 r. omawiany wskaźnik był wyższy i wyniósł 84,3 kg na osobę wobec 33,1 kg w 2013 r. Pod tym względem w 2017 r. województwo lubelskie zajmowało 13. miejsce w kraju (w 2013 r. było na 15. pozycji). Wskaźnik powyżej średniej krajowej odnotowano w 6 województwach, w tym najwyższy w województwie śląskim (126,1 kg na osobę), następnie w opolskim (100,6 kg) i pomorskim (94,3 kg). Natomiast najmniej odpadów selektywnych zebrali mieszkańcy województwa świętokrzyskiego (52,5 kg) i warmińsko-mazurskiego (53,1 kg).

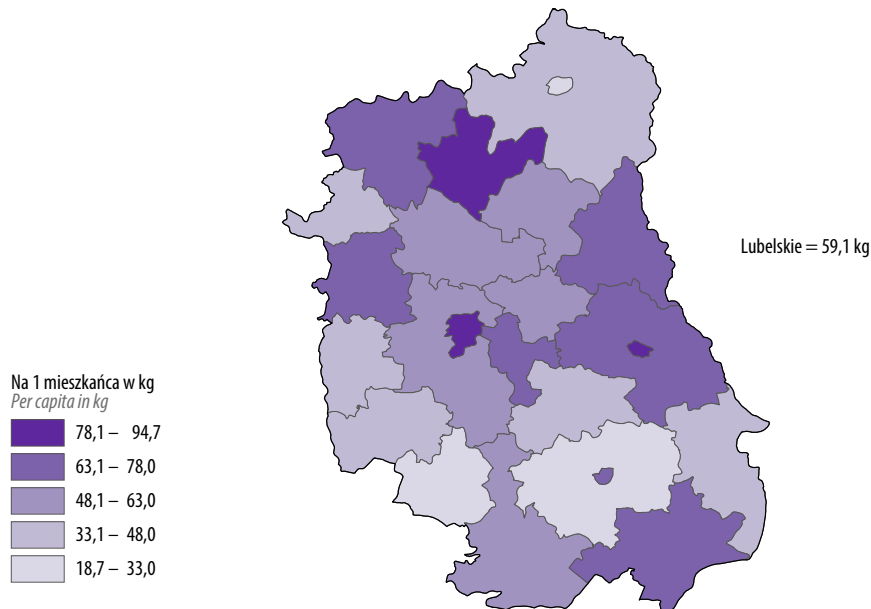
Wykres 32. Odpady komunalne odebrane lub zebrane selektywnie na 1 mieszkańca w 2017 r.
 Chart 32. *Municipal waste received or collected selectively per capita in 2017*

Z danych przedstawionych na mapie 20. s. 105 wynika, że w 2017 r. w województwie lubelskim występowało duże zróżnicowanie przestrzenne pod względem ilości odpadów komunalnych odebranych lub zebranych selektywnie przypadających na 1 mieszkańca. Największym zaangażowaniem w selektywną zbiórkę odpadów odznaczali się mieszkańcy Chełma (94,7 kg średnio przypadało na 1 mieszkańca), następnie powiatu radzyńskiego (88,3 kg) i Lublina (87,8 kg). Natomiast najmniej odpadów selektywnych zebrali mieszkańcy Białej Podlaskiej (18,7 kg), powiatu janowskiego (27,6 kg) i zamojskiego (32,1 kg).

Mapa 20.
Map 20.

Odpady komunalne odebrane lub zebrane selektywnie w 2017 r.
Municipal waste received or collected selectively in 2017

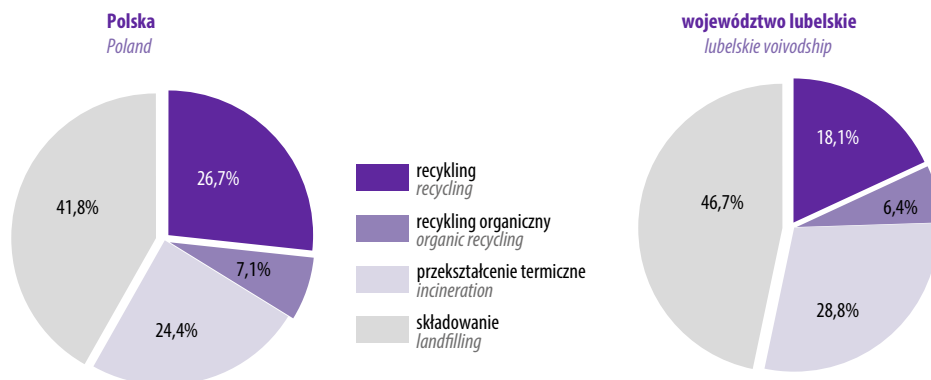

Gospodarka odpadami należy do obszarów ochrony środowiska. Jeżeli odpady są przygotowane do ponownego użycia, poddane recyklingowi, lub innym metodom odzysku są potencjalnym zasobem. Natomiast odpady unieszkodliwione mogą być traktowane jako utrata zasobów.

W 2017 r. w województwie lubelskim z ogółu wytworzonych odpadów komunalnych najwięcej, bo 46,7% poddanych zostało składowaniu po wcześniejszych procesach przetwarzania (w 2013 r. składowanych było 69,2% ogółu odpadów). Następną grupę stanowiły odpady przeznaczone do przekształcenia termicznego (28,8%) i do recyklingu (18,1%). W porównaniu z 2013 r. prawie trzykrotnie wzrosła ilość odpadów przeznaczonych do przekształcenia termicznego, prawie dwukrotnie przeznaczonych do recyklingu i o ponad jedną trzecią przeznaczonych do odzysku organicznego, zaś ilość odpadów przeznaczonych do składowania po wcześniejszych procesach przetwarzania zmniejszyła się o 14,7%.

Wykres 33.
Chart 33.

Zagospodarowanie odpadów komunalnych w 2017 r.
Municipal waste management in 2017

5.2.5. Odpady przemysłowe

5.2.5. Industrial waste

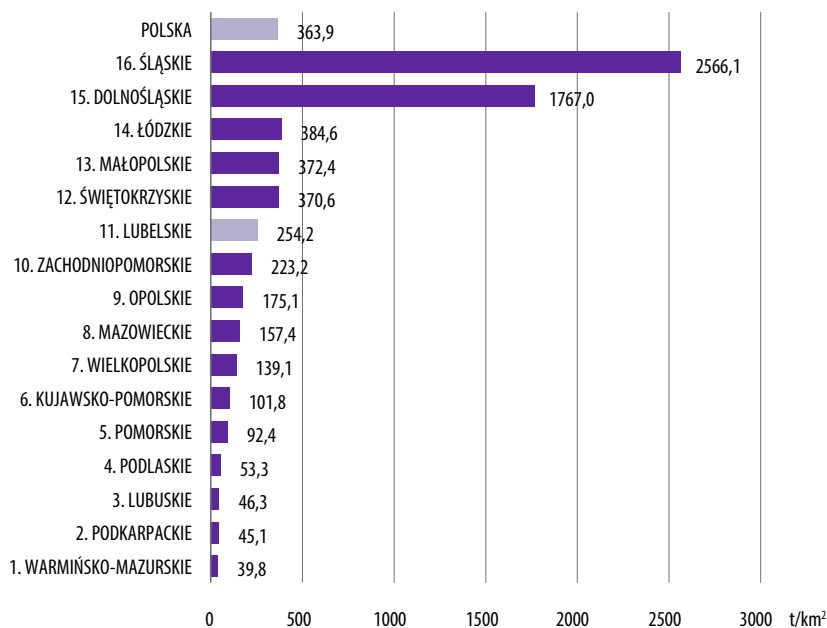
Odpady przemysłowe – nieodnawialne odpady (stałe lub ciekłe) pochodzące z przemysłu, spalane bezpośrednio w celu wytworzenia energii elektrycznej i/lub ciepła. Odnawialne odpady pochodzące z przemysłu są zaliczane do biomasy stałej, biogazu lub biopaliw ciekłych.

W ciągu 2017 r. w województwie lubelskim wytworzonych zostało 6385,9 tys. ton odpadów (z wyłączeniem odpadów komunalnych), z czego 47,5% zostało unieszkodliwionych głównie poprzez składowanie w obiektach własnych, 51,1% przekazano innym odbiorcom, a pozostała część składowana była czasowo. W porównaniu z 2013 r. ilość wytworzonych odpadów przemysłowych zmniejszyła się o 6,5%. W Polsce w 2017 r. wytworzono ogółem 113792,3 tys. ton odpadów przemysłowych, z których 18,5% unieszkodliwiono, 61,5% przekazano innym odbiorcom, a pozostałą część magazynowano czasowo. W 2017 r. w Polsce wytworzonych zostało o 12,9% mniej odpadów niż w 2013 r.

Jako zmienną diagnostyczną z ochrony środowiska dotyczącą odpadów (z wyłączeniem odpadów komunalnych) uznano wskaźnik wyrażający ilość omawianych odpadów wytworzonych w ciągu roku przypadających na 1 km² w tonach. W 2017 r. w województwie lubelskim na 1 km² przypadało średnio 254,2 ton odpadów (z wyłączeniem komunalnych) wytworzonych w ciągu roku wobec 271,8 ton w 2013 r. W Polsce omawiany wskaźnik w 2017 r. osiągnął poziom 363,9 ton na 1 km² wobec 417,7 ton na 1 km² w 2013 r. Uznając, że najlepsza sytuacja pod tym względem występowała w województwie o najniższym wskaźniku, to w 2017 r. województwo lubelskie uplasowało się na 11. pozycji w kraju (w 2013 r. również było na 11. miejscu). Najwięcej odpadów (z wyłączeniem komunalnych) na 1 km² przypadało w województwach najbardziej uprzemysłowionych, czyli w województwie śląskim (2566,1 ton na 1 km²) i dolnośląskim (1767,0). Natomiast najmniej w województwie warmińsko-mazurskim (39,8 ton na 1 km²) i podkarpackim (45,1).

Wykres 34.
Chart 34.

Odpady (z wyłączeniem odpadów komunalnych) wytworzone w ciągu 2017 r.
Waste (excluding municipal waste) generated during a year in 2017

Jeszcze większe zróżnicowanie przestrzenne omawianego wskaźnika występowało w powiatach woje-

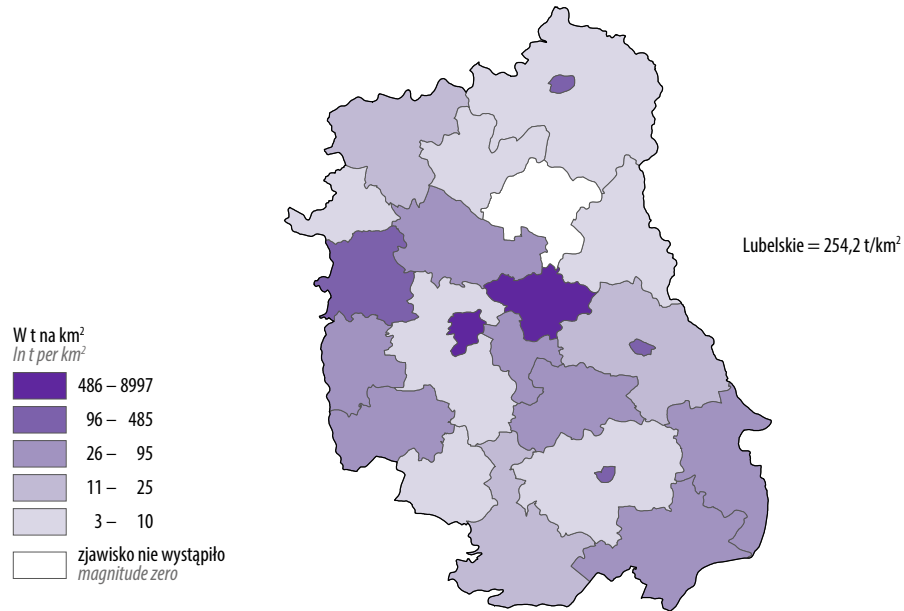
wództwa lubelskiego. W 2017 r. najwyższy wskaźnik odnotowano w powiecie łęczyńskim (8997,4 ton na 1 km²), następnie w Lublinie (645,6) i w Chełmie (464,9). W powiecie parczewskim w 2017 r. nie wytworzono w ciągu roku odpadów, a w powiecie janowskim i radzyńskim ilość wytworzonych odpadów w ciągu roku nie przekroczyła 3 ton na 1 km².

Mapa 21.

Map 21.

Odpady (z wyłączeniem odpadów komunalnych) wytworzone w ciągu 2017 r.

Waste (excluding municipal waste) generated during a year in 2017

5.3. Gospodarka wodno-kanalizacyjna

5.3. Water and sewage management

5.3.1. Wodociągi

5.3.1. Water supply system

Powszechnie wiadomo, że woda jest podstawą życia, jest niezbędna do prawidłowego funkcjonowania wszystkim żywym organizmom. „Dostęp do czystej wody jest podstawową ludzką potrzebą, a co za tym idzie, fundamentalnym prawem człowieka. Skażona woda zagraża zdrowiu wszystkich ludzi, wywiera destrukcyjny wpływ na życie społeczeństw. To uwłacza ludzkiej godności”. [Kofi Annan, Sekretarz Generalny ONZ]¹⁰.

Wodociąg – kompleks urządzeń wodociągowych służących do ujęcia wód powierzchniowych i podziemnych, studni publicznych, urządzeń służących do magazynowania i uzdatniania wód, sieci wodociągowe, urządzenia regulujące ciśnienie wody.

Woda pitna używana w domach może pochodzić z sieci wodociągowej lub z własnego ujęcia, czyli ze studni. W 2017 r. w województwie lubelskim całkowita długość eksploatowanej sieci wodociągowej wynosiła 21,2 tys. km. Stanowiła ona 7,0% długości sieci w Polsce. W porównaniu z 2013 r. długość sieci

¹⁰ Krople wiedzy czyli ciekawostki i fakty o wodzie. Górnośląskie Przedsiębiorstwo Wodociągów S.A. Pobrane z: <https://www.gpw.katowice.pl/aktualnosc,568,krople-wiedzy-czyli-ciekawostki-i-fakty-o-wodzie.php>, data pobrania 14 stycznia 2019 r.

wodociągowej w województwie zwiększyła się o 3,2%. W Polsce w 2017 r. długość czynnej sieci wodociągowej wynosiła 303,9 tys. km i w omawianym okresie odnotowano wzrost jej długości o 5,6%.

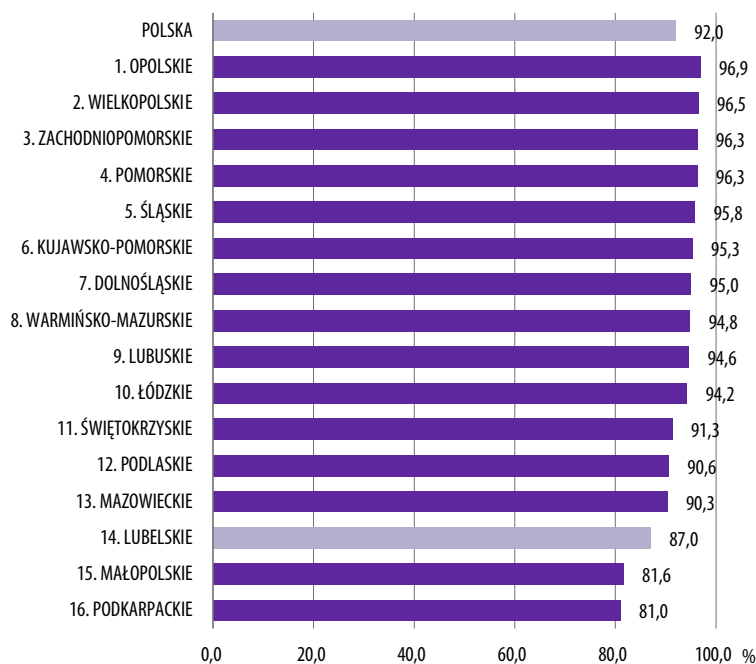
Do sieci wodociągowej w województwie lubelskim w 2017 r. podłączonych było 377,5 tys. przyłączy prowadzących do budynków mieszkalnych i zbiorowego zakwaterowania. W ciągu roku dostarczono łącznie 59127,4 dm³ wody. Z sieci wodociągowej korzystało 1850,3 tys. mieszkańców województwa lubelskiego. W porównaniu z 2013 r. liczba przyłączy wzrosła o 5,2%, ilość dostarczonej wody o 2,3%, a z sieci wodociągowej skorzystało o 4,8% więcej mieszkańców. W Polsce w tym okresie liczba przyłączy wzrosła o 7,1%, ilość dostarczonej wody o 2,7%, a liczba mieszkańców korzystających z sieci wodociągowej o 4,4%.

W 2017 r. mieszkaniec województwa lubelskiego średnio zużył 27,8 m³ wody pobranej z sieci wodociągowej wobec 26,8 m³ w 2013 r. Średnioroczne zużycie wody przypadające na jednego mieszkańca w Polsce w 2017 r. wyniosło 31,8 m³ wobec 30,9 m³ w 2013 r. Pod tym względem województwo lubelskie w 2017 r. zajmowało 11. miejsce w kraju (w 2013 r. było na 13. pozycji). W 2017 r. najwięcej wody zużywali mieszkańcy województwa mazowieckiego (37,7 m³), następnie wielkopolskiego (36,8 m³) i łódzkiego (35,6 m³). Natomiast najmniej województwa podkarpackiego (22,9 m³) i świętokrzyskiego (26,4 m³).

Miarą przyjętą w porównaniu województw i powiatów województwa lubelskiego pod względem wyposażenia w sieć wodociągową jest wskaźnik określający udział osób korzystających z sieci wodociągowej w ogólnej liczbie ludności. W 2017 r. w województwie lubelskim 87,0% mieszkańców korzystało z instalacji wodociągowej wobec 81,9% w 2013 r. W Polsce w 2017 r. z wodociągów korzystało 92,0% ludności wobec 88,0% w 2013 r. Pod tym względem w 2017 r. województwo lubelskie uplasowało się na 14. pozycji w kraju (w 2013 r. również zajmowało 14. miejsce). Największy udział mieszkańców korzystających z sieci wodociągowej odnotowano w województwie opolskim (96,9% ogółu ludności), następnie w wielkopolskim (96,5%) oraz zachodniopomorskim i pomorskim (po 96,3%). Natomiast najmniejszy (o ponad 10 p. proc. niższy niż średnia krajowa) odnotowano w województwie podkarpackim (81,0%) i małopolskim (81,6%).

Wykres 35. Ludność korzystająca z sieci wodociągowej w 2017 r.

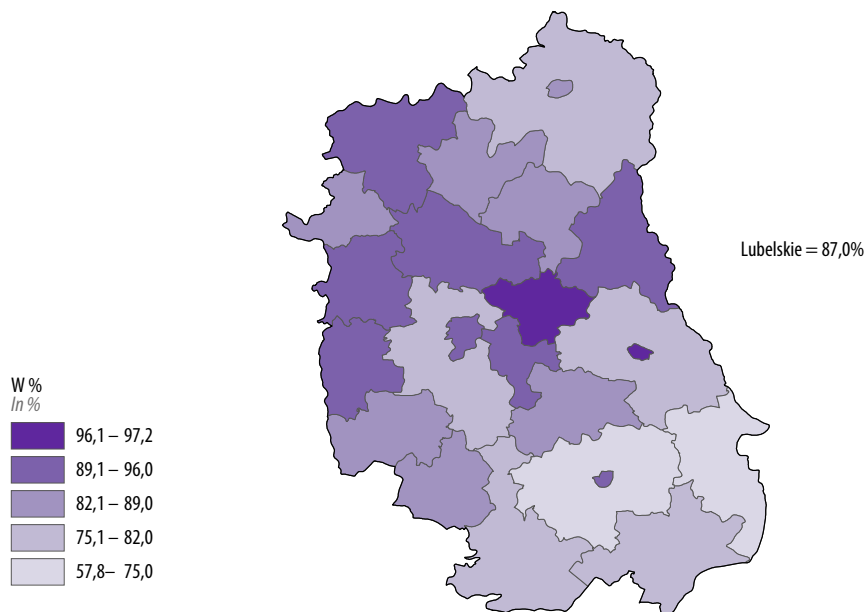
Chart 35. Population connected to water supply system in 2017

Z danych przedstawionych na mapie 22. wynika, że w województwie lubelskim występuje duże zróżnicowanie przestrzenne wskaźnika określającego udział ludności korzystającej z sieci wodociągowej. W 2017 r. najwyższą wartość wskaźnika odnotowano w powiecie łęczyńskim i w Chełmie (po 97,2% mieszkańców korzystało z sieci wodociągowej), następnie w Lublinie (95,4%) i w Zamościu (94,8%). Natomiast najniższą w powiecie zamojskim (57,8%), hrubieszowskim (69,3%) oraz białskim i biłgorajskim (po 78,8%).

Mapa 22.
Mapa 22.

Ludność korzystająca z sieci wodociągowej w 2017 r.
Population connected to water supply system in 2017

5.3.2. Kanalizacja

5.3.2. Sewage system

Kanalizacja - kompleks urządzeń kanalizacyjnych: sieci kanalizacyjne, wyloty urządzeń służących do wprowadzania ścieków do wód lub do ziemi oraz urządzenia podczyszczające i oczyszczające ścieki, a także przepompownie ścieków.

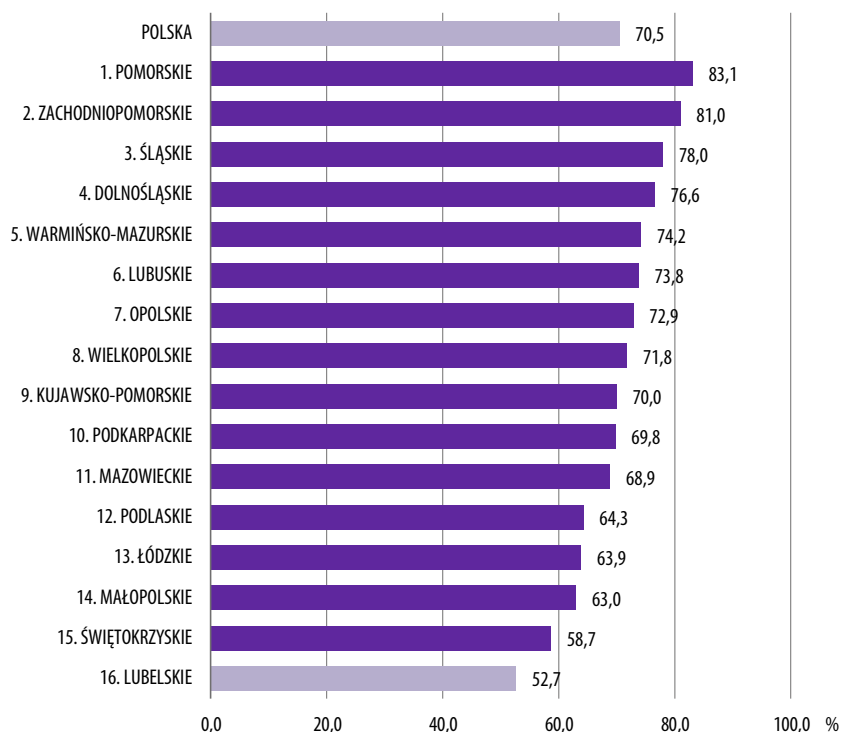
Zużyta przez mieszkańców woda w postaci ścieków trafia poprzez system kanalizacyjny do oczyszczalni ścieków. Ścieki z budynków można odprowadzić poprzez sieć kanalizacyjną, szambo lub przydomową oczyszczalnię ścieków.

W 2017 r. całkowita długość eksploatowanej sieci kanalizacyjnej w województwie lubelskim wynosiła 6,4 tys. km. Stanowiła ona 4,1% długości sieci Polsce. W porównaniu z 2013 r. długość sieci kanalizacyjnej w województwie zwiększyła się o 16,3%. W Polsce długość czynnej sieci kanalizacyjnej wynosiła 156,8 tys. km i w omawianym okresie odnotowano wzrost jej długości o 18,0%.

Do sieci kanalizacyjnej w województwie lubelskim w 2017 r. podłączonych było 134,5 tys. przyłączy prowadzących do budynków mieszkalnych i zbiorowego zakwaterowania. W ciągu roku siecią kanalizacyjną odprowadzono 50198,0 dam³ ścieków. Z sieci kanalizacyjnej korzystało ogółem 1119,9 tys. mieszkańców województwa lubelskiego. W porównaniu z 2013 r. liczba przyłączy zwiększyła się o 15,0%, ilość odprowadzonych ścieków o 1,7%, a liczba osób korzystających z sieci o 4,6%. W Polsce w omawianym okresie liczba przyłączy zwiększyła się o 19,7%, ilość odprowadzonych ścieków o 5,6%, a liczba osób korzystających z kanalizacji o 8,2%.

Jako miarę przyjętą w porównaniu województw i powiatów województwa lubelskiego pod względem posiadanej sieci kanalizacyjnej uznano wskaźnik określający udział osób korzystających z instalacji kanalizacyjnej w ogólnej liczbie ludności. W 2017 r. w województwie lubelskim z instalacji kanalizacyjnej korzystało 52,7% mieszkańców wobec 49,7%. W Polsce omawiany wskaźnik był wyższy. W 2017 r. osiągnął poziom 70,5% wobec 65,1% w 2013 r. Pod tym względem województwo lubelskie w 2017 r. uplasowało się na ostatnim, 16. miejscu w kraju (w 2013 r. również było na 16. pozycji). Najwięcej osób korzystało z sieci kanalizacyjnej w województwie pomorskim (83,1%), następnie w zachodniopomorskim (81,0%) i śląskim (78,0%).

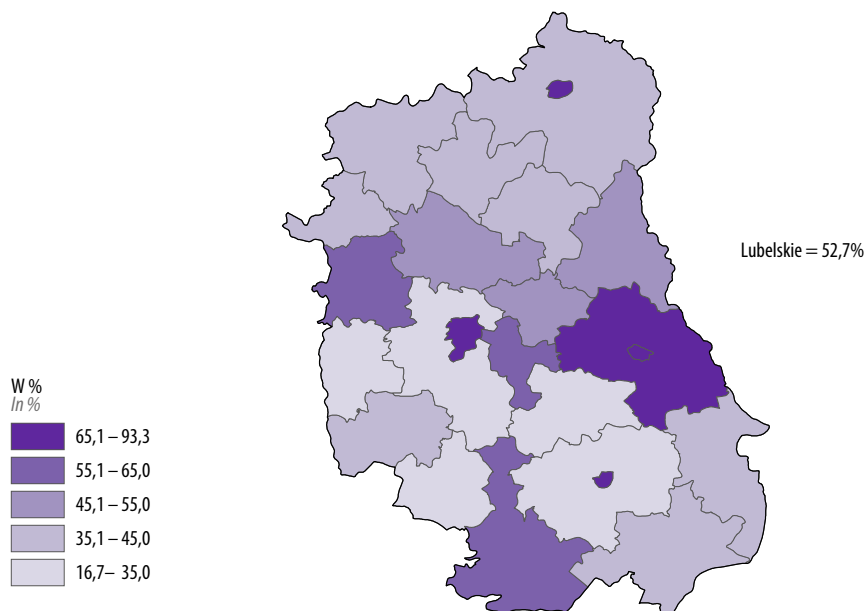
Wykres 36. Ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej w 2017 r.
Chart 36. Population connected to sewage system in 2017

Zróżnicowanie przestrzenne korzystających z sieci kanalizacyjnej w województwie lubelskim według powiatów zaprezentowano na mapie 23. s. 111. W skali całego województwa występowała przewaga powiatów mających niższy wskaźnik niż średnia wojewódzka. W 2017 r. w województwie lubelskim najniższy udział osób korzystających z instalacji kanalizacyjnej odnotowano w powiecie zamojskim (16,7% ogółu mieszkańców), następnie w lubelskim (21,7%) i janowskim (29,3%). Natomiast najwyższy w miastach na prawach powiatu: w Chełmie (93,3%), Lublinie (91,8%), Zamościu (91,0%) i Białej Podlaskiej (85,9%).

Mapa 23.
Map 23.

Ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej w 2017 r.
Population connected to sewage system in 2017

5.4. Infrastruktura transportowa

5.4. Transport infrastructure

Transport pełni ważną rolę w gospodarce. Pozwala na dostawy towarów i przemieszczanie się osób pomiędzy różnymi miejscami zarówno w kraju, jak i za granicą. Stan systemu transportowego często stanowi istotne ograniczenie dla szybkiego wzrostu gospodarczego danego regionu, który z kolei ma wpływ na polepszenie warunków życia ludności.

Szczególną rolę pełni tutaj infrastruktura transportowa. Obejmuje ona przede wszystkim sieć dróg, linie kolejowe, kanały powietrzne, a także dworce, przystanki, stacje i punkty przeładunkowe.

5.4.1. Sieć drogową

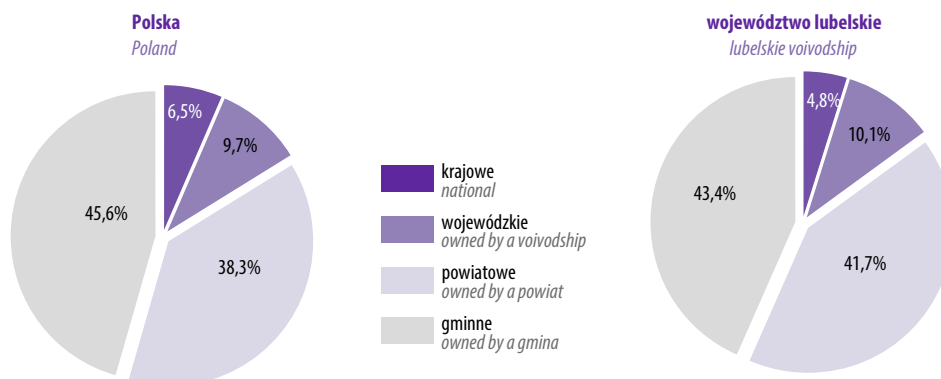
5.4.1. Road network

Według danych Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad w 2017 r. sieć drogową w województwie lubelskim liczyła 36995,8 km. Długość dróg o twardej nawierzchni wynosiła 22289,8 km, w tym o nawierzchni twardej ulepszonej 21141,4 km. Drogi gruntowe stanowiły 39,7% ogółu dróg w województwie lubelskim i miały 14704 km długości. W porównaniu z 2013 r. długość dróg publicznych w województwie zwiększyła się o 8,8%. W Polsce w 2017 r. sieć drogową liczyła 422302,8 km. W stosunku do 2013 r. długość dróg w kraju zwiększyła się o 1,7%.

W 2017 r. drogi o nawierzchni twardej w województwie lubelskim stanowiły 7,4% ogółu tego typu dróg w kraju. Pod tym względem województwo lubelskie zajmowało 4. miejsce w kraju (w 2013 r. było na 5. pozycji). W porównaniu z 2013 r. długość dróg publicznych o twardej nawierzchni w województwie zwiększyła się o 5,0%. W Polsce w omawianym okresie odnotowano wzrost długości dróg o twardej nawierzchni o 5,1%.

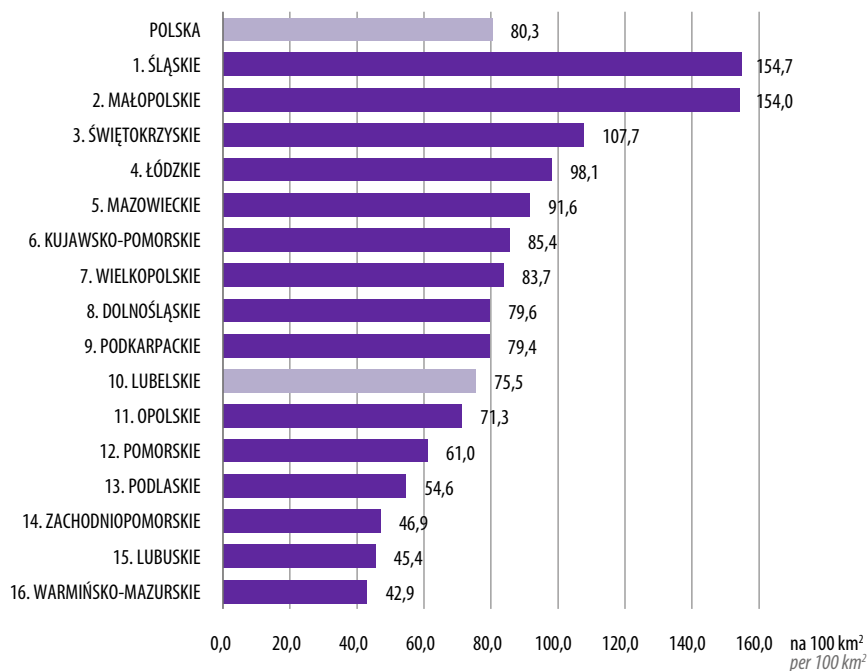
Wykres 37. Drogi o twardej nawierzchni według własności w 2017 r.
Chart 37. Hard surface roads by ownership in 2017

Gęstość sieci drogowej - miara ilościowa sieci dróg. Stosunek długości dróg do pola powierzchni obszaru dla którego badana jest gęstość (powierzchnia państwa, województwa, powiatu itp.). Jednostką gęstości jest najczęściej liczba kilometrów dróg w przeliczeniu na 100 km².

Miarą przyjętą w porównaniu województw i powiatów województwa lubelskiego pod względem rozwoju infrastruktury drogowej jest wskaźnik gęstości sieci dróg powiatowych i gminnych o nawierzchni twardej. W 2017 r. jego wartość dla województwa lubelskiego wynosiła 75,5 km na 100 km² wobec 71,4 km na 100 km² w 2013 r. W Polsce w 2017 r. omawiany wskaźnik osiągnął poziom 80,3 km na 100 km² wobec 75,4 km na 100 km² w 2013 r. Pod tym względem w 2017 r. województwo lubelskie uplasowało się na 10. pozycji w kraju (w 2013 r. było na 11. miejscu). W województwie śląskim i małopolskim gęstość sieci dróg powiatowych i gminnych była prawie dwa razy większa niż przeciętna w kraju, a w województwie warmińsko-mazurskim prawie dwa razy mniejsza. (por wykres 38.).

Wykres 38. Gęstość sieci dróg powiatowych i gminnych o nawierzchni twardej w 2017 r.
Chart 38. Density of network of powiat and gmina hard surface roads in 2017

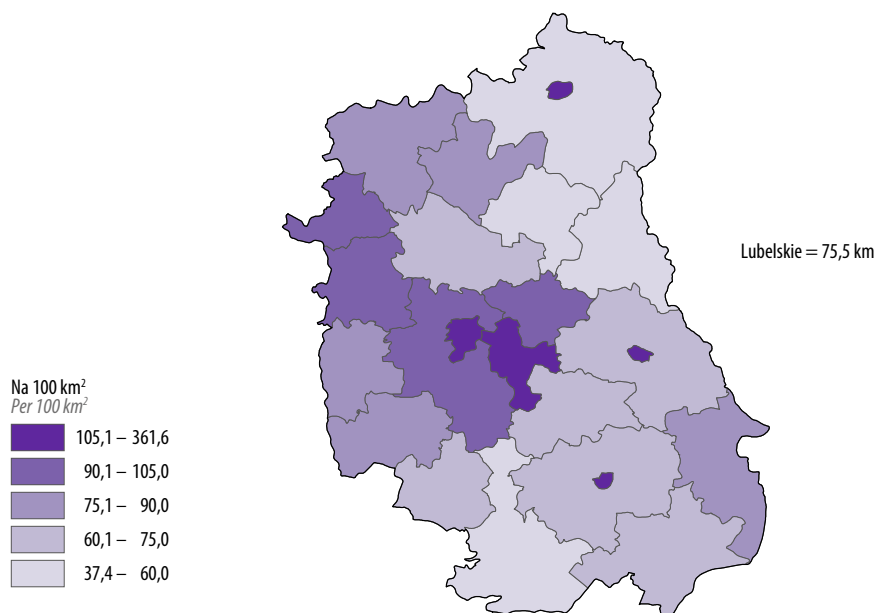
Z analizy danych przedstawionych na mapie 24. wynika, że w województwie lubelskim występuje bardzo duże zróżnicowanie przestrzenne pod względem wskaźnika gęstości dróg powiatowych i gminnych o twardej nawierzchni. W 2017 r. w województwie największe zagęszczenie omawianych dróg odnotowano w miastach na prawach powiatu: w Zamościu (361,6 km na 100 km²), Chełmie (329,9), Lublinie (317,4) i Białej Podlaskiej (314,6). Natomiast najmniejsze w powiecie włodawskim (37,4 km na 100 km²), następnie w parczewskim (50,2) i bialskim (54,8).

Mapa 24.

Map 24.

Gęstość sieci dróg powiatowych i gminnych o nawierzchni twardej w 2017 r.

Density of network of powiat and gmina hard surface roads in 2017

Województwo lubelskie należy do województw najslabiej wyposażonych w drogi szybkiego ruchu, do których zaliczamy autostrady i drogi ekspresowe. W 2017 r. w województwie długość dróg szybkiego ruchu wyniosła 89,1 km (były to drogi ekspresowe). W Polsce sieć omawianych dróg liczyła 3404,9 km (drogi ekspresowe – 1768,0 km, autostrady – 1636,9 km). W porównaniu z 2013 r. w województwie lubelskim długość dróg ekspresowych wzrosła o 88,8%. W Polsce w omawianym okresie długość dróg ekspresowych i autostrad zwiększyła się o 24,9%. Pod względem gęstości dróg szybkiego ruchu w 2017 r. województwo lubelskie zajmowało 15. miejsce w kraju (3,55 km na 1000 km²), przed województwem podlaskim (3,03). Największe zagęszczenie dróg szybkiego ruchu odnotowano w województwie śląskim (24,92 km na 1000 km²), następnie w łódzkim (24,66) i lubuskim (16,89). W 2013 r. województwo lubelskie również zajmowało 15. miejsce w kraju.

5.4.2. Sieć kolejowa

5.4.2. Railway network

Pod koniec 2017 r. w województwie lubelskim długość linii kolejowych wynosiła 1047 km wobec 1027 w 2013 r. Stanowiła ona 5,5% sieci kolejowej w Polsce. Prawie 40% linii kolejowych w województwie była zelektryfikowana (w kraju ponad 60% stanowiły linie zelektryfikowane). Wskaźnik gęstości sieci linii kolejowych w województwie lubelskim był niższy niż przeciętnie w kraju. W 2017 r. na 100 km² powierzchni województwa lubelskiego przypadało 4,2 km linii kolejowych. W Polsce powyższy wskaźnik osiągnął wartość 6,1 km na 100 km² powierzchni. Pod tym względem w 2017 r. województwo lubelskie zajmowało 15. miejsce w kraju (w 2013 r. również było na 15. pozycji). Największe zagęszczenie sieci kolejowej odnotowano w województwie śląskim (15,8 km na 100 km²), następnie w dolnośląskim (8,7) i opolskim (8,2). Natomiast najmniej linii kolejowych na 100 km² powierzchni przypadało w województwie podlaskim (3,6).

Ze względu na brak danych dotyczących rozmieszczenia sieci kolejowych na poziomie powiatów, wskaźnik gęstości sieci kolejowych nie został uznany jako zmienna diagnostyczna służąca do wyliczenia wskaźnika syntetycznego dotyczącego warunków życia ludności.

5.4.3. Ścieżki rowerowe

5.4.3. Cycle lanes

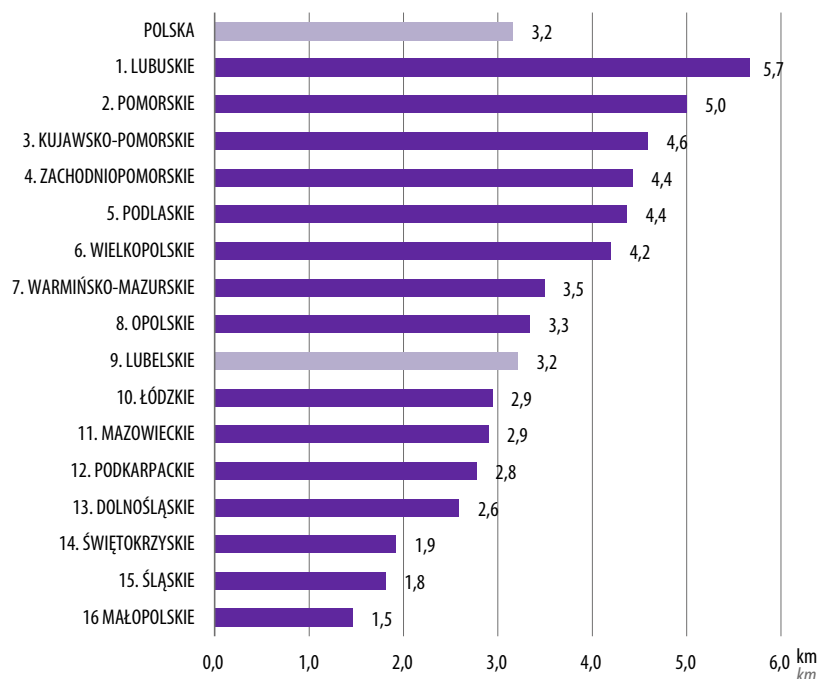
O dostępności komunikacyjnej danej jednostki podziału terytorialnego decydują nie tylko sieć drogową i sieć linii kolejowych, ale także system infrastruktury rowerowej. Z roku na rok rower staje się coraz bardziej popularnym środkiem lokomocji. W 2017 r. w województwie lubelskim wyznaczonych było 682,8 km ścieżek rowerowych. Stanowiło to 5,6% wszystkich ścieżek rowerowych w Polsce. Pod tym względem województwo lubelskie zajmowało 9. miejsce w kraju (w 2013 r. było na 10. pozycji). W porównaniu z 2013 r. długość ścieżek rowerowych w województwie lubelskim zwiększyła się o 94,7%. W Polsce w omawianym okresie odnotowano wzrost długości ścieżek rowerowych o 57,1%. Ponad połowa wyznaczonych ścieżek rowerowych (55,4%) znajdowała się na terenie pięciu województw (mazowieckie – 12,9%, wielkopolskie – 12,1%, pomorskie – 9,6%, dolnośląskie – 6,2%, śląskie – 6,8% i zachodniopomorskie – 6,2%).

W 2017 r. w województwie lubelskim średnio na 10 tys. km² przypadało 271,8 km ścieżek rowerowych wobec 139,6 km w 2013 r. W Polsce w 2017 r. wskaźnik gęstości wyznaczonych ścieżek rowerowych wyniósł 388,2 km wobec 247,1 km w 2013 r. Pod tym względem w 2017 r. województwo lubelskie uplasowało się na 13. miejscu w kraju (w 2013 r. również było na 13. pozycji). W 2017 r. najwyższy wskaźnik odnotowano w województwie śląskim (668,2 km), następnie w pomorskim (634,6) i kujawsko-pomorskim (532,1). Natomiast najniższy w województwie świętokrzyskim (204,7 km), warmińsko-mazurskim (207,2) i podlaskim (256,3).

Drugim wskaźnikiem, a zarazem zmienną diagnostyczną wykorzystaną do wyliczenia wskaźnika syntetycznego, jest wskaźnik dostępności ścieżek rowerowych wyrażony poprzez liczbę kilometrów ścieżek przypadającą na 10 tys. mieszkańców. W 2017 r. w województwie lubelskim na 10 tys. mieszkańców średnio przypadało 3,2 km ścieżek rowerowych, tyle samo co przeciętnie w Polsce. W porównaniu z 2013 r. omawiany wskaźnik w województwie lubelskim zwiększył się prawie dwukrotnie, a w kraju przeciętnie o 57,4%. Pod względem wskaźnika dostępności ścieżek rowerowych dla mieszkańców w 2017 r. województwo lubelskie zajmowało 9. miejsce w kraju (w 2013 r. było na 12. miejscu). Z danych przedstawionych na wykresie 39. s. 115 wynika, że najlepszą dostępność do ścieżek rowerowych mieli mieszkańcy województwa lubuskiego, w którym na 10 tys. mieszkańców przypadało 5,7 km ścieżek rowerowych, następnie województwa pomorskiego (5,0 km) i kujawsko-pomorskiego (4,6). Natomiast najniższy wskaźnik dostępności odnotowano w województwie małopolskim (1,5 km), śląskim (1,8) i świętokrzyskim (1,9).

Wykres 39.
Chart 39.

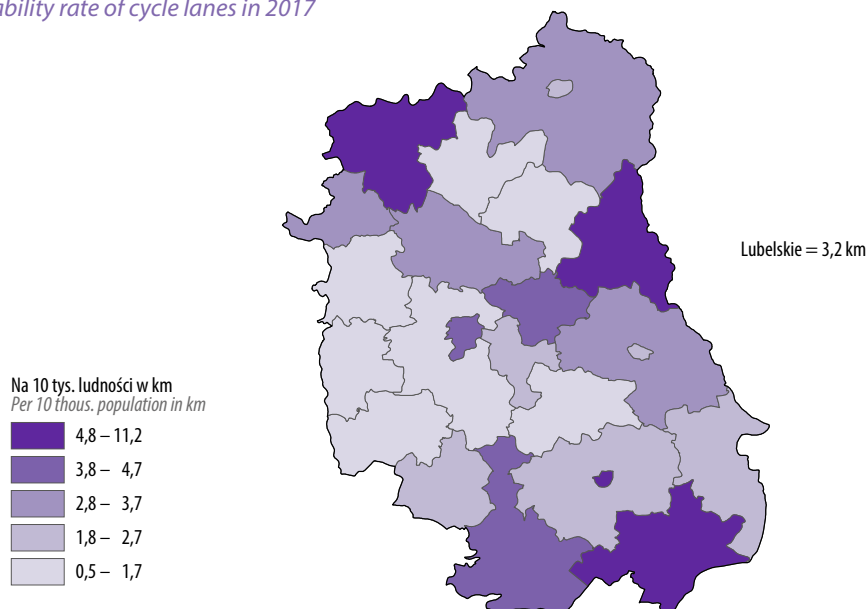
Wskaźnik dostępności ścieżek rowerowych w 2017 r.
Availability rate of cycle lanes in 2017

Z analizy danych dotyczących wskaźnika dostępności ścieżek rowerowych przedstawionego na mapie 25. wynika, że w województwie lubelskim występuje duże zróżnicowanie przestrzenne. W 2017 r. najlepszą dostępność do ścieżek rowerowych mieli mieszkańcy powiatu włodawskiego (na 10 tys. mieszkańców przypadało 11,2 km ścieżek rowerowych), następnie tomaszowskiego (6,2) i Zamościa (6,0). Natomiast najniższą wartość omawianego wskaźnika odnotowano w powiecie parczewskim (0,5 km), krasnostawskim (0,8) i opolskim (0,9).

Mapa 25.
Map 25.

Wskaźnik dostępności ścieżek rowerowych w 2017 r.
Availability rate of cycle lanes in 2017

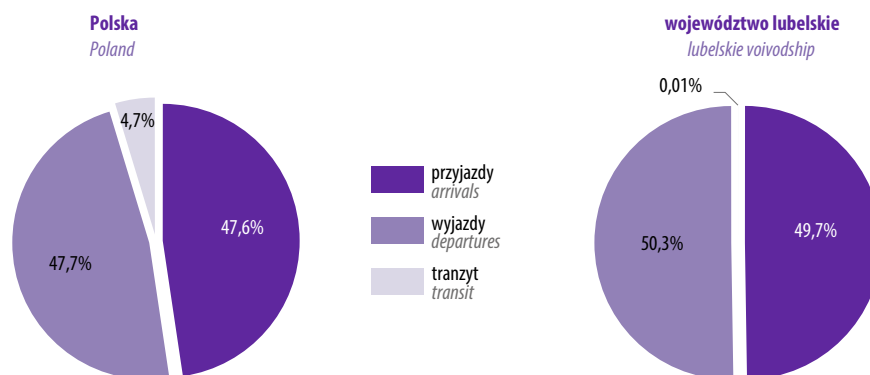

5.4.4. Transport lotniczy

5.4.4. Air transport

System infrastruktury transportowej obsługującej ruch pasażerski i towarowy uzupełnia transport lotniczy. W 2017 r. port lotniczy w województwie lubelskim obsłużył łącznie 430,3 tys. pasażerów (w tym tranzyt 33 osoby). Stanowiło to 1,1% korzystających z transportu lotniczego w kraju, co stawiało województwo lubelskie na 9. miejscu (w 2013 r. było na 11). W porównaniu z 2013 r. liczba pasażerów zwiększyła się ponad dwukrotnie. W Polsce w 2017 r. z transportu lotniczego skorzystało 42013,3 tys. osób (w tym tranzyt 1968,6 tys. osób) i w stosunku do 2013 r. ich liczba zwiększyła się o 67,0%. W 2017 r. najwięcej pasażerów skorzystało z portów lotniczych w województwie mazowieckim (46,7% pasażerów korzystających z linii lotniczych), zaś najmniej w województwie warmińsko-mazurskim (0,3%).

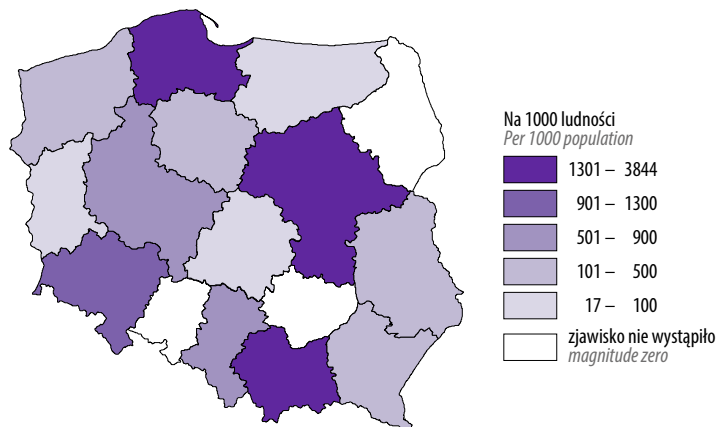
Wykres 40. Ruch pasażerski w portach lotniczych w 2017 r.
Chart 40. Passenger traffic at airports in 2017

Miarą przyjętą w porównaniu województw pod względem ruchu pasażerskiego w portach lotniczych jest wskaźnik mobilności lotniczej wyrażony liczbą pasażerów przypadających na 1000 mieszkańców. W 2017 r. w województwie lubelskim na 1000 mieszkańców przypadało średnio 202 pasażerów wobec 1093 w Polsce (por. mapa 26. s. 117). Pod tym względem województwo lubelskie uplasowało się na 9. miejscu w kraju (w 2013 r. było na 11). Najwyższy wskaźnik mobilności lotniczej w 2017 r. odnotowano w województwie mazowieckim (3844 pasażerów na 1000 mieszkańców), następnie w pomorskim (1988) i małopolskim (1723). Natomiast najniższy w województwie lubuskim (17) warmińsko-mazurskim (73) i łódzkim (84). W 2017 r. trzy województwa w Polsce (opolskie, podlaskie i świętokrzyskie) nie posiadały portów lotniczych.

Mapa 26.
Map 26.

Wskaźnik mobilności w ruchu lotniczym w 2017 r.
Mobility rate in air traffic in 2017

5.5. Handel

5.5. Trade

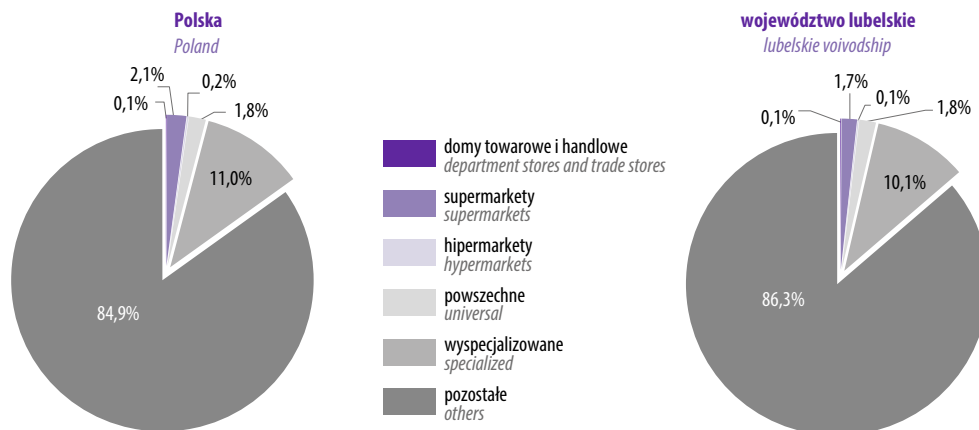
Handel – forma działalności gospodarczej polegająca na nabywaniu towarów w celu ich dalszej odsprzedaży.

Handel pełni ważną rolę w życiu każdego człowieka. To dzięki funkcjonowaniu handlu możemy nabywać towary, które są nam potrzebne w codziennym życiu. O strukturze i formie handlu decydują konsumenci. Oczekują oni rozszerzenia dostępu do coraz bardziej nowoczesnej oferty handlu.

Według stanu w dniu 31 grudnia 2017 r. na terenie województwa lubelskiego funkcjonowało 19,4 tys. sklepów i aptek. Stanowiły one 5,5% ogółu tego typu placówek w kraju. Pod tym względem województwo lubelskie w 2017 r. zajmowało 8. miejsce w kraju (w 2013 r. było na 9). W porównaniu z 2013 r. liczba sklepów i aptek w województwie zwiększyła się o 3,7%, a w kraju o 0,4%.

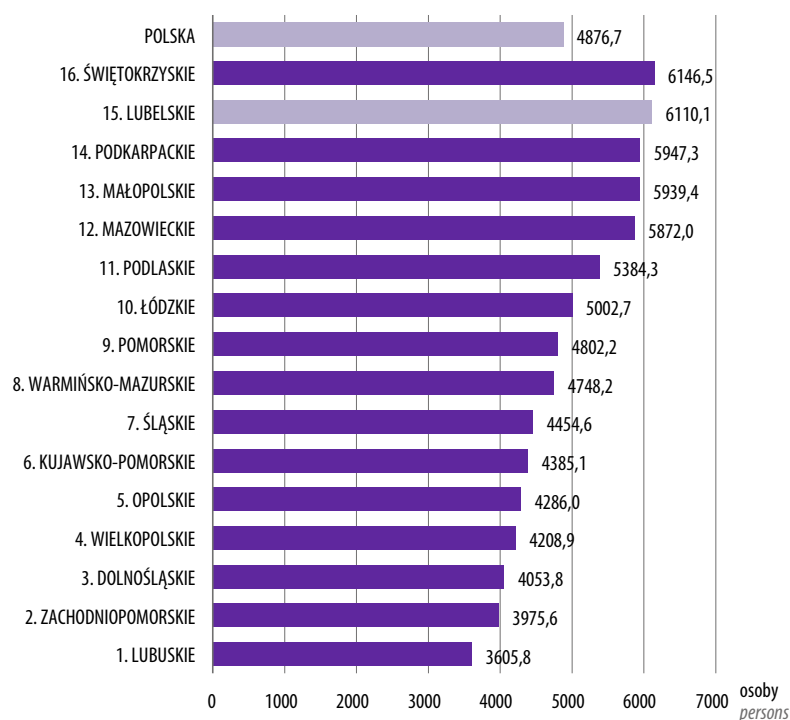
Wykres 41.
Chart 41.

Sklepy według form organizacyjnych w 2017 r.
Shops by forms of organisation in 2017

W 2017 r. na jeden sklep w województwie lubelskim średnio przypadało 109 mieszkańców wobec 108 w kraju, dla porównania w 2013 r. było 115 osób wobec 109. Ze względu na brak danych dotyczących ogólnej liczby sklepów na poziomie powiatów oraz małe zróżnicowanie przestrzenne omawianego wskaźnika na poziomie województw (wskaźnik zmienności 7,6%) jako miarę w porównaniu województw i powiatów województwa lubelskiego uznano liczbę mieszkańców przypadających na 1 sklep super- i hipermarket. W 2017 r. w województwie lubelskim na 1 tego rodzaju sklep średnio przypadało 6110 osób wobec 4877 w kraju. Dla porównania w 2013 r. w województwie lubelskim na 1 super i hipermarket przypadało 7163 osoby wobec 5659 osób w Polsce. Przy założeniu, że powyższa zmienna jest destymulantą (najniższa wartość daje najwyższą lokatę), to w 2017 r. województwo lubelskie uplasowało się na 15. miejscu (w 2013 r. było na 14). Najmniej mieszkańców na 1 super- i hipermarket przypadało w województwie lubuskim (3606 osób), następnie w zachodniopomorskim (3976) i dolnośląskim (4054). Natomiast najwięcej w województwie świętokrzyskim (6146 osób).

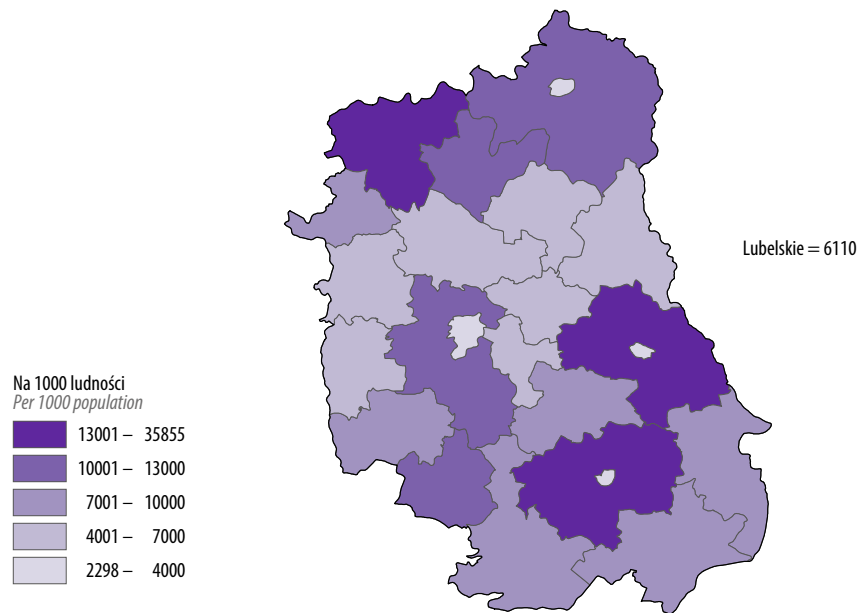
Wykres 42. Ludność przypadająca na 1 super- i hipermarket w 2017 r.
Chart 42. Population per 1 super- and hypermarket in 2017

Z danych przedstawionych na mapie 27. s. 119 wynika, że w 2017 r. w województwie lubelskim występowało duże zróżnicowanie przestrzenne pod względem omawianej zmiennej diagnostycznej. Najmniej mieszkańców na 1 super- i hipermarket przypadało w miastach na prawach powiatu: w Białej Podlaskiej (3597 osób), Lublinie (3504), Chełmie (3333) i Zamościu (2298). Natomiast najwięcej w powiecie zamojskim (35855 osób), następnie w chełmskim (15716) i łukowskim (13487).

Mapa 27.
Map 27.

Ludność przypadająca na 1 super- i hipermarket w 2017 r.
Population per 1 super- and hypermarket in 2017

Dodatkową, a zarazem uzupełniającą zmienną diagnostyczną dotyczącą dostępności do podmiotów prowadzących działalność handlową jest liczba osób przypadająca na 1 targowisko stałe. Według stanu w dniu 31 grudnia 2017 r. na terenie województwa lubelskiego funkcjonowało 182 targowiska stałe. W stosunku do 2013 r. ich liczba zmalała o 3,2%. W Polsce w 2017 r. działało 2173 targowiska stałe i w porównaniu z 2013 r. było ich o 1,5% mniej. W 2017 r. w województwie lubelskim na 1 targowisko stałe przypadało średnio 11683 osoby wobec 17687 osób w Polsce. Pod tym względem w 2017 r. województwo lubelskie uplasowało się na 1. miejscu w kraju (w 2013 r. również było na 1. pozycji). Najwięcej osób na 1 targowisko stałe przypadało w województwie pomorskim (28345 osób), następnie w śląskim (25409) i małopolskim (21464).

Z analizy danych powiatowych wynika, że w województwie lubelskim występuje duże zróżnicowanie przestrzenne pod względem dostępności mieszkańców do targowisk stałych. W 2017 r. najmniej osób na 1 targowisko stałe przypadało w powiecie krasnostawskim (5857 osób), następnie we włodawskim (6476) i białskim (7461). Natomiast najwięcej w powiecie janowskim (46306 osób), w Lublinie (24275) i w powiecie świdnickim (24137).

5.6. Wskaźnik syntetyczny determinanty „Infrastruktura gospodarcza”

5.6. Synthetic ratio of “Economic infrastructure” determinant

W niniejszym rozdziale przedmiotem analizy była ocena występującego zróżnicowania przestrzennego pomiędzy województwami i powiatami województwa lubelskiego zmiennych diagnostycznych wchodzących w skład omawianej determinanty. W poszczególnych podrozdziałach przedstawiono zmienne diagnostyczne, z których 15 zakwalifikowano do wyliczenia wskaźnika syntetycznego dla województw, a 14 dla powiatów województwa lubelskiego (tabela 1. s. 39). Przy obliczaniu wskaźnika wojewódzkiego jako 15 zmienną uznano wskaźnik mobilności w ruchu lotniczym wyrażony liczbą pasażerów przypadających na 1000 mieszkańców.

Z wyliczeń wskaźnika syntetycznego określającego poziom determinanty zaprezentowanych w tabeli X. s. 196 wynika, że w kraju występuje bardzo duże zróżnicowanie pomiędzy poszczególnymi

województwami. W 2017 r. województwo lubelskie zajmowało 16. pozycję w kraju (wartość wskaźnika 0,409), a w 2013 r. było na 15. miejscu (0,420). Na niską wartość wskaźnika największy wpływ miała zmienna dotycząca udziału ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków i udziału ludności korzystającej z instalacji kanalizacyjnej w ogólnej liczbie mieszkańców (wskaźnik po 0,000). Na 1. miejscu w Polsce uplasowało się województwo lubuskie (wartość wskaźnika 0,664). Na wysoką wartość wskaźnika największy wpływ miała zmienna dotycząca długości ścieżek rowerowych w km² na 10 tys. ludności i liczba ludności przypadająca na 1 sklep (po 1,000).

Wartości miernika syntetycznego wyznaczone dla poszczególnych jednostek podziału terytorialnego pozwoliły na ich liniowe uporządkowanie i pogrupowanie. Grupowania dokonano (tak jak opisano w dziale 1.) metodą odchyłań standardowych. Zbiór badanych obiektów został podzielony na cztery grupy, zawierające obiekty o wartościach zmiennej syntetycznej należącej do poszczególnych przedziałów przedstawionych w tabeli 4.

Tabela 4.
Table 4.

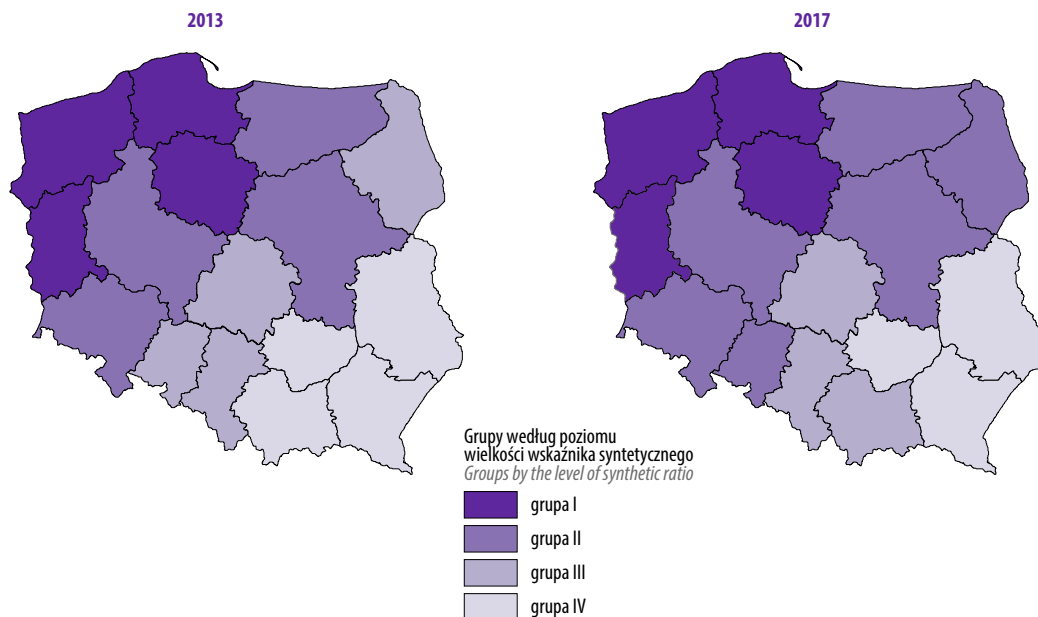
Grupy według poziomu wielkości wskaźnika syntetycznego w 2017 r.
Groups by the level of synthetic ratio in 2017

Wyszczególnienie <i>Specification</i>	Grupy według poziomu wielkości wskaźnika syntetycznego <i>Groups by the level of synthetic ratio</i>	
	województw <i>voivodships</i>	powiatów <i>powiats</i>
Grupa I (S_I) <i>Group I</i>	$S_I \geq 0,623$	$S_I \geq 0,642$
Grupa II (S_{II}) <i>Group II</i>	$0,540 \leq S_{II} < 0,623$	$0,553 \leq S_{II} < 0,642$
Grupa III (S_{III}) <i>Group III</i>	$0,457 \leq S_{III} < 0,540$	$0,464 \leq S_{III} < 0,553$
Grupa IV (S_{IV}) <i>Group IV</i>	$S_{IV} < 0,457$	$S_{IV} < 0,464$

Z danych zaprezentowanych na mapie 28. s. 121 wynika, że w 2017 r. w grupie I o najwyższym poziomie omawianej determinanty znalazło się województwo lubuskie (0,664), kujawsko-pomorskie (0,636), pomorskie i zachodniopomorskie (po 0,631). W najliczniejszej grupie II było 6 województw: wielkopolskie (0,610), mazowieckie (0,574), warmińsko-mazurskie (0,563), dolnośląskie (0,548), opolskie i podlaskie (po 0,546). Do grupy III zakwalifikowało się 3 województwa: łódzkie (0,498), śląskie (0,473) i małopolskie (0,464). Natomiast do grupy IV o najniższych wartościach wskaźnika należały 3 województwa: świętokrzyskie (0,431), podkarpackie (0,416) i lubelskie (0,409). W porównaniu z 2013 r. województwa należące do I grupy pozostały bez zmian, z grupy III do II przeszło województwo opolskie i podlaskie, a z grupy IV do III przeszło województwo małopolskie.

Mapa 28.
Map 28.

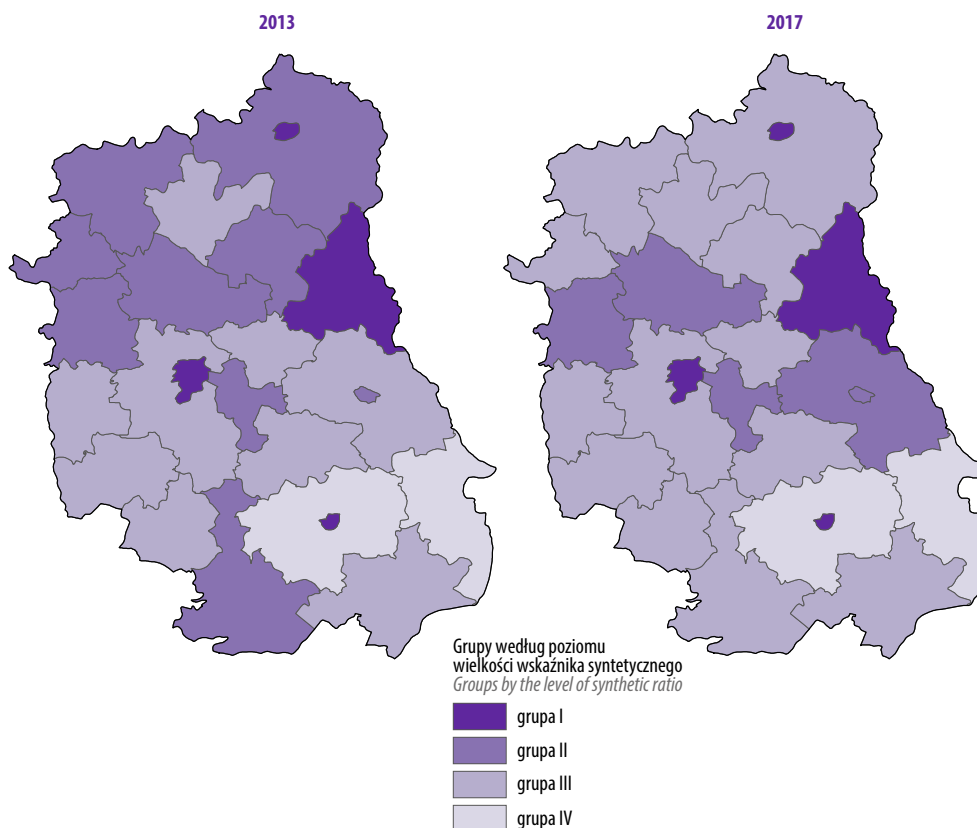
Wskaźnik syntetyczny determinanty III według województw
Synthetic ratio of determinant III by voivodship

Większe zróżnicowanie przestrzenne odnotowano w powiatach województwa lubelskiego. W 2017 r. na 1. miejscu znajdował się Lublin (0,751), a na ostatnim powiat zamojski (0,356). Na wysoką wartość wskaźnika w Lublinie, oprócz wskaźnika urbanizacji wpływ miała zmienna dotycząca zbiórki selektywnej na 1 mieszkańca w kg (1,000), korzystający z sieci kanalizacyjnej (0,981), udział osób korzystających z oczyszczalni ścieków w ogólnej liczbie ludności (0,965) i korzystający z sieci wodociągowej (0,956). Natomiast na najniższą wartość omawianej determinanty w powiecie zamojskim największy wpływ miał udział osób korzystających z oczyszczalni ścieków, korzystający z sieci wodociągowej i kanalizacyjnej oraz liczba ludności przypadająca na 1 super-, hipermarket (0,000).

Mapa 29.
Map 29.

Wskaźnik syntetyczny determinanty III według powiatów
Synthetic ratio of determinant III by powiats

Z danych powiatowych przedstawionych na mapie 29. wynika, że w 2017 r. w województwie lubelskim do I grupy należały: Lublin (0,751), Zamość (0,704), powiat włodawski (0,697) i Biała podlaska (0,652). W grupie II było 5 powiatów: Chełm (0,604), powiat puławski (0,580), świdnicki (0,576), chełmski (0,575) i lubartowski (0,554). Do najliczniejszej III grupy należało 13 powiatów: łukowski (0,542), bialski i biłgorajski (po 0,540), rycki (0,539), parczewski (0,538), krasnostawski (0,531), tomaszowski (0,529), łączyński (0,516), opolski (0,514), radzyński (0,505), kraśnicki (0,496) i lubelski (0,470). Do IV grupy o najniższym poziomie wskaźnika należało 2 powiaty: hrubieszowski (0,467) i zamojski (0,341).

W porównaniu z 2013 r. zmiany odnotowano w 6 powiatach. Powiat chełmski przeszedł z grupy III do II, a parczewski, rycki, biłgorajski, bialski i łukowski z II do III grupy. Pozostałe powiaty nie zmieniły grupy.

Rozdział 6

Chapter 6

Infrastruktura społeczna i bezpieczeństwo publiczne

Social infrastructure and public safety

Stan i dostępność infrastruktury społecznej znacząco wpływa na warunki życia ludności. Zaliczyć tu należy dostępność do placówek ochrony zdrowia i opieki społecznej, placówek oświatowych i kulturalnych oraz bezpieczeństwo publiczne. Jednakże nie tylko dostępność jest ważnym czynnikiem decydującym o warunkach życia, ale również jakość usług świadczonych przez te placówki. Ponadto większa świadomość społeczeństwa o możliwościach skorzystania z usług medycznych czy kulturalnych będzie miała pozytywny wpływ na warunki ich życia.

6.1. Ochrona zdrowia i opieka społeczna

6.1. Health care and social care

6.1.1. Ochrona zdrowia

6.1.1. Health care

Dane dotyczące ochrony zdrowia, prezentowane w niniejszym rozdziale, obejmują placówki podległe Ministerstwu Zdrowia, resortom obrony narodowej i spraw wewnętrznych, jednakże nie obejmują informacji dotyczących ochrony zdrowia w zakładach karnych.

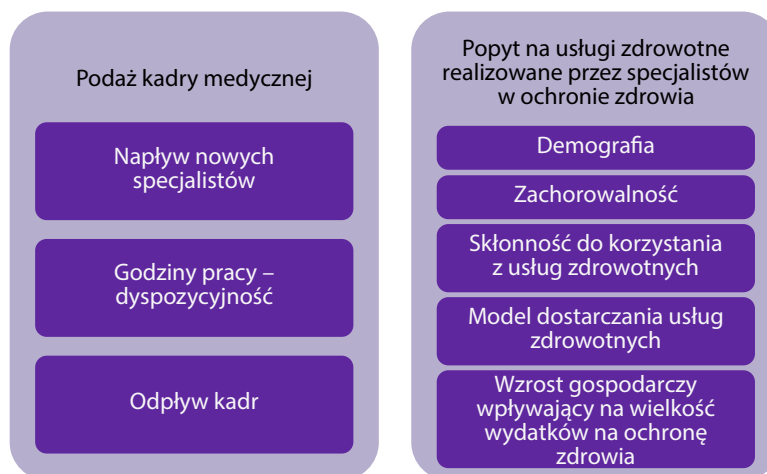
Dane dotyczące kadry medycznej obejmują pracowników: placówek wykonujących działalność leczniczą, praktyk medycznych, aptek oraz domów i zakładów pomocy społecznej, żłobków i klubów dziecięcych.

Dane te obejmują pracujących bezpośrednio z pacjentami, czyli bez osób, dla których głównym miejscem pracy jest uczelnia, jednostka administracji państwowej lub samorządu terytorialnego.

Ważnym aspektem świadczącym o poziomie ochrony zdrowia jest dostępność do świadczeń zdrowotnych. Kształtowana jest ona przez liczne czynniki, które są mocno zróżnicowane na terenie całego kraju. Nierówności w dostępie do opieki zdrowotnej, nierówności w poziomie zasobów dostępnych zarówno dla różnych grup społecznych, jak i nierówności terytorialne w rozmieszczeniu infrastruktury i kadry medycznej stanowią poważny i trudny do rozwiązania problem dla systemu opieki zdrowotnej¹¹.

11 Hnatyszyn-Dzikowska A. (2011). Terytorialne zróżnicowanie dostępu do usług zdrowotnych w Polsce jako wymiar spójności społeczno-ekonomicznej kraju. Uniwersytet Rzeszowski Katedra Teorii Ekonomii i Stosunków Międzynarodowych. Zeszyt Nr 18 Nierówności społeczne a wzrost gospodarczy. Modernizacja dla spójności społeczno-ekonomicznej, s. 313. Pobrane z: www.ur.edu.pl/pliki/Zeszyt18/24.pdf, data pobrania 14 stycznia 2019 r.

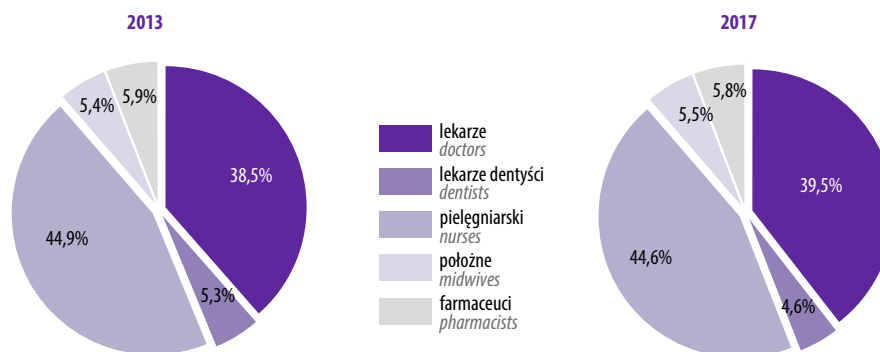
Stan, dostępność i jakość usług ochrony zdrowia są jednymi z czynników mających istotny wpływ na warunki życia ludności. Na popyt i podaż kadry medycznej ma wpływ wiele czynników, które przedstawia poniższy diagram¹²:

Z danych dotyczących kadry medycznej wynika, że w 2017 r. w województwie lubelskim uprawnienia do wykonywania zawodu medycznego posiadało 8650 lekarzy, 2306 lekarzy dentyistów, 17532 pielęgniarki, 2366 położnych oraz 2091 farmaceutów. Wielkość personelu medycznego pracującego bez względu na rodzaj umowy, wymiar czasu pracy oraz liczbę placówek, w których świadczyły pracę w 2017 r. przedstawiała się następująco: 13058 lekarzy, 1508 lekarzy dentyistów, 14759 pielęgniarek, 1824 położnych oraz 1921 farmaceutów. W porównaniu z 2013 r. liczba pracującego personelu medycznego zwiększyła się prawie we wszystkich badanych grupach, przy czym lekarzy o 6,6%, pielęgniarek o 3,4%, położnych o 5,5% oraz farmaceutów o 2,3%. Zmniejszyła się natomiast liczba lekarzy dentyistów o 9,9%. Ponadto należy zwrócić uwagę, że w 2017 r. w stosunku do 2013 r. wzrosła liczba pielęgniarek i położnych z tytułem magistra, odpowiednio o 64,1% i 51,3%.

Wykres 43. Pracujący personel medyczny w województwie lubelskim w 2017 r. Stanu na dzień 31 XII

Chart 43. Working medical personnel in lubelskie voivodship in 2017 As of 31 XII

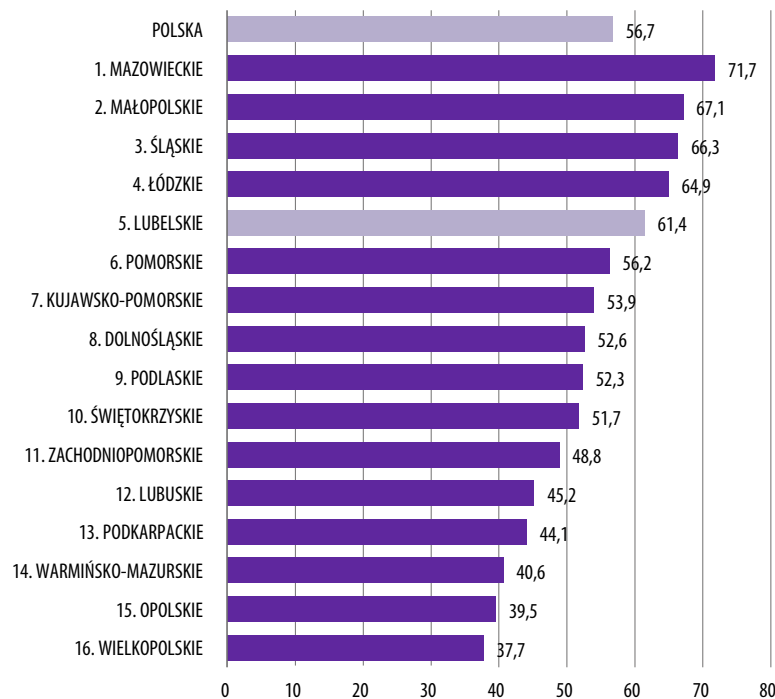

¹² Wasilewski P., Łuczak J. (2016). Stan kadry medycznej w Polsce Kto nas będzie leczył w przyszłości? Kontrola Państwa V. 61, Nr 5 (370) Wydawca: Najwyższa Izba Kontroli, s. 65. Pobrane z: <http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.desklight-6dc14b45-6e27-4c7c-aeb5-090e2288ba36>, data pobrania 14 stycznia 2019 r.

W Polsce uprawnienia do wykonywania zawodu medycznego posiadało 146037 lekarzy, 41281 lekarzy dentyistów, 291864 pielęgniarki, 37694 położne oraz 34797 farmaceutów. Wielkość personelu medycznego pracującego bez względu na rodzaj umowy, wymiar czasu pracy oraz liczbę placówek, w których świadczył pracę w 2017 r. przedstawiała się następująco: 218083 lekarzy, 23700 lekarzy dentyistów, 242102 pielęgniarki, 30276 położnych oraz 29330 farmaceutów. W porównaniu z 2013 r. liczba pracującego personelu medycznego zwiększyła się prawie we wszystkich badanych grupach, przy czym lekarzy o 16,4%, lekarzy dentyistów o 17,2%, pielęgniarek o 6,4%, położnych o 11,2% oraz farmaceutów o 6,9%. Ponadto należy zwrócić uwagę, że w 2017 r. w Polsce w stosunku do 2013 r. wzrosła liczba pielęgniarek i położnych z tytułem magistra, odpowiednio o 58,1% i 44,4%.

Dostępność kadry medycznej na danym obszarze obrazują dwa wskaźniki liczba lekarzy oraz liczba pielęgniarek i położnych na 10 tys. ludności. W województwie lubelskim wskaźniki te w 2017 r. w porównaniu z 2013 r. wzrosły odpowiednio o 4,6% (z 57 do 59) i o 5,1% (z 74 do 78). Tym samym województwo lubelskie w 2017 r. uplasowało się na 5. miejscu zarówno pod względem liczby lekarzy, jak i pielęgniarek i położnych na 10 tys. ludności (wobec odpowiednio 3. i 1. miejsca w 2013 r.). Pod względem liczby lekarzy na 10 tys. ludności na 1. miejscu w 2017 r. było województwo mazowieckie (72), zaś na ostatnim wielkopolskie (38). Natomiast pod względem liczby pielęgniarek i położnych na 1. miejscu znalazło się województwo świętokrzyskie (82), zaś na ostatnim wielkopolskie (54).

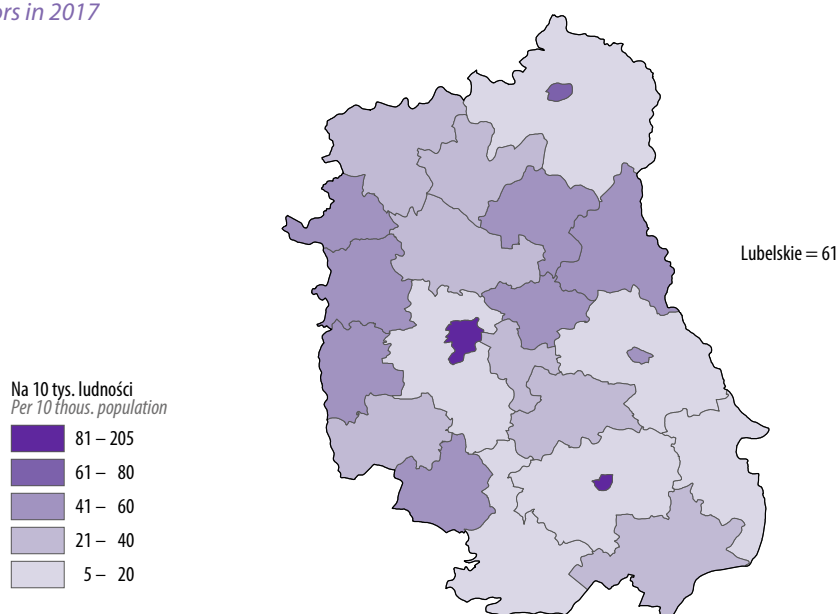
Wykres 44. Lekarze na 10 tys. ludności w 2017 r.
Chart 44. Doctors per 10 thous. population in 2017

Jeszcze większe zróżnicowanie przestrzenne liczby lekarzy oraz pielęgniarek i położnych na 10 tys. ludności w 2017 r. odnotowano w powiatach województwa lubelskiego. Większa liczba lekarzy przypadających na 10 tys. ludności niż średnia wojewódzka była tylko w trzech miastach na prawach powiatu, przy czym największa w Lublinie (205 lekarzy na 10 tys. mieszkańców), następnie w Zamościu (127) i w Białej Podlaskiej (73). Natomiast najniższą wartość omawianej zmiennej odnotowano w powiecie chełmskim (5), zamojskim (11) oraz biłgorajskim i białskim (po 12).

Mapa 30.
Map 30.

Lekarze w 2017 r.
Doctors in 2017

Analizując zróżnicowanie liczby pielęgniarek i położnych przypadających na 10 tys. ludności w powiatach województwa lubelskiego w 2017 r. wyższy wskaźnik od średniej wojewódzkiej występował tylko w miastach na prawach powiatu, przy czym największa w Lublinie (203 pielęgniarki na 10 tys. mieszkańców), następnie w Zamościu (192), w Białej Podlaskiej (135) i w Chełmie (113). Natomiast najniższy w powiatach: chełmskim (16), biłgorajskim (18) i lubelskim (24).

Poza personelem medycznym ważna jest również dostępność placówek ambulatoryjnej opieki zdrowotnej, w tym przychodnie oraz szpitale i liczba łóżek jakimi dysponują.

Ambulatoryjna opieka zdrowotna – według ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (tekst jednolity Dz. U. 2008 r. Nr 164 poz. 1027 z późniejszymi zmianami) jest to udzielanie przez świadczeniodawców świadczeń opieki zdrowotnej osobom niewymagającym leczenia w warunkach całonocowych lub całodziennych.

Według stanu w dniu 31 grudnia 2017 r. w województwie lubelskim w ramach ambulatoryjnej opieki zdrowotnej funkcjonowało 1288 przychodni. Ponadto na terenie województwa działało 69 przychodni przyszpitalnych, 1219 ośrodków zdrowia, ambulatoriów oraz 379 praktyk lekarskich, z czego 338 stomatologicznych. W porównaniu z 2013 r. liczba przychodni zwiększyła się o 15,7%, z czego w miastach wzrosła o 19,9%. Natomiast liczba praktyk lekarskich zmniejszyła się o 7,3%, w tym stomatologicznych o 5,8%.

W Polsce w 2017 r. w ramach ambulatoryjnej opieki zdrowotnej funkcjonowało 21665 przychodni. Ponadto działały jeszcze przychodnie przyszpitalne – 1224, ośrodki zdrowia, ambulatoria – 20441 oraz praktyki lekarskie – 5106, z czego stomatologiczne – 4143. W porównaniu z 2013 r. liczba przychodni w Polsce zwiększyła się o 10,9%. Natomiast liczba praktyk lekarskich zmniejszyła się o 15,3%.

W ramach ambulatoryjnej opieki zdrowotnej w województwie lubelskim w 2017 r. udzielono 15992,7 tys. porad lekarskich i tym samym ich liczba była o 6,1% wyższa niż w 2013 r. Natomiast w 581 poradniach podstawowej opieki zdrowotnej (POZ) zarówno w przychodniach, jak i praktykach lekarskich, udzielono 9799,0 tys. porad. W stosunku do 2013 r. liczba porad udzielonych w przychodniach i praktykach lekarskich POZ zwiększyła się o 4,6%.

W Polsce w 2017 r. w ramach ambulatoryjnej opieki zdrowotnej udzielono 285,7 mln porad lekarskich i tym samym ich liczba była 6,6% wyższa niż w 2013 r. Natomiast w 8981 poradniach POZ zarówno w przychodniach, jak i praktykach lekarskich, udzielono 166,9 mln porad.

W 2017 r. w województwie lubelskim liczba przychodni na 10 tys. ludności była wyższa o 17,3% niż w 2013 r. i wynosiła 6,1. Tym samym województwo lubelskie znalazło się na 5. miejscu w kraju. W Polsce w 2017 r. na 10 tys. mieszkańców przypadało 5,6 przychodni, tj. o 0,6 przychodni więcej niż w 2013 r. Na pierwszym miejscu z największą liczbą przychodni przypadającą na 10 tys. ludności uplasowało się województwo łódzkie (6,5 przychodni), zaś na ostatnim województwo kujawsko-pomorskie (4,1).

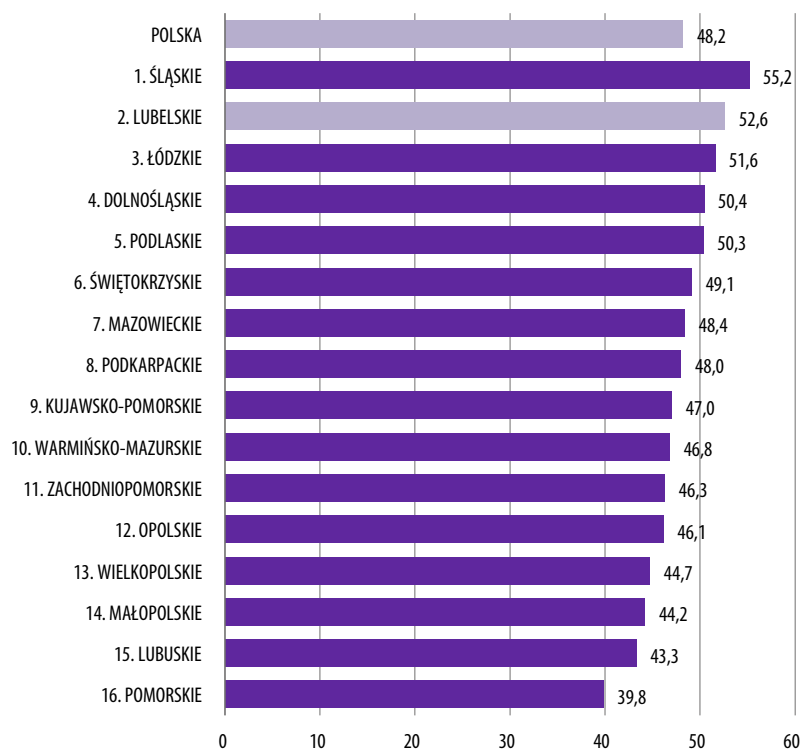
Analizując liczbę przychodni na 10 tys. ludności w powiatach województwa lubelskiego w 2017 r. należy wskazać, że na pierwszym miejscu był Zamość (12,4 przychodni), następnie Lublin (9,3) i Biała Podlaska (8,3). Jednocześnie w 7 powiatach wskaźnik ten był wyższy od średniej wojewódzkiej. Natomiast najniższy wskaźnik odnotowano w powiatach: chełmskim (3,4), zamojskim (3,6) i łukowskim (3,9).

W dniu 31 grudnia 2017 r. w województwie lubelskim działały 53 szpitale ogólne dysponujące 11,2 tys. łóżek (łącznie z łózkami i inkubatorami dla noworodków), których liczba w stosunku do 2013 r. zmniejszyła się o 2,7%. W Polsce natomiast w 2017 r. funkcjonowało 951 szpitali, które dysponowały 185,3 łózkami. W porównaniu z 2013 r. liczba łóżek w kraju zmniejszyła się o 1,3%.

W 2017 r. w województwie lubelskim na 10 tys. ludności przypadało 53 łóżka w szpitalach ogólnych (mniej o 1,3% niż w 2013 r.) i tym samym województwo lubelskie zajęło 2. miejsce w kraju. Najwięcej łóżek na 10 tys. mieszkańców przypadało w województwie śląskim (55), zaś najmniej w pomorski (40).

Wykres 45.
Chart 45.

Łóżka w szpitalach ogólnych na 10 tys. ludności w 2017 r.
Beds in general hospitals per 10 thous. population in 2017

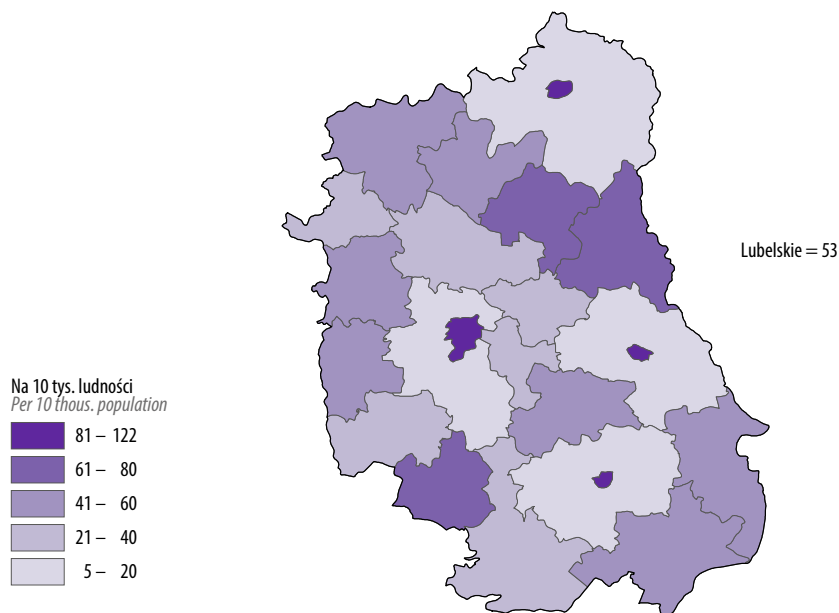

Więszym zróżnicowaniem przestrzennym liczby łóżek w szpitalach ogólnych oraz liczby przychodni na 10 tys. ludności w 2017 r. charakteryzowały się powiaty województwa lubelskiego. Więszą liczbę łóżek w szpitalach ogólnych na 10 tys. ludności od średniej wojewódzkiej odnotowano w 9 powiatach, przy czym największą w Zamościu (122), Lublinie (113) i Białej Podlaskiej (112), natomiast najmniejszą w powiecie zamojskim (5), chełmskim (6) i lubelskim (12).

Mapa 31.
Map 31.

Łóżka w szpitalach ogólnych w 2017 r.
Beds in general hospitals in 2017

Zespoły ratownictwa medycznego – zgodnie z Ustawą z dnia 8 września 2006 r. o Państwowym Ratownictwie Medycznym (Dz. U. 2013 r., poz. 757 z późniejszymi zmianami) zespoły ratownictwa medycznego dzielą się na: zespoły specjalistyczne, w skład których wchodzi co najmniej trzy osoby uprawnione do wykonywania medycznych czynności ratunkowych, w tym lekarze systemu oraz pielęgniarka systemu lub ratownik medyczny; zespoły podstawowe, w skład których wchodzi co najmniej dwie osoby uprawnione do wykonywania medycznych czynności ratunkowych, w tym pielęgniarka systemu lub ratownik medyczny.

W skład każdego z typów wyżej wymienionych zespołów wchodzi kierowca, w przypadku gdy żaden z członków zespołów ratownictwa medycznego nie spełnia warunków, o których mowa w art. 106 ust. 1 Ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. o kierujących pojazdami (Dz. U. 2016 r., poz. 627 z późniejszymi zmianami).

Kolejnym czynnikiem mającym istotny wpływ na ochronę zdrowia i bezpieczeństwo zdrowotne mieszkańców danego terenu jest dostępność jednostek systemu ratownictwa medycznego oraz liczba i skład zespołów ratownictwa medycznego. W województwie lubelskim w 2017 r. funkcjonowało 106 jednostek systemu ratownictwa medycznego, w tym 89 zespołów ratownictwa medycznego (35 specjalistycznych i 54 podstawowych), 1 lotniczy zespół ratownictwa medycznego i 16 szpitalnych oddziałów ratunkowych. W porównaniu z 2013 r. liczba jednostek systemu ratownictwa medycznego zwiększyła się o 1,0%, co było wynikiem wzrostu liczby zespołów ratownictwa medycznego o 1,1%. Przy czym liczba specjalistycznych zespołów ratownictwa medycznego zmniejszyła się o 12,5%, natomiast podstawowych wzrosła o 12,5%.

W Polsce w 2017 r. działało 1766 jednostek systemu ratownictwa medycznego, w tym 1519 zespołów ratownictwa medycznego (490 specjalistycznych i 1029 podstawowych), 21 lotniczych zespołów ratownictwa medycznego i 226 szpitalnych oddziałów ratunkowych. W stosunku do 2013 r. liczba jednostek systemu ratownictwa medycznego zwiększyła się o 3,5%, a przyczynił się do tego wzrost liczby zespołów ratownictwa medycznego o 3,2%. Jednakże liczba zespołów specjalistycznych zmniejszyła się o 19,3%, natomiast podstawowych wzrosła o 19,0%. Również liczba lotniczych zespołów ratownictwa medycznego wzrosła o 23,5% w 2017 r. w porównaniu z 2013 r.

Lotnicze zespoły ratownictwa medycznego – składają się z co najmniej trzech osób, w tym z co najmniej jednego pilota zawodowego, lekarza systemu Państwowego Ratownictwa Medycznego oraz ratownika medycznego lub pielęgniarki systemu.

W województwie lubelskim w dniu 31 grudnia 2017 r. w ramach zespołów ratownictwa medycznego pracowało 259 lekarzy, 173 pielęgniarki i 865 ratowników medycznych. Natomiast w lotniczych zespołach ratownictwa medycznego pracowało 4 lekarzy i 3 ratowników medycznych. W 2017 r. w stosunku do 2013 r. łączna liczba lekarzy pracujących w zespołach ratownictwa medycznego wzrosła o 4,0%, a ratowników medycznych o 14,6%, natomiast liczba pielęgniarek zmniejszyła się o 0,6%.

W Polsce w dniu 31 grudnia 2017 r. w ramach zespołów ratownictwa medycznego pracowało 3910 lekarzy, 2002 pielęgniarki i 14183 ratowników medycznych. Natomiast w lotniczych zespołach ratownictwa medycznego pracowało 100 lekarzy, 13 pielęgniarek i 73 ratowników medycznych. W 2017 r. w porównaniu z 2013 r. obserwujemy wzrost liczby kadry medycznej pracującej w zespołach ratownictwa medycznego o 8,6%.

W województwie lubelskim liczba ludności na 1 jednostkę systemu ratownictwa medycznego w 2017 r. wynosiła 20,1 tys. mieszkańców województwa wobec 20,5 tys. osób w 2013 r., natomiast liczba ludności na 1 zespół ratownictwa medycznego 23,9 tys. osób wobec 24,5 tys. osób w 2013 r. W Polsce w 2017 r. na 1 jednostkę systemu ratownictwa medycznego przypadało 21,8 tys. osób, natomiast na 1 zespół ratownictwa medycznego 25,3 tys. osób. Wskaźniki te w Polsce obniżyły się w stosunku do 2013 r. odpowiednio o 3,6% i o 3,3%.

Pod względem liczby ludności na 1 jednostkę systemu ratownictwa medycznego województwo lubelskie zajęło 6. miejsce w kraju, przy założeniu - im mniej osób przypada na jednostkę systemu ratownictwa medycznego tym lepsza sytuacja w danym województwie. Najmniej osób przypadało w województwie warmińsko-mazurskim (16,1 tys. osób), zaś najwięcej w województwie śląskim (26,3).

Punkt apteczny – ogólnodostępny punkt obrotu detalicznego produktami leczniczymi, których wykaz określa minister właściwy ds. zdrowia w drodze rozporządzenia. Punkty apteczne tworzone po wejściu w życie ustawy z dnia 6 września 2001 r. Prawo farmaceutyczne (Dz. U. 2017 r., poz. 2211 z późniejszymi zmianami) mogą być usytuowane jedynie na obszarach wiejskich, jeśli na terenie danej wsi nie jest prowadzona apteka ogólnodostępna.

Ważnym aspektem ochrony zdrowia jest również dostępność aptek i punktów aptecznych na danym obszarze. W 2017 r. w województwie lubelskim działało 831 aptek ogólnodostępnych, w których pracowało 3645 osób, w tym 1728 magistrów farmacji. Ponadto na terenie województwa funkcjonowało 58 punktów aptecznych, w których pracowało 78 osób, w tym 12 magistrów farmacji. W porównaniu z 2013 r. liczba aptek ogólnodostępnych zwiększyła się o 2,6%, natomiast punktów aptecznych o 13,7%. Liczba magistrów farmacji pracujących w aptekach wzrosła o 0,6%, natomiast w punktach aptecznych zmniejszyła się o 14,3%.

W Polsce w 2017 r. działało 13338 aptek ogólnodostępnych, w których pracowało 66214 osób, w tym 26800 magistrów farmacji. Ponadto na terenie kraju funkcjonowało 1284 punkty apteczne, w których pracowało 155 magistrów farmacji. W stosunku do 2013 r. liczba aptek ogólnodostępnych zwiększyła się o 9,1%, natomiast punktów aptecznych pozostała bez zmian. Liczba magistrów farmacji pracujących w aptekach wzrosła o 6,1%, zaś w punktach aptecznych zmniejszyła się o 25,8%.

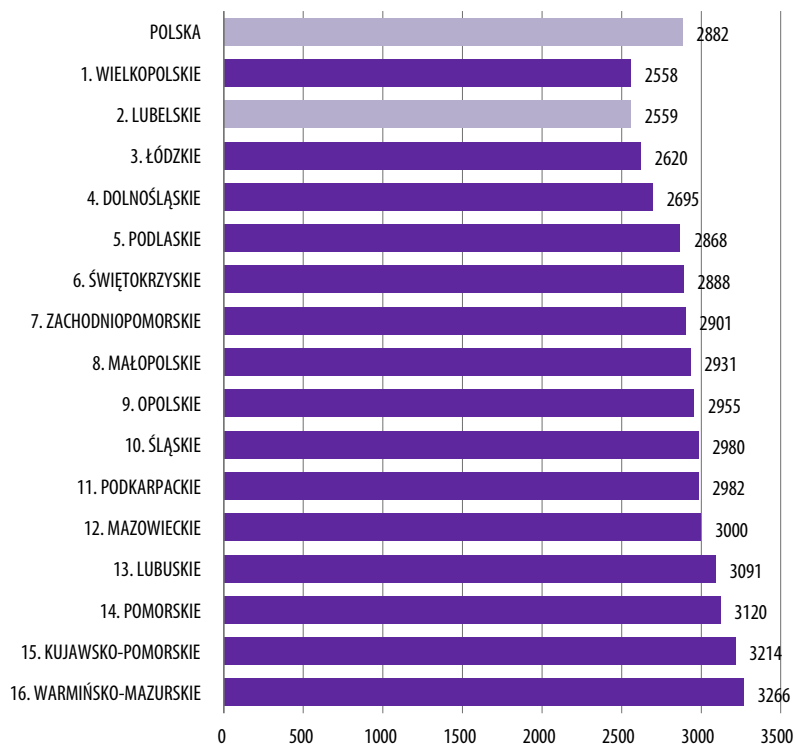
Ważnym wskaźnikiem jest liczba osób przypadających na 1 aptekę ogólnodostępną. W 2017 r. w województwie lubelskim na 1 aptekę przypadało 2559 mieszkańców. W porównaniu z 2013 r. sytuacja pod tym względem uległa nieznacznej poprawie, gdyż liczba osób przypadających na 1 aptekę zmniejszyła się o 3,9%. Natomiast w Polsce w 2017 r. na 1 aptekę ogólnodostępną przypadało 2882 osoby i w stosunku do 2013 r. wskaźnik ten zmniejszył się o 8,5%. Z analizy omawianej zmiennej wynika, że wojewódz-

two lubelskie w 2017 r. uplasowało się na 2. miejscu w kraju. Na pierwszym miejscu było województwo wielkopolskie (2558 osób). Natomiast najwięcej mieszkańców na 1 aptekę przypadało w województwie warmińsko-mazurskim (3266) oraz kujawsko-pomorskim (3214).

Wykres 46.**Liczba osób przypadających na 1 aptekę ogólnodostępną w 2017 r.**

Chart 46.

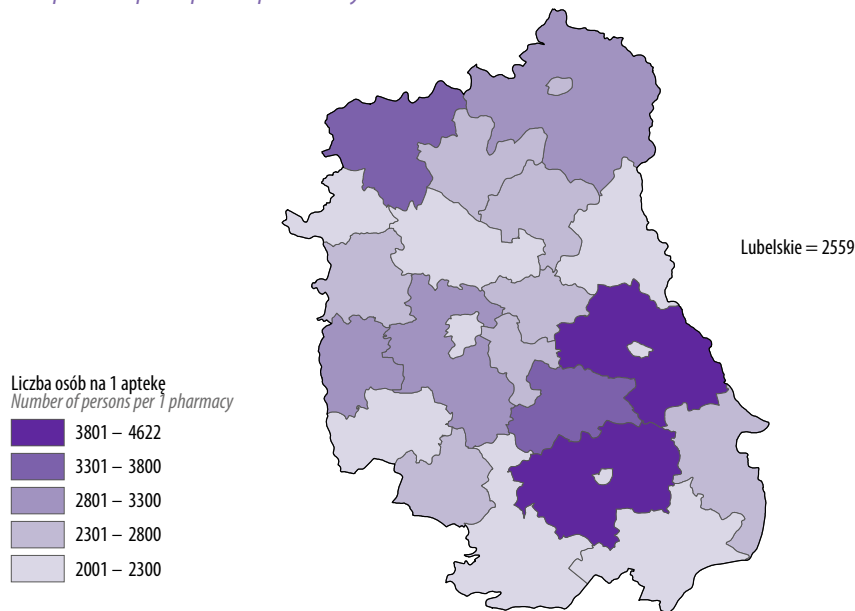
Number of persons per 1 public pharmacy in 2017

Więszym zróżnicowaniem przestrzennym cechowała się liczba osób przypadających na 1 aptekę w powiatach województwa lubelskiego. Najwyższy wskaźnik w 2017 r. odnotowano w Zamościu (2011 osób), Lublinie (2047) i Chełmie (2184), najniższy w powiecie chełmskim (4622), zamojskim (3842) i łukowskim (3597).

Mapa 32.
Map 32.

Liczba osób przypadających na 1 aptekę ogólnodostępną w 2017 r.
Number of persons per 1 public pharmacy in 2017

6.1.2. Umieralność

6.1.2. Mortality

Zgon niemowlęcia to zgon dziecka w wieku poniżej 1 roku życia.

Współczynnik zgonów niemowląt - umieralność niemowląt - stosunek liczby zgonów niemowląt w badanym okresie do liczby urodzeń żywych w tym okresie – wyrażony w ‰ (tj. na 1000 ludności).

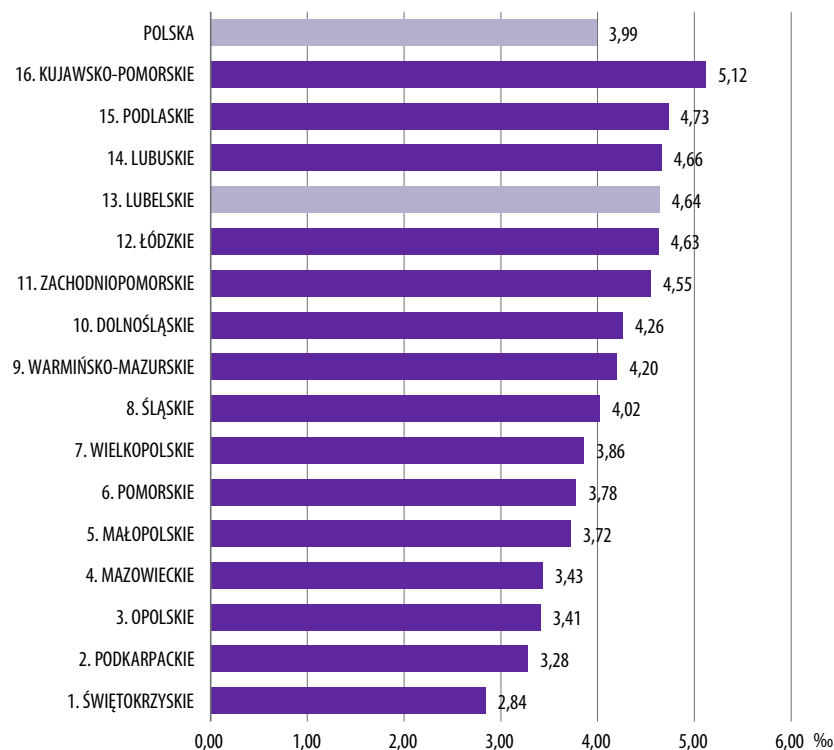
Umieralność niemowląt jest prawdopodobnie jednym z najdawniej używanych (negatywnych) wskaźników stanu zdrowia – obrazującym stopień, w jakim społeczeństwa są w stanie uchronić dziecko od ryzyka utraty życia¹³. Uznawany jest więc za odzwierciedlenie sytuacji społecznej i poziomu opieki zdrowotnej na danym obszarze. Jego poziom świadczy o rozwoju cywilizacyjnym, jakości życia, poziomie nauki i jakości usług medycznych.

W niniejszym opracowaniu współczynnik umieralności niemowląt przyjęto jako jedną ze zmiennych diagnostycznych określających poziom służby zdrowia w Polsce, w poszczególnych województwach i w powiatach województwa lubelskiego.

W 2017 r. w województwie lubelskim współczynnik zgonów niemowląt osiągnął poziom 4,64‰ wobec 4,56‰ w 2013 r. W kraju w 2017 r. powyższy współczynnik wyniósł 3,99‰ wobec 4,56‰ w 2013 r. Z powyższych danych wynika, że w 2017 r. w województwie lubelskim występował wyższy niż przeciętnie w kraju poziom umieralności niemowląt. W 2017 r. pod względem natężenia zgonów niemowląt województwo lubelskie zajmowało 13. miejsce w kraju wyprzedzając tylko województwa: lubuskie (4,66‰), podlaske (4,73‰) i kujawsko-pomorskie (5,12‰). Najniższy współczynnik umieralności odnotowano w województwie świętokrzyskim (2,84‰). W 2013 r. pod tym względem województwo lubelskie było na 8. miejscu w kraju.

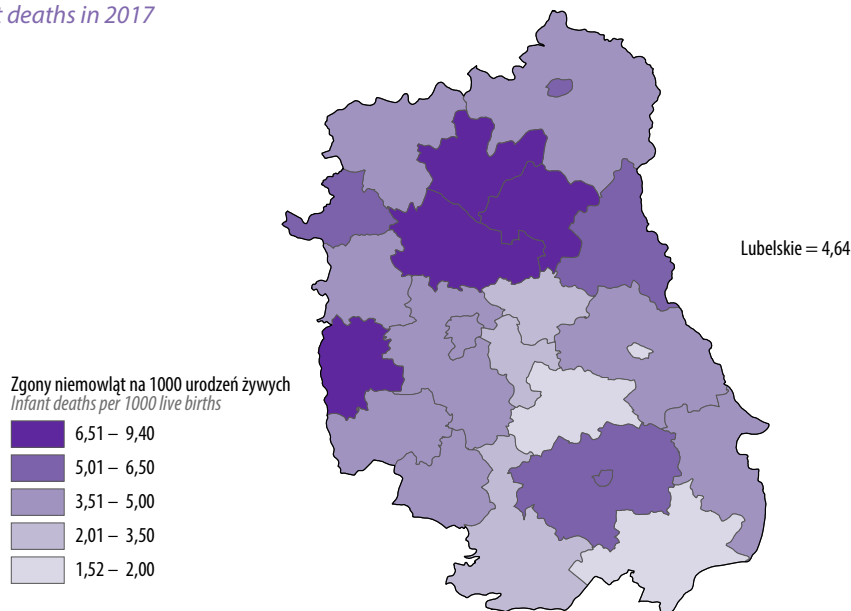
¹³ Szamotołska K., Mierzejewska E. (2017). Zgony niemowląt i noworodków w latach 1995-2015 w Polsce. *Developmental Period Medicine*, Issue 2, s. 104-110. Pobrane z: <http://www.medwiekurozwoj.pl/articles/2017-2-6.pdf>, data pobrania 14 stycznia 2019 r.

Wykres 47. Zgony niemowląt na 1000 urodzeń żywych w 2017 r.
Chart 47. Infant deaths per 1000 live births in 2017

Zróżnicowanie przestrzenne umieralności niemowląt w powiatach województwa lubelskiego przedstawiono na mapie 33. W 2017 r. najmniejsze natężenie zgonów niemowląt odnotowano w powiecie tomaszowskim (1,52‰), następnie w krasnostawskim (1,79‰) i w Chełmie (1,86‰). Natomiast najwyższa umieralność niemowląt występowała w powiatach: lubartowskim (9,40‰), parczewskim (8,80‰) i opolskim (8,35‰).

Mapa 33. Zgony niemowląt w 2017 r.
Map 33. Infant deaths in 2017

Przedwczesna umieralność – zgony w wieku poniżej 65 lat – umieralność, której można zapobiec poprzez skuteczne działania reprezentujące promocję zdrowia, profilaktykę chorób, a także właściwe postępowanie diagnostyczne, terapeutyczne i rehabilitacyjne. Umieralność przedwczesna, analizowana także jako „zgony do uniknięcia” jest kompleksowym miernikiem skuteczności systemu ochrony zdrowia, w odniesieniu do kontroli zachorowalności i śmiertelności w wybranych grupach chorób, w wymiarze populacyjnym.

Wśród czynników bezpośrednio powiązanych z przedwczesną umieralnością jest przede wszystkim brak diagnozy oraz brak lub nieodpowiednie leczenie. Inne, ważne to: opóźnienia w diagnozie i zbyt późne rozpoczęcie leczenia, niewydolność w zakresie zapobiegania i leczenia powikłań, uchybienia w zakresie zarządzania i koordynacji działań na różnych poziomach opieki, a także kwestie związane z dostępem do opieki medycznej, lokalizacją szpitali i charakterystyki samych pacjentów, zwłaszcza czynniki psychospołeczne (m.in. Westerlingi in. 1996, WHO 2000, Nolte i McKee 2004, OEC D 2010)¹⁴.

Monitoring przedwczesnej umieralności (zgony w wieku poniżej 65 lat – wiek umowny) dostarcza informacji przydatnych dla kształtowania polityki zdrowia publicznego, opracowania programów i interwencji podejmowanych w celu opóźnienia wystąpienia choroby i niepełnosprawności.

Jednym z mierników dotyczących przedwczesnej umieralności jest współczynnik zgonów osób w wieku do 65 lat w przeliczeniu na 100 tys. ludności w tej grupie wiekowej. W 2017 r. w województwie lubelskim omawiany współczynnik osiągnął poziom 308 osób wobec 327 w 2013 r. W Polsce w 2017 r. na 100 tys. ludności w wieku do 65 lat zmarło 314 osób w tej grupie wiekowej wobec 335 w 2013 r. Pod tym względem w 2017 r. województwo lubelskie uplasowało się na 7. miejscu w kraju (w 2013 r. również było na 7). Najniższy współczynnik odnotowano w województwie podkarpackim (243 osoby), następnie w małopolskim (251) i pomorskim (285). Natomiast najwyższy w województwach: łódzkim (395 osób), śląskim (357) i dolnośląskim (350).

Z analizy danych powiatowych wynika, że najwięcej osób w wieku do 65 lat w przeliczeniu na 100 tys. ludności tej grupy wiekowej w województwie lubelskim zmarło w powiecie parczewskim (412 osób), następnie w hrubieszowskim (383) i w opolskim (382). Natomiast najniższe wartości omawianego współczynnika odnotowano w powiatach: janowskim (242 osoby), lubelskim (257) i lukowskim (262).

Zgony według przyczyn podano zgodnie z Międzynarodową Statystyczną Klasyfikacją Chorób i Problemów Zdrowotnych – X Rewizja – (ICE-10). Klasyfikacja opracowana została przez Światową Organizację Zdrowia i obowiązuje w Polsce od 1 stycznia 1997 r.

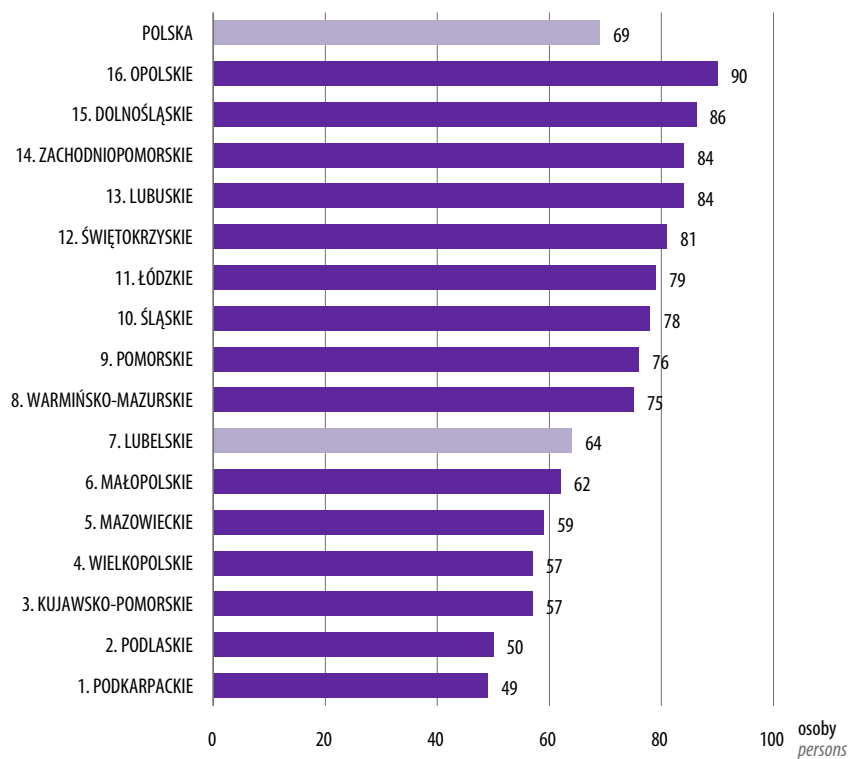
Kolejną miarą określającą poziom przedwczesnych zgonów – zgonów do uniknięcia jest współczynnik zgonów osób w wieku do 65 lat z powodu chorób układu krążenia na 100 tys. ludności w tym wieku. W 2017 r. w województwie lubelskim na 100 tys. ludności w wieku do 65 lat 64 osoby w tej grupie wiekowej zmarły na choroby układu krążenia wobec 82 w 2013 r. W kraju omawiany współczynnik osiągnął poziom 69 wobec 92 osób w 2013 r. Pod tym względem województwo lubelskie zajmowało 7. miejsce w kraju (w 2013 r. było na 5).

Z danych przedstawionych na wykresie 48. s. 134 wynika, że najniższe wartości omawianej zmiennej diagnostycznej odnotowano w województwie podkarpackim (49 osób), następnie w podlaskim (50) i w kujawsko-pomorskim (57). Natomiast najwyższe w województwach: opolskim (90), dolnośląskim (86) oraz zachodniopomorskim i lubuskim (po 84).

14 W. Wróblewska, Zgony możliwe do uniknięcia – opis koncepcji oraz wyniki analizy dla Polski. Studia Demograficzne Nr 1 (161) 2012, s. 129-151. Pobrane z : <http://www.czasopisma.pan.pl/dlibra/publication/110717/edition/96018/content/zgony-mozliwe-do-unikniecia-opis-koncepcji-oraz-wyniki-analzy-dla-polski-avoidable-mortality-the-concept-end-empirical-study-for-poland-wiktoria-wroblewska>, data pobrania 14 stycznia 2019 r.

Wykres 48. Zgony osób w wieku do 65 lat na choroby układu krążenia na 100 tys. ludności w tym wieku w 2017 r.

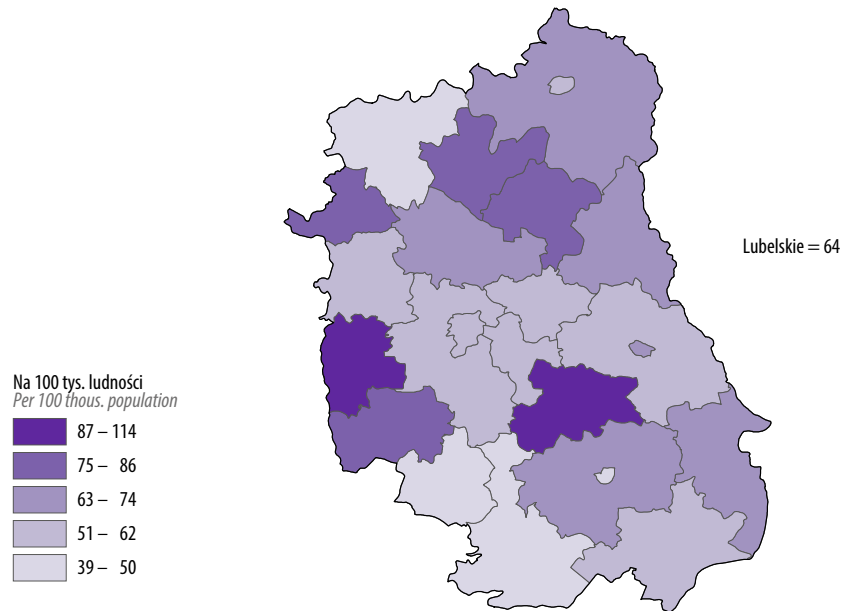
Chart 48. Deaths of persons up to the age of 65 caused by diseases of the circulatory system per 100 thous. persons at this age in 2017

Zróżnicowanie przestrzenne współczynnika zgonów osób w wieku do 65 lat na choroby układu krążenia na 100 tys. osób w tym wieku w województwie lubelskim zaprezentowano na mapie 34. s. 135. W 2017 r. w skali całego województwa ponad połowa powiatów miała wyższy współczynnik od średniej wojewódzkiej. Najniższy współczynnik odnotowano w Zamościu (39 osoby), następnie w powiecie biłgorajskim i łukowskim (po 45). Natomiast najwyższy w powiatach: krasnostawskim (114 osób), opolskim (102) i krańickim (82).

Mapa 34.
Map 34.

Zgony osób w wieku do 65 lat na choroby układu krążenia w 2017 r.
Deaths of persons up to the age of 65 caused by diseases of the circulatory system in 2017

Miarą określającą poziom zgonów do uniknięcia jest również współczynnik zgonów z powodu nowotworów w przeliczeniu na 100 tys. ludności. W 2017 r. w województwie na 100 tys. mieszkańców przypadało średnio 258 zgonów z powodu nowotworów wobec 238 w 2013 r. W Polsce w 2017 r. powyższy współczynnik osiągnął poziom 278 wobec 257 w 2013 r. Pod tym względem w 2017 r. województwo lubelskie uplasowało się na 4. pozycji w kraju (w 2013 r. było na 3. miejscu). Jak wynika z danych przedstawionych w tabeli XIV. s. 214 wartość współczynnika zgonów na nowotwory w 2017 r. w porównaniu z 2013 r. wzrosła w większości województw. Tylko w województwie opolskim wartość omawianej zmiennej diagnostycznej zmniejszyła się z 264 osób w 2013 r. do 262 w 2017 r.

W 2017 r. najniższy współczynnik zgonów z powodu nowotworów odnotowano w województwie podkarpackim (228 osób), następnie w podlaskim (247) i w małopolskim (250). Natomiast najwyższy w województwach: śląskim (313 osób) oraz łódzkim i dolnośląskim (po 309).

Podobnie jak w kraju, w województwie lubelskim występuje duże zróżnicowanie przestrzenne pod względem wielkości współczynnika zgonów z powodu nowotworów. W 2017 r. najniższą wartość omawianej zmiennej diagnostycznej odnotowano w powiecie lubelskim (188 osób), następnie w janowskim (200) i w Białej Podlaskiej (209). Natomiast najwięcej osób w przeliczeniu na 1000 mieszkańców zmarło z powodu nowotworów w powiatach: hrubieszowskim (305 osób), parczewskim (297) i zamojskim (293).

6.1.3. Opieka społeczna

6.1.3. Social welfare

Pomoc społeczna – instytucja polityki społecznej państwa, mająca na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości. Pomoc społeczną organizują organy administracji rządowej i samorządowej, współpracując w tym zakresie, na zasadzie partnerstwa, z organizacjami społecznymi i pozarządowymi, Kościołem Katolickim, innymi kościołami, związkami wyznaniowymi oraz osobami fizycznymi i prawnymi. Pomoc społeczna wspiera osoby i rodziny w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwia im życie w warunkach odpowiadających godności człowieka.

Trudna sytuacja życiowa z jaką nie są sobie w stanie poradzić osoby indywidualne i rodziny wymaga wsparcia ze strony instytucji pomocy społecznej. Dostępność do tych instytucji ma wpływ na warunki życia ludności, gdyż pomoc jaką tam otrzymują przyczynia się do poprawy ich sytuacji życiowej.

W województwie lubelskim według stanu w dniu 31 grudnia 2017 r. funkcjonowało 81 stacjonarnych zakładów pomocy społecznej łącznie z filiami, wśród których największy odsetek stanowiły domy pomocy społecznej łącznie z filiami (63,0%). W porównaniu z 2013 r. liczba stacjonarnych zakładów pomocy społecznej zmniejszyła się o 8,0%, zaś domów pomocy o 1,9%.

W Polsce według stanu w dniu 31 grudnia 2017 r. działało 1778 stacjonarnych zakładów pomocy społecznej łącznie z filiami, wśród których największy odsetek stanowiły domy pomocy społecznej łącznie z filiami (50,7%). W stosunku do 2013 r. liczba stacjonarnych zakładów pomocy społecznej zwiększyła się o 7,3%, natomiast domów pomocy społecznej o 3,4%.

Dom pomocy społecznej – świadczy usługi bytowe, opiekuńcze, wspomagające i edukacyjne na poziomie obowiązującego standardu, określonego w rozporządzeniu Ministra Pracy Polityki Społecznej z dnia 23 sierpnia 2012 r. w sprawie domów pomocy społecznej (Dz. U. 2012 r., poz. 964) przeznaczona dla osób wymagających całodobowej opieki z powodu wieku, choroby lub niepełnosprawności, niemogących samodzielnie funkcjonować w codziennym życiu. Pobyt w domu jest odpłatny. Placówki przeznaczone są dla: osób w podeszłym wieku, osób przewlekle somatycznie chorych, osób przewlekle psychicznie chorych, dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie, dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie, osób niepełnosprawnych fizycznie oraz osób uzależnionych od alkoholu.

Oprócz domów pomocy społecznej na terenie województwa lubelskiego w 2017 r. funkcjonowało również 13 schronisk dla bezdomnych łącznie z filiami, 4 noclegownie, 4 placówki zapewniające całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub w podeszłym wieku w ramach działalności gospodarczej lub statutowej, 1 środowiskowy dom samopomocy lub inny ośrodek wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi oraz 8 pozostałych placówek, do których zalicza się placówki typu centrum wsparcia rodziny oraz centrum interwencji kryzysowej udzielające wsparcia, w tym schronienia osobom i rodzinom w stanie kryzysu.

Poza domami pomocy społecznej na terenie kraju działało 313 placówek zapewniających całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub w podeszłym wieku w ramach działalności gospodarczej lub statutowej, 287 schronisk dla bezdomnych łącznie z filiami, 85 noclegowni, 62 domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, 42 rodzinne domy pomocy, jak również 9 środowiskowych domów samopomocy lub innych ośrodków wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi oraz 77 pozostałych placówek.

W porównaniu z 2013 r. liczba schronisk dla bezdomnych w województwie lubelskim nie uległa zmianie, podobnie jak liczba noclegowni, placówek zapewniających całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub w podeszłym wieku w ramach działalności gospodarczej lub statutowej oraz środowiskowych domów samopomocy lub innych ośrodków wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi. Natomiast zmniejszyła się liczba pozostałych placówek (o 27,3%), do których zalicza się placówki typu centrum wsparcia rodziny oraz centrum interwencji kryzysowej udzielające wsparcia, w tym schronienia osobom i rodzinom w stanie kryzysu.

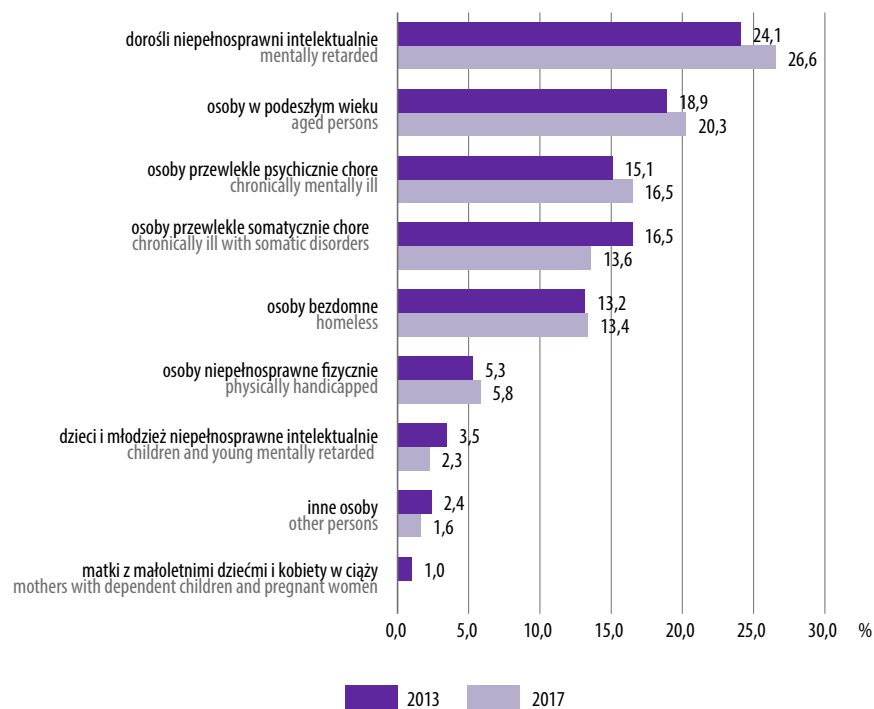
W porównaniu z 2013 r. w Polsce najbardziej wzrosła liczba rodzinnych domów pomocy (o 68,0%) oraz placówek zapewniających całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub w podeszłym wieku w ramach działalności gospodarczej lub statutowej (o 45,6%). Natomiast ubyło środowiskowych domów samopomocy lub innych ośrodków wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi (o 18,2%), domów dla matek z małoletnimi dziećmi oraz kobiet w ciąży (o 17,3%), noclegowni (o 6,6%) oraz pozostałych placówek (o 2,5%).

Wykres 49. Mieszkańcy stacjonarnych zakładów pomocy społecznej według „oddziałów”

Stan w dniu 31 XII

Chart 49. Residents of stationary social welfare facilities by divisions

As of 31 XII

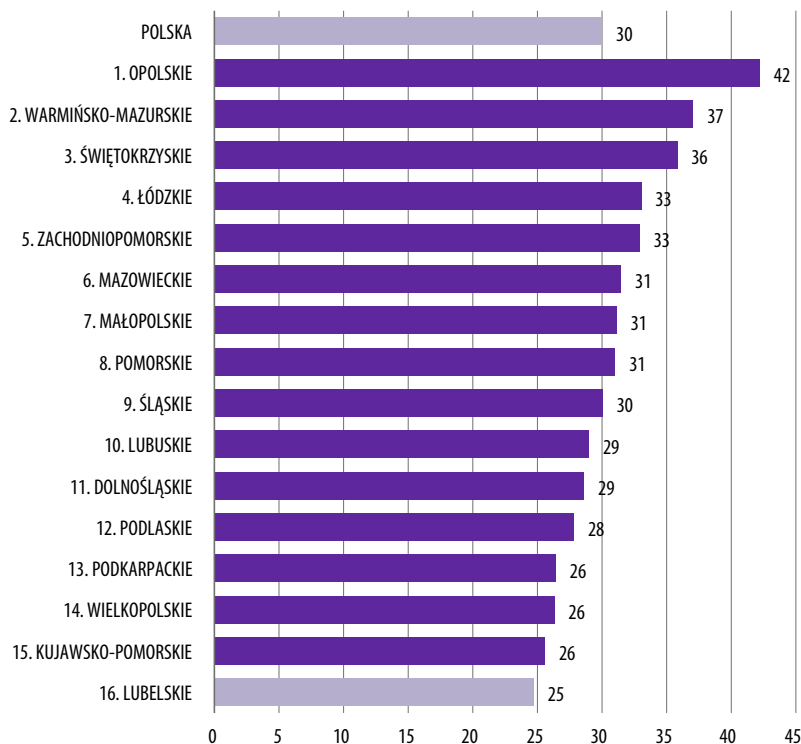
Ważnym czynnikiem decydującym o dostępności stacjonarnych zakładów pomocy społecznej jest nie tyle sama liczba placówek, ale przede wszystkim liczba miejsc jaką te placówki dysponują. Według stanu w dniu 31 grudnia 2017 r. w województwie lubelskim we wszystkich stacjonarnych zakładach pomocy społecznej łącznie z filiami dostępnymi było 5256 miejsc, z których zajętych przez pensjonariuszy było 5009 miejsc, a 262 osoby oczekiwało na umieszczenie w placówce. Natomiast w kraju wszystkie stacjonarne zakłady pomocy społecznej łącznie z filiami dysponowały 116056 miejscami, w których przebywało 109241 osób, a 9410 osób oczekiwało na umieszczenie w placówce. W stosunku do 2013 r. liczba miejsc we wszystkich placówkach w województwie lubelskim zmniejszyła się o 6,8%, a liczba mieszkańców o 4,7%. Natomiast liczba osób oczekujących zwiększyła się o 9,2%. W Polsce liczba miejsc w w/w placówkach wzrosła w 2017 r. w porównaniu z 2013 r. o 5,1%, natomiast liczba mieszkańców o 4,7%.

Wśród mieszkańców stacjonarnych zakładów pomocy społecznej w województwie lubelskim największy odsetek stanowiły osoby niepełnosprawne intelektualnie (dorośli, dzieci i młodzież) 28,8% (wzrost w stosunku do 2013 r. o 1,2 p. proc.). Kolejną grupę stanowiły osoby w podeszłym wieku 20,3% (wzrost w porównaniu z 2013 r. o 1,4 p. proc.) i osoby przewlekle psychicznie chore 16,5% (wzrost w stosunku do 2013 r. o 1,4 p. proc.). W kraju natomiast największy odsetek stanowiły osoby w podeszłym wieku (22,0%, wzrost w porównaniu z 2013 r. o 3,0 p. proc.), osoby przewlekle psychicznie chore (21,2%, wzrost w stosunku do 2013 r. o 0,5 p. proc.) oraz osoby przewlekle somatycznie chore (19,4%, spadek w porównaniu z 2013 r. o 0,3 p. proc.).

Wskaźnikiem obrazującym dostępność zakładów stacjonarnej pomocy społecznej jest liczba miejsc w omawianych placówkach przypadająca na 10 tys. mieszkańców. W 2017 r. w województwie lubelskim średnio na 10 tys. mieszkańców przypadało 25 miejsc w zakładach stacjonarnej pomocy społecznej wobec 26 w 2013 r. W Polsce w 2017 r. na 10 tys. ludności przypadało 30 miejsc i w stosunku do 2013 r. wskaźnik ten wzrósł o 5,3%.

Wykres 50. Miejsca w stacjonarnych zakładach pomocy społecznej na 10 tys. ludności w 2017 r.

Stanu w dniu 31 XII

*Chart 50. Places in stationary social welfare facilities per 10 thous. population in 2017**As of 31 XII*

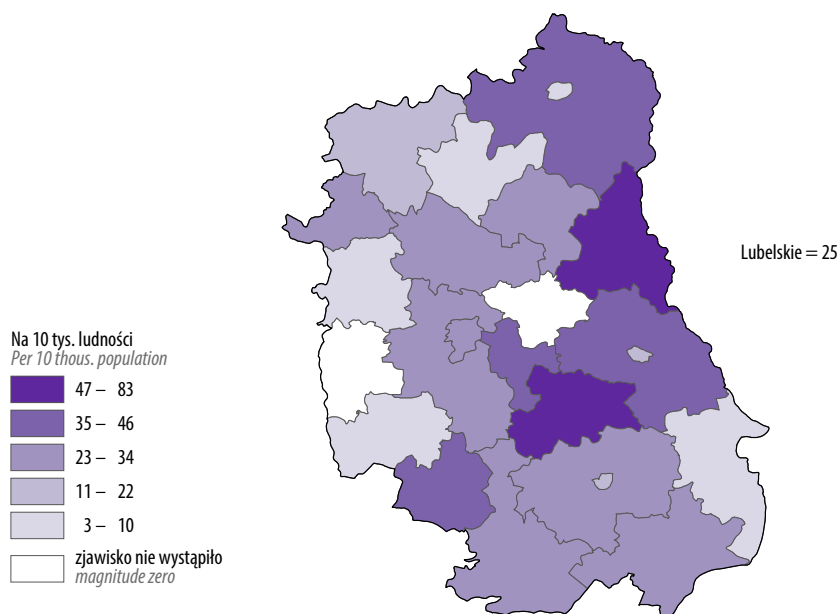
Z danych przedstawionych na wykresie 50. wynika, że w 2017 r. województwo lubelskie znalazło się na ostatnim miejscu w kraju pod względem dostępności miejsc w zakładach stacjonarnej pomocy społecznej na 10 tys. mieszkańców. Najwyższy wskaźnik odnotowano w województwie opolskim (42 miejsca), następnie w warmińsko-mazurskim (37) i świętokrzyskim (36).

Więszym zróżnicowaniem przestrzennym cechowała się liczba miejsc w zakładach stacjonarnej pomocy społecznej przypadająca na 10 tys. mieszkańców w powiatach województwa lubelskiego, co przedstawia mapa 35. s. 139. W 2017 r. najwyższy wskaźnik odnotowano w powiecie krasnostawskim (83 miejsca), następnie we włodawskim (51 miejsc) i świdnickim (41 miejsc). Natomiast omawiane placówki nie występowały na terenie powiatu łączyńskiego i opolskiego.

Mapa 35.**Miejsca w stacjonarnych zakładach pomocy społecznej na 10 tys. ludności w 2017 r.**

Stanu w dniu 31 XII

Mapa 35.

*Places in stationary social welfare facilities per 10 thous. population in 2017**As of 31 XII***6.1.4. Opieka nad dzieckiem do lat 3***6.1.4. Social assistance for a child up to the age of 3*

Opieka nad dzieckiem w wieku do lat 3 – organizowana jest w formie żłobka lub klubu dziecięcego, a także sprawowana przez dziennego opiekuna oraz nianię. (Ustawa z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3 Dz. U. 2011 Nr 45, poz. 235).

W centrum zainteresowania polityki społecznej państwa jest rodzina, która jest podstawową i najważniejszą komórką społeczną. W związku z tym rodzina powinna być wspierana przez państwo. Wsparcie to realizowane jest między innymi przez zapewnienie opieki nad dziećmi do lat 3.

Z przeprowadzonych przez GUS badań wynika, że według stanu w dniu 31 grudnia 2017 r. w województwie lubelskim działało 105 instytucjonalnych form opieki nad dzieckiem w wieku do lat 3, z czego największy odsetek stanowiły żłobki (74,3%). W porównaniu z 2013 r. liczba tych placówek wzrosła prawie 2-krotnie, w tym żłobków ponad 2-krotnie (z 38 do 78). Podobną tendencję obserwujemy w kraju, gdzie w 2017 r. funkcjonowało 3120 placówek opieki nad dziećmi do lat 3, z czego największy odsetek stanowiły żłobki (79,6%). Liczba tych placówek w stosunku do 2013 r. wzrosła ponad 2-krotnie, w tym żłobków z 1112 do 2485. Wzrost ten jest wynikiem wejścia w życie ustawy o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3.

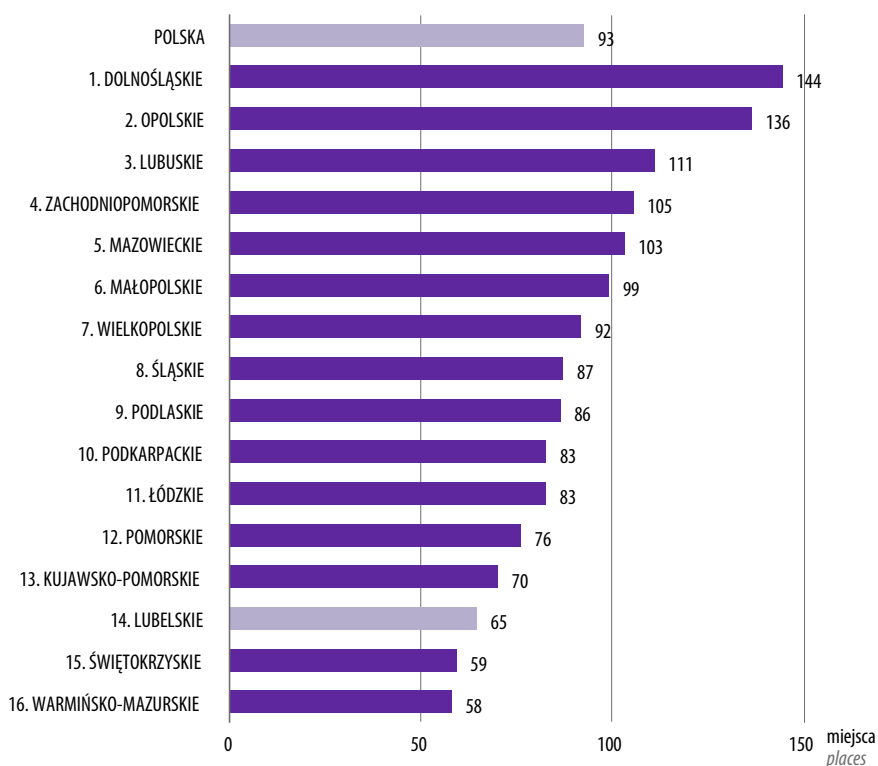
Ważnym aspektem jest nie tylko liczba placówek, ale przede wszystkim miejsca jakimi dysponują. W województwie lubelskim badane placówki (łącznie z oddziałami i klubami dziecięcymi) dysponowały 3846 miejscami (więcej o 75,7% niż w 2013 r.), w których w ciągu roku przebywało 5336 dzieci (więcej o 78,0% niż w 2013 r.). W kraju natomiast wszystkie placówki opieki nad dzieckiem w wieku do lat 3 dysponowały 106,5 tys. miejsc (więcej o 82,4% niż w 2013 r.), w których w ciągu roku przebywało 154,5 tys. dzieci (więcej o 79,4% niż w 2013 r.).

Jako miarę w porównaniu województw i powiatów województwa lubelskiego pod względem dostępności do omawianych placówek uznano wskaźnik wyrażający liczbę miejsc w tych placówkach przypadającą

na 1000 dzieci w wieku do lat 3. W 2017 r. w województwie na 1000 dzieci w wieku do 3 lat przypadało 65 miejsc w żłobkach (łącznie z oddziałami i klubami dziecięcymi) wobec 36 w 2013 r. W Polsce omawiany wskaźnik był wyższy i w 2017 r. wyniósł 93 miejsca wobec 51 miejsc w 2013 r. Pod tym względem w 2017 r. województwo lubelskie zajmowało 14. miejsce w kraju. Na pierwszym miejscu uplasowało się województwo dolnośląskie (144 miejsca), zaś na ostatnim warmińsko-mazurskie (58).

Wykres 51. Miejsca w żłobkach^a na 1000 dzieci w wieku do 3 lat w 2017 r.

Chart 51. *Places in nurseries^a per 1000 children^a up to the age of 3 in 2017*

a łącznie z oddziałami i klubami dziecięcymi

Jeszcze większe zróżnicowanie przestrzenne omawianej zmiennej diagnostycznej występowało w powiatach województwa lubelskiego. W 2017 r. najwięcej miejsc w żłobkach (łącznie z oddziałami i klubami dziecięcymi) na 1000 dzieci w wieku do lat 3 przypadało w miastach na prawach powiatu: w Lublinie (181), Zamościu (162), Chełmie (109) i w Białej Podlaskiej (97). Natomiast najmniej w powiecie radzyńskim (8) i lubartowskim (10). W 4 powiatach województwa lubelskiego (chełmski, janowski, parczewski i zamojski) w 2017 r. nie funkcjonowały placówki opieki nad dziećmi do lat 3.

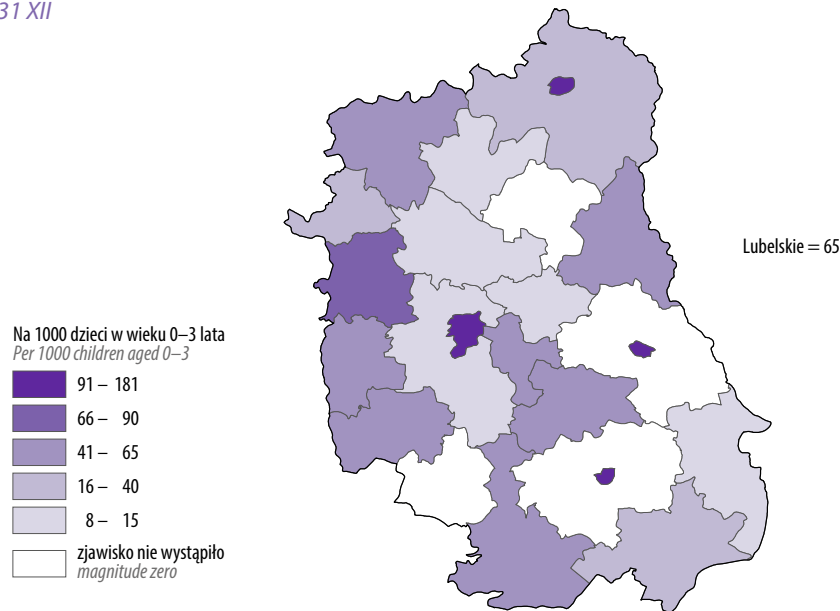
Mapa 36.**Miejsca w żłobkach^a w 2017 r.**

Stan w dniu 31 XII

Mapa 36.

Places in nurseries^a in 2017

As of 31 XII

^a Łącznie z oddziałami i klubami dziecięcymi.
^a Including nursery wards and children's clubs.

6.2. Oświata i wychowanie

6.2. Education

Edukacja jest jedną z dziedzin życia nie podlegającą unifikacji. Każde państwo może w sposób dowolny kształtować swój system szkolny i egzaminacyjny. W myśl zapisów zawartych w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej (art. 70) każdy ma prawo do nauki, która w szkołach publicznych jest bezpłatna.

W Polsce system oświaty i wychowania obejmuje dzieci i młodzież w wieku od 3 do 21 roku życia. Nauka jest obowiązkowa od 6 do 18 roku życia, jednak tylko szkoła podstawowa i gimnazjum posiadają status instytucji obowiązkowych.

6.2.1. Wychowanie przedszkolne

6.2.1. Pre-primary education

Pierwszym szczeblem systemu oświaty w Polsce jest edukacja przedszkolna, która obejmuje dzieci w wieku od 3 do 6 lat.

Według stanu na koniec września 2017 r. na terenie województwa lubelskiego funkcjonowały 1372 placówki wychowania przedszkolnego, w tym największy odsetek stanowiły oddziały przedszkolne przy szkołach podstawowych (50,9%). W Polsce natomiast działało 21976 placówek wychowania przedszkolnego, w tym najczęściej było przedszkoli (55,3%). W stosunku do 2013 r. liczba tych placówek w województwie lubelskim zmniejszyła się o 2,8%, natomiast w kraju wzrosła o 2,2%.

W 2017 r. w województwie lubelskim w placówkach wychowania przedszkolnego było 55,3 tys. miejsc i w porównaniu z 2013 r. ich liczba wzrosła o 11,5%. W Polsce tego typu placówki dysponowały 1213,9 tys. miejsc, tj. o 17,2% więcej niż w 2013 r.

Ważnym wskaźnikiem obrazującym dostępność placówek wychowania przedszkolnego jest wskaźnik liczby miejsc w tych placówkach przypadających na 1000 dzieci w wieku 3 – 6 lat. Wskaźnik ten w 2017 r. w województwie lubelskim wyniósł 674 i w stosunku do 2013 r. wzrósł o 22,7%, co świadczy o większej dostępności badanych placówek. W kraju natomiast na 1000 dzieci w wieku 3 – 6 lat przypadało 783 miejsca w placówkach wychowania przedszkolnego i w porównaniu z 2013 r. liczba ta zwiększyła się o 26,1%. Pod tym względem w 2017 r. województwo lubelskie znalazło się na ostatnim miejscu w kraju. Na pierwszym miejscu uplasowało się województwo opolskie, gdzie wskaźnik ten wyniósł 907 miejsc.

Jeszcze większe zróżnicowanie omawianego wskaźnika występowało w powiatach województwa lubelskiego. Najwyższe wartości osiągnął on w miastach na prawach powiatu: w Chełmie (1219 miejsc), Zamościu (1050), Lublinie (1014) oraz w Białej Podlaskiej (1002), zaś najniższe w powiatach: chełmskim (211), zamojskim (359) i parczewskim (461). Jednakże w 9 powiatach wskaźnik był wyższy niż średnia wojewódzka.

Na początku roku szkolnego 2017/18 wychowaniem przedszkolnym objętych było 70,3 tys. dzieci (w kraju 1361,1 tys. dzieci). W stosunku do roku szkolnego 2013/14 liczba dzieci uczęszczających do placówek wychowania przedszkolnego zwiększyła się o 2,7% (w Polsce o 4,9%). Spośród wszystkich dzieci w wieku od 3 do 6 lat mieszkających w województwie lubelskim wychowaniem przedszkolnym objętych było 83,2% dzieci (wzrost o 9,1 p. proc. w porównaniu z rokiem szkolnym 2013/14). Dzieci 6-letnie uczęszczające do placówek wychowania przedszkolnego stanowiły 89,6% ogółu dzieci w tym wieku w województwie lubelskim (w roku szkolnym 2013/14 – 83,8%).

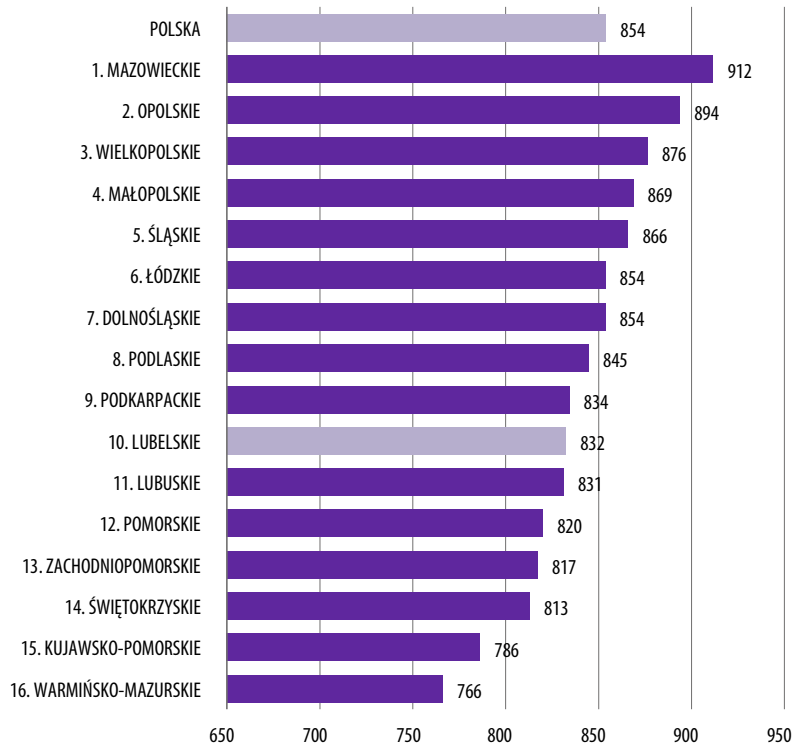
W omawianym roku szkolnym do jednej placówki wychowania przedszkolnego uczęszczało średnio 51 dzieci (w kraju 62). Oznacza to, że w/w placówki były liczniejsze niż w roku szkolnym 2013/14, gdzie średnio uczęszczało 49 dzieci (w Polsce wzrost o 2,6%).

Kolejną miarą stosowaną do oceny zróżnicowania przestrzennego dostępności do placówek wychowania przedszkolnego jest wskaźnik pokazujący liczbę dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego w wieku 3 – 6 lat w przeliczeniu na 1000 dzieci w tej grupie wieku. W 2017 r. w województwie lubelskie na 1000 dzieci w wieku 3 – 6 lat do placówek wychowania przedszkolnego uczęszczało 832 dzieci wobec 550 w 2013 r. (w kraju w 2017 r. – 854 dzieci, a w 2013 r. – 620). Pod tym względem w 2017 r. województwo zajmowało 10. miejsce w kraju (wobec 9. w 2013 r.). Na pierwszym miejscu znalazło się województwo mazowieckie (912), zaś na ostatnim warmińsko-mazurskie (766).

Wykres 52. Dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego w wieku 3–6 lat na 1000 dzieci w tej grupie wieku w 2017 r.

Stan w dniu 30 IX

Chart 52. Children in pre-primary education establishments aged 3–6 per 1000 children in this age group in 2017 As of 30 IX

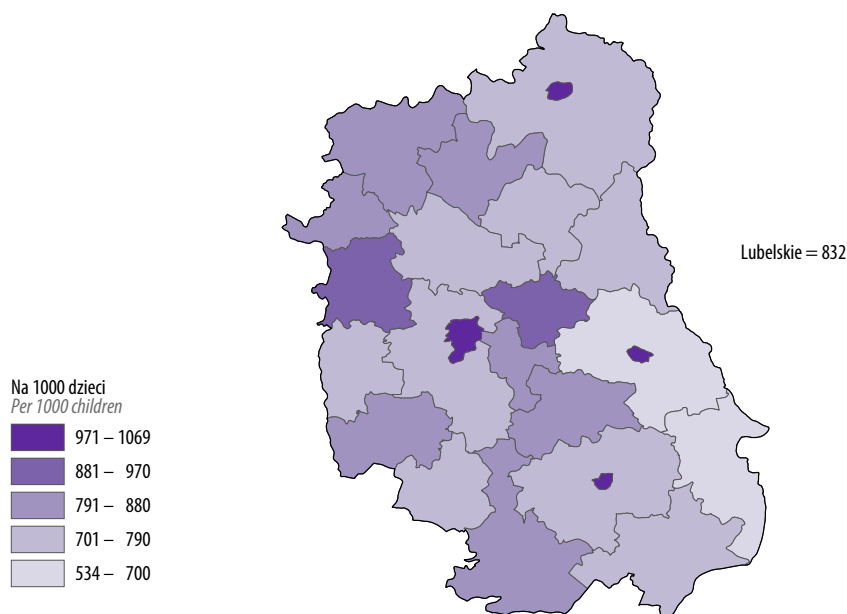
Z danych przedstawionych na mapie 37. s. 143 wynika, że w województwie lubelskim występuje duże zróżnicowanie przestrzenne omawianej zmiennej diagnostycznej. W 2017 r. w 9 powiatach województwa lubelskiego wskaźnik był wyższy niż średnia wojewódzka, przy czym najwięcej dzieci w wieku 3–6 lat w przeliczeniu na 1000 dzieci w tej grupie wieku odnotowano w miastach na prawach powiatu: w Chełmie (1069), Białej Podlaskiej (1022), Lublinie (995) oraz w Zamościu (974). Natomiast najmniejszy w powiatach: chełmskim (534), hrubieszowskim (699) i zamojskim (701).

Mapa 37.**Dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego w wieku 3-6 lat w 2017 r.**

Stan w dniu 30 IX

Map 37.

*Children in pre-primary education establishments aged 3-6 years**As of 31 XII 2017***6.2.2. Szkolnictwo podstawowe i gimnazjalne***6.2.2. Primary and lower secondary education*

Kolejnym szczeblem polskiego systemu oświaty są **ośmioletnia szkoła podstawowa** (od roku szkolnego 2017/18, wcześniej funkcjonowały sześcioletnie szkoły podstawowe) i **trzyletnie gimnazjum** (stopniowo likwidowane, co oznacza, że od 1 września 2017 r. nie był prowadzony nabór do klas I). Natomiast w roku szkolnym 2018/19 ostatni rocznik dzieci klas III ukończy gimnazjum, co oznacza, że z dniem 1 września 2019 r. w ustroju szkolnym gimnazja nie będą funkcjonować.

Według stanu na koniec września 2017 r. w województwie lubelskim funkcjonowało 981 szkół podstawowych, zaś w Polsce 14468. W porównaniu z rokiem szkolnym 2013/14 liczba szkół podstawowych w województwie lubelskim nie uległa zmianie, natomiast w kraju wzrosła o 7,6%.

Do szkół podstawowych zlokalizowanych na terenie województwa lubelskiego uczęszczało 142,3 tys. uczniów, a ich liczba w porównaniu z rokiem szkolnym 2013/14 wzrosła o 17,5%, co związane było z wejściem w życie reformy oświaty i wprowadzeniem ośmioletniej szkoły podstawowej. Dzieci kończące szóstą klasę szkoły podstawowej przeszły do klasy siódmej, zamiast do pierwszej gimnazjum. W Polsce liczba uczniów szkół podstawowych w roku szkolnym 2017/18 w stosunku do roku szkolnego 2013/14 wzrosła o 23,4%, a ich liczba wyniosła 2657,0 tys. W badanym roku szkolnym w województwie lubelskim do 1 szkoły podstawowej uczęszczało średnio 145 dzieci (w kraju 184) wobec 123 w roku szkolnym 2013/14 (w Polsce 160).

Liczba dzieci w klasach pierwszych w roku szkolnym 2017/18 w porównaniu z rokiem szkolnym 2013/14 zmniejszyła się o 2,3% (w kraju o 3,1%) i wyniosła 19,4 tys. uczniów (w kraju 353,9 tys.). Jednocześnie liczba dzieci w wieku 6 lat i mniej realizujących obowiązek szkolny zmniejszyła się z 2748 dzieci w roku szkolnym 2013/14, do 748 w roku szkolnym 2017/18, co oznacza spadek o 72,8%.

Według stanu na koniec września 2017 r. na terenie województwa lubelskiego funkcjonowało 146 gimnazjów, do których uczęszczało 40,0 tys. uczniów. W porównaniu z rokiem szkolnym 2013/14 liczba gimnazjów zmniejszyła się o 69,1% (uczniów o 39,7%), co związane było z wejściem w życie od 1 września 2017 r. reformy systemu oświaty¹⁵, w myśl której gimnazja są stopniowo wygaszane bądź zostały włączone lub przekształcone w inne szkoły (podstawowe, licea ogólnokształcące, technika lub branżowe I stopnia).

W województwie lubelskim średnio do 1 gimnazjum uczęszczało 274 uczniów (w Polsce 378), wobec 141 w roku szkolnym 2013/14 (w kraju 152).

W Polsce według stanu w dniu 30 września 2017 r. działało 1861 gimnazjów, w których uczyło się 703,9 tys. dzieci. W stosunku do roku szkolnego 2013/14 liczba gimnazjów zmniejszyła się o 74,9%, natomiast liczba uczniów o 37,4%.

W roku szkolnym 2016/17 świadectwa ukończenia szkoły otrzymało 20,0 tys. gimnazjalistów, czyli o 9,3% mniej niż w roku szkolnym 2013/14. Natomiast w całym kraju 340,4 tys., tj. mniej o 7,1%.

6.2.3. Szkolnictwo ponadgimnazjalne

6.2.3. Upper secondary education

Szkoły ponadgimnazjalne stanowią następny szczebel systemu oświaty w Polsce i przeznaczone są dla absolwentów gimnazjów. Od roku szkolnego 2017/18 zaczęła obowiązywać nowa struktura szkolnictwa ponadgimnazjalnego i obejmuje ona:

- **trzyletnią szkołę branżową I stopnia** (rozpoczęły one działalność z dniem 1 września 2017 r.), w której uczy się również młodzież oddziałów zasadniczej szkoły zawodowej;
- **trzyletnie liceum ogólnokształcące**, ukończenie którego umożliwia zdanie egzaminu maturalnego i zdobycie świadectwa dojrzałości;
- **czteroletnie technikum**, ukończenie którego umożliwia przystąpienie do egzaminu maturalnego i uzyskania świadectwa dojrzałości. Nauka kończy się egzaminem oraz uzyskaniem dyplomu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe.

Należy zaznaczyć, że w roku szkolnym 2013/14 istniały jeszcze trzyletnie licea profilowane, czteroletnie technika i trzyletnie technika uzupełniające.

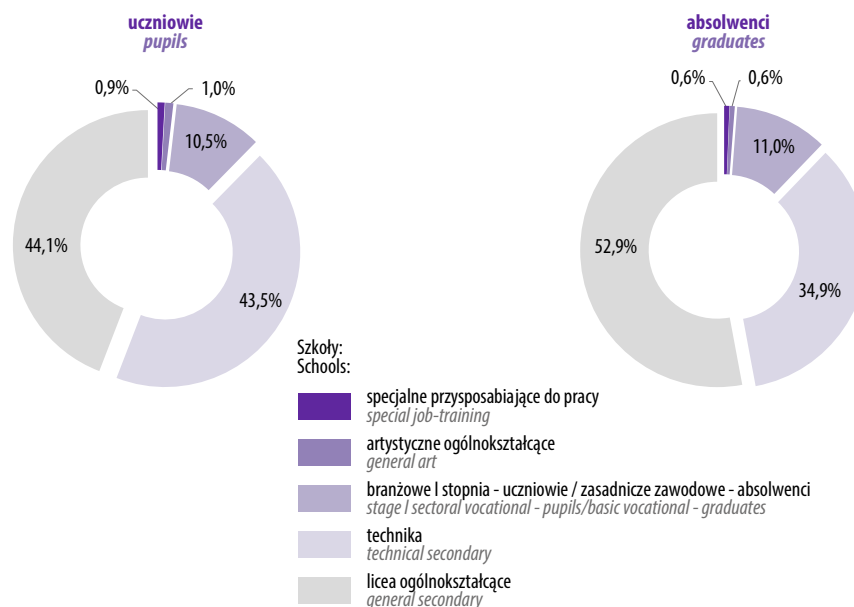
Na początku roku szkolnego 2017/18 na terenie województwa lubelskiego funkcjonowało 396 szkół ponadgimnazjalnych dla dzieci i młodzieży, w których uczyło się 70,8 tys. osób. W porównaniu z rokiem szkolnym 2013/14 liczba szkół zmniejszyła się o 14,1%, natomiast liczba uczniów o 10,7%. Podobnie było w kraju, gdzie liczba szkół ponadgimnazjalnych dla dzieci i młodzieży zmniejszyła się z 6868 w roku szkolnego 2013/14 do 6274 w roku szkolnym 2017/18 (o 8,6%), zaś liczba uczniów z 1277,0 do 1157,1 tys. (o 9,4%).

¹⁵ Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe (Dz. U. 2017 r., poz. 59 z późniejszymi zmianami) weszła w życie z dniem 1 września 2017 r. – wprowadzenie 8-letniej szkoły podstawowej i stopniowe wygaszanie gimnazjów.

Wykres 53. Uczniowie i absolwenci szkół ponadgimnazjalnych według typów szkół w województwie lubelskim w 2017 r.

Stan w dniu 30 IX

Chart 53. Pupils and graduates of upper secondary schools by types of schools in lubelskie voivodship in 2017
As of 30 IX

a Absolwenci z poprzedniego roku szkolnego.
a Graduates from the previous school year.

Miarami powszechności nauczania są współczynniki skolaryzacji. Wyróżniamy współczynnik skolaryzacji brutto i netto.

Współczynnik skolaryzacji brutto – relacja liczby osób uczących się (stan na początku roku szkolnego) na danym poziomie kształcenia (niezależnie od wieku) do liczby ludności (stan w dniu 31 grudnia) w grupie wieku określonej jako odpowiadająca temu poziomowi nauczania.

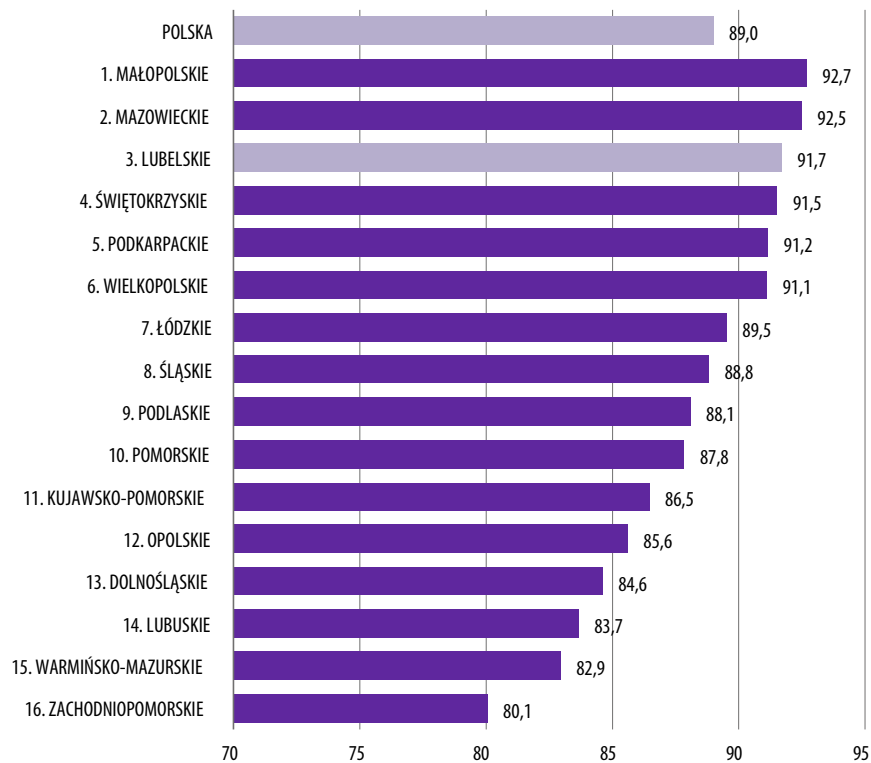
Współczynnik skolaryzacji netto – relacja liczby osób (w danej grupie wieku) uczących się (stan na początku roku szkolnego) na danym poziomie kształcenia do liczby ludności (stan w dniu 31 grudnia) w grupie wieku określonej jako odpowiadający temu poziomowi nauczania.

Miarą przyjętą w porównaniu województw i powiatów województwa lubelskiego pod względem powszechności nauczania jest współczynnik skolaryzacji netto dla szkół ponadgimnazjalnych (grupa wiekowa 16 – 18 lat). Wysokość współczynnika dla województwa w roku szkolnym 2017/18 wynosiła 91,7% i w stosunku do roku szkolnego 2013/14 była niższa o 0,3 p. proc. W Polsce współczynnik ten wynosił 89,0% i w porównaniu z rokiem szkolnym 2013/14 był wyższy o 0,4 p. proc.

Najwyższy współczynnik skolaryzacji netto odnotowano w województwie małopolskim (92,7%) i mazowieckim (92,5%), natomiast najniższy w województwie zachodniopomorskim (80,1%) i warmińsko-mazurskim (82,9%). W roku szkolnym 2017/18 województwo lubelskie uplasowało się na 3. miejscu w kraju (w roku szkolnym 2013/14 było na 2. pozycji).

Wykres 54.
Chart 54.

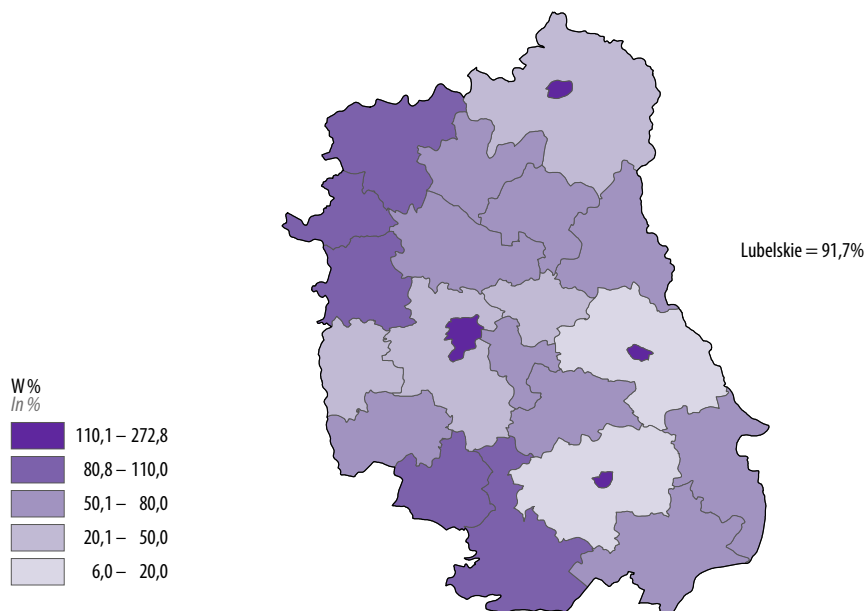
Współczynnik skolaryzacji netto w szkołach ponadgimnazjalnych w 2017 r.
Net enrollment rate in upper secondary schools by voivodships in 2017

Jeszcze większym zróżnicowaniem pod względem współczynnika skolaryzacji netto w szkołach ponadgimnazjalnych charakteryzowały się powiaty województwa lubelskiego. Najwyższy współczynnik odnotowano w miastach na prawach powiatu: Zamościu (272,8%), Chełmie (221,9%), Białej Podlaskiej (209,8%) i Lublinie (179,4%). Najniższy współczynnik skolaryzacji netto wystąpił w powiatach: zamojskim (6,0%), chełmskim (12,8%) i lubelskim (23,6%). Tak duże zróżnicowanie między powiatami wynika z terytorialnego rozmieszczenia omawianych placówek. Większość szkół ponadgimnazjalnych zlokalizowana była w miastach (81,7% szkół), w tym w miastach na prawach powiatu (38,3%), zaś najmniej szkół zlokalizowanych było w powiatach ościennych. Łącznie w powiatach: bialskim, chełmskim, lubelskim i zamojskim funkcjonowało 10,4% ogółu szkół ponadgimnazjalnych województwa lubelskiego.

Mapa 38.

Map 38.

Współczynnik skolaryzacji netto w szkołach ponadgimnazjalnych w 2017 r.*Net enrollment rate in upper secondary schools in lubelskie voivodship by powiats in 2017***6.2.4. Szkolne koła zainteresowań***6.2.4. School interest circles*

Dzieci i młodzież uczęszczająca do szkół podstawowych, gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych może rozwijać swoje zainteresowania i podnosić umiejętności z danej dziedziny nauki na zajęciach pozalekcyjnych w szkolnych kołach zainteresowań. W roku szkolnym 2017/18 według stanu w dniu 30 września 2017 r. w województwie lubelskim działało 14,6 tys. kół zainteresowań, w których uczestniczyło 154,9 tys. uczniów. W stosunku do roku szkolnego 2013/14 liczba kół zmniejszyła się o 20,1%, zaś uczestników o 22,1%. Natomiast w Polsce liczba szkolnych kół zainteresowań w roku szkolnym 2017/18 w stosunku do roku szkolnego 2013/14 zmniejszyła się z 288,6 tys. do 236,4 tys. (o 18,1%). Liczba uczestników tych zajęć zmniejszyła się w omawianym okresie o 21,7% i w roku szkolnym 2017/18 wynosiła 2604,1 tys. uczniów.

Dostępność szkolnych kół zainteresowań dla dzieci i młodzieży pokazuje wskaźnik ilości kół na 1000 uczniów. W roku szkolnym 2017/18 omawiany wskaźnik w województwie lubelskim wyniósł 58 kół i tym samym województwo znalazło się na 4. miejscu w kraju. W Polsce natomiast średnio na 1000 uczniów przypadło 52 szkolne koła zainteresowań. Najwięcej szkolnych kół zainteresowań przypadających na 1000 uczniów odnotowano w województwie śląskim (62) i zachodniopomorskim (61), zaś najmniej w województwie wielkopolskim (45) i pomorskim (47). W stosunku do roku szkolnego 2013/14 wskaźnik ten w województwie lubelskim obniżył się o 15,8%.

Jeszcze większym zróżnicowaniem wskaźnika liczby szkolnych kół zainteresowań przypadających na 1000 uczniów cechowały się powiaty województwa lubelskiego. Wyższy wskaźnik od średniej wojewódzkiej odnotowano w 10 powiatach, przy czym najwyższy w powiatach biłgorajskim (75) i białskim (72) oraz w Białej Podlaskiej (70). Najniższy natomiast w powiatach: puławskim (45) oraz lubartowskim i krańickim (po 46).

6.2.5. Szkolnictwo wyższe

6.2.5. Tertiary education

Szkoła wyższa – jednostka stanowiąca część systemu nauki polskiej i systemu edukacji narodowej, której ukończenie pozwala uzyskać dyplom stwierdzający ukończenie studiów wyższych i uzyskanie wykształcenia wyższego.

Najwyższym szczeblem edukacji w Polsce jest szkolnictwo wyższe. Według stanu w dniu 30 listopada 2017 r. w 17 uczelniach wyższych mających siedzibę w województwie lubelskim kształciło się 71,6 tys. studentów¹⁶. Najwięcej osób zdobywało wiedzę na uniwersytetach (43,2%). W porównaniu z rokiem akademickim 2013/14 liczba szkół wyższych mających siedzibę na terenie województwa lubelskiego zmalała o 10,5%, zaś liczba studentów zmniejszyła się o 15,5%.

W Polsce w roku akademickim 2017/18 w 397 szkołach wyższych kształciło się 1290,2 tys. osób. W porównaniu z rokiem akademickim 2013/14 liczba uczelni zmniejszyła się o 9,4%, a liczba studentów o 16,7%.

W 2017 r. pod względem liczby szkół wyższych województwo lubelskie zajmowało 9. miejsce w kraju (tak jak w 2013 r.), a pod względem liczby studentów 8. (w 2013 r. również było na 8). Najwięcej szkół wyższych było w województwie mazowieckim (96), a najmniej w lubuskim i opolskim (po 6 uczelni). Najwięcej osób kształciło się również w województwie mazowieckim (258,9 tys.), a najmniej w lubuskim (14,1 tys.).

Miarą przyjętą do porównania województw pod względem dostępności do szkół wyższych jest wskaźnik wyrażający liczbę studentów przypadających na 10 tys. mieszkańców. W 2017 r. w województwie lubelskim na 10 tys. mieszkańców średnio przypadało 308 studentów wobec 398 w 2013 r. W Polsce omawiany wskaźnik w 2017 r. osiągnął poziom 317 wobec 402 w 2013 r. Pod tym względem w 2017 r województwo lubelskie uplasowało się na 6. miejscu w kraju (w 2013 r. również było na 6. pozycji). Najwięcej studentów w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców przypadało w województwie małopolskim (440), a następnie mazowieckim (438) i dolnośląskim (404), zaś najmniej w województwie lubuskim (137), świętokrzyskim (198) i warmińsko-mazurskim (200).

Wskaźnik dostępności do szkół wyższych, ze względu na jego wagę oraz występowanie dużego zróżnicowania przestrzennego pomiędzy poszczególnymi województwami w kraju (współczynnik zmienności 30,2%), został uznany jako zmienna diagnostyczna do wyliczenia wojewódzkiego wskaźnika syntetycznego dotyczącego warunków życia ludności.

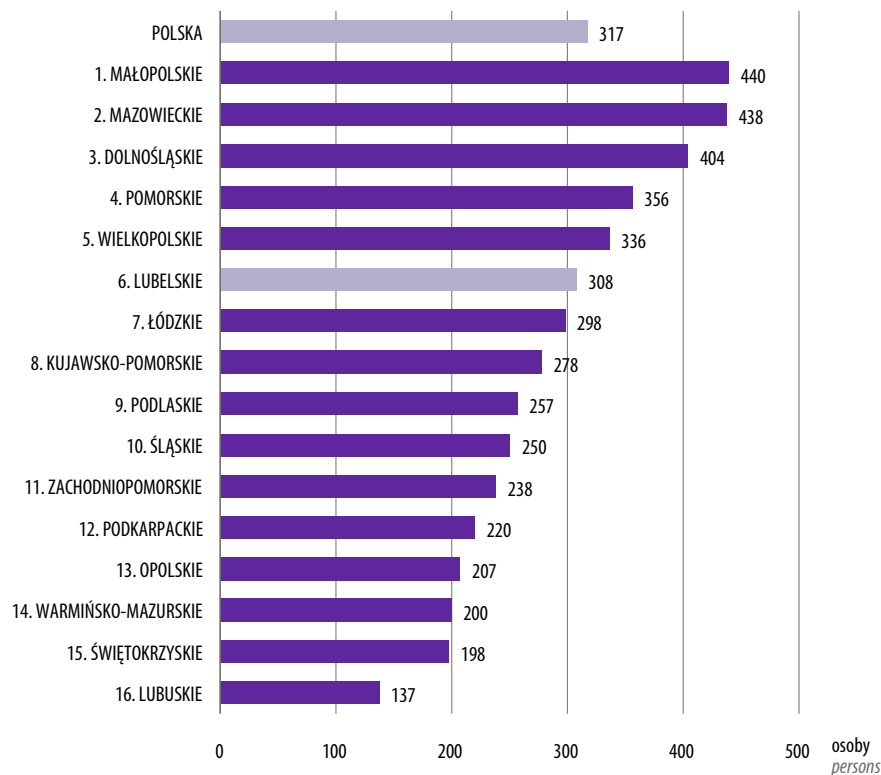
¹⁶ Studentów wykazano zgodnie z siedzibą poszczególnych szkół wyższych łącznie z: filiami, zamiejscowymi podstawowymi jednostkami organizacyjnymi, zamiejscowymi ośrodkami dydaktycznymi oraz punktami konsultacyjnymi z uwzględnieniem cudzoziemców i szkół resortu obrony narodowej.

Wykres 55. Studenci szkół wyższych na 10 tys. ludności według w 2017 r.

Stan w dniu 30 XI

Chart 55. Students of tertiary education institutions per 10 thous. population in 2017

As of 30 XI

6.2.6. Finansowanie oświaty*6.2.6. Financing of education*

Jednym z głównych obszarów zainteresowania polityki państwa jest polityka edukacji i związany z tym system finansowania oświaty, który w Polsce jest zdecentralizowany¹⁷. Wielkość środków finansowych przeznaczanych na oświatę, w znacznej mierze uzależniona jest od uwarunkowań ekonomicznych kraju, gdyż oświata finansowana jest przede wszystkim ze środków z budżetu państwa, które transferowane są do jednostek samorządu terytorialnego w formie subwencji i dotacji. Środki te są zróżnicowane w poszczególnych województwach, gdyż wielkość subwencji oświatowej ustalana jest według algorytmu przyjmowanego dla konkretnego roku i dzielona między poszczególne jednostki samorządu terytorialnego według liczby uczniów przeliczeniowych¹⁸.

Miarą wziętą do porównania w niniejszym opracowaniu jest wskaźnik pokazujący wydatki budżetów

17 Maj-Waśniowska K. (2014). System finansowania oświaty w Polsce. Rozprawa doktorska. Kraków: Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie. Wydział finansów samorządowych, s. 5. Pobrane z: <https://r.uek.krakow.pl/jspui/bitstream/123456789/2817/1/1200003012.pdf>, data pobrania 11 lutego 2019 r.

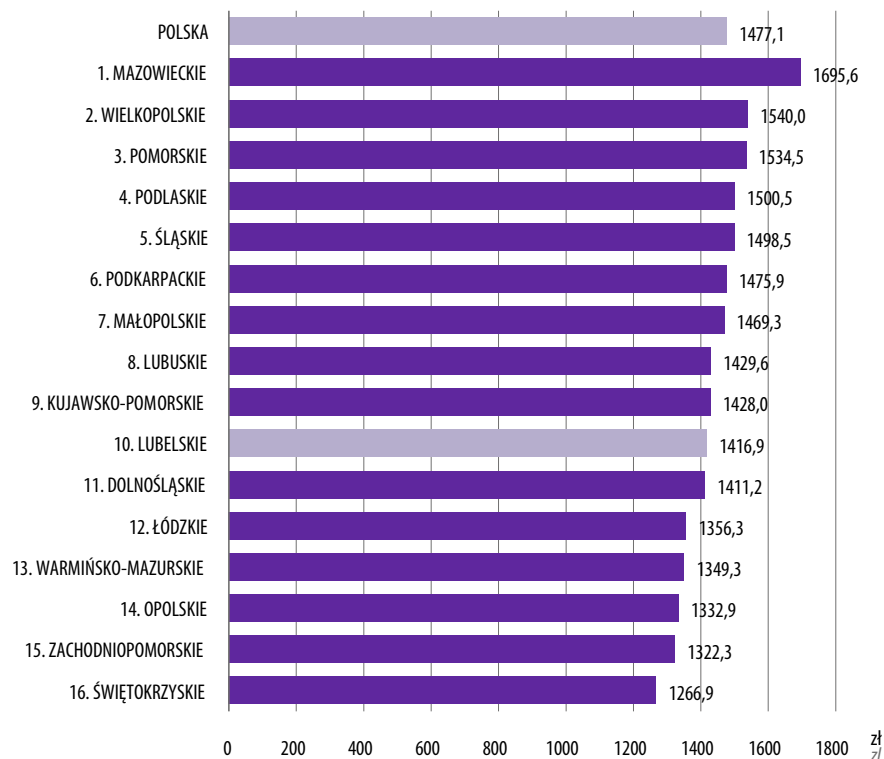
18 Adamowicz M., Kmieciński M. (2017). Finansowanie oświaty w jednostkach samorządu terytorialnego w Polsce. Rozprawy Społeczne Tom 11, Nr 1, s. 68-78. Pobrane z: http://rozprawy-spoleczne.pswbp.pl/pdf/pages_from_rs_nr_1_2017_druk_8.pdf, data pobrania 11 lutego 2019 r.

gmin i miast na prawach powiatu na oświatę i wychowanie na 1 mieszkańca. W 2017 r. w województwie lubelskim średnio na 1 mieszkańca przypadało 1416,93 zł wobec 1278,99 zł w 2013 r. W Polsce wydatki te wzrosły z 1252,47 zł w 2013 r. do 1477,10 zł w 2017 r., czyli o 17,9%.

Pod względem wydatków budżetów gmin i miast na prawach powiatu na oświatę i wychowanie na 1 mieszkańca najlepsza sytuacja w 2017 r. występowała w województwie mazowieckim (1695,63 zł na osobę) i wielkopolskim (1539,96). Natomiast najmniejsze wydatki na ten cel występowały w województwie świętokrzyskim (1266,89) i zachodniopomorskim (1322,27). Województwo lubelskie pod tym względem zajęło 10. miejsce wobec 6. miejsca w 2013 r. Jednakże średnia wojewódzka w 2013 r. była wyższa o 26,53 zł na osobę od średniej krajowej, natomiast w 2017 r. niższa o 60,18 zł.

Wykres 56. Wydatki budżetów gmin i miast na prawach powiatów na oświatę i wychowanie na 1 mieszkańca w 2017 r.

Chart 56. Expenditure of gmina and city with powiat status budgets on education per capita in 2017

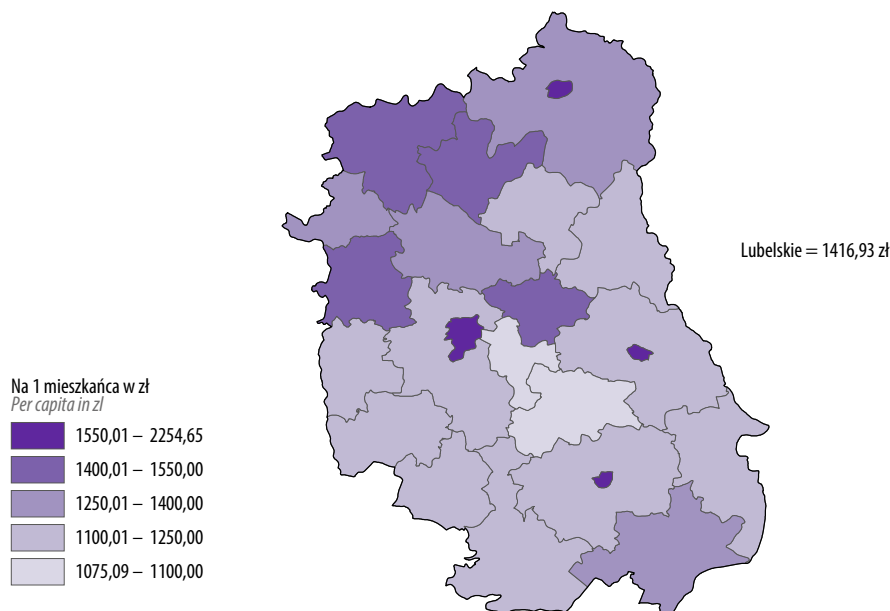

Jeszcze większym zróżnicowaniem charakteryzowały się powiaty województwa lubelskiego. W 8 powiatach wydatki były wyższe od średniej wojewódzkiej. Najwyższe wydatki na oświatę i wychowanie w 2017 r. odnotowano w miastach na prawach powiatu: Zamościu (2254,65 zł), Chełmie (2132,08), Białej Podlaskiej (2040,30) i Lublinie (1793,69). Najniższe natomiast w powiatach: świdnickim (1075,09 zł), krasnostawskim (1094,56), chełmskim (1102,42) i zamojskim (1104,40).

Mapa 39.
Map 39.

Wydatki budżetów gmin i miast na prawach powiatów na oświatę i wychowanie w 2017 r.
Expenditure of gmina and city with powiat status budgets on education in 2017

6.3. Kultura i czas wolny

6.3. Culture and free time

Na terenie województwa lubelskiego działają liczne instytucje kultury, takie jak: biblioteki, muzea, kina, teatry, galerie sztuki czy też domy i ośrodki kultury. Głównym ośrodkiem kultury, a zarazem kulturalną stolicą wschodniego regionu Polski jest Lublin, który zwany jest Miastem Inspiracji.

6.3.1. Placówki biblioteczne, kina i muzea

6.3.1. Public libraries, cinemas and museums

Według stanu w dniu 31 grudnia 2017 r. na terenie województwa lubelskiego funkcjonowało 739 placówek bibliotecznych, w tym 583 bibliotek i filii oraz 156 punktów bibliotecznych. Placówki te dysponowały 6,3 mln woluminów, a w ciągu roku z placówek tych skorzystało 362,9 tys. czytelników.

Według stanu w dniu 31 grudnia 2017 r. w Polsce działały 7953 biblioteki i filie oraz 1210 punktów bibliotecznych. Placówki te dysponowały 128,4 mln woluminów, a w ciągu roku skorzystało z nich 6020,7 tys. czytelników.

Wolumin to pojedynczy egzemplarz książki.

Czytelnik to osoba, która w ciągu roku została zarejestrowana w bibliotece i dokonała co najmniej jednego wypożyczenia.

Liczba woluminów w województwie lubelskim w 2017 r. w stosunku do 2013 r. wzrosła o 3,5% (w Polsce zmniejszyła się o 2,0%) i stanowiła 4,9% woluminów w kraju. Natomiast liczba czytelników w województwie zmniejszyła się o 5,1%, a w Polsce o 6,4%. Liczba czytelników w województwie stanowiła 6,0% ogółu czytelników w kraju. Miarodajnym wskaźnikiem do porównania zarówno województw, jak i powiatów województwa lubelskiego jest wskaźnik liczby ludności na 1 placówkę biblioteczną. W 2017 r. najlepsze pod tym względem okazało się województwo lubelskie, w którym wskaźnik liczby ludności przypadającej

na 1 placówkę biblioteczną wyniósł 2877 osób. Na drugim miejscu znalazło się województwo lubuskie ze wskaźnikiem 2939, zaś na ostatnim pomorskie (5944). W kraju wskaźnik liczby ludności przypadającej na jedną placówkę biblioteczną w 2017 r. wyniósł 4194 i był o 2,2% wyższy niż w 2013 r.

W stosunku do 2013 r. sytuacja w województwie lubelskim poprawiła się, gdyż omawiany wskaźnik obniżył się o 1,4%, czyli liczba ludności na 1 placówkę biblioteczną zmniejszyła się, a tym samym zwiększyła się dostępność placówek bibliotecznych.

Jeszcze większym zróżnicowaniem charakteryzowały się powiaty województwa lubelskiego, gdzie najniższy wskaźnik liczby ludności na 1 placówkę biblioteczną odnotowano w powiecie lubartowskim (1590). Natomiast najwyższy wskaźnik odnotowano w Chełmie (12667), Białej Podlaskiej (9591) i Lublinie (8092).

Muzeum to jednostka organizacyjna nie nastawiona na osiągnięcie zysku, której celem jest gromadzenie i trwała ochrona dóbr naturalnego i kulturalnego dziedzictwa ludzkości o charakterze materialnym i niematerialnym. Informowanie o wartościach i treściach gromadzonych zbiorów, upowszechnianie podstawowych wartości historii, nauki i kultury, kształtowanie wrażliwości poznawczej i estetycznej oraz umożliwianie korzystania ze zgromadzonych zbiorów (Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach Dz. U. z 2018 r. poz. 720).

Według stanu w dniu 31 grudnia 2017 r. na terenie województwa lubelskiego działało 56 muzeów (łącznie z oddziałami), w których liczba zbiorów muzealnych wynosiła 332,0 tys. eksponatów. Zbiory muzealne mogą być prezentowane w ramach wystaw stałych lub czasowych. W ciągu 2017 r. w muzeach województwa lubelskiego zorganizowano 270 wystaw czasowych oraz 110 wystaw stałych.

W Polsce według stanu w dniu 31 grudnia 2017 r. funkcjonowało 949 muzeów (łącznie z oddziałami), w których liczba zbiorów muzealnych wynosiła 10592,6 tys. eksponatów. W ciągu 2017 r. w muzeach na terenie kraju zorganizowanych zostało 5707 wystaw czasowych oraz 2636 wystaw stałych.

W porównaniu z 2013 r. liczba muzeów (łącznie z oddziałami) działających na terenie województwa lubelskiego zwiększyła się o 27,3% (w kraju o 15,5%), natomiast liczba muzealiów zmniejszyła się o 16,2% (w kraju o 34,8%).

Do najważniejszych muzeów w województwie lubelskim należały: Państwowe Muzeum na Majdanku, Muzeum Lubelskie i Muzeum Zamoyskich w Kozłowie.

W ciągu całego 2017 r. muzea w województwie lubelskim zwiedziło 1371,7 tys. osób, zaś w kraju 37503,1 tys. osób. W porównaniu z 2013 r. liczba zwiedzających w województwie zwiększyła się o 35,3%, natomiast w kraju o 29,1 %.

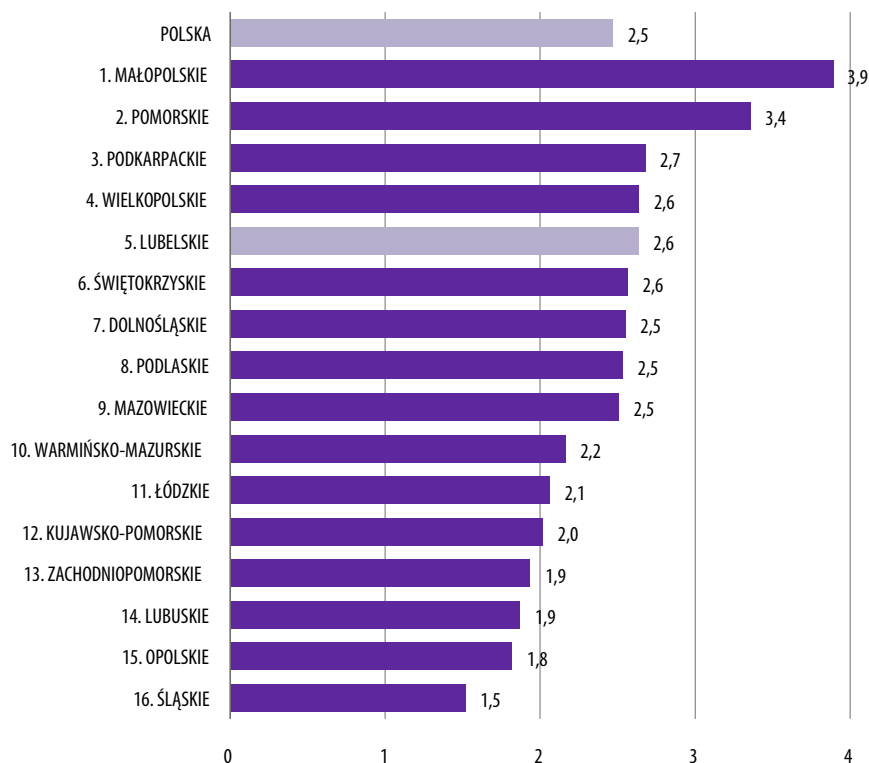
Oprócz muzeów w województwie lubelskim działały 3 tzw. instytucje paramuzealne, którymi były między innymi jeden ogród zoologiczny i jeden ogród botaniczny. Instytucje te odwiedziło łącznie 271,6 tys. osób, w tym 213,8 tys. osób ogród zoologiczny i 55,8 tys. osób ogród botaniczny.

W Polsce natomiast działało 125 instytucji tego typu, w tym 14 ogrodów zoologicznych i 30 ogrodów botanicznych. Instytucje paramuzealne w kraju w 2017 r. zwiedziło łącznie 11890,7 tys. osób, w tym ogrody zoologiczne 5592,0 tys. osób i ogrody botaniczne 1408,3 tys. osób.

W porównaniu z 2013 r. liczba instytucji paramuzealnych w województwie lubelskim zmniejszyła się o 50,0% (w Polsce wzrosła o 54,3%), przy czym liczba ogrodów zoologicznych i botanicznych pozostała bez zmian (w kraju liczba ogrodów zoologicznych wzrosła o 7,7%, a botanicznych o 42,9%). Natomiast liczba zwiedzających w województwie lubelskim ogółem we wszystkich instytucjach paramuzealnych w 2017 r. w stosunku do 2013 r. zmniejszyła się o 5,9%, jednakże ogród zoologiczny odwiedziło o 10,2% osób więcej, a botaniczny o 57,7% więcej. W Polsce liczba zwiedzających wzrosła o 39,9%, w tym ogrodów zoologicznych o 43,4% i botanicznych o 4,4%.

Jednym ze wskaźników obrazujących dostępność muzeów jest wskaźnik liczby muzeów na 100 tys. mieszkańców. Wskaźnik ten w 2017 r. był najwyższy w województwie małopolskim (3,9), zaś najniższy w województwie śląskim (1,5). W kraju wskaźnik liczby muzeów na 100 tys. mieszkańców wyniósł 2,5, a w województwie lubelskim 2,6. Pod tym względem województwo lubelskie uplasowało się na 5. miejscu w kraju (w 2013 r. było na pozycji 9.).

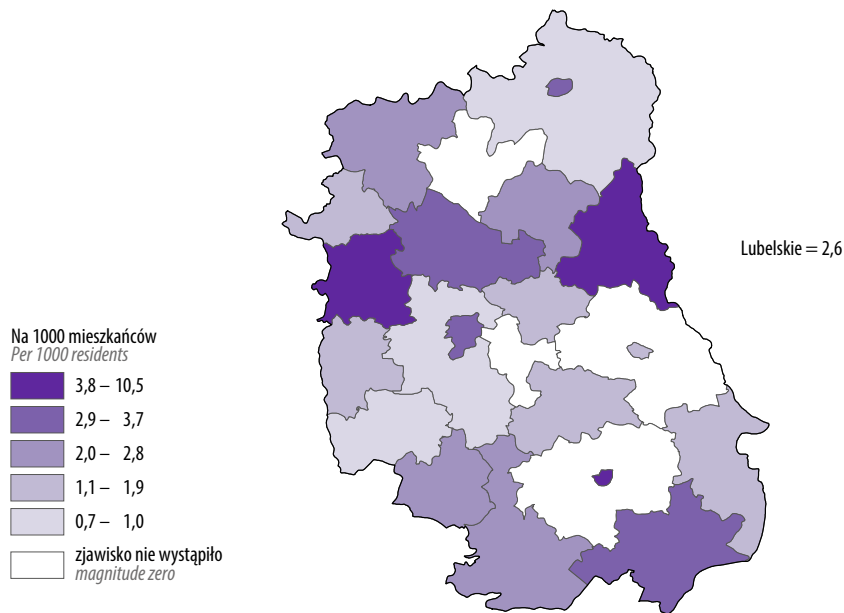
Wykres 57. Muzea na 100 tys. mieszkańców w 2017 r.
Chart 57. Museums per 100 thous. population in 2017

Jeszcze większym zróżnicowaniem przestrzennym liczby muzeów na 100 tys. mieszkańców w 2017 r. cechowały się powiaty województwa lubelskiego. W czterech powiatach województwa muzea nie funkcjonowały (chełmskim, radzyńskim, świdnickim i zamojskim). Natomiast w tych powiatach, w których działały muzea najniższy wskaźnik liczby muzeów na 100 tys. mieszkańców odnotowano w powiecie lubelskim (0,7) i bialskim (0,9). Najwyższy zaś w powiecie puławskim (10,5) i w Zamościu (9,3).

Mapa 40.
Map 40.

Muzea w 2017 r.
Museums in 2017

Multiplex to kino dysponujące 8 i więcej salami projekcyjnymi. Pierwszy multiplex w województwie lubelskim powstał w Lublinie w 2007 r.

Na terenie województwa lubelskiego według stanu na koniec 2017 r. funkcjonowały 32 kina stałe. Kina dysponowały 62 salami projekcyjnymi i 11691 miejsc na widowni. W porównaniu z 2013 r. liczba kin wzrosła o 10,3%, sal o 34,8%, a miejsc na widowni o 10,0%.

W Polsce natomiast według stanu w dniu 31 grudnia 2017 r. działało 491 kin stałych, które dysponowały 1416 salami projekcyjnymi i 287,9 tys. miejsc na widowni. W stosunku do 2013 r. liczba kin stałych w Polsce zwiększyła się o 4,7%. Liczba sal wzrosła o 13,9%, a miejsc na widowni o 5,9%.

W województwie lubelskim w omawianym roku wyświetlono 77,1 tys. seansów ogółem, które obejrzało 2017,4 tys. widzów. Oznacza to, że przeciętnie jeden seans obejrzało 26 widzów. W 2017 r. w kinach stałych odbyło się ponad dwukrotnie więcej seansów niż w 2013 r., które obejrzało o 78,3% więcej widzów, a tym samym przeciętnie jeden seans obejrzało o 7 widzów mniej niż w 2013 r.

W Polsce w 2017 r. wyświetlono 2080,2 tys. seansów, które obejrzało 56718,9 tys. widzów. Oznacza to, że przeciętnie jeden seans obejrzało 27 widzów. W porównaniu z 2013 r. w kinach stałych w kraju odbyło się o 26,4% seansów więcej, które obejrzało o 53,6% widzów więcej, a tym samym przeciętnie jeden seans obejrzało o 5 widzów więcej niż w 2013 r.

Na terenie województwa lubelskiego według stanu na koniec 2017 r. w ramach kin stałych funkcjonowały 3 multiplexy. Dysponowały one 25 salami projekcyjnymi i 4439 miejscami na widowni. W porównaniu z 2013 r. liczba multiplexów wzrosła o 50,0%, sal o 56,3%, a miejsc na widowni o 60,4%.

W Polsce natomiast według stanu w dniu 31 grudnia 2017 r. w ramach kin stałych działało 59 multiplexów, które dysponowały 618 salami projekcyjnymi i 127,5 tys. miejsc na widowni. W stosunku do 2013 r. liczba multiplexów w Polsce zwiększyła się o 7,3%. Liczba sal w multiplexach wzrosła o 8,0%, zaś miejsc na widowni o 3,1%.

W województwie lubelskim w omawianym roku w multipleksach wyświetlono 44,2 tys. seansów ogółem, które obejrzało 1016,1 tys. widzów. Oznacza to, że przeciętnie jeden seans obejrzało 23 widzów. W 2017 r. w multipleksach odbyło się ponad dwukrotnie więcej seansów niż w 2013 r., które obejrzało o 65,9% więcej widzów, a tym samym przeciętnie jeden seans obejrzało o 11 widzów mniej niż w 2013 r.

W Polsce w 2017 r. w multiplaksach wyświetlono 1034,7 tys. seansów, które obejrzało 28163,5 tys. widzów. Oznacza to, że przeciętnie jeden seans obejrzało 27 widzów. W porównaniu z 2013 r. w multiplaksach w kraju odbyło się o 10,4% seansów więcej, które obejrzało o 38,1% widzów więcej, a tym samym przeciętnie jeden seans obejrzało o 5 widzów więcej niż w 2013 r.

Jako zmienną diagnostyczną do wyliczenia wojewódzkiego wskaźnika syntetycznego dotyczącego warunków życia ludności wybrano wskaźnik miejsc w kinach stałych na 10 tys. mieszkańców, ze względu na jego wagę oraz występowanie dużego zróżnicowania przestrzennego pomiędzy poszczególnymi województwami i powiatami województwa lubelskiego.

W 2017 r. w województwie lubelskim na 10 tys. mieszkańców przypadało średnio 55 miejsc wobec 49 w 2013 r. W Polsce natomiast omawiany wskaźnik w 2017 r. wyniósł 75 wobec 71 w 2013 r. Pod tym względem w 2017 r. województwo lubelskie zajęło 13. miejsce w kraju (w 2013 r. było na 14. miejscu). Na pierwszym miejscu w kraju było województwo dolnośląskie, gdzie na 10 tys. mieszkańców przypadało średnio 100 miejsc w kinach stałych, zaś na ostatnim opolskie – 42.

Jeszcze większe zróżnicowanie wskaźnika odnotowano w powiatach województwa lubelskiego, gdzie najwyższy wskaźnik wystąpił w Lublinie (164), Białej Podlaskiej (152) i Zamościu (123). Jednocześnie w 5 powiatach województwa kina nie funkcjonowały, a były to powiaty: chełmski, lubelski, łęczyński, parczewski i radzyński. Natomiast w powiatach w pozostałych powiatach najmniej miejsc w kinach stałych na 10 tys. mieszkańców w 2017 r. było w powiatach: bialskim (2), łukowskim (6) i zamojskim (9).

6.3.2. Obiekty turystyczne

6.3.2. Tourist accommodation establishments

Turystyczny obiekt noclegowy to każde miejsce zakwaterowania, w którym regularnie bądź sporadycznie nocują turyści.

Według stanu w dniu 31 lipca 2017 r. w województwie lubelskim na przyjęcie turystów, zarówno krajowych, jak i zagranicznych gotowych było 445 turystycznych obiektów noclegowych, w tym 116 hoteli. Obiekty te dysponowały łącznie 25981 miejscami noclegowymi, w tym 8086 miejscami w hotelach. W stosunku do 2013 r. liczba obiektów wzrosła o 29,7% (w tym hoteli o 52,6%), natomiast liczba miejsc noclegowych wzrosła o 31,9% (w tym w hotelach o 63,6%).

W Polsce w 2017 r. funkcjonowało 10681 turystycznych obiektów noclegowych, w tym 2540 hoteli. Obiekty te dysponowały łącznie 774,0 tys. miejscami noclegowymi, w tym 261,5 tys. miejscami w hotelach. W porównaniu z 2013 r. liczba obiektów wzrosła o 9,3% (w tym hoteli o 20,6%), zaś miejsc noclegowych o 13,9% (w tym hotelach o 25,4%).

W 2017 r. w województwie lubelskim z turystycznych obiektów noclegowych skorzystało 1026,9 tys. turystów, w tym 129,5 tys. z zagranicy. Najczęściej turyści wybierali hotele (64,7 % ogółu turystów). Łącznie wszystkim turystom udzielono 2149,4 tys. noclegów, w tym 211,2 tys. turystom zagranicznym. Najwięcej noclegów udzielono w hotelach (45,3% ogółu udzielonych noclegów). Średnio turyści w obiektach noclegowych województwa lubelskiego przebywali 2,1 doby.

W 2017 r. z turystycznych obiektów noclegowych w województwie lubelskim najwięcej osób skorzystało z Ukrainy (22,7% ogółu cudzoziemców), a następnie z Izraela (20,4%) i z Rosji (11,7%).

W Polsce natomiast w 2017 r. z turystycznych obiektów noclegowych skorzystało 31989,3 tys. turystów, w tym 6803,7 tys. z zagranicy. Najczęściej turyści wybierali hotele (65,4% turystów ogółem). Łącznie

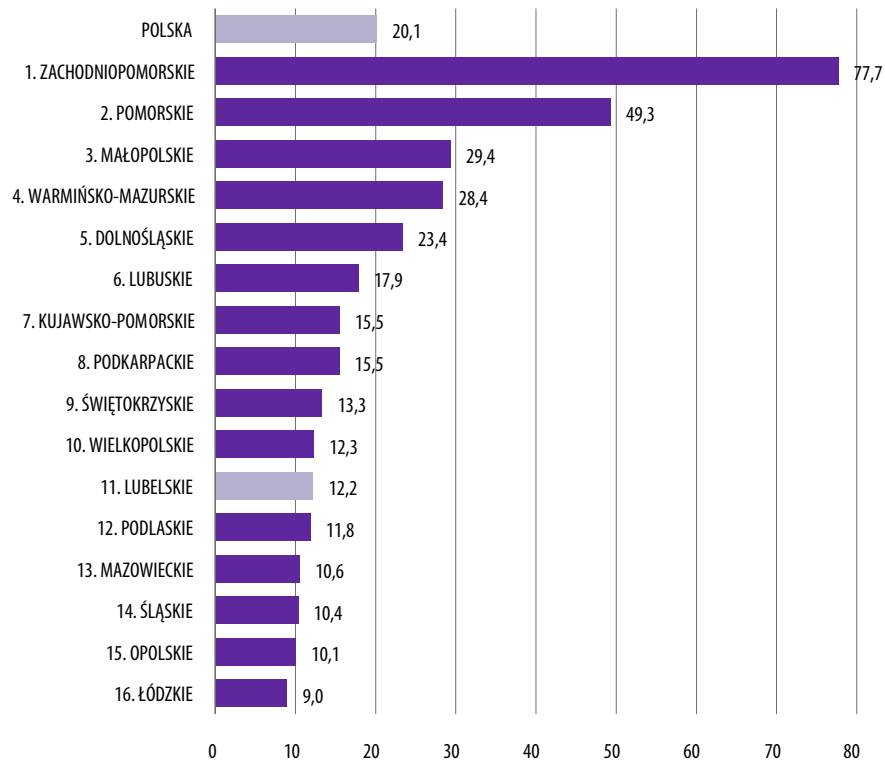
wszystkim turystom udzielono 83880,9 tys. noclegów, w tym 16705,2 tys. turystom zagranicznym. Najwięcej noclegów udzielono w hotelach (47,0% ogółu udzielonych noclegów). Średnio turyści w obiektach noclegowych w kraju przebywali 2,6 doby.

W porównaniu z 2013 r. liczba turystów korzystających z turystycznych obiektów noclegowych w województwie lubelskim wzrosła o 41,2% (w Polsce o 36,7%), w tym turystów zagranicznych o 12,5% (w kraju o 29,8%). Łączna liczba udzielonych noclegów w województwie lubelskim wzrosła o 34,8% (w Polsce 33,2%), w tym w obiektach noclegowych o 48,6% (w kraju o 44,0%).

Do porównań wojewódzkich i powiatów w województwie lubelskim wybrano wskaźnik przedstawiający liczbę miejsc noclegowych na 100 tys. mieszkańców w turystycznych obiektach noclegowych. Pod tym względem w 2017 r. województwo znalazło się na 11. miejscu w kraju. Najwyższy wskaźnik odnotowano w województwie zachodniopomorskim (77,7), natomiast najniższy w łódzkim (9,0).

Wykres 58. Miejsca noclegowe w turystycznych obiektach noclegowych na 100 tys. mieszkańców w 2017 r.
Stan w dniu 31 VII

Chart 58. *Number of beds in tourist accommodation establishments per 100 thous. inhabitants in 2017*
As of 31 VII

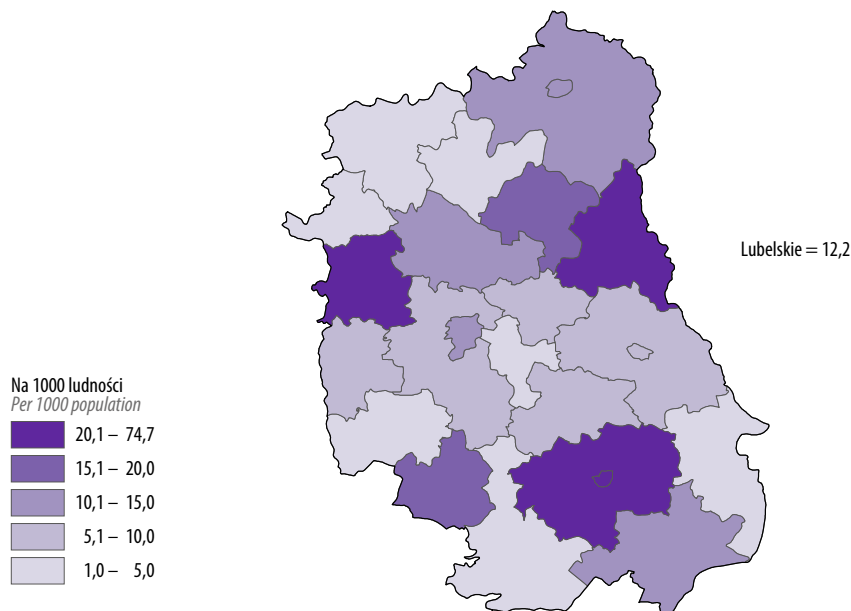

Z danych przedstawionych na mapie 41. s. 158 wynika, że w powiatach województwa lubelskiego w 2017 r. występowało bardzo duże zróżnicowanie pod względem wskaźnika liczby miejsc noclegowych na 100 tys. mieszkańców w turystycznych obiektach noclegowych. W 8 powiatach wskaźnik ten był wyższy od średniej wojewódzkiej, przy czym najwyższy w powiatach: włodawskim (74,7), puławskim (43,3) oraz w Zamościu (24,1). Najmniej miejsc noclegowych na 100 tys. mieszkańców w turystycznych obiektach noclegowych odnotowano w powiatach: krańickim (1,0), łukowskim (1,3) i radzyńskim (1,7).

Mapa 41. Miejsca noclegowe w turystycznych obiektach noclegowych w 2017 r.

Stan w dniu 31 VII

Mapa 41.

*Number of beds in tourist accommodation establishments in 2017**As of 31 VII***6.3.3. Placówki usługowe***6.3.3. Service facilities*

Polska Klasyfikacja Działalności (PKD 2007) Sekcja I Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi Dział 56 Działalność usługowa związana z wyżywieniem w skład tego wchodzi restauracje i pozostałe placówki gastronomiczne, przygotowywanie żywności dla odbiorców zewnętrznych (katering) i pozostała gastronomiczna działalność usługowa oraz przygotowywanie i podawanie napojów.

W 2017 r. w województwie lubelskim w rejestrze REGON w sekcji I w dziale 56 zarejestrowanych było 3648 jednostek, czyli o 1,7% mniej niż w 2013 r. W Polsce natomiast zarejestrowanych było 96777 jednostek, tj. o 1,9% więcej niż w 2013 r.

Do przeprowadzenia analizy wykorzystano wskaźnik liczby placówek usługowych zarejestrowanych w rejestrze REGON w dziale 56 na 10 tys. mieszkańców. W Polsce średnio na 10 tys. mieszkańców przypadało 25 placówek usługowych, natomiast w województwie lubelskim 17. Pod tym względem województwo lubelskie zajęło 13. miejsce w kraju. Najwięcej placówek przypadało w województwie zachodniopomorskim (37), mazowieckim i pomorskim (po 32). Natomiast najmniej w województwie podlaskim (15), warmińsko-mazurskim, podkarpackim i lubelskim (po 17).

Jeszcze większym zróżnicowaniem pod względem liczby placówek usługowych zarejestrowanych w rejestrze REGON w dziale 56 charakteryzowały się powiaty województwa lubelskiego, gdzie w 8 powiatach odnotowano wskaźnik wyższy niż średnia wojewódzka. Przy czym najwięcej placówek usługowych przypadających na 10 tys. mieszkańców znajdowało się w Zamościu (31), następnie w Lublinie (27) i w powiecie puławskim (26). Natomiast najmniej placówek usługowych na 10 tys. mieszkańców zlokalizowanych było w powiatach: radzyńskim (9), białskim i chełmskim (po 10).

6.3.4. Imprezy masowe

6.3.4. Mass events

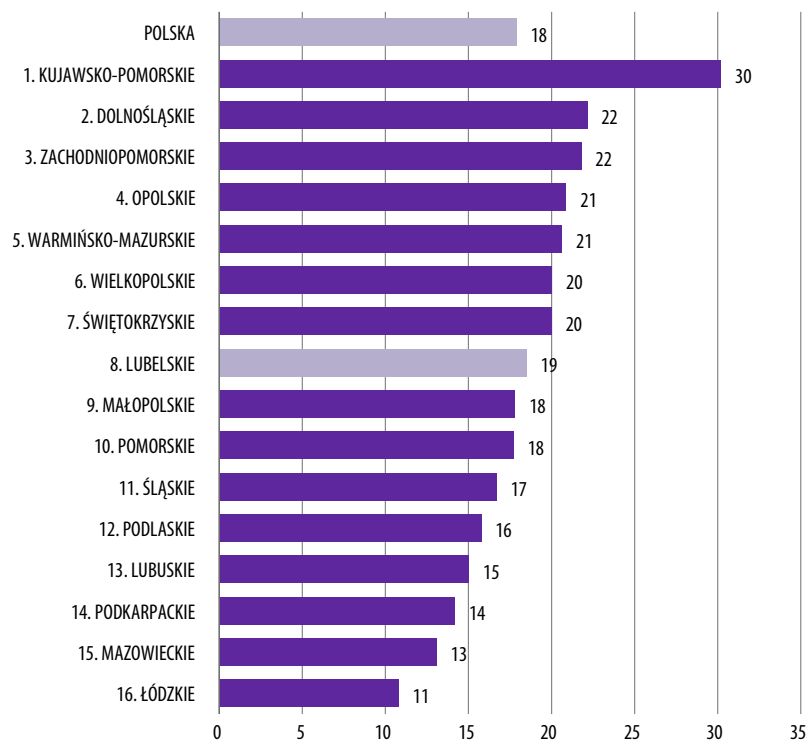
W 2017 r. w województwie lubelskim zorganizowano 394 imprezy masowe, w tym najwięcej imprez sportowych – 242, co stanowiło 61,4% ogółu imprez. W porównaniu z 2013 r. liczba imprez masowych wzrosła o 49,8% (sportowych o 75,4%). W imprezach zorganizowanych na terenie województwa lubelskiego uczestniczyło 1015,9 tys. osób, z czego najwięcej w imprezach sportowych – 638,4 tys. (62,8% ogółu uczestników). W stosunku do 2013 r. liczba uczestników wzrosła ponad dwukrotnie, podobnie imprez sportowych.

W Polsce natomiast w 2017 r. zorganizowano 6876 imprez masowych, w tym najwięcej imprez sportowych – 3545, co stanowiło 51,6% ogółu imprez. W porównaniu z 2013 r. liczba imprez masowych wzrosła o 20,0% (sportowych o 12,0%). W imprezach zorganizowanych na terenie całego kraju uczestniczyło 26201,3 tys. osób, z czego najwięcej w imprezach sportowych – 15264,8 tys. (58,3% ogółu uczestników). W stosunku do 2013 r. liczba uczestników imprez wzrosła o 24,0%, w tym sportowych o 20,8%.

Do porównań wojewódzkich i powiatów w województwie lubelskim wybrano wskaźnik przedstawiający liczbę imprez masowych na 100 tys. mieszkańców. Pod tym względem w 2017 r. województwo lubelskie znalazło się na 11. miejscu w kraju. Najwyższy wskaźnik odnotowano w województwie kujawsko-pomorskim (30,2), natomiast najniższy w łódzkim (10,8).

Wykres 59.
Chart 59.

Imprezy masowe na 100 tys. mieszkańców w 2017 r.
Mass events per 100 thous. population in 2017

Jeszcze większym zróżnicowaniem omawianego wskaźnika cechowały się powiaty województwa lubelskiego. W 6 powiatach wskaźnik ten był wyższy od średniej wojewódzkiej, przy czym najwyższy

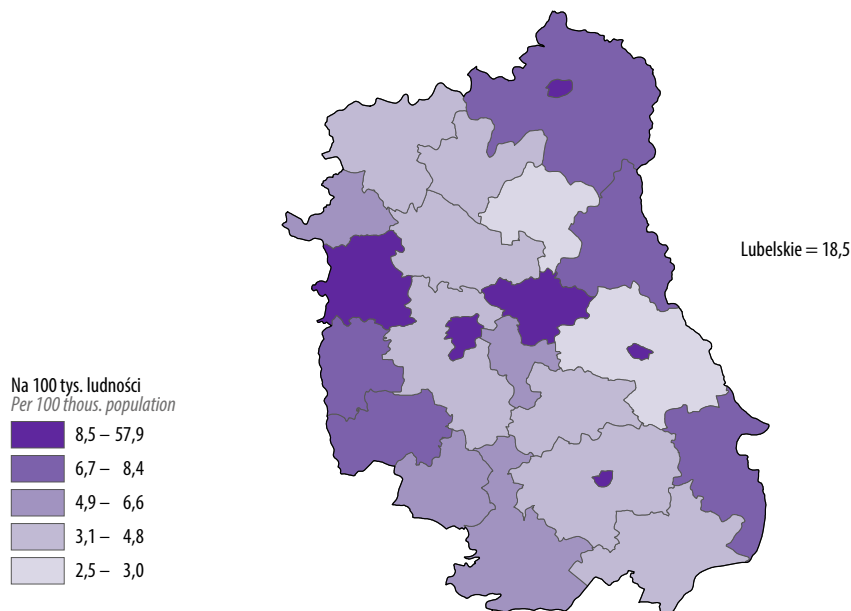
w Lublinie (57,9), Białej Podlaskiej (41,9) i powiecie puławskim (39,3). Natomiast najmniej imprez masowych przypadających na 100 tys. mieszkańców zorganizowano w powiatach: chełmskim (2,5), parczewskim (2,8) i krasnostawskim (3,1).

Mapa 42.

Mapa 42.

Imprezy masowe w 2017 r.

Mass events in 2017

6.4. Bezpieczeństwo publiczne

6.4. Public safety

Bezpieczeństwo jest powszechnie uznawane za jedną z podstawowych potrzeb człowieka, której zaspokojenie umożliwia mu korzystanie z innych wartości, dając możliwość przetrwania i rozwoju¹⁹.

Bezpieczeństwo publiczne to pożądaný stan w państwie, rozumiany jako brak zagrożenia w życiu społeczeństwa i poszczególnych jego członków, wynikający ze skutecznego przeciwdziałania przez urządzenia państwowe i inne podmioty działające na podstawie prawa wszelkim determinantom zagrożeń oraz z realizacji zadań zapobiegających czynom wymierzonym w dobro państwa, jego porządek publiczny, życie, zdrowie i mienie obywateli²⁰. Za zapewnienie bezpieczeństwa publicznego odpowiadają organy administracji rządowej (np. Policja), samorządowej i firmy ochrony osób i mienia. Bezpieczeństwo publiczne może być zakłócone przez człowieka umyślnie lub nieumyślnie, może nosić znamiona przestępstwa lub wykroczenia, może też być zakłócone przez siły natury (np. powódzie, burze, wichury).

19 Masłow A. (2009). *Motywacja i osobowość*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, s. 53.

20 Czop A. (2016). *System bezpieczeństwa publicznego Rzeczypospolitej Polskiej ze szczególnym uwzględnieniem prywatnego sektora ochrony*. Kraków: Wyższa Szkoła Bezpieczeństwa Publicznego i Indywidualnego „Apeiron” w Krakowie, s. 16.

6.4.1. Przepięstwa stwierdzone przez Policję w zakończonych postępowaniach przygotowawczych

6.4.1. Crimes ascertained by the Police in completed preparatory proceedings

Przepięstwo stwierdzone - jest to zdarzenie, co do którego w zakończonym postępowaniu przygotowawczym potwierdzono, że jest przepięstwem. Przepięstwo - zgodnie z Kodeksem karnym z 1997 r. - jest to zbrodnia lub występęk ścigany z oskarżenia publicznego lub z oskarżenia prywatnego, zgodnie z Kodeksem karnym skarbowym - jest to przepięstwo skarbowe.

Dane o przepięstwach stwierdzonych opracowano według klasyfikacji Kodeksu karnego z 1997 r. obowiązującego od 1 września 1998 r. (ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r., tekst jednolity Dz. U. 2018 poz. 1600, z późniejszymi zmianami) i Kodeksu karnego skarbowego obowiązującego od 17 października 1999 r. (ustawa z dnia 10 września 1999 r., jednolity tekst Dz. U. 2018 poz. 1958) lub innych ustaw szczególnych.

Według danych Komendy Głównej Policji w 2017 r. w województwie lubelskim liczba przepięstw stwierdzonych przez Policję w zakończonych postępowaniach przygotowawczych wyniosła 31,1 tys. i była o 15,8% mniejsza niż w 2014 r. Stanowiły one 4,1% ogółu przepięstw stwierdzonych w kraju wobec 4,3% w 2014 r. W Polsce w 2017 r. stwierdzonych było 754,0 tys. przepięstw o 13,1% mniej niż w 2014 r. W województwie lubelskim, podobnie jak w kraju, najwięcej przepięstw miało charakter kryminalny. W ogólniej liczbie przepięstw stwierdzonych stanowiły one 60,2% wobec 61,5% w Polsce. Ponad 42% przepięstw w województwie lubelskim skierowana była przeciwko mieniu (w kraju prawie połowa). Najczęściej były to oszustwa (41,8% przepięstw przeciw mieniu) i kradzieże (37,6%). W Polsce wśród przepięstw skierowanych przeciwko mieniu więcej było kradzieży (46,9%) niż oszustw (32,8%).

Dane o **przepięstwach stwierdzonych** od 2014 r. nie obejmują czynów karalnych popełnionych przez nieletnich. Zgodnie ze zmienioną metodologią stwierdzenie popełnienia czynów karalnych przez nieletnich dokonywane jest w postępowaniu sądowym po uprzednim przekazaniu przez Policję akt w sprawach nieletnich do sądu rodzinnego.

Z ogólnej liczby przepięstw stwierdzonych przez Policję w zakończonych postępowaniach przygotowawczych w 2017 r. w województwie lubelskim wykrytych zostało 24,3 tys. (77,4%). W Polsce ogółem wykrytych zostało 545,0 tys. przepięstw (71,7%). W porównaniu z 2014 r. wskaźnik wykrywalności sprawców przepięstw w województwie lubelskim zwiększył się o 5,2 p. proc. wobec 6,5 p. proc. w kraju. Pod tym względem w 2017 r. województwo lubelskie uplasowało się na 5. miejscu w kraju (w 2014 r. również było na 2.). Najwyższy wskaźnik wykrywalności sprawców przepięstw w 2017 r. odnotowano w województwach świętokrzyskim i podkarpackim (po 79,9%) oraz w małopolskim (79,4%). Natomiast najniższy w województwach: mazowieckim (60,0%), dolnośląskim (64,1%) i pomorskim (65,3%).

Z analizy danych powiatowych dotyczących wskaźnika wykrywalności sprawców przepięstw wynika, że w 2017 r. w województwie lubelskim największą skutecznością charakteryzował się powiat biłgorajski (92,6%), następnie radzyński (88,7%) i zamojski (87,7%). Natomiast najmniejszą skuteczność odnotowano w Lublinie (64,1%), w powiecie lubelskim (71,7%) i świdnickim (72,7%).

Ze względu na występowanie niewielkiego zróżnicowania wskaźnika wykrywalności przepięstw w województwach i powiatach województwa lubelskiego (współczynnik zmienności dla województw – 8,3%, dla powiatów – 7,8%) omawiany wskaźnik nie został uznany jako zmienna diagnostyczna do wyliczenia wskaźnika syntetycznego warunków życia ludności. Jako zmienną diagnostyczną dotyczącą natężenia przepiępczości w niniejszym opracowaniu przyjęto wskaźnik wyrażający liczbę przepięstw stwierdzonych przez Policję w przeliczeniu na 1000 ludności (współczynnik zmienności dla województw – 19,3%, dla powiatów – 26,9%).

W 2017 r. w województwie lubelskim średnio na 1000 mieszkańców przypadało 14,6 przepięstw stwierdzonych przez Policję wobec 17,1 w 2014 r. W Polsce w 2017 r. wskaźnik natężenia przepiępczości wyniósł 19,6 (przepięstwa na 1000 ludności) wobec 22,6 w 2014 r. Przy założeniu, że najmniejsza wartość

wskaźnika określona została jako lokata 1., a najwyższa jako ostatnia lokata 16., to w 2017 r. województwo lubelskie zajmowało 3. miejsce w kraju (w 2014 r. również było na 3) pod względem natężenia przestępczości.

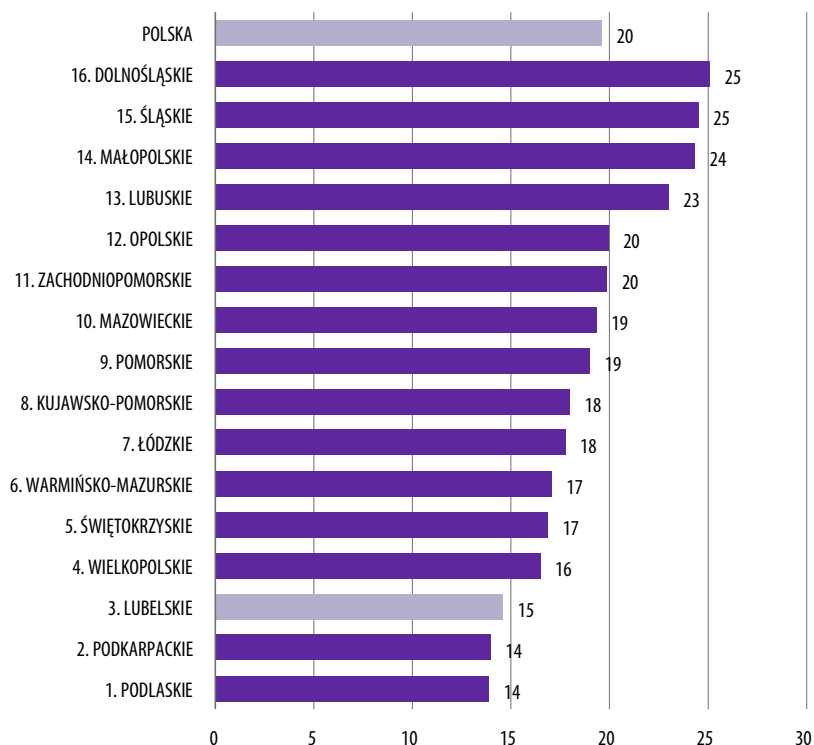
Z danych przedstawionych na wykresie 60. wynika, że pod względem natężenia przestępczości w kraju występowało duże zróżnicowanie przestrzenne. Wskaźnik powyżej średniej krajowej odnotowano w 6 województwach. Najwięcej przestępstw stwierdzonych przez Policję na 1000 mieszkańców przypadało w województwie dolnośląskim i śląskim (po 25) i w małopolskim (24,3). Natomiast najmniej w województwie podlaskim i podkarpackim (po 14).

Wykres 60.

Przestępstwa stwierdzone przez Policję na 1000 mieszkańców w 2017 r.

Chart 60.

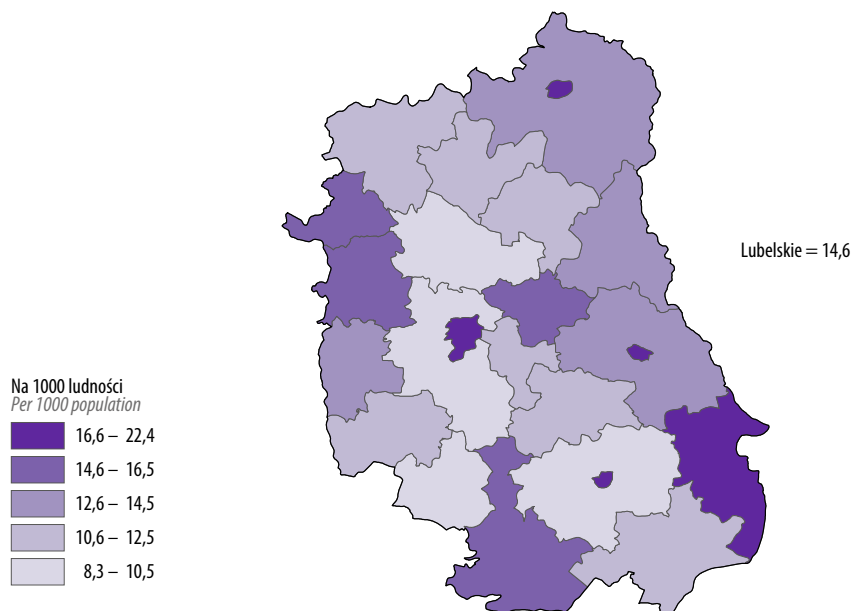
Crimes ascertained by the Police per 1000 inhabitants by voivodships in 2017

Zróżnicowanie przestrzenne wskaźnika natężenia przestępstw stwierdzonych przez Policję w województwie lubelskim według powiatów w 2017 r. przedstawiono na mapie 43. s. 163. W skali całego województwa przeważały powiaty o wartości niższej niż jego średnia wartość wojewódzka. Najniższą wartość omawianej zmiennej diagnostycznej odnotowano w powiecie zamojskim (8 przestępstw na 1000 mieszkańców), następnie w lubelskim (9) i lubartowskim (10). Natomiast największe natężenie przestępczości występowało w miastach na prawach powiatu: w Lublinie (22), Chełmie, Zamościu (po 20) i w Białej Podlaskiej (19).

Mapa 43.

Map 43.

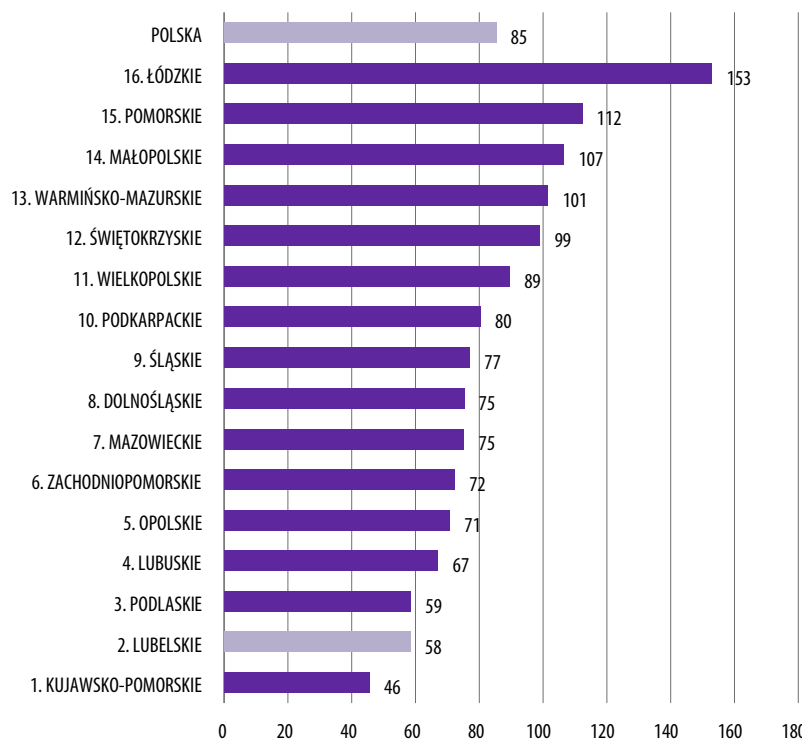
Przestępstwa stwierdzone przez Policję w 2017 r.*Crimes ascertained by the Police in lubelskie voivodship by powiats in 2017***6.4.2. Wypadki drogowe***6.4.2. Road accidents*

Według danych Komendy Głównej Policji w 2017 r. w województwie lubelskim odnotowano 1242 wypadki, w których zginęło 157 osób, a 1432 osoby zostały ranne. W porównaniu z 2013 r. liczba wypadków zmalała o 17,0%, liczba ofiar śmiertelnych o 37,2%, a osób rannych o 20,2%. W Polsce w 2017 r. doszło do 32760 wypadków, w których zginęło 2831 osób, a 39466 osób zostało rannych. W stosunku do 2013 r. liczba wypadków zmalała o 8,6%, ofiar śmiertelnych o 15,7% a osób rannych o 10,4%.

Miarą przyjętą w porównaniu województw i powiatów województwa lubelskiego pod względem natężenia wypadków drogowych jest wskaźnik wyrażający liczbę wypadków drogowych przypadającą na 100 tys. ludności. W 2017 r. na 100 tys. ludności przypadało średnio 58 wypadki drogowe wobec 69 w 2013 r. W Polsce w 2017 r. omawiany wskaźnik osiągnął poziom 85 wobec 93. Przy założeniu, że najmniejsza wartość wskaźnika określona została jako lokata 1., a najwyższa jako ostatnia lokata 16. to, pod względem natężenia wypadków drogowych w 2017. r. województwo lubelskie zajmowało 2. miejsce w kraju (w 2013 r. było na 3).

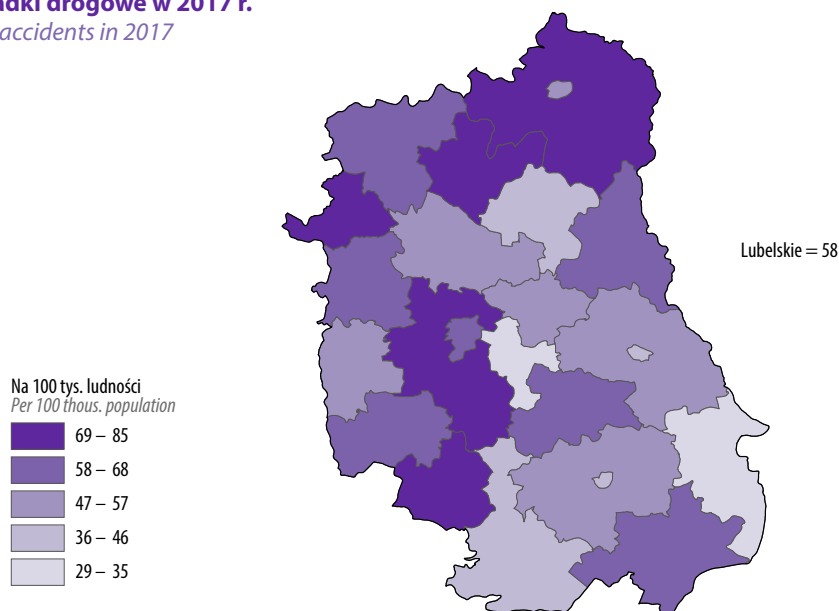
Jak wynika z danych wojewódzkich przedstawionych na wykresie 61. s. 164 największe natężenie wypadków drogowych w 2017 r. występowało w województwie łódzkim (153 wypadki drogowe na 100 tys. mieszkańców), następnie w pomorskim (112) i małopolskim (107). Najniższe wartości omawianej zmiennej odnotowano w województwie kujawsko-pomorskim (46).

Wykres 61. Wypadki drogowe na 100 tys. mieszkańców w 2017 r.
Chart 61. Road accidents per 100 thous. inhabitants in 2017

Podobnie jak w kraju w województwie lubelskim występowało duże zróżnicowanie przestrzenne pod względem natężenia wypadków drogowych. W 2017 r. w 10 powiatach województwa odnotowano wskaźnik wyższy niż wojewódzki, w tym najwyższy występował w powiecie ryckim (85 wypadki drogowe na 100 tys. mieszkańców), następnie w bialskim (82) i janowskim (82). Natomiast najmniejsze natężenie wypadków drogowych odnotowano w powiecie świdnickim (29), hrubieszowskim (30) i w Zamościu (37).

Mapa 44. Wypadki drogowe w 2017 r.
Map 44. Road accidents in 2017

6.5. Wskaźnik syntetyczny determinanty „Infrastruktura społeczna i bezpieczeństwo publiczne”

6.5. *Synthetic ratio of “Social infrastructure and public safety” determinant*

W niniejszym rozdziale przedmiotem analizy była ocena występującego zróżnicowania przestrzennego pomiędzy województwami i powiatami województwa lubelskiego zmiennych diagnostycznych wchodzących w skład omawianej determinanty. W poszczególnych podrozdziałach przedstawiono zmienne diagnostyczne, z których 25 zakwalifikowano do wyliczenia wskaźnika syntetycznego dla województw, a 24 dla powiatów województwa lubelskiego (tabela 1. s. 39).

Z wyliczeń wskaźnika syntetycznego określającego poziom determinanty (tabela XIV. s. 214) wynika, że w 2017 r. województwo lubelskie zajmowało 5. miejsce w kraju (wartość wskaźnika 0,515). Na wysoką wartość wskaźnika największy wpływ miały zmienne diagnostyczne: ludność na 1 placówkę biblioteczną (1,000), liczba osób na 1 aptekę (0,999), przestępstwa stwierdzone na 1000 ludności (0,938) oraz wskaźnik skolaryzacji netto w szkołach ponadgimnazjalnych (0,922). W 2013 r. pod tym względem województwo lubelskie zajmowało 3. miejsce w kraju (wartość wskaźnika 0,563). Na zmianę pozycji z 3. na 5. największy wpływ miały zmienne diagnostyczne dotyczące jakości służby zdrowia (zgony niemowląt na 1000 urodzeń żywych, zgony z powodu nowotworów oraz zgony osób w wieku do 65 lat na choroby układu krążenia).

Na 1. miejscu w Polsce uplasowało się województwo mazowieckie (0,598). Na wysoką wartość wskaźnika największy wpływ miał: lekarze na 10 tys. ludności, dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego naw wieku 3-6 lat na 1000 dzieci w tej grupie wieku i wydatki budżetów gmin i miast na oświatę i wychowanie na 1 mieszkańca (po 1,000). Na ostatnim 16. miejscu uplasowało się województwo warmińsko-mazurskie (wartość wskaźnika 0,334). Na niską wartość wskaźnika największy wpływ miały następujące zmienne syntetyczne: dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego w wieku 3-6 lat na 1000 dzieci w tej grupie wieku, miejsca w żłobkach na 1000 dzieci w wieku 0-3 lata oraz liczba osób przypadająca na 1 aptekę (po 0,000).

Większe zróżnicowanie przestrzenne odnotowano w powiatach województwa lubelskiego. W 2017 r. na 1. miejscu znajdował się Zamość (0,705), a na ostatnim powiat chełmski (0,204). Na wysoką wartość wskaźnika w Zamościu największy wpływ miały następujące zmienne diagnostyczne: przychodnie na 10 tys. ludności, łóżka w szpitalach na 10 tys. ludności, liczba osób na 1 aptekę, wskaźnik skolaryzacji netto w szkołach ponadgimnazjalnych, wydatki budżetów gmin i miast na prawach powiatu na oświatę i wychowanie na 1 mieszkańca, liczba placówek usługowych na 10 tys. mieszkańców (po 1,000 wartość wskaźnika). Natomiast na najniższą wartość omawianej determinanty w powiecie chełmskim największy wpływ miały zmienne diagnostyczne: lekarze na 10 tys. ludności, pielęgniarki i położne na 10 tys. ludności, przychodnie na 10 tys. ludności, liczba osób na 1 aptekę, miejsca w żłobkach na 1000 dzieci w wieku 0-3 lat, miejsca w placówkach wychowania przedszkolnego na 1000 dzieci w wieku 3-6 lat, dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego w wieku 3-6 lat na 1000 dzieci w tej grupie wieku, miejsca w kinach na 10 tys. ludności, muzea na 100 tys. ludności oraz imprezy masowe na 100 tys. ludności (po 0,000).

Wartości miernika syntetycznego wyznaczone dla poszczególnych jednostek podziału terytorialnego (województw, powiatów) pozwoliły na ich liniowe uporządkowanie i pogrupowanie. Grupowania dokonano (tak jak opisano w rozdziale 1) metodą odchyłeń standardowych, w których zbiór badanych obiektów został podzielony na cztery grupy, zawierające obiekty o wartościach zmiennej syntetycznej należącej do poszczególnych przedziałów przedstawionych w tabeli 5. s. 166.

Tabela 5.
Table 5.

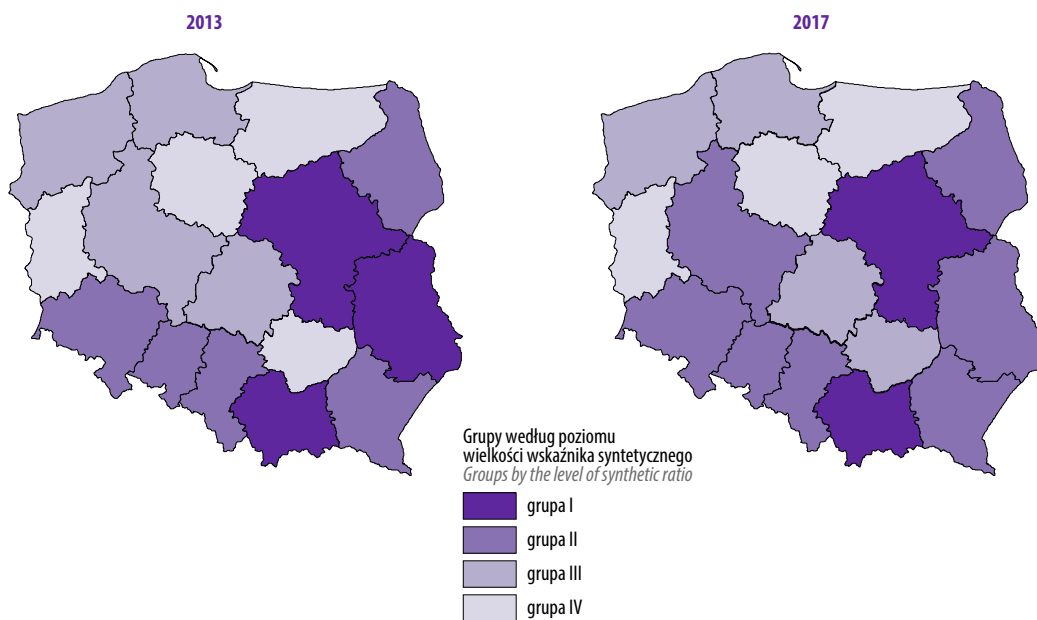
Grupy według poziomu wielkości wskaźnika syntetycznego w 2017 r.
Groups by the level of synthetic ratio in 2017

Wyszczególnienie <i>Specification</i>	Grupy według poziomu wielkości wskaźnika syntetycznego <i>Groups by the level of synthetic ratio</i>	
	województw <i>voivodships</i>	powiatów <i>powiats</i>
Grupa I (S_I) <i>Group I</i>	$S_I \geq 0,537$	$S_I \geq 0,524$
Grupa II (S_{II}) <i>Group II</i>	$0,458 \leq S_{II} < 0,537$	$0,405 \leq S_{II} < 0,524$
Grupa III (S_{III}) <i>Group III</i>	$0,379 \leq S_{III} < 0,458$	$0,285 \leq S_{III} < 0,405$
Grupa IV (S_W) <i>Group IV</i>	$S_W < 0,379$	$S_W < 0,285$

Z danych zaprezentowanych na mapie 45. wynika, że w 2017 r. w grupie I o najwyższym poziomie omawianej determinanty znalazło się województwo mazowieckie (0,598) i małopolskie (0,561). W grupie II najliczniejszej grupie było 7 województw: podkarpacki (0,524), opolskie (0,516), lubelskie (0,515), podlaskie (0,504), wielkopolskie (481), dolnośląskie (0,480) i śląskie (0,478). Do grupy III zakwalifikowało się 4 województwa: zachodniopomorskie (0,443), pomorskie (0,404), świętokrzyskie (0,400) i łódzkie (0,399). Natomiast do grupy IV o najniższych wartościach wskaźnika należały 3 województwa: kujawsko-pomorskie (0,352), lubuskie (0,346) i warmińsko-mazurskie (0,334). W porównaniu z 2013 r. województwo lubelskie przeszło z I grupy (w 2013 r.) do grupy II (w 2017 r.), województwo wielkopolskie z grupy III (w 2013 r.) do grupy II (w 2017 r.), a świętokrzyskie z VI (w 2013 r.) do III w (2017 r.).

Mapa 45.
Map 45.

Wskaźnik syntetyczny determinanty IV według województw
Synthetic ratio of determinant IV by voivodships

Z danych powiatowych przedstawionych na mapie 46. s. 167 wynika, że w 2017 r. w województwie lubelskim do grupy I charakteryzującej się najwyższym poziomem wskaźnika należały miasta na prawach

powiatu: Zamość (0,705), Lublin (0,653) i Biała Podlaska (0,609). W grupie II o wysokim poziomie wskaźnika było 8 powiatów: Chełm (0,512), puławski (0,485), włodawski (0,447), świdnicki (0,426), łączyński (0,424), biłgorajski (0,422), tomaszowski (0,419) i janowski (0,406). Do najliczniejszej III grupy charakteryzującej się niskim poziomem omawianej determinanty należało 12 powiatów: łukowski (0,392), kraśnicki (0,358), krasnostawski (0,352), hrubieszowski (0,346), lubelski (0,345), parczewski (0,338), rycki (0,333), lubartowski (0,330), bialski (0,315), radzyński (0,306), opolski (0,292) i zamojski (0,290). Do IV grupy o najniższym poziomie wskaźnika należał powiat chełmski (0,204).

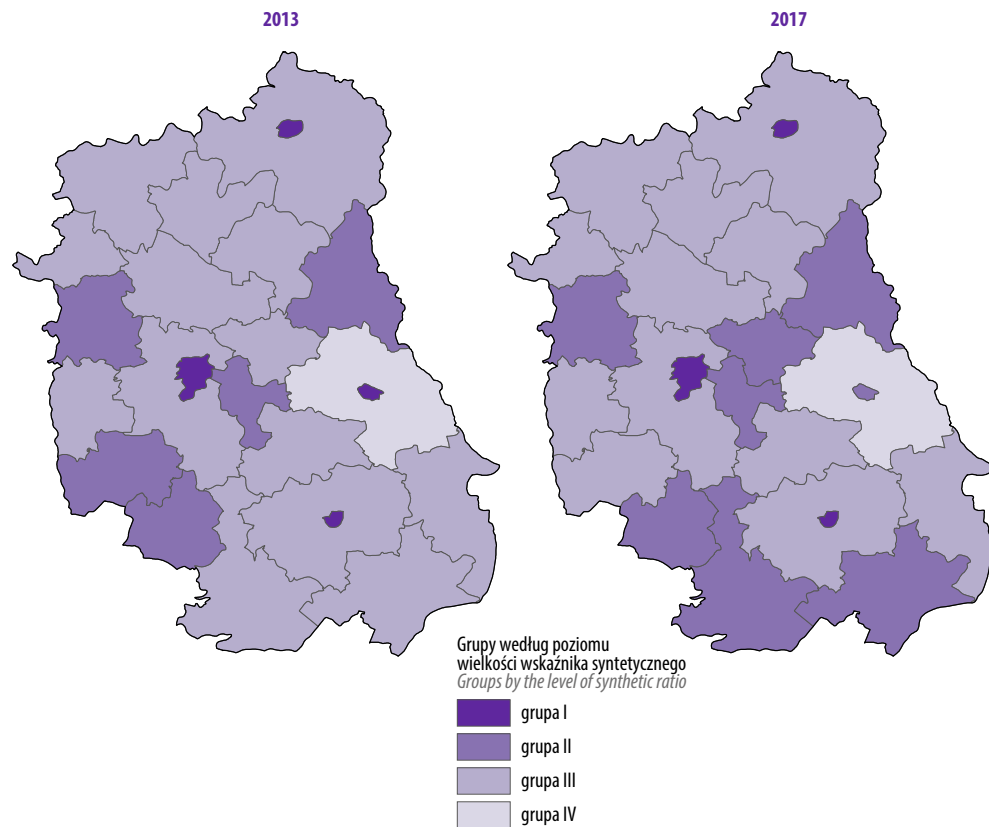
W porównaniu z 2013 r. zmiany odnotowano w pięciu powiatach. Powiaty: łączyński, biłgorajski i tomaszowski przeszły z grupy III (w 2013 r.) do II (2017 r.), Chełm przeszedł z grupy I (w 2013 r.) do grupy II (w 2017 r.), a powiat kraśnicki z grupy II (w 2013 r.) do III (w 2017 r.).

Mapa 46.

Map 46.

Wskaźnik syntetyczny determinanty IV według powiatów

Synthetic ratio of determinant IV by poviats

Rozdział 7

Chapter 7

Ocena ogólnych warunków życia ludności

General assessment of population living conditions

Przedmiotem badania była ocena zróżnicowania obiektywnych warunków życia ludności występujących pomiędzy województwami i powiatami województwa lubelskiego w 2013 i 2017 r. W rozdziale pierwszym niniejszego opracowania przedstawiono zestaw wybranych zmiennych diagnostycznych podzielonych na cztery grupy zwane determinantami na podstawie, których obliczono ogólny syntetyczny wskaźnik służący do przeprowadzenia oceny. Omówiono również metodę jego wyliczenia, grupowania oraz podziału poszczególnych jednostek podziału terytorialnego na cztery grupy. W kolejnych rozdziałach omówione zostały zmienne diagnostyczne wchodzące w skład poszczególnych determinant oraz ich grupowe wskaźniki +syntetyczne.

Analizę obiektywnych warunków życia ludności rozpoczęto od przeprowadzenia oceny pomiędzy poszczególnymi województwami i określenia miejsca województwa lubelskiego w powyższym rankingu. Ogólny wskaźnik syntetyczny określający poziom warunków życia charakteryzuje się dużym zróżnicowaniem pomiędzy poszczególnymi województwami (tabela 6. s. 59). W 2017 r. najwyższą wartość wskaźnika syntetycznego otrzymano dla województwa mazowieckiego (0,670), a najniższą dla województwa świętokrzyskiego (0,356). Województwo lubelskie zajęło 15. pozycję w kraju z wartością wskaźnika równą 0,365. Dla porównania w 2013 r. pod tym względem województwo lubelskie zajmowało 14. miejsce w kraju z wartością wskaźnika równą 0,381 przed województwem warmińsko-mazurskim i świętokrzyskim. Z powyższych danych wynika, że w porównaniu z 2013 r. województwo lubelskie w rankingu województw straciło jeden punkt. W 2017 r. na niską wartość ogólnego wskaźnika syntetycznego w województwie lubelskim największy wpływ miał wskaźnik grupowy determinanty „rynek pracy, aktywność gospodarcza i stopień atrakcyjności regionu” (16. lokata – wartość wskaźnika 0,202) i „infrastruktura gospodarcza” (16. lokata – wartość wskaźnika 0,409). Na niską wartość wskaźnika determinanty „rynek pracy, aktywność gospodarcza i stopień atrakcyjności regionu” tak jak wykazano w rozdziale trzecim największy wpływ miały zmienne diagnostyczne: pracujący w rolnictwie i saldo migracji stałych (wartość wskaźnika po 0,000), pracujący w usługach (0,053) i bezrobotni powyżej 24 miesięcy w % ogółu zarejestrowanych bezrobotnych (0,108). Natomiast na niską wartość wskaźnika determinanty „infrastruktura gospodarcza” największy wpływ miała zmienna dotycząca udziału ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków i udziału ludności korzystającej z instalacji kanalizacyjnej w ogólnej liczbie mieszkańców (wskaźnik po 0,000). Dla porównania na najwyższą wartość wskaźnika dla województwa mazowieckiego miał wpływ wskaźnik grupowy determinanty „rynek pracy, aktywność gospodarcza i stopień atrakcyjności regionu” (1. lokata – wartość wskaźnika – 0,756) oraz „zamożność mieszkańców i warunki mieszkaniowe” (1. lokata – wartość wskaźnika – 0,751).

Tabela 6.
Table 6.

Grupy według poziomu wielkości ogólnego wskaźnika syntetycznego w 2017 r.
Groups by the level of general synthetic ratio in 2017

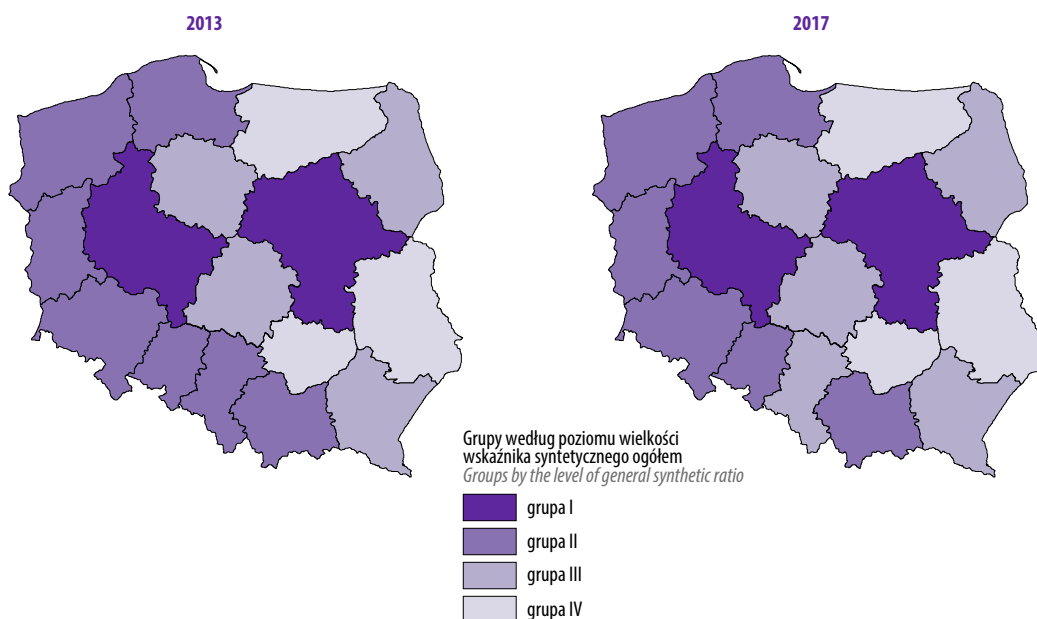
Wyszczególnienie <i>Specification</i>	Grupy według poziomu wielkości wskaźnika syntetycznego <i>Groups by the level of synthetic ratio</i>	
	województw <i>voivodships</i>	powiatów <i>powiats</i>
Grupa I (S_I) <i>Group I</i>	$S_I \geq 0,590$	$S_I \geq 0,556$
Grupa II (S_{II}) <i>Group II</i>	$0,494 \leq S_{II} < 0,590$	$0,476 \leq S_{II} < 0,556$
Grupa III (S_{III}) <i>Group III</i>	$0,399 \leq S_{III} < 0,494$	$0,396 \leq S_{III} < 0,476$
Grupa IV (S_{IV}) <i>Group IV</i>	$S_{IV} < 0,398$	$S_{IV} < 0,393$

Następnie wszystkie województwa podzielono na cztery grupy (tabela 8. s. 173). W grupie I województw o największym poziomie warunków życia ludności, gdzie wartość wskaźnika była większa lub równa 0,590 znalazły się dwa województwa: mazowieckie (0,670) i wielkopolskie (0,610). We wszystkich wymienionych województwach odnotowano wysoki wskaźnik determinanty „rynek pracy, aktywność zawodowa i stopień atrakcyjności regionu” oraz „zamożność mieszkańców i warunki mieszkaniowe”. Do grupy II o wysokim poziomie warunków życia zakwalifikowało się sześć województw: pomorskie (0,589), dolnośląskie (0,583), małopolskie (0,552), zachodniopomorskie (0,543) lubuskie (0,539) i opolskie (0,528). Grupa III to województwa o niskim poziomie warunków życia. Do tej grupy zaliczono województwa: śląskie (0,483), kujawsko-pomorskie (0,451), łódzkie (0,443), podlaskie (0,411) i podkarpackie (0,406). Natomiast województwo warmińsko-mazurskim (0,383), lubelskie (0,365) i świętokrzyskie (0,356) zakwalifikowało się do grupy IV o najniższym poziomie warunków życia.

Z danych przedstawionych na mapie 47. s. 170 wynika, że w porównaniu z 2013 r. tylko województwo śląskie zmieniło grupę, przeszło ono z grupy II (w 2013 r.) do grupy III (w 2017 r.). Na niższą wartość ogólnego wskaźnika syntetycznego w województwie śląskim największy wpływ miał wskaźnik grupowy determinanty „rynek pracy, aktywność gospodarcza i stopień atrakcyjności (2017 r. - 9. lokata w kraju – wartość wskaźnika 0,522; 2013 r. – 8. lokata – wartość wskaźnika - 0,540) oraz „zamożność mieszkańców i warunki mieszkaniowe” (2017 r. – 10. lokata – wartość wskaźnika 0,460; 2013 r. – 7. lokata – wartość wskaźnika – 0,508).

Mapa 47.
Map 47.

Wskaźnik syntetyczny ogółem według województw
General synthetic ratio by voivodships

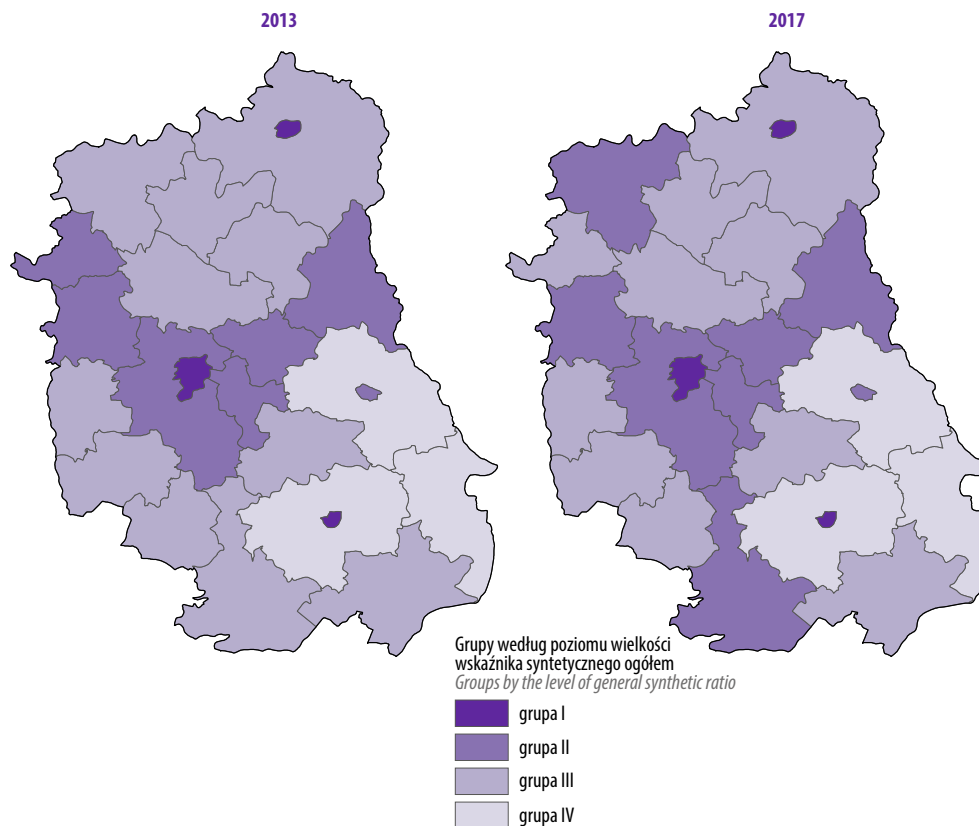

Kolejnym etapem przeprowadzonego badania było wyliczenie wskaźników dla poszczególnych powiatów województwa lubelskiego, określenie rankingów i podział ich na cztery grupy

ze względu na poziom warunków życia ludności. Po wyliczeniu ogólnego wskaźnika syntetycznego określającego poziom warunków życia ludności okazało się, że pomiędzy powiatami województwa lubelskiego podobnie jak między województwami w kraju występuje bardzo duże zróżnicowanie (tabela 9. s. 61). Najwyższą wartość wskaźnika syntetycznego dającą jednocześnie 1. lokatę w rankingu powiatów otrzymał Lublin (0,687), a najniższą (ponad dwa razy niższą) powiat zamojski (0,337). Na wysoką wartość wskaźnika dla Lublina największy wpływ miał wskaźnik grupowy determinanty „rynek pracy, aktywność gospodarcza i stopień atrakcyjności regionu” (1. lokata – wartość wskaźnika – 0,710) oraz „infrastruktura gospodarcza” (1. lokata – wartość wskaźnika – 0,751). Dla porównania na najniższą wartość wskaźnika dla powiatu zamojskiego największy wpływ miał wskaźnik determinanty „zamożność mieszkańców i warunki mieszkaniowe” (24. lokata – wartość wskaźnika – 0,341) oraz „infrastruktura gospodarcza (24. lokata – wartość wskaźnika – 0,356).

Mapa 48.
Map 48.

Wskaźnik syntetyczny ogółem według powiatów
General synthetic ratio by powiats

Z danych powiatowych przedstawionych na mapie 48. wynika, że w 2017 r. w województwie lubelskim do I grupy charakteryzującej się najwyższym poziomem warunków życia ludności należał Lublin (0,687), Biała Podlaska (0,613) i Zamość (0,597). W grupie II o wysokim poziomie było 8 powiatów: puławski (0,553), Chełm (0,536), powiat łęczyński (0,529), świdnicki (0,514), lubelski (0,501), włodawski (0,490), łukowski (0,484) i biłgorajski (0,480). Do najliczniejszej III grupy charakteryzującej się niskim poziomem warunków życia należało 10 powiatów: rycki (0,462), tomaszowski (0,442), lubartowski (0,437), janowski (0,436), kraśnicki (0,434), radzyński (0,431), parczewski i bialski (po 0,430), krasnostawski (0,420) i opolski (0,412). Do IV grupy o najniższym poziomie wskaźnika należało 3 powiaty: chełmski i hrubieszowski (po 0,385) i zamojski (0,337).

W porównaniu z 2013 r. zmiany odnotowano w trzech powiatach. Powiat biłgorajski i łukowski przeszedł z grupy III (w 2013 r.) do grupy II w (2017 r.), a rycki z grupy II (w 2013 r.) do grupy III (w 2017 r.). Na wyższą wartość ogólnego wskaźnika syntetycznego w powiecie biłgorajskim największy wpływ miał wskaźnik grupowy determinanty „zamożność mieszkańców i warunki mieszkaniowe” (2017 r. – 11. lokata w województwie – wartość wskaźnika – 0,438; 2013 r. – 18. lokata – wartość wskaźnika – 0,332), zaś w powiecie łukowskim wszystkie wskaźniki grupowe zmieniły pozycję na wyższą, w tym największe zmiany odnotowano przy wskaźniku determinanty „rynek pracy, aktywność gospodarcza i stopień atrakcyjności regionu” (4. lokata – wartość wskaźnika – 0,586; w 2013 r. – 7. lokata – wartość wskaźnika – 0,523). Natomiast na niższą pozycję powiatu ryckiego największy wpływ miał wskaźnik grupowy determinanty „infrastruktura gospodarcza (2017 r. – 13. lokata – wartość wskaźnika – 0,539; w 2013 r. 10. lokata – wartość wskaźnika – 0,581). Pozostałe powiaty nie zmieniły grupy

Tabela 7.
Table 7.Zestaw wskaźników syntetycznych według województw w 2013 r.
Set of synthetic ratios by voivodships in 2013

Województwa Voivodships	Wskaźniki grupowe Group ratios								Wskaźnik syntetyczny ogółem General synthetic ratio	R	Grupa Group
	rynek pracy, aktywność gospodarcza i stopień atrakcyjności regionu labour market, economic acti- vity and region attractiveness level	R	zamożność mieszkańców i warunki mieszkaniowe wealth of residents and housing conditions	R	infrastruktura gospodarcza economic infrastructure	R	infrastruktura społeczna i bezpieczeń- stwo publiczne social infrastructure and public safety	R			
DOLNOŚLĄSKIE	0,684	4	0,603	4	0,556	8	0,487	7	0,583	4	II
KUJAWSKO-POMORSKIE	0,497	10	0,376	11	0,641	4	0,355	14	0,467	10	III
LUBELSKIE	0,208	16	0,337	12	0,420	15	0,560	3	0,381	14	IV
LUBUSKIE	0,617	5	0,499	8	0,660	1	0,346	15	0,531	7	II
ŁÓDZKIE	0,522	9	0,337	13	0,506	11	0,408	12	0,443	11	III
MAŁOPOLSKIE	0,567	7	0,584	5	0,440	13	0,618	1	0,552	5	II
MAZOWIECKIE	0,742	1	0,745	1	0,590	6	0,586	2	0,666	1	I
OPOLSKIE	0,430	11	0,615	3	0,534	9	0,518	6	0,524	8	II
PODKARPACKIE	0,266	14	0,437	10	0,427	14	0,527	5	0,414	13	III
PODLASKIE	0,295	13	0,313	14	0,534	10	0,537	4	0,420	12	III
POMORSKIE	0,697	2	0,574	6	0,656	3	0,438	11	0,591	3	II
ŚLĄSKIE	0,540	8	0,508	7	0,460	12	0,479	8	0,497	9	II
ŚWIĘOKRZYSKIE	0,251	15	0,308	15	0,411	16	0,359	13	0,332	16	IV
WARMIŃSKO-MAZURSKIE	0,380	12	0,255	16	0,582	7	0,307	16	0,381	15	IV
WIELKOPOLSKIE	0,686	3	0,673	2	0,621	5	0,451	9	0,608	2	I
ZACHODNIOPOMORSKIE	0,583	6	0,486	9	0,659	2	0,445	10	0,543	6	II
Średnia arytmetyczna Arithmetic average	0,498	x	0,478	x	0,544	x	0,464	x	0,496	x	x
Odchylenie standardowe Standard deviation	0,174	x	0,147	x	0,091	x	0,092	x	0,095	x	x
Współczynnik zmienności w % Coefficient of variation in %	35,0	x	30,7	x	16,7	x	19,8	x	19,1	x	x

R oznacza rangi, które przypisywano według rosnącej kolejności, tj. województwo, w którym wskaźnik syntetyczny dla cech z danego obszaru miał wartość najwyższą, otrzymało rangę 1, a województwo, w którym wskaźnik był najniższy, otrzymało rangę 16.

R means positions which were prescribed by the increasing order, i.e. the voivodship with the highest synthetic ratio for properties from a certain area got the position 1, whereas the voivodship with the lowest ratio got the position 16.

Tabela 8.
Table 8.Zestaw wskaźników syntetycznych według województw w 2017 r.
Set of synthetic ratios by voivodships in 2017

Województwa Voivodships	Wskaźniki grupowe Group ratios								Wskaźnik syntetyczny ogółem General synthetic ratio	R	Zmiana pozycji R w porów- naniu z 2013 r. Change to the R position in compa- rison with 2013	Grupa Group
	rynek pracy, aktywność gospodarcza i stopień atrakcyjności regionu labour market, economic activity and region attracti- veness level	R	zamożność mieszkańców i warunki mieszka- niowe wealth of residents and housing conditions	R	infrastruktura gospodarcza economic infrastructure	R	infrastruktura społeczna i bezpie- czeństwo publiczne social infrastructure and public safety	R				
DOLNOŚLĄSKIE	0,697	3	0,608	3	0,548	8	0,480	8	0,583	4	–	II
KUJAWSKO-POMORSKIE	0,469	10	0,346	11	0,636	2	0,352	14	0,451	10	–	III
LUBELSKIE	0,202	16	0,334	13	0,409	16	0,515	5	0,365	15	-1	IV
LUBUSKIE	0,619	5	0,525	7	0,664	1	0,346	15	0,539	7	–	II
ŁÓDZKIE	0,536	8	0,340	12	0,498	11	0,399	13	0,443	11	–	III
MAŁOPOLSKIE	0,579	7	0,603	4	0,464	13	0,561	2	0,552	5	–	II
MAZOWIECKIE	0,756	1	0,751	1	0,574	6	0,598	1	0,670	1	–	I
OPOLSKIE	0,451	11	0,596	5	0,546	9	0,516	4	0,528	8	–	II
PODKARPACKIE	0,219	15	0,464	9	0,416	15	0,524	3	0,406	13	–	III
PODLASKIE	0,302	13	0,291	15	0,546	10	0,504	6	0,411	12	–	III
POMORSKIE	0,739	2	0,582	6	0,631	3	0,404	11	0,589	3	–	II
ŚLĄSKIE	0,522	9	0,460	10	0,473	12	0,478	9	0,483	9	–	III
ŚWIĘTOKRZYSKIE	0,289	14	0,304	14	0,431	14	0,400	12	0,356	16	–	IV
WARMIŃSKO-MAZURSKIE	0,389	12	0,247	16	0,563	7	0,334	16	0,383	14	1	IV
WIELKOPOLSKIE	0,662	4	0,686	2	0,610	5	0,481	7	0,610	2	–	I
ZACHODNIOPOMORSKIE	0,592	6	0,508	8	0,631	4	0,443	10	0,543	6	–	II
Średnia arytmetyczna Arithmetic average	0,501	x	0,478	x	0,540	x	0,458	x	0,494	x	x	x
Odchylenie standardowe Standard deviation	0,180	x	0,154	x	0,083	x	0,079	x	0,096	x	x	x
Współczynnik zmienności w % Coefficient of variation in %	35,9	x	32,2	x	15,4	x	17,2	x	19,4	x	x	x

R oznacza rangi, które przypisywano według rosnącej kolejności, tj. województwo, w którym wskaźnik syntetyczny dla cech z danego obszaru miał wartość najwyższą, otrzymało rangę 1, a województwo, w którym wskaźnik był najniższy, otrzymało rangę 16.

R means positions which were prescribed by the increasing order, i.e. the voivodship with the highest synthetic ratio for properties from a certain area got the position 1, whereas the voivodship with the lowest ratio got the position 16.

Tabela 9.
Table 9.Zestaw wskaźników syntetycznych według powiatów województwa lubelskiego w 2013 r.
Set of synthetic ratios by powiats of lubelskie voivodship in 2013

Województwa Voivodships	Wskaźniki grupowe Group ratios								Wskaźnik syntetyczny ogółem General synthetic ratio	R	Grupa Group
	rynek pracy, aktywność gospodarcza i stopień atrakcyjności regionu labour market, economic activity and region attracti- veness level	R	zamożność mieszkańców i warunki mieszkaniowe wealth of residents and housing conditions	R	infrastruktura gospodarcza economic infrastructure	R	infrastruktura społeczna i bezpieczeń- stwo publiczne social infrastructure and public safety	R			
POWIATY: POWIATS:											
białski	0,444	15	0,318	20	0,586	7	0,316	21	0,416	18	III
biłgorajski	0,532	5	0,332	18	0,584	9	0,419	10	0,467	11	III
chełmski	0,294	24	0,320	19	0,482	20	0,232	24	0,332	24	IV
hrubieszowski	0,409	21	0,317	21	0,467	23	0,325	19	0,380	22	IV
janowski	0,410	20	0,316	22	0,472	22	0,455	7	0,413	19	III
krasnostawski	0,436	16	0,308	23	0,559	14	0,397	16	0,425	17	III
kraśnicki	0,429	18	0,433	11	0,516	16	0,452	8	0,458	13	III
lubartowski	0,450	14	0,375	13	0,586	8	0,352	18	0,441	15	III
lubelski	0,551	4	0,577	6	0,480	21	0,321	20	0,482	10	II
łęczyński	0,459	11	0,697	2	0,511	18	0,412	11	0,520	8	II
łukowski	0,523	7	0,362	15	0,567	13	0,400	15	0,463	12	III
opolski	0,392	22	0,359	16	0,513	17	0,364	17	0,407	21	III
parczewski	0,479	9	0,366	14	0,572	12	0,404	13	0,455	14	III
puławski	0,554	3	0,581	5	0,602	6	0,514	5	0,563	4	II
radzyński	0,457	12	0,391	12	0,494	19	0,310	22	0,413	20	III
rycki	0,456	13	0,524	9	0,581	10	0,406	12	0,492	9	II
świdnicki	0,467	10	0,613	4	0,619	5	0,479	6	0,545	6	II
tomaszowski	0,431	17	0,335	17	0,534	15	0,402	14	0,426	16	III
włodawski	0,428	19	0,483	10	0,743	2	0,447	9	0,525	7	II
zamojski	0,334	23	0,299	24	0,410	24	0,304	23	0,337	23	IV
MIASTA NA PRAWACH POWIATU: CITIES WITH POWIAT STATUS:											
Biała Podlaska	0,527	6	0,629	3	0,731	3	0,636	3	0,630	3	I
Chełm	0,509	8	0,547	7	0,576	11	0,599	4	0,558	5	II
Lublin	0,704	1	0,706	1	0,678	4	0,703	2	0,698	1	I
Zamość	0,602	2	0,538	8	0,767	1	0,796	1	0,676	2	I
Średnia arytmetyczna Arithmetic average	0,470	x	0,447	x	0,568	x	0,435	x	0,480	x	x
Odchylenie standardowe Standard deviation	0,085	x	0,134	x	0,091	x	0,133	x	0,095	x	x
Współczynnik zmienności w % Coefficient of variation in %	18,2	x	30,0	x	16,0	x	30,7	x	19,9	x	x

R oznacza rangi, które przypisywano według rosnącej kolejności, tj. województwo, w którym wskaźnik syntetyczny dla cech z danego obszaru miał wartość najwyższą, otrzymało rangę 1, a województwo, w którym wskaźnik był najniższy, otrzymało rangę 16.

R means positions which were prescribed by the increasing order, i.e. the voivodship with the highest synthetic ratio for properties from a certain area got the position 1, whereas the voivodship with the lowest ratio got the position 16.

Tabela 10.
Table 10.Zestaw wskaźników syntetycznych według powiatów województwa lubelskiego w 2017 r.
Set of synthetic ratios by powiats of lubelskie voivodship in 2017

Województwa Voivodships	Wskaźniki grupowe Group ratios								Wskaźnik syntetyczny ogółem General synthetic ratio	R	Zmiana pozycji R w porów- naniu z 2013 r. Change to the R position in compa- rison with 2013	Grupa Group
	rynek pracy, aktywność gospodarcza i stopień atrakcyjności regionu <i>labour market, economic activity and region attracti- veness level</i>	R	zamożność mieszkańców i warunki mieszka- niowe <i>wealth of residents and housing conditions</i>	R	infrastruktura gospodarcza <i>economic infrastructure</i>	R	infrastruktura społeczna i bezpie- czeństwo publiczne <i>social infrastructure and public safety</i>	R				
POWIATY: POWIATS:												
białski	0,464	13	0,400	16	0,540	11	0,315	20	0,430	19	-1	III
biłgorajski	0,518	8	0,438	11	0,540	12	0,422	9	0,480	11	-	II
chełmski	0,365	22	0,396	17	0,575	8	0,204	24	0,385	22	2	IV
hrubieszowski	0,378	21	0,355	22	0,460	23	0,346	15	0,385	23	-1	IV
janowski	0,437	20	0,425	12	0,476	21	0,406	11	0,436	15	4	III
krasnostawski	0,452	17	0,345	23	0,531	15	0,352	14	0,420	20	-3	III
kraśnicki	0,446	19	0,438	10	0,496	20	0,358	13	0,434	16	-3	III
lubartowski	0,471	12	0,394	18	0,554	9	0,330	19	0,437	14	1	III
lubelski	0,557	6	0,630	3	0,470	22	0,345	16	0,501	8	2	II
łęczyński	0,477	10	0,697	1	0,516	17	0,424	8	0,529	6	2	II
łukowski	0,586	4	0,415	13	0,542	10	0,392	12	0,484	10	2	II
opolski	0,456	16	0,386	20	0,514	18	0,292	22	0,412	21	-	III
parczewski	0,457	14	0,387	19	0,538	14	0,338	17	0,430	18	-4	III
puławski	0,591	3	0,556	6	0,580	6	0,485	5	0,553	4	-	II
radzyński	0,499	9	0,411	15	0,505	19	0,306	21	0,431	17	3	III
rycki	0,472	11	0,505	7	0,539	13	0,333	18	0,462	12	-3	III
świdnicki	0,457	15	0,600	4	0,576	7	0,426	7	0,514	7	-1	II
tomaszowski	0,449	18	0,374	21	0,529	16	0,419	10	0,442	13	3	III
włodawski	0,360	24	0,456	9	0,697	3	0,447	6	0,490	9	-2	II
zamojski	0,361	23	0,341	24	0,356	24	0,290	23	0,337	24	-1	IV
MIASTA NA PRAWACH POWIATU: CITIES WITH POWIAT STATUS:												
Biała Podlaska	0,607	2	0,585	5	0,652	4	0,609	3	0,613	2	1	I
Chełm	0,541	7	0,485	8	0,604	5	0,512	4	0,536	5	-	II
Lublin	0,710	1	0,633	2	0,751	1	0,653	2	0,687	1	-	I
Zamość	0,566	5	0,415	14	0,704	2	0,705	1	0,597	3	-1	I
Średnia arytmetyczna Arithmetic average	0,487	x	0,461	x	0,552	x	0,405	x	0,476	x	x	x
Odchylenie standardowe Standard deviation	0,086	x	0,102	x	0,085	x	0,119	x	0,080	x	x	x
Współczynnik zmienności w % Coefficient of variation in %	17,6	x	22,1	x	15,5	x	29,4	x	16,9	x	x	x

R oznacza rangi, które przypisywano według rosnącej kolejności, tj. województwo, w którym wskaźnik syntetyczny dla cech z danego obszaru miał wartość najwyższą, otrzymało rangę 1, a województwo, w którym wskaźnik był najniższy, otrzymało rangę 16.

R means positions which were prescribed by the increasing order, i.e. the voivodship with the highest synthetic ratio for properties from a certain area got the position 1, whereas the voivodship with the lowest ratio got the position 16.

Tabela I. Zestaw wskaźników diagnostycznych determinanty I – Rynek pracy, aktywność gospodarcza
Table I. Set of diagnostic indicators of determinant I – Labour market, economic activity and attractiveness level

Województwa	Zmienne diagnostyczne					
	wskaźnik zatrudnienia <i>employment rate</i>	pracujący w rolnictwie w % <i>persons employed in agriculture in %</i>	pracujący w usługach w % <i>persons employed in services in %</i>	wskaźnik zatrudnienia w warunkach zagrożenia <i>rate of employment in hazardous conditions</i>	bezrobotni z wyższym wykształceniem w % <i>unemployed persons with tertiary education in %</i>	bezrobotni pozostający bez pracy powyżej 24 miesięcy w % <i>unemployed persons out of work for longer than 24 months in %</i>
DOLNOŚLĄSKIE	49,1	8,7	60,8	107	10,8	17,4
KUJAWSKO-POMORSKIE	45,7	15,8	55,3	83	7,8	21,3
LUBELSKIE	53,2	38,5	44,3	117	15,1	25,4
LUBUSKIE	43,9	11,5	57,5	111	9,3	13,6
ŁÓDZKIE	53,0	19,4	53,3	64	10,9	21,3
MAŁOPOLSKIE	53,8	21,6	54,9	68	13,9	19,5
MAZOWIECKIE	61,9	13,2	67,9	40	14,0	23,2
OPOLSKIE	43,4	16,2	52,8	143	11,0	15,3
PODKARPACKIE	52,9	32,8	43,0	91	13,7	25,2
PODLASKIE	47,7	31,7	48,6	54	13,9	23,9
POMORSKIE	46,7	8,8	62,8	88	10,6	16,3
ŚLĄSKIE	50,5	6,2	58,0	181	12,3	17,2
ŚWIĘTOKRZYSKIE	51,2	33,0	44,9	103	14,9	19,4
WARMIŃSKO-MAZURSKIE	40,5	16,7	55,0	79	9,0	18,1
WIELKOPOLSKIE	56,0	15,6	53,6	101	11,6	15,3
ZACHODNIOPOMORSKIE	41,2	9,8	63,6	123	9,5	17,7
Średnia arytmetyczna	49,4	18,7	54,8	97,0	11,8	19,4
Odchylenie standardowe	5,8	10,0	7,1	34,9	2,3	3,7
Współczynnik zmienności w %	11,7	53,6	13,0	36,0	19,3	18,9

i stopień atrakcyjności regionu - według województw w 2013 r.
of the region – by voivodship in 2013

<i>Diagnostic variables</i>				Wskaźnik syntetyczny <i>Synthetic ratio</i>	Lokata <i>Position</i>	Grupa <i>Group</i>	Voivodships
stopa bezrobocia rejestrowanego <i>registered unemployment rate</i>	liczba bezrobotnych na 1 ofertę pracy <i>number of unemployed persons per 1 job offer</i>	jednostki nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na 10 tys. ludności <i>units newly recorded in the REGON register per 10 thous. population</i>	saldo migracji stałych na 1000 mieszkańców <i>net permanent migration per 1000 residents</i>				
13,1	45	113	0,01	0,684	4	I	DOLNOŚLĄSKIE
18,2	88	88	-1,26	0,497	10	III	KUJAWSKO-POMORSKIE
14,4	119	72	-2,60	0,208	16	IV	LUBELSKIE
15,7	42	98	-1,35	0,617	5	II	LUBUSKIE
14,1	82	86	-1,06	0,522	9	II	ŁÓDZKIE
11,5	80	93	0,84	0,567	7	II	MAŁOPOLSKIE
11,1	101	123	2,52	0,742	1	I	MAZOWIECKIE
14,2	67	74	-3,31	0,430	11	III	OPOLSKIE
16,3	115	72	-1,46	0,266	14	IV	PODKARPACKIE
15,1	126	73	-2,10	0,295	13	IV	PODLASKIE
13,2	69	113	0,81	0,697	2	I	POMORSKIE
11,3	37	81	-2,02	0,540	8	II	ŚLĄSKIE
16,6	149	75	-2,21	0,251	15	IV	ŚWIĘTOKRZYSKIE
21,6	134	82	-2,55	0,380	12	III	WARMIŃSKO-MAZURSKIE
9,6	45	103	0,05	0,686	3	I	WIELKOPOLSKIE
18,0	66	110	-0,60	0,583	6	II	ZACHODNIOPOMORSKIE
14,6	85,4	90,9	-1,02	x	x	x	Arithmetic average
3,1	35,4	17,0	1,5	x	x	x	Standard deviation
21,2	41,5	18,7	x	x	x	x	Coefficient of variation in %

Tabela II. Zestaw wskaźników diagnostycznych determinanty I – Rynek pracy, aktywność gospodarcza
 Table II. Set of diagnostic indicators of determinant I – Labour market, economic activity and attractiveness level

Województwa	Zmienne diagnostyczne					
	wskaźnik zatrudnienia <i>employment rate</i>	pracujący w rolnictwie w % <i>persons employed in agriculture in %</i>	pracujący w usługach w % <i>persons employed in services in %</i>	wskaźnik zatrudnienia w warunkach zagrożenia <i>rate of employment in hazardous conditions</i>	bezrobotni z wyższym wykształceniem w % <i>unemployed persons with tertiary education in %</i>	bezrobotni pozostający bez pracy powyżej 24 miesięcy w % <i>unemployed persons out of work for longer than 24 months in %</i>
DOLNOŚLĄSKIE	57,5	7,8	62,1	82	12,5	21,9
KUJAWSKO-POMORSKIE	51,9	14,6	56,0	66	8,9	28,4
LUBELSKIE	58,4	36,6	45,5	85	15,9	29,2
LUBUSKIE	50,5	10,7	57,6	98	10,5	17,2
ŁÓDZKIE	60,7	17,8	54,7	56	12,4	26,3
MAŁOPOLSKIE	61,4	19,3	56,8	61	16,7	24,7
MAZOWIECKIE	72,9	11,6	69,4	35	16,2	28,1
OPOLSKIE	48,6	15,1	53,0	90	12,6	23,6
PODKARPACKIE	58,0	30,5	44,2	78	15,1	30,6
PODLASKIE	53,1	29,4	49,3	50	15,0	29,4
POMORSKIE	55,7	7,7	63,4	77	14,3	17,7
ŚLĄSKIE	56,7	5,9	59,3	154	14,2	22,5
ŚWIĘTOKRZYSKIE	56,8	31,1	46,3	94	16,8	20,5
WARMIŃSKO-MAZURSKIE	45,5	15,6	54,6	66	9,4	24,1
WIELKOPOLSKIE	65,0	13,9	54,8	89	13,6	19,6
ZACHODNIOPOMORSKIE	48,2	9,1	63,8	94	11,0	22,4
Średnia arytmetyczna	56,3	17,3	55,7	80	13,5	24,1
Odchylenie standardowe	6,9	9,6	7,1	27	2,5	4,2
Współczynnik zmienności w %	12,2	55,2	12,7	33,5	18,8	17,5

i stopień atrakcyjności regionu - według województw w 2017 r.
of the region – by voivodship in 2017

Diagnostic variables				Wskaźnik syntetyczny <i>Synthetic ratio</i>	Lokata <i>Position</i>	Grupa <i>Group</i>	Voivodships
stopa bezrobocia rejestrowanego <i>registered unemployment rate</i>	liczba bezrobotnych na 1 ofertę pracy <i>number of unemployed persons per 1 job offer</i>	jednostki nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na 10 tys. ludności <i>units newly recorded in the REGON register per 10 thous. population</i>	saldo migracji stałych na 1000 mieszkańców <i>net permanent migration per 1000 residents</i>				
5,7	9	106	0,96	0,697	3	I	DOLNOŚLĄSKIE
9,9	26	80	-0,63	0,469	10	III	KUJAWSKO-POMORSKIE
8,8	43	75	-2,22	0,202	16	IV	LUBELSKIE
6,5	9	95	-0,94	0,619	5	II	LUBUSKIE
6,7	13	82	-0,72	0,536	8	II	ŁÓDZKIE
5,3	16	101	1,21	0,579	7	II	MAŁOPOLSKIE
5,6	19	125	2,52	0,756	1	I	MAZOWIECKIE
7,3	8	65	-1,23	0,451	11	III	OPOLSKIE
9,6	50	73	-0,84	0,219	15	IV	PODKARPACKIE
8,5	32	72	-1,44	0,302	13	IV	PODLASKIE
5,4	12	119	1,55	0,739	2	I	POMORSKIE
5,1	8	77	-0,93	0,522	9	II	ŚLĄSKIE
8,8	38	77	-1,78	0,289	14	IV	ŚWIĘTOKRZYSKIE
11,7	33	75	-1,91	0,389	12	III	WARMIŃSKO-MAZURSKIE
3,7	14	100	0,33	0,662	4	II	WIELKOPOLSKIE
8,5	16	109	-0,59	0,592	6	II	ZACHODNIOPOMORSKIE
7,3	22	89	-0,42	x	x	x	Arithmetic average
2,2	13,6	18,3	1,4	x	x	x	Standard deviation
29,7	62,8	20,5	x	x	x	x	Coefficient of variation in %

Tabela III. Zestaw wskaźników diagnostycznych determinanty I – Rynek pracy, aktywność gospodarcza
 Table III. Set of diagnostic indicators of determinant I – Labour market, economic activity and attractiveness level

Wyszczególnienie	Zmienne diagnostyczne					
	wskaźnik zatrudnienia ^a <i>employment rate^a</i>	pracujący ^a w rolnictwie w % <i>persons employed^a in agriculture in %</i>	pracujący ^a w usługach w % <i>persons employed^a in services in %</i>	wskaźnik zatrudnienia w warunkach zagrożenia <i>rate of employment in hazardous conditions</i>	bezrobotni z wyższym wykształceniem w % <i>unemployed persons with tertiary education in %</i>	bezrobotni pozostający bez pracy powyżej 24 miesięcy w % <i>unemployed persons out of work for longer than 24 months in %</i>
POWIATY:						
bialski	42,6	57,6	32,0	90	13,7	28,4
biłgorajski	53,0	64,2	20,3	123	20,6	7,0
chełmski	40,8	73,4	20,5	137	11,9	23,6
hrubieszowski	44,6	66,2	28,1	55	9,9	28,6
janowski	58,3	71,5	18,7	208	14,6	32,3
krasnostawski	48,4	62,6	23,7	31	13,5	33,8
kraśnicki	47,8	60,6	23,7	129	11,9	32,6
lubartowski	42,0	58,0	27,4	54	11,1	31,6
lubelski	39,1	65,3	22,9	85	14,6	22,6
łęczyński	50,2	37,1	24,0	453	15,5	11,1
lukowski	44,8	53,0	29,4	83	13,7	18,9
opolski	47,8	69,7	20,5	232	11,5	29,2
parczewski	44,5	61,7	25,8	17	11,7	28,2
puławski	47,2	37,2	37,7	211	15,4	17,6
radzyński	46,6	57,9	26,6	58	10,4	32,3
rycki	40,1	49,4	30,7	126	12,5	20,2
świdnicki	36,3	36,7	32,2	158	16,5	25,7
tomaszowski	47,8	63,5	24,5	69	13,9	21,8
włodawski	34,9	52,9	33,4	24	9,6	28,3
zamojski	45,1	73,1	16,5	452	12,8	23,2
MIASTA NA PRAWACH POWIATU:						
Biała Podlaska	35,9	9,0	69,7	33	21,0	27,6
Chełm	32,5	10,4	67,9	24	22,2	23,5
Lublin	50,9	4,0	77,4	83	22,5	26,8
Zamość	41,4	9,0	74,0	32	17,6	25,2
Średnia arytmetyczna	44,3	51,7	33,7	124	14,5	25,0
Odchylenie standardowe	6,1	20,1	18,4	118,5	3,8	6,6
Współczynnik zmienności w %	13,8	38,8	54,6	95,8	26,1	26,6

a Dane dotyczące podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących powyżej 9 osób; według faktycznego miejsca pracy i rodzaju
 a Data on economic entities employing more than 9 persons; by actual workplace and kind of activity.

i stopień atrakcyjności regionu – w powiatach województwa lubelskiego w 2013 r.
of the region – in powiats of lubelskie voivodship in 2013

<i>Diagnostic variables</i>				<i>Wskaźnik syntetyczny</i> <i>Synthetic ratio</i>	<i>Lokata</i> <i>Position</i>	<i>Grupa</i> <i>Group</i>	<i>Specifikation</i>
<i>stopa bezrobocia rejestrowanego</i> <i>registered unemployment rate</i>	<i>liczba bezrobotnych na 1 ofertę pracy</i> <i>number of unemployed persons per 1 job offer</i>	<i>jednostki nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na 10 tys. ludności</i> <i>units newly recorded in the REGON register per 10 thous. population</i>	<i>saldo migracji stałych na 1000 mieszkańców</i> <i>net permanent migration per 1000 residents</i>				
							<i>POWIATS:</i>
15,8	111	53	-3,12	0,444	15	III	<i>białski</i>
9,4	195	62	-2,28	0,532	5	II	<i>biłgorajski</i>
20,3	3195	50	-1,97	0,294	24	IV	<i>chełmski</i>
20,3	496	54	-5,92	0,409	21	III	<i>hrubieszowski</i>
15,3	49	52	-4,14	0,410	20	III	<i>janowski</i>
17,0	180	56	-2,94	0,436	16	III	<i>krasnostawski</i>
16,0	156	53	-3,58	0,429	18	III	<i>kraśnicki</i>
17,5	220	59	-2,21	0,450	14	III	<i>lubartowski</i>
12,9	56	76	7,45	0,551	4	II	<i>lubelski</i>
10,3	667	55	-5,54	0,459	11	III	<i>łęczyński</i>
12,9	100	69	-4,49	0,523	7	II	<i>lukowski</i>
16,0	549	59	-4,61	0,392	22	III	<i>opolski</i>
15,3	228	62	-3,25	0,479	9	II	<i>parczewski</i>
11,7	57	67	-2,29	0,554	3	II	<i>puławski</i>
15,3	337	55	-4,48	0,457	12	III	<i>radzyński</i>
15,5	316	51	-4,80	0,456	13	III	<i>rycki</i>
16,1	187	77	-1,15	0,467	10	III	<i>świdnicki</i>
15,8	679	48	-5,14	0,431	17	III	<i>tomaszowski</i>
25,0	138	66	-3,18	0,428	19	III	<i>włodawski</i>
16,2	902	51	-0,93	0,334	23	IV	<i>zamojski</i>
							<i>CITIES WITH POWIAT STATUS:</i>
16,4	435	86	-5,10	0,527	6	II	<i>Biała Podlaska</i>
18,3	160	86	-5,58	0,509	8	II	<i>Chelm</i>
10,0	47	120	-2,51	0,704	1	I	<i>Lublin</i>
16,5	162	88	-4,98	0,602	2	I	<i>Zamość</i>
15,7	399	65	-3,20	x	x	x	<i>Arithmetic average</i>
3,5	638,5	16,9	2,7	x	x	x	<i>Standard deviation</i>
22,1	160,0	26,1	x	x	x	x	<i>Coefficient of variation in %</i>

działalności.

Tabela IV. Zestaw wskaźników diagnostycznych determinanty I – Rynek pracy, aktywność gospodarcza
 Table IV. Set of diagnostic indicators of determinant I – Labour market, economic activity and attractiveness level

Wyszczególnienie	Zmienne diagnostyczne					
	wskaźnik zatrudnienia ^a <i>employment rate^a</i>	pracujący ^a w rolnictwie w % <i>persons employed^a in agriculture in %</i>	pracujący ^a w usługach w % <i>persons employed^a in services in %</i>	wskaźnik zatrudnienia w warunkach zagrożenia <i>rate of employment in hazardous conditions</i>	bezrobotni z wyższym wykształceniem w % <i>unemployed persons with tertiary education in %</i>	bezrobotni pozostający bez pracy powyżej 24 miesięcy w % <i>unemployed persons out of work for longer than 24 months in %</i>
POWIATY:						
białski	44,5	56,4	33,7	52	12,9	30,1
biłgorajski	54,8	64,2	21,4	84	21,5	14,8
chełmski	42,8	71,7	21,4	79	11,0	30,0
hrubieszowski	46,6	67,1	26,6	22	8,6	31,8
janowski	60,9	70,7	19,5	142	16,8	29,5
krasnostawski	51,2	62,4	23,7	13	12,0	34,8
kraśnicki	50,8	59,2	24,8	104	12,8	30,6
lubartowski	45,8	55,1	27,7	45	11,3	33,9
lubelski	39,9	63,0	24,8	34	16,6	26,7
łęczyński	55,5	34,6	23,2	444	17,9	17,3
łukowski	47,8	51,2	31,6	23	15,5	17,9
opolski	51,9	67,5	22,1	127	9,9	27,2
parczewski	47,7	60,4	26,3	11	10,5	35,5
puławski	50,9	36,1	36,8	122	18,2	19,2
radzyński	49,3	57,1	28,1	66	11,6	30,7
rycki	43,9	48,0	33,5	46	14,2	30,1
świdnicki	38,5	36,1	33,9	127	18,2	34,5
tomaszowski	50,0	63,2	24,6	86	13,9	13,7
włodawski	37,8	52,1	34,4	37	10,7	32,6
zamojski	47,3	71,0	17,3	209	13,0	31,8
MIASTA NA PRAWACH POWIATU:						
Biała Podlaska	37,4	9,2	69,6	22	21,2	29,3
Chełm	34,8	10,7	69,2	30	19,6	27,2
Lublin	56,9	3,9	77,4	63	25,6	33,4
Zamość	43,1	9,1	71,9	23	18,7	33,9
Średnia arytmetyczna	47,1	49,2	34,3	84	15,1	28,2
Odchylenie standardowe	6,6	21,4	18,0	91,4	4,3	6,6
Współczynnik zmienności w %	14,1	43,6	52,5	108,9	28,7	23,4

a Dane dotyczące podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących powyżej 9 osób; według faktycznego miejsca pracy i rodzaju
 a Data on economic entities employing more than 9 persons; by actual workplace and kind of activity.

i stopień atrakcyjności regionu – w powiatach województwa lubelskiego w 2017 r.
of the region – in powiats of lubelskie voivodship in 2017

<i>Diagnostic variables</i>				<i>Wskaźnik syntetyczny</i> <i>Synthetic ratio</i>	<i>Lokata</i> <i>Position</i>	<i>Grupa</i> <i>Group</i>	<i>Specifikation</i>
<i>stopa bezrobocia rejestrowanego</i> <i>registered unemployment rate</i>	<i>liczba bezrobotnych na 1 ofertę pracy</i> <i>number of unemployed persons per 1 job offer</i>	<i>jednostki nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na 10 tys. ludności</i> <i>units newly recorded in the REGON register per 10 thous. population</i>	<i>saldo migracji stałych na 1000 mieszkańców</i> <i>net permanent migration per 1000 residents</i>				
							<i>POWIATY:</i>
10,2	35	58	-3,53	0,464	13	III	<i>białski</i>
5,7	122	67	-3,01	0,518	8	II	<i>biłgorajski</i>
14,0	126	59	-3,77	0,365	22	IV	<i>chełmski</i>
14,3	156	55	-6,29	0,378	21	IV	<i>hrubieszowski</i>
8,4	99	62	-4,89	0,437	20	III	<i>janowski</i>
12,7	29	62	-2,48	0,452	17	III	<i>krasnostawski</i>
11,1	73	59	-2,83	0,446	19	III	<i>kraśnicki</i>
11,9	44	68	-1,17	0,471	12	III	<i>lubartowski</i>
7,3	24	79	6,42	0,557	6	II	<i>lubelski</i>
5,8	120	59	-3,66	0,477	10	III	<i>łęczyński</i>
5,0	22	76	-5,73	0,586	4	I	<i>lukowski</i>
9,1	122	57	-3,72	0,456	16	III	<i>opolski</i>
8,2	16	47	-4,36	0,457	14	III	<i>parczewski</i>
5,9	30	66	-1,83	0,591	3	I	<i>puławski</i>
8,1	29	67	-4,57	0,499	9	II	<i>radzyński</i>
9,4	21	64	-5,46	0,472	11	II	<i>rycki</i>
10,2	22	76	-0,47	0,457	15	II	<i>świdnicki</i>
8,1	418	65	-4,38	0,449	18	II	<i>tomaszowski</i>
16,5	170	56	-3,59	0,360	24	IV	<i>włodawski</i>
10,6	195	58	-0,61	0,361	23	IV	<i>zamojski</i>
							<i>CITIES WITH POWIAT STATUS:</i>
11,2	21	104	-1,33	0,607	2	I	<i>Biała Podlaska</i>
12,2	56	86	-4,63	0,541	7	II	<i>Chełm</i>
6,2	36	116	-0,82	0,710	1	I	<i>Lublin</i>
11,0	41	81	-4,31	0,566	5	II	<i>Zamość</i>
9,7	85	69	-2,96	x	x	x	<i>Arithmetic average</i>
3,0	89,6	15,8	2,6	x	x	x	<i>Standard deviation</i>
31,0	106,1	23,0	x	x	x	x	<i>Coefficient of variation in %</i>

działalności.

Tabela V.
Table V.Zestaw wskaźników diagnostycznych determinanty II – Zamożność mieszkańców i warunki
Set of diagnostic indicators of determinant II – Wealth of residents and housing conditions – by voivodship

Województwa	Zmienne diagnostyczne					
	przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w zł <i>average monthly gross wages and salaries in zł</i>	benificjenci korzystający ze środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności <i>beneficiaries receiving social assistance benefits per 10 thous. population</i>	udział dzieci w wieku do 17 lat, na które rodzice otrzymują zasiłki rodzinne w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku <i>share of children aged up to 17 whose parents receive family benefits in total number of children at this age</i>	liczba wypłaconych dodatków mieszkaniowych na 10 tys. ludności <i>number of paid housing benefits per 10 thous. population</i>	zarejestrowane samochody osobowe na 1000 ludności <i>registered passenger cars per 1000 population</i>	zarejestrowane motocykle na 1000 ludności <i>registered motorcycles per 1000 population</i>
DOLNOŚLĄSKIE	3654,57	634	23,5	1235	516	23
KUJAWSKO-POMORSKIE	3163,57	1148	34,1	1875	495	36
LUBELSKIE	3306,12	978	39,1	1069	475	35
LUBUSKIE	3114,69	955	29,4	1457	528	35
ŁÓDZKIE	3315,58	823	32,2	1367	508	31
MAŁOPOLSKIE	3372,60	674	32,7	701	481	28
MAZOWIECKIE	4514,42	699	25,6	896	553	27
OPOLSKIE	3281,48	641	23,1	983	550	25
PODKARPACKIE	3147,19	1133	38,6	851	446	43
PODLASKIE	3258,66	1027	36,4	1535	434	30
POMORSKIE	3595,98	874	30,5	1547	501	26
ŚLĄSKIE	3786,14	564	21,0	1660	494	23
ŚWIĘTOKRZYSKIE	3165,93	1108	39,1	749	469	32
WARMIŃSKO-MAZURSKIE	3106,89	1397	37,1	2218	450	33
WIELKOPOLSKIE	3335,93	774	30,9	1199	564	35
ZACHODNIOPOMORSKIE	3298,99	971	29,5	1574	472	33
Średnia arytmetyczna	3401,17	900	31,4	1307	496	31
Odchylenie standardowe	356,0	231,0	5,9	425,7	38,9	5,5
Współczynnik zmienności w %	10,5	25,7	18,7	32,6	7,8	17,7

mieszaniowie – według województw w 2013 r.
in 2013

<i>Diagnostic variables</i>				Wskaźnik syntetyczny <i>Synthetic ratio</i>	Lokata <i>Position</i>	Grupa <i>Group</i>	Voivodships
mieszkania oddane do użytkowania na 1000 ludności <i>dwelling completed per 1000 population</i>	przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania w m ² <i>average useful floor area of 1 dwelling in m²</i>	mieszkania wyposażone w łazienkę w % <i>dwelling fitted with a bathroom in %</i>	mieszkania wyposażone w centralne ogrzewanie w % <i>dwelling fitted with central heating in %</i>				
5,7	72,0	92,2	80,5	0,603	4	II	DOLNOŚLĄSKIE
3,2	69,2	91,6	81,5	0,376	11	III	KUJAWSKO-POMORSKIE
3,2	76,5	81,9	74,7	0,337	12	III	LUBELSKIE
3,1	73,0	93,0	80,5	0,499	8	II	LUBUSKIE
2,4	68,1	85,1	76,5	0,337	13	III	ŁÓDZKIE
4,6	77,3	92,8	81,1	0,584	5	II	MAŁOPOLSKIE
5,5	71,5	91,0	85,6	0,745	1	I	MAZOWIECKIE
1,7	80,1	93,3	81,8	0,615	3	II	OPOLSKIE
2,9	80,5	89,0	76,8	0,437	10	III	PODKARPACKIE
3,5	75,6	86,1	77,8	0,313	14	IV	PODLASKIE
5,2	71,4	95,4	86,4	0,574	6	II	POMORSKIE
2,3	69,9	93,7	81,2	0,508	7	II	ŚLĄSKIE
2,3	73,7	83,4	78,3	0,308	15	IV	ŚWIĘTOKRZYSKIE
3,3	67,7	91,7	82,5	0,255	16	IV	WARMIŃSKO-MAZURSKIE
3,9	80,4	93,6	82,7	0,673	2	I	WIELKOPOLSKIE
3,2	70,1	94,9	85,6	0,486	9	II	ZACHODNIOPOMORSKIE
3,5	73,6	90,5	80,9	x	x	x	Arithmetic average
1,2	4,4	4,2	3,4	x	x	x	Standard deviation
34,0	5,9	4,6	4,2	x	x	x	Coefficient of variation in %

Tabela VI. Zestaw wskaźników diagnostycznych determinanty II – Zamożność mieszkańców i warunki
 Table VI. Set of diagnostic indicators of determinant II – Wealth of residents and housing conditions – by voivodship

Województwa	Zmienne diagnostyczne					
	przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w zł <i>average monthly gross wages and salaries in zł</i>	beneficjenci korzystający ze środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności <i>beneficiaries receiving social assistance benefits per 10 thous. population</i>	udział dzieci w wieku do 17 lat, na które rodzice otrzymują zasiłki rodzinne w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku <i>share of children aged up to 17 whose parents receive family benefits in total number of children at this age</i>	liczba wypłaconych dodatków mieszkaniowych na 10 tys. ludności <i>number of paid housing benefits per 10 thous. population</i>	zarejestrowane samochody osobowe na 1000 ludności <i>registered passenger cars per 1000 population</i>	zarejestrowane motocykle na 1000 ludności <i>registered motorcycles per 1000 population</i>
DOLNOŚLĄSKIE	4400,05	414	22,4	873	603	30
KUJAWSKO-POMORSKIE	3717,21	802	33,1	1421	573	43
LUBELSKIE	3824,28	658	38,5	755	567	42
LUBUSKIE	3754,54	646	26,8	1036	619	43
ŁÓDZKIE	3925,97	563	31,3	1025	592	39
MAŁOPOLSKIE	4097,35	485	31,5	549	554	35
MAZOWIECKIE	5219,09	485	24,9	739	648	34
OPOLSKIE	3923,58	474	24,1	750	626	32
PODKARPACKIE	3684,71	779	37,3	587	532	52
PODLASKIE	3815,23	731	36,8	1086	503	36
POMORSKIE	4211,69	587	28,9	1122	577	33
ŚLĄSKIE	4247,44	380	22,4	1358	563	30
ŚWIĘTOKRZYSKIE	3705,65	761	38,6	522	546	39
WARMIŃSKO-MAZURSKIE	3641,32	957	35,5	1368	524	40
WIELKOPOLSKIE	3937,81	514	29,6	899	648	43
ZACHODNIOPOMORSKIE	3890,86	603	26,7	1138	555	39
Średnia arytmetyczna	3999,80	615	30,5	952	577	38
Odchylenie standardowe	392,3	159,1	5,7	290,5	43,0	5,8
Współczynnik zmienności w %	9,8	25,9	18,6	30,5	7,4	15,3

mieszaniowe – według województw w 2017 r.
in 2017

<i>Diagnostic variables</i>				Wskaźnik syntetyczny <i>Synthetic ratio</i>	Lokata <i>Position</i>	Grupa <i>Group</i>	Voivodships
mieszkania oddane do użytkowania na 1000 ludności <i>dwelling completed per 1000 population</i>	przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania w m ² <i>average useful floor area of 1 dwelling in m²</i>	mieszkania wyposażone w łazienkę w % <i>dwelling fitted with a bathroom in %</i>	mieszkania wyposażone w centralne ogrzewanie w % <i>dwelling fitted with central heating in %</i>				
5,9	72,5	92,7	81,6	0,608	3	II	DOLNOŚLĄSKIE
3,7	70,1	91,9	82,2	0,346	11	III	KUJAWSKO-POMORSKIE
3,5	77,2	82,5	75,6	0,334	13	III	LUBELSKIE
3,9	73,6	93,3	81,7	0,525	7	II	LUBUSKIE
3,0	69,2	85,6	77,3	0,340	12	III	ŁÓDZKIE
5,9	78,4	93,2	82,3	0,603	4	II	MAŁOPOLSKIE
6,9	72,2	91,5	86,5	0,751	1	I	MAZOWIECKIE
2,0	80,9	93,5	82,3	0,596	5	II	OPOLSKIE
3,8	81,7	89,6	77,9	0,464	9	III	PODKARPACKIE
4,2	76,6	86,7	78,8	0,291	15	IV	PODLASKIE
6,8	72,1	95,7	87,5	0,582	6	II	POMORSKIE
2,7	71,0	93,9	81,9	0,460	10	III	ŚLĄSKIE
2,5	74,6	83,9	79,0	0,304	14	IV	ŚWIĘTOKRZYSKIE
3,3	68,5	92,0	83,3	0,247	16	IV	WARMIŃSKO-MAZURSKIE
5,4	81,3	93,9	83,6	0,686	2	I	WIELKOPOLSKIE
4,4	70,7	95,1	86,3	0,508	8	II	ZACHODNIOPOMORSKIE
4,3	74,4	90,9	81,7	x	x	x	Arithmetic average
1,5	4,4	4,1	3,4	x	x	x	Standard deviation
35,7	5,9	4,5	4,1	x	x	x	Coefficient of variation in %

Tabela VII. Zestaw wskaźników diagnostycznych determinanty II – Zamożność mieszkańców i warunki
Table VII. Set of diagnostic indicators of determinant II – Wealth of residents and housing conditions – in powiats

Wyszczególnienie	Zmienne diagnostyczne					
	przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto ^a w zł <i>average monthly gross wages and salaries^a in zł</i>	beneficjenci korzystający ze środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności <i>beneficiaries receiving social assistance benefits per 10 thous. population</i>	udział dzieci w wieku do 17 lat, na które rodzice otrzymują zasiłki rodzinne w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku <i>share of children aged up to 17 whose parents receive family benefits in total number of children at this age</i>	liczba wypłaconych dodatków mieszkaniowych na 10 tys. ludności <i>number of paid housing benefits per 10 thous. population</i>	zarejestrowane samochody osobowe na 1000 ludności <i>registered passenger cars per 1000 population</i>	zarejestrowane motocykle na 1000 ludności <i>registered motorcycles per 1000 population</i>
POWIATY:						
białski	2949,52	1469	51,6	816	532	48
biłgorajski	3088,20	1027	47,8	594	454	21
chełmski	3021,08	1518	48,8	781	495	71
hrubieszowski	3116,46	1069	38,5	1225	415	17
janowski	3100,51	1217	45,6	286	395	40
krasnostawski	3128,85	1135	38,0	799	445	20
kraśnicki	2953,64	1059	41,0	948	474	45
lubartowski	2993,79	1199	45,6	425	458	40
lubelski	3029,43	816	34,2	298	542	45
łęczyński	5138,84	788	28,8	586	546	50
łukowski	2883,30	980	51,7	558	461	38
opolski	3020,99	938	52,3	1840	508	43
parczewski	3037,61	1723	47,9	1181	530	51
puławski	3785,23	776	32,8	873	469	35
radzyński	3169,19	1331	51,7	832	513	45
rycki	3050,99	922	40,2	662	548	52
świdnicki	3620,47	652	27,4	970	498	44
tomaszowski	2931,59	1215	45,4	920	459	15
włodawski	3073,43	1510	47,3	1611	563	72
zamojski	2870,16	1275	44,9	209	424	23
MIASTA NA PRAWACH POWIATU:						
Biała Podlaska	3461,96	608	32,9	2570	497	26
Chełm	3184,22	754	28,6	1929	447	29
Lublin	3820,91	560	22,8	1718	447	19
Zamość	3410,42	781	28,9	3314	413	15
Średnia arytmetyczna	3243,37	1055	40,6	1081	481	38
Odchylenie standardowe	483,3	313,4	9,1	751,4	47,6	16,1
Współczynnik zmienności w %	14,9	29,7	22,4	69,5	9,9	42,9

a Dane dotyczą podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących powyżej 9 osób; bez zatrudnionych poza granicami kraju.
a Data refer to business entities employing more than 9 persons; without employment outside the country.

mieszaniowe – w powiatach województwa lubelskiego w 2013 r.
of lubelskie voivodship in 2013

<i>Diagnostic variables</i>				<i>Wskaźnik syntetyczny</i> <i>Synthetic ratio</i>	<i>Lokata</i> <i>Position</i>	<i>Grupa</i> <i>Group</i>	<i>Specification</i>
<i>mieszkania oddane do użytkowania na 1000 ludności</i> <i>dwelling completed per 1000 population</i>	<i>przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania w m²</i> <i>average useful floor area of 1 dwelling in m²</i>	<i>mieszkania wyposażone w łazienkę w %</i> <i>dwelling fitted with a bathroom in %</i>	<i>mieszkania wyposażone w centralne ogrzewanie w %</i> <i>dwelling fitted with central heating in %</i>				
							<i>POWIATS:</i>
2,6	60,1	72,6	61,3	0,318	20	III	<i>białski</i>
2,0	63,0	79,4	70,8	0,332	18	III	<i>biłgorajski</i>
2,5	66,8	65,2	54,5	0,320	19	III	<i>chełmski</i>
1,9	70,2	77,5	69,5	0,317	21	III	<i>hrubieszowski</i>
1,4	70,7	76,6	64,2	0,316	22	III	<i>janowski</i>
1,2	73,7	70,0	62,3	0,308	23	IV	<i>krasnostawski</i>
1,4	76,8	80,7	75,8	0,433	11	III	<i>kraśnicki</i>
2,4	76,9	74,9	64,9	0,375	13	III	<i>lubartowski</i>
5,6	77,5	75,0	69,6	0,577	6	II	<i>lubelski</i>
3,7	78,0	81,4	74,9	0,697	2	I	<i>łęczyński</i>
1,9	78,3	75,7	65,5	0,362	15	III	<i>łukowski</i>
1,2	79,0	74,6	67,9	0,359	16	III	<i>opolski</i>
2,4	79,8	73,6	65,2	0,366	14	III	<i>parczewski</i>
3,6	81,3	85,9	81,5	0,581	5	I	<i>puławski</i>
2,3	82,0	75,3	64,2	0,391	12	III	<i>radzyński</i>
1,7	83,4	80,0	71,3	0,524	9	II	<i>rycki</i>
1,8	84,5	85,4	83,0	0,613	4	I	<i>świdnicki</i>
0,8	85,2	79,0	70,7	0,335	17	III	<i>tomaszowski</i>
2,9	85,8	78,9	69,8	0,483	10	II	<i>włodawski</i>
2,2	86,3	67,2	57,1	0,299	24	IV	<i>zamojski</i>
							<i>CITIES WITH POWIAT STATUS:</i>
5,5	90,4	93,7	90,0	0,629	3	I	<i>Biała Podlaska</i>
1,0	90,5	95,8	89,4	0,547	7	II	<i>Chelm</i>
6,9	92,4	96,0	90,6	0,706	1	I	<i>Lublin</i>
3,5	98,4	96,8	93,3	0,538	8	II	<i>Zamość</i>
2,6	79,6	79,6	72,0	x	x	x	<i>Arithmetic average</i>
1,5	9,2	8,7	10,8	x	x	x	<i>Standard deviation</i>
59,7	11,6	11,0	15,0	x	x	x	<i>Coefficient of variation in %</i>

Tabela VIII. Zestaw wskaźników diagnostycznych determinanty II – Zamożność mieszkańców i warunki
Table VIII. Set of diagnostic indicators of determinant II – Wealth of residents and housing conditions – in powiats

Wyszczególnienie	Zmienne diagnostyczne					
	przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto ^a w zł <i>average monthly gross wages and salaries^a in zł</i>	beneficjenci korzystający ze środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności <i>beneficiaries receiving social assistance benefits per 10 thous. population</i>	udział dzieci w wieku do 17 lat, na które rodzice otrzymują zasiłki rodzinne w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku <i>share of children aged up to 17 whose parents receive family benefits in total number of children at this age</i>	liczba wypłaconych dodatków mieszkaniowych na 10 tys. ludności <i>number of paid housing benefits per 10 thous. population</i>	zarejestrowane samochody osobowe na 1000 ludności <i>registered passenger cars per 1000 population</i>	zarejestrowane motocykle na 1000 ludności <i>registered motorcycles per 1000 population</i>
POWIATY:						
białski	3409,49	1022	50,7	538	637	57
biłgorajski	3699,34	708	46,3	404	521	32
chełmski	3410,65	1030	46,7	279	650	79
hrubieszowski	3572,95	754	39,0	789	527	26
janowski	3657,09	731	43,8	152	468	51
krasnostawski	3619,20	783	39,2	525	538	29
kraśnicki	3459,00	770	40,8	708	546	53
lubartowski	3419,63	829	43,5	330	539	48
lubelski	3527,13	553	34,8	191	630	53
łęczyński	5512,40	548	27,1	429	633	55
łukowski	3403,31	491	51,8	410	546	47
opolski	3490,05	571	51,6	1174	600	51
parczewski	3565,96	1255	46,7	714	635	60
puławski	4440,23	504	32,1	604	549	42
radzyński	3598,62	926	51,7	693	606	52
rycki	3544,04	636	41,9	559	639	60
świdnicki	4312,35	437	26,4	727	579	51
tomaszowski	3405,09	711	44,5	553	548	24
włodawski	3519,39	1063	44,7	1213	671	79
zamojski	3242,06	814	44,5	132	546	32
MIASTA NA PRAWACH POWIATU:						
Biała Podlaska	3763,62	400	34,6	2024	582	34
Chełm	3689,33	566	30,7	1522	569	34
Lublin	4431,61	396	22,3	1265	531	24
Zamość	3954,10	635	30,5	2373	476	20
Średnia arytmetyczna	3735,28	714	40,2	763	574	46
Odchylenie standardowe	495,9	225,2	8,6	571,0	54,9	16,2
Współczynnik zmienności w %	13,3	31,5	21,4	74,9	9,6	35,4

a Dane dotyczą podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących powyżej 9 osób; bez zatrudnionych poza granicami kraju.
a Data refer to business entities employing more than 9 persons; without employment outside the country.

mieszaniowie – w powiatach województwa lubelskiego w 2017 r.
of Lubelskie voivodship in 2017

<i>Diagnostic variables</i>				<i>Wskaźnik syntetyczny</i> <i>Synthetic ratio</i>	<i>Lokata</i> <i>Position</i>	<i>Grupa</i> <i>Group</i>	<i>Specification</i>
<i>mieszkania oddane do użytkowania na 1000 ludności</i> <i>dwelling completed per 1000 population</i>	<i>przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania w m²</i> <i>average useful floor area of 1 dwelling in m²</i>	<i>mieszkania wyposażone w łazienkę w %</i> <i>dwelling fitted with a bathroom in %</i>	<i>mieszkania wyposażone w centralne ogrzewanie w %</i> <i>dwelling fitted with central heating in %</i>				
							<i>POWIATS:</i>
2,6	85,2	73,4	62,5	0,400	16	II	<i>białski</i>
3,1	90,5	80,1	71,9	0,438	11	II	<i>biłgorajski</i>
2,1	76,9	65,9	55,7	0,396	17	II	<i>chełmski</i>
1,3	77,5	77,8	70,0	0,355	22	IV	<i>hrubieszowski</i>
2,3	92,4	77,1	64,9	0,425	12	III	<i>janowski</i>
1,7	79,8	70,4	62,8	0,345	23	IV	<i>krasnostawski</i>
1,2	82,0	81,0	76,2	0,438	10	III	<i>krasńicki</i>
1,9	83,4	75,6	65,8	0,394	18	III	<i>lubartowski</i>
5,8	98,4	76,6	71,4	0,630	3	I	<i>lubelski</i>
3,8	81,3	82,2	75,9	0,697	1	I	<i>łęczyński</i>
2,3	84,5	76,5	66,5	0,415	13	III	<i>lukowski</i>
1,6	78,3	75,1	68,4	0,386	20	III	<i>opolski</i>
2,8	79,0	74,2	65,9	0,387	19	III	<i>parczewski</i>
2,4	73,7	86,3	82,0	0,556	6	II	<i>puławski</i>
3,2	86,3	75,9	65,1	0,411	15	III	<i>radzyński</i>
1,9	78,0	80,4	71,8	0,505	7	II	<i>rycki</i>
2,5	70,7	85,8	83,5	0,600	4	I	<i>świdnicki</i>
0,7	85,8	79,3	71,1	0,374	21	III	<i>tomaszowski</i>
2,1	76,8	79,4	70,8	0,456	9	III	<i>włodawski</i>
1,8	90,4	67,9	57,9	0,341	24	IV	<i>zamojski</i>
							<i>CITIES WITH POWIAT STATUS:</i>
7,8	70,2	94,2	90,9	0,585	5	I	<i>Biała Podlaska</i>
1,2	63,0	95,9	90,0	0,485	8	II	<i>Chełm</i>
8,0	60,1	96,3	91,3	0,633	2	I	<i>Lublin</i>
2,0	66,8	96,9	93,5	0,415	14	III	<i>Zamość</i>
2,8	79,6	80,2	72,7	x	x	x	<i>Arithmetic average</i>
1,9	9,2	8,6	10,7	x	x	x	<i>Standard deviation</i>
68,3	11,6	10,7	14,7	x	x	x	<i>Coefficient of variation in %</i>

Tabela IX. Zestaw wskaźników diagnostycznych determinanty III – Infrastruktura gospodarcza – według
 Table IX. Set of diagnostic indicators of determinant III – Economic infrastructure – by voivodship in 2013

Województwa	Zmienne diagnostyczne			
	udział obszarów prawnie chronionych w ogólnej powierzchni w % <i>share of areas legally protected in total area in%</i>	emisja zanieczyszczeń pyłowych w tonach na 1 km ² <i>emission of particulates pollution in tonnes per 1 km²</i>	emisja zanieczyszczeń gazowych w tonach na 1 km ² <i>emission of gas pollution in tonnes per 1 km²</i>	ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w ogólnej liczbie ludności w % <i>population served by wastewater treatment plants in of total population in %</i>
DOLNOŚLĄSKIE	18,6	0,19	766,4	77,7
KUJAWSKO-POMORSKIE	31,8	0,19	441,8	70,8
LUBELSKIE	22,7	0,08	188,2	55,5
LUBUSKIE	38,8	0,08	143,7	71,4
ŁÓDZKIE	19,6	0,17	2358,0	68,0
MAŁOPOLSKIE	52,1	0,24	724,6	59,6
MAZOWIECKIE	29,7	0,13	805,9	69,5
OPOLSKIE	27,2	0,20	1297,1	70,7
PODKARPACKIE	44,9	0,10	181,8	69,9
PODLASKIE	32,0	0,04	97,8	66,4
POMORSKIE	32,7	0,13	355,6	83,1
ŚLĄSKIE	22,2	0,86	3342,4	76,9
ŚWIĘTOKRZYSKIE	64,9	0,21	984,0	56,3
WARMIŃSKO-MAZURSKIE	46,7	0,04	65,9	74,8
WIELKOPOLSKIE	31,6	0,15	575,6	67,8
ZACHODNIOPOMORSKIE	21,7	0,11	413,4	81,9
Średnia arytmetyczna	33,6	0,19	796,4	70,0
Odchylenie standardowe	13,0	0,2	891,6	8,1
Współczynnik zmienności w %	38,7	104,2	112,0	11,5

województw w 2013 r.

<i>Diagnostic variables</i>					
<i>oczyszczalnie przydomowe na 1000 ludności wastewater treatment facilities per 1000 population</i>	<i>odpady komunalne zebrane selektywnie w ciągu roku na 1 mieszkańca w kg municipal waste collected selectively during the year per capita in kg</i>	<i>odpady (z wyłączeniem komunalnych) wytworzone w ciągu roku na 1 km² w tonach waste (excluding municipal waste) generated during the year per 1 km² in tonnes</i>	<i>korzystający z instalacji wodociągowej w % ogółu ludności persons connected to water supply system in % of total population</i>	<i>korzystający z instalacji kanalizacyjnej w % ogółu ludności persons connected to sewage system in % of total population</i>	<i>Voivodships</i>
2,3	32,2	1732,2	92,1	70,8	DOLNOŚLĄSKIE
9,3	34,7	256,3	91,2	66,1	KUJAWSKO-POMORSKIE
8,6	21,0	271,8	81,9	49,7	LUBELSKIE
3,2	38,2	75,1	89,9	65,5	LUBUSKIE
6,0	29,6	499,9	89,9	60,9	ŁÓDZKIE
3,3	32,6	423,6	76,4	56,0	MAŁOPOLSKIE
3,9	36,6	189,3	84,5	64,7	MAZOWIECKIE
3,2	31,8	160,9	94,6	63,3	OPOLSKIE
0,7	25,4	92,4	76,7	62,6	PODKARPACKIE
9,3	15,4	90,5	88,2	62,1	PODLASKIE
1,7	36,1	116,2	93,1	77,9	POMORSKIE
2,3	40,4	3121,5	93,6	71,5	ŚLĄSKIE
4,9	21,9	379,0	84,8	52,5	ŚWIĘTOKRZYSKIE
2,8	33,0	45,9	89,4	68,3	WARMIŃSKO-MAZURSKIE
4,5	38,3	187,4	93,1	64,6	WIELKOPOLSKIE
2,2	37,4	198,0	93,7	77,5	ZACHODNIOPOMORSKIE
4,3	31,5	490,0	88,3	64,6	<i>Arithmetic average</i>
2,7	7,2	807,9	5,9	7,8	<i>Standard deviation</i>
63,4	22,7	164,9	6,6	12,1	<i>Coefficient of variation in %</i>

Tabela IX. Zestaw wskaźników diagnostycznych determinanty III – Infrastruktura gospodarcza – według
 Table IX. Set of diagnostic indicators of determinant III – Economic infrastructure – by voivodship in 2013

Województwa	Zmienne diagnostyczne			
	drogi gminne i powiatowe o twardej nawierzchni na 100 km ² <i>gmina and powiat hard surface roads per 100 km²</i>	ścieżki rowerowe na 10 tys. ludności w km <i>cycle paths per 10 thous. population in km</i>	wskaźnik mobilności w ruchu lotniczym <i>mobility rate in air traffic</i>	liczba ludności przypadająca na 1 super-, hipermarket <i>population per 1 super-, hypermarket</i>
DOLNOŚLĄSKIE	75,4	2,1	649	4709
KUJAWSKO-POMORSKIE	76,8	2,7	170	5192
LUBELSKIE	71,4	1,6	88	7163
LUBUSKIE	42,8	4,0	12	4022
ŁÓDZKIE	92,0	1,9	143	5984
MAŁOPOLSKIE	142,5	0,8	1087	7181
MAZOWIECKIE	84,2	1,7	2079	6696
OPOLSKIE	71,6	2,5	–	4348
PODKARPACKIE	74,9	1,3	277	6936
PODLASKIE	51,2	1,9	-	5945
POMORSKIE	55,4	3,4	1245	5389
ŚLĄSKIE	153,2	1,3	552	5367
ŚWIĘTOKRZYSKIE	99,4	1,1	–	8130
WARMIŃSKO-MAZURSKIE	40,7	1,9	–	5131
WIELKOPOLSKIE	78,3	3,0	391	4974
ZACHODNIOPOMORSKIE	45,6	3,1	188	4442
Średnia arytmetyczna	78,5	2,1	430	5726
Odchylenie standardowe	32,2	0,9	585,6	1194,8
Współczynnik zmienności w %	41,0	41,8	136,1	20,9

województw w 2013 r. (dok.)
(cont.)

<i>Diagnostic variables</i>		Wskaźnik syntetyczny <i>Synthetic ratio</i>	Lokata <i>Position</i>	Grupa <i>Group</i>	Voivodships
liczba ludności przypadająca na 1 targowisko <i>population per 1 marketplace</i>	wskaźnik urbanizacji <i>urbanisation rate</i>				
20493	69,4	0,556	8	II	DOLNOŚLĄSKIE
15500	60,0	0,641	4	I	KUJAWSKO-POMORSKIE
11469	46,2	0,420	15	IV	LUBELSKIE
13804	63,1	0,660	1	I	LUBUSKIE
14198	63,4	0,506	11	III	ŁÓDZKIE
23018	48,7	0,440	13	IV	MAŁOPOLSKIE
16772	64,2	0,590	6	II	MAZOWIECKIE
19694	52,1	0,534	9	III	OPOLSKIE
16254	41,2	0,427	14	IV	PODKARPACKIE
14753	60,4	0,534	10	III	PODLASKIE
26089	65,1	0,656	3	I	POMORSKIE
25134	77,4	0,460	12	III	ŚLĄSKIE
15466	44,8	0,411	16	IV	ŚWIĘTOKRZYSKIE
18086	59,3	0,582	7	II	WARMIŃSKO-MAZURSKIE
14880	55,2	0,621	5	II	WIELKOPOLSKIE
17362	68,6	0,659	2	I	ZACHODNIOPOMORSKIE
17686	58,7	x	x	x	<i>Arithmetic average</i>
4176,4	10,0	x	x	x	<i>Standard deviation</i>
23,6	17,0	x	x	x	<i>Coefficient of variation in %</i>

Tabela X.
Table X.Zestaw wskaźników diagnostycznych determinanty III – Infrastruktura gospodarcza – według
Set of diagnostic indicators of determinant III – Economic infrastructure – by voivodship in 2017

Województwa	Zmienne diagnostyczne			
	udział obszarów prawnie chronionych w ogólnej powierzchni w % <i>share of areas legally protected in total area in%</i>	emisja zanieczyszczeń pyłowych w tonach na 1 km ² <i>emission of particulates pollution in tonnes per 1 km²</i>	emisja zanieczyszczeń gazowych w tonach na 1 km ² <i>emission of gas pollution in tonnes per 1 km²</i>	ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w ogólnej liczbie ludności w % <i>population served by wastewater treatment plants in of total population in %</i>
DOLNOŚLĄSKIE	18,6	0,10	603,1	80,9
KUJAWSKO-POMORSKIE	31,7	0,11	544,1	72,7
LUBELSKIE	22,7	0,07	201,8	57,0
LUBUSKIE	38,6	0,06	156,9	76,7
ŁÓDZKIE	19,7	0,13	2371,7	69,3
MAŁOPOLSKIE	53,0	0,14	719,8	66,1
MAZOWIECKIE	29,7	0,08	819,1	72,3
OPOLSKIE	27,6	0,12	1367,5	75,6
PODKARPACKIE	44,9	0,07	157,7	73,9
PODLASKIE	31,6	0,03	102,3	67,8
POMORSKIE	32,6	0,08	365,3	82,7
ŚLĄSKIE	22,0	0,70	3216,0	80,8
ŚWIĘTOKRZYSKIE	65,0	0,15	1164,4	64,0
WARMIŃSKO-MAZURSKIE	46,7	0,03	68,6	76,6
WIELKOPOLSKIE	31,6	0,13	484,4	73,1
ZACHODNIOPOMORSKIE	21,8	0,10	338,2	81,4
Średnia arytmetyczna	33,6	0,13	792,5	73,2
Odchylenie standardowe	13,1	0,2	878,6	7,1
Współczynnik zmienności w %	38,9	118,4	110,9	9,6

województw w 2017 r.

<i>Diagnostic variables</i>					
<i>oczyszczalnie przydomowe na 1000 ludności wastewater treatment facilities per 1000 population</i>	<i>odpady komunalne zebrane selektywnie w ciągu roku na 1 mieszkańca w kg municipal waste collected selectively during the year per capita in kg</i>	<i>odpady (z wyłączeniem komunalnych) wytworzone w ciągu roku na 1 km² w tonach waste (excluding municipal waste) generated during the year per 1 km² in tonnes</i>	<i>korzystający z instalacji wodociągowej w % ogółu ludności persons connected to water supply system in % of total population</i>	<i>korzystający z instalacji kanalizacyjnej w % ogółu ludności persons connected to sewage system in % of total population</i>	<i>Voivodships</i>
4,0	84,0	1 767,0	95,0	76,6	DOLNOŚLĄSKIE
13,2	78,8	101,8	95,3	70,0	KUJAWSKO-POMORSKIE
11,3	59,1	254,2	87,0	52,7	LUBELSKIE
5,6	80,7	46,3	94,6	73,8	LUBUSKIE
9,1	78,6	384,6	94,2	63,9	ŁÓDZKIE
5,4	89,9	372,4	81,6	63,0	MAŁOPOLSKIE
5,6	87,7	157,4	90,3	68,9	MAZOWIECKIE
4,7	100,6	175,1	96,9	72,9	OPOLSKIE
1,5	53,2	45,1	81,0	69,8	PODKARPACKIE
12,6	59,5	53,3	90,6	64,3	PODLASKIE
3,0	94,3	92,4	96,3	83,1	POMORSKIE
3,6	126,1	2 566,1	95,8	78,0	ŚLĄSKIE
7,4	52,5	370,6	91,3	58,7	ŚWIĘTOKRZYSKIE
4,8	53,1	39,8	94,8	74,2	WARMIŃSKO-MAZURSKIE
7,1	83,1	139,1	96,5	71,8	WIELKOPOLSKIE
4,2	85,3	223,2	96,3	81,0	ZACHODNIOPOMORSKIE
6,4	79,2	424,3	92,3	70,2	<i>Arithmetic average</i>
3,4	20,0	705,6	5,1	8,1	<i>Standard deviation</i>
53,5	25,3	166,3	5,5	11,6	<i>Coefficient of variation in %</i>

Tabela X.
Table X.Zestaw wskaźników diagnostycznych determinanty III – Infrastruktura gospodarcza – według
Set of diagnostic indicators of determinant III – Economic infrastructure – by voivodship in 2017

Województwa	Zmienne diagnostyczne			
	drogi gminne i powiatowe o twardej nawierzchni na 100 km ² <i>gmina and powiat hard surface roads per 100 km²</i>	ścieżki rowerowe na 10 tys. ludności w km <i>cycle paths per 10 thous. population in km</i>	wskaźnik mobilności w ruchu lotniczym <i>mobility rate in air traffic</i>	liczba ludności przypadająca na 1 super-, hipermarket <i>population per 1 super-, hypermarket</i>
DOLNOŚLĄSKIE	79,6	2,6	966	4054
KUJAWSKO-POMORSKIE	85,4	4,6	160	4385
LUBELSKIE	75,5	3,2	202	6110
LUBUSKIE	45,4	5,7	17	3606
ŁÓDZKIE	98,1	2,9	84	5003
MAŁOPOLSKIE	154,0	1,5	1723	5939
MAZOWIECKIE	91,6	2,9	3844	5872
OPOLSKIE	71,3	3,3	–	4286
PODKARPACKIE	79,4	2,8	326	5947
PODLASKIE	54,6	4,4	–	5384
POMORSKIE	61,0	5,0	1988	4802
ŚLĄSKIE	154,7	1,8	855	4455
ŚWIĘTOKRZYSKIE	107,7	1,9	–	6146
WARMIŃSKO-MAZURSKIE	42,9	3,5	73	4748
WIELKOPOLSKIE	83,7	4,2	532	4209
ZACHODNIOPOMORSKIE	46,9	4,4	339	3976
Średnia arytmetyczna	83,2	3,4	694	4933
Odchylenie standardowe	33,6	1,2	1040	855
Współczynnik zmienności w %	40,4	35,2	149,8	17,3

województw w 2017 r. (dok.)
(cont.)

<i>Diagnostic variables</i>		Wskaźnik syntetyczny <i>Synthetic ratio</i>	Lokata <i>Position</i>	Grupa <i>Group</i>	Voivodships
liczba ludności przypadająca na 1 targowisko <i>population per 1 marketplace</i>	wskaźnik urbanizacji <i>urbanisation rate</i>				
20440	68,8	0,548	8	II	DOLNOŚLĄSKIE
16023	59,3	0,636	2	I	KUJAWSKO-POMORSKIE
11683	46,5	0,409	16	IV	LUBELSKIE
13929	64,9	0,664	1	I	LUBUSKIE
14150	62,7	0,498	11	III	ŁÓDZKIE
21464	48,3	0,464	13	III	MAŁOPOLSKIE
17483	64,3	0,574	6	II	MAZOWIECKIE
19801	52,8	0,546	9	II	OPOLSKIE
16253	41,2	0,416	15	IV	PODKARPACKIE
14624	60,7	0,546	10	II	PODLASKIE
28345	63,9	0,631	3	I	POMORSKIE
25409	76,9	0,473	12	III	ŚLĄSKIE
16418	44,6	0,431	14	IV	ŚWIĘTOKRZYSKIE
17276	59,0	0,563	7	II	WARMIŃSKO-MAZURSKIE
15577	54,6	0,610	5	II	WIELKOPOLSKIE
17228	68,6	0,631	4	I	ZACHODNIOPOMORSKIE
17881	58,6	x	x	x	<i>Arithmetic average</i>
4338	9,9	x	x	x	<i>Standard deviation</i>
24,3	16,9	x	x	x	<i>Coefficient of variation in %</i>

Tabela XI.
Table XI.

Zestaw wskaźników diagnostycznych determinanty III – Infrastruktura gospodarcza – w powiatach
Set of diagnostic indicators of determinant III – Economic infrastructure – in powiats of lubelskie voivodship

Wyszczególnienie	Zmienne diagnostyczne			
	udział obszarów prawnie chronionych w ogólnej powierzchni w % <i>share of areas legally protected in total area in%</i>	emisja zanieczyszczeń pyłowych w tonach na 1 km ² <i>emission of particulates pollution in tonnes per 1 km²</i>	emisja zanieczyszczeń gazowych w tonach na 1 km ² <i>emission of gas pollution in tonnes per 1 km²</i>	ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w ogólnej liczbie ludności w % <i>population served by wastewater treatment plants in of total population in %</i>
POWIATY:				
bialski	9,0	0,01	6,4	42,8
biłgorajski	10,9	0,02	14,6	59,2
chełmski	39,8	0,02	101,9	28,0
hrubieszowski	19,5	0,03	67,3	43,0
janowski	63,0	0,01	5,5	28,5
krasnostawski	24,6	0,13	123,2	40,4
kraśnicki	23,7	0,03	45,6	42,0
lubartowski	24,9	0,06	22,6	53,7
lubelski	18,2	0,04	27,1	20,5
łęczyński	30,0	0,02	81,5	57,4
łukowski	16,0	0,02	38,5	41,4
opolski	43,6	0,06	30,6	39,8
parczewski	16,4	0,03	14,7	46,3
puławski	33,8	0,59	1797,2	64,9
radzyński	0,9	0,03	41,1	34,2
rycki	11,8	0,08	75,4	46,1
świdnicki	15,1	0,07	182,2	58,5
tomaszowski	10,5	0,02	8,8	41,8
włodawski	40,7	0,03	37,3	66,4
zamojski	27,7	0,03	30,0	14,5
MIASTA NA PRAWACH POWIATU:				
Biała Podlaska	0,0	1,16	1435,0	100,0
Chełm	–	5,11	34937,6	98,7
Lublin	17,2	2,65	4461,5	96,7
Zamość	–	1,87	2804,0	88,4
Średnia arytmetyczna	21,7	0,51	1932,9	52,2
Odchylenie standardowe	16,0	1,2	7114,3	23,8
Współczynnik zmienności w %	73,6	234,3	368,1	45,5

województwa lubelskiego w 2013 r.

in 2013

Diagnostic variables				Specification
oczyszczalnie przydomowe na 1000 ludności <i>wastewater treatment facilities per 1000 population</i>	odpady komunalne zebrane selektywnie w ciągu roku na 1 mieszkańca w kg <i>municipal waste collected selectively during the year per capita in kg</i>	odpady (z wyłączeniem komunalnych) wytworzone w ciągu roku na 1 km ² w tonach <i>waste (excluding municipal waste) generated during the year per 1 km² in tonnes</i>	korzystający z instalacji wodociągowej w % ogółu ludności <i>persons connected to water supply system in % of total population</i>	
				POWIATS:
33,2	24,3	11,8	69,9	białski
1,9	25,9	17,5	91,1	biłgorajski
30,2	20,0	9,1	71,2	chełmski
0,5	14,5	102,3	59,0	hrubieszowski
12,4	12,8	8,7	74,2	janowski
22,4	19,4	117,2	80,1	krasnostawski
2,0	10,9	42,8	81,5	kraśnicki
1,4	21,0	32,2	87,4	lubartowski
17,6	20,0	12,3	74,5	lubelski
6,1	22,0	8022,4	86,1	łęczyński
10,6	18,1	22,5	86,7	lukowski
1,0	9,5	46,7	82,2	opolski
23,2	29,4	35,2	78,3	parczewski
2,1	25,1	249,9	86,2	puławski
11,6	18,3	52,1	75,8	radzyński
9,6	25,0	16,9	81,4	rycki
7,1	35,0	36,5	87,3	świdnicki
1,7	17,5	28,3	73,5	tomaszowski
26,2	40,4	4,5	82,7	włodawski
11,9	13,5	19,7	53,2	zamojski
				CITIES WITH POWIAT STATUS:
0,2	39,2	234,8	86,0	Biała Podlaska
0,1	15,1	819,2	97,0	Chełm
0,2	28,8	4911,5	95,2	Lublin
0,0	30,8	501,0	94,6	Zamość
9,7	22,4	639,8	80,6	Arithmetic average
10,5	8,4	1861,9	10,6	Standard deviation
107,8	37,6	291,0	13,2	Coefficient of variation in %

Tabela XI. Zestaw wskaźników diagnostycznych determinanty III – Infrastruktura gospodarcza – w powiatach
 Table XI. Set of diagnostic indicators of determinant III – Economic infrastructure – in powiats of lubelskie voivodship

Wyszczególnienie	Zmienne diagnostyczne			
	korzystający z instalacji kanalizacyjnej w % ogółu ludności <i>persons connected to sewage system in % of total population</i>	drogi gminne i powiatowe o twardej nawierzchni na 100 km ² <i>gmina and powiat hard surface roads per 100 km²</i>	ścieżki rowerowe na 10 tys. ludności w km <i>cycle paths per 10 thous. population in km</i>	liczba ludności przypadająca na 1 super-, hipermarket <i>population per 1 super-, hypermarket</i>
POWIATY:				
bialski	36,3	52,9	2,4	11334
biłgorajski	48,5	51,5	2,1	12921
chełmski	23,5	59,5	0,4	79573
hrubieszowski	35,6	80,5	0,3	8395
janowski	27,3	64,0	0,5	11824
krasnostawski	33,7	66,7	0,2	11093
kraśnicki	40,9	71,3	0,8	8229
lubartowski	45,8	61,5	2,6	9007
lubelski	16,2	94,6	0,1	18685
łęczyński	48,1	87,1	1,4	7198
lukowski	38,0	81,7	3,3	12147
opolski	32,0	76,4	0,1	6867
parczewski	39,0	50,6	0,0	7209
puławski	57,1	81,2	1,0	5810
radzyński	34,6	83,3	0,6	12174
rycki	29,2	86,1	2,5	6453
świdnicki	59,0	96,3	1,2	6080
tomaszowski	36,6	70,1	3,7	12419
włodawski	51,1	30,8	4,9	6595
zamojski	12,1	84,0	0,3	36399
MIASTA NA PRAWACH POWIATU:				
Biała Podlaska	85,4	303,2	1,2	3604
Chełm	92,6	318,3	0,9	3638
Lublin	90,5	281,2	2,3	4242
Zamość	90,6	340,8	4,9	2510
Średnia arytmetyczna	46,0	111,4	1,6	12684
Odchylenie standardowe	22,9	92,8	1,5	15784
Współczynnik zmienności w %	49,9	83,3	95,0	124,4

województwa lubelskiego w 2013 r. (dok.)
in 2013 (cont.)

<i>Diagnostic variables</i>						
liczba ludności przypadająca na 1 targowisko <i>population per 1 marketplace</i>	wskaźnik urbanizacji <i>urbanisation rate</i>	Wskaźnik syntetyczny <i>Synthetic ratio</i>	Lokata <i>Position</i>	Grupa <i>Group</i>	Specification	
						<i>POWIATS:</i>
7556	20,3	0,586	7	II	<i>białski</i>	
9397	33,6	0,584	9	II	<i>biłgorajski</i>	
7234	5,7	0,482	20	III	<i>chełmski</i>	
9594	27,7	0,467	23	IV	<i>hrubieszowski</i>	
47296	25,6	0,472	22	III	<i>janowski</i>	
6656	29,3	0,559	14	III	<i>krasnostawski</i>	
12344	39,0	0,516	16	III	<i>krasnicki</i>	
9007	31,3	0,586	8	II	<i>lubartowski</i>	
9965	8,0	0,480	21	III	<i>lubelski</i>	
19196	35,0	0,511	18	III	<i>łęczyński</i>	
18221	30,6	0,567	13	II	<i>lukowski</i>	
10301	30,0	0,513	17	III	<i>opolski</i>	
12015	30,4	0,572	12	II	<i>parczewski</i>	
12912	48,0	0,602	6	II	<i>puławski</i>	
12174	26,6	0,494	19	III	<i>radzyński</i>	
11616	46,7	0,581	10	II	<i>rycki</i>	
24320	58,8	0,619	5	II	<i>świdnicki</i>	
9660	28,1	0,534	15	III	<i>tomaszowski</i>	
7913	34,5	0,743	2	I	<i>włodawski</i>	
7800	10,7	0,410	24	IV	<i>zamojski</i>	
						<i>CITIES WITH POWIAT STATUS:</i>
14415	100,0	0,731	3	I	<i>Biała Podlaska</i>	
10914	100,0	0,576	11	II	<i>Chełm</i>	
19089	100,0	0,678	4	I	<i>Lublin</i>	
16314	100,0	0,767	1	I	<i>Zamość</i>	
13579	43,0	x	x	x	<i>Arithmetic average</i>	
8456	30,0	x	x	x	<i>Standard deviation</i>	
62,3	69,9	x	x	x	<i>Coefficient of variation in %</i>	

Tabela XII. Zestaw wskaźników diagnostycznych determinanty III – Infrastruktura gospodarcza – w powiatach
 Table XII. Set of diagnostic indicators of determinant III – Economic infrastructure – in powiats of lubelskie voivodship

Wyszczególnienie	Zmienne diagnostyczne			
	udział obszarów prawnie chronionych w ogólnej powierzchni w % <i>share of areas legally protected in total area in%</i>	emisja zanieczyszczeń pyłowych w tonach na 1 km ² <i>emission of particulates pollution in tonnes per 1 km²</i>	emisja zanieczyszczeń gazowych w tonach na 1 km ² <i>emission of gas pollution in tonnes per 1 km²</i>	ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w ogólnej liczbie ludności w % <i>population served by wastewater treatment plants in of total population in %</i>
POWIATY:				
białski	9,0	0,01	9,24	44,7
biłgorajski	10,3	0,03	9,2	68,9
chełmski	39,8	0,00	68,3	28,1
hrubieszowski	19,5	0,04	70,7	43,4
janowski	63,0	0,01	4,0	32,1
krasnostawski	24,6	0,12	155,7	39,9
kraśnicki	23,7	0,04	54,6	45,9
lubartowski	25,0	0,02	29,1	52,0
lubelski	18,5	0,02	24,2	26,7
łęczyński	29,8	0,01	77,3	58,3
łukowski	16,0	0,02	42,0	43,9
opolski	44,3	0,09	57,8	41,3
parczewski	16,4	0,01	15,1	48,6
puławski	34,2	0,80	1848,5	67,3
radzyński	0,9	0,02	40,4	37,6
rycki	11,8	0,08	71,8	41,1
świdnicki	15,2	0,03	156,6	55,5
tomaszowski	10,5	0,01	13,1	43,8
włodawski	40,7	0,01	31,1	67,9
zamojski	27,8	0,03	29,7	17,2
MIASTA NA PRAWACH POWIATU:				
Biała Podlaska	0,0	1,18	1374,2	99,0
Chełm	–	3,94	39766,2	98,7
Lublin	17,2	0,48	5372,0	96,1
Zamość	–	1,83	2765,5	88,5
Średnia arytmetyczna	23,9	0,37	2170,3	53,6
Odchylenie standardowe	15,1	0,9	8103,1	23,0
Współczynnik zmienności w %	63,2	239,9	373,4	42,9

województwa lubelskiego w 2017 r.
in 2017

<i>Diagnostic variables</i>				<i>Specification</i>
<i>oczyszczalnie przydomowe na 1000 ludności wastewater treatment facilities per 1000 population</i>	<i>odpady komunalne zebrane selektywnie w ciągu roku na 1 mieszkańca w kg municipal waste collected selectively during the year per capita in kg</i>	<i>odpady (z wyłączeniem komunalnych) wytworzone w ciągu roku na 1 km² w tonach waste (excluding municipal waste) generated during the year per 1 km² in tonnes</i>	<i>korzystający z instalacji wodociągowej w % ogółu ludności persons connected to water supply system in % of total population</i>	
				<i>POWIATS:</i>
40,2	51,3	7,7	78,8	<i>białski</i>
4,8	52,8	24,3	78,8	<i>biłgorajski</i>
35,3	63,2	12,3	79,3	<i>chełmski</i>
1,2	37,8	26,8	69,3	<i>hrubieszowski</i>
21,1	41,2	2,6	82,3	<i>janowski</i>
27,1	38,0	35,6	86,2	<i>krasnostawski</i>
2,5	38,2	30,9	85,9	<i>kraśnicki</i>
2,7	54,2	27,3	93,2	<i>lubartowski</i>
24,7	45,3	3,2	80,7	<i>lubelski</i>
10,3	49,7	8997,4	97,2	<i>łęczyński</i>
11,7	76,0	19,4	91,4	<i>lukowski</i>
3,7	38,7	37,9	89,6	<i>opolski</i>
30,4	42,2	0,0	86,9	<i>parczewski</i>
3,9	69,8	132,9	91,9	<i>puławski</i>
16,8	101,0	2,8	86,0	<i>radzyński</i>
12,4	59,4	9,9	86,7	<i>rycki</i>
11,3	68,1	34,4	92,8	<i>świdnicki</i>
2,5	72,2	43,1	81,8	<i>tomaszowski</i>
33,4	63,9	3,0	89,8	<i>włodawski</i>
12,9	39,9	6,7	57,8	<i>zamojski</i>
				<i>CITIES WITH POWIAT STATUS:</i>
0,3	56,6	307,7	86,6	<i>Biała Podlaska</i>
0,2	99,5	464,9	97,1	<i>Chelm</i>
0,4	136,7	645,6	95,4	<i>Lublin</i>
0,0	83,6	458,1	94,8	<i>Zamość</i>
12,9	61,6	472,3	85,8	<i>Arithmetic average</i>
12,8	24,4	1824,5	9,1	<i>Standard deviation</i>
98,8	39,6	386,3	10,5	<i>Coefficient of variation in %</i>

Tabela XII. Zestaw wskaźników diagnostycznych determinanty III – Infrastruktura gospodarcza – w powiatach
 Table XII. Set of diagnostic indicators of determinant III – Economic infrastructure – in powiats of lubelskie voivodship

Wyszczególnienie	Zmienne diagnostyczne			
	korzystający z instalacji kanalizacyjnej w % ogółu ludności <i>persons connected to sewage system in % of total population</i>	drogi gminne i powiatowe o twardej nawierzchni na 100 km ² <i>gmina and powiat hard surface roads per 100 km²</i>	ścieżki rowerowe na 10 tys. ludności w km <i>cycle paths per 10 thous. population in km</i>	liczba ludności przypadająca na 1 super-, hipermarket <i>population per 1 super-, hypermarket</i>
POWIATY:				
bialski	38,1	54,8	3,4	10175
biłgorajski	58,2	55,5	4,8	7842
chełmski	73,8	69,5	2,9	15716
hrubieszowski	36,4	84,0	2,3	7159
janowski	29,3	70,3	1,9	11577
krasnostawski	34,2	71,8	0,8	7159
kraśnicki	43,7	76,6	1,3	7429
lubartowski	49,7	68,1	3,5	6360
lubelski	21,7	98,5	1,7	12782
łęczyński	51,9	95,9	4,2	6385
lukowski	40,7	85,0	5,3	13487
opolski	32,9	84,7	0,9	6027
parczewski	44,8	50,2	0,5	5857
puławski	61,4	90,5	1,2	6010
radzyński	38,0	87,0	1,5	11928
rycki	39,6	98,3	2,8	7096
świdnicki	59,4	106,0	2,6	6034
tomaszowski	38,5	74,0	6,2	7036
włodawski	54,9	37,4	11,2	6476
zamojski	16,7	70,3	1,9	35855
MIASTA NA PRAWACH POWIATU:				
Biała Podlaska	85,9	314,6	1,8	3597
Chełm	93,3	329,9	2,5	3333
Lublin	91,8	317,4	4,3	3504
Zamość	91,0	361,6	6,0	2298
Średnia arytmetyczna	51,1	118,8	3,2	8797
Odchylenie standardowe	22,0	98,5	2,4	6684
Współczynnik zmienności w %	43,1	82,9	74,7	76,0

województwa lubelskiego w 2017 r. (dok.)
in 2017 (cont.)

<i>Diagnostic variables</i>					
<i>liczba ludności przypadająca na 1 targowisko population per 1 marketplace</i>	<i>wskaźnik urbanizacji urbanisation rate</i>	<i>Wskaźnik syntetyczny Synthetic ratio</i>	<i>Lokata Position</i>	<i>Grupa Group</i>	<i>Specification</i>
					<i>POWIATS:</i>
7461	20,1	0,540	11	III	<i>białski</i>
9268	33,2	0,540	12	III	<i>biłgorajski</i>
7858	10,1	0,575	8	III	<i>chełmski</i>
9204	27,8	0,460	23	IV	<i>hrubieszowski</i>
46306	29,1	0,476	21	III	<i>janowski</i>
5857	29,4	0,531	15	III	<i>krasnostawski</i>
16096	40,5	0,496	20	III	<i>krasnicki</i>
8904	31,0	0,554	9	II	<i>lubartowski</i>
10225	7,6	0,470	22	III	<i>lubelski</i>
14365	33,4	0,516	17	III	<i>łęczyński</i>
17983	30,5	0,542	10	III	<i>lukowski</i>
12053	29,7	0,514	18	III	<i>opolski</i>
11713	30,6	0,538	14	III	<i>parczewski</i>
11420	47,7	0,580	6	II	<i>puławski</i>
19880	26,5	0,505	19	III	<i>radzyński</i>
9461	46,1	0,539	13	III	<i>rycki</i>
24137	58,5	0,576	7	II	<i>świdnicki</i>
9381	31,0	0,529	16	III	<i>tomaszowski</i>
6476	34,4	0,697	3	I	<i>włodawski</i>
8274	10,7	0,356	24	IV	<i>zamojski</i>
					<i>CITIES WITH POWIAT STATUS:</i>
14386	100,0	0,652	4	I	<i>Biała Podlaska</i>
10556	100,0	0,604	5	II	<i>Chełm</i>
24275	100,0	0,751	1	I	<i>Lublin</i>
16089	100,0	0,704	2	I	<i>Zamość</i>
13818	42,0	x	x	x	<i>Arithmetic average</i>
8602	28,8	x	x	x	<i>Standard deviation</i>
62,3	68,6	x	x	x	<i>Coefficient of variation in %</i>

Tabela XIII. Zestaw wskaźników diagnostycznych determinanty IV – Infrastruktura społeczna i bezpieczeństwo
 Table XIII. Set of diagnostic indicators of determinant IV – Social infrastructure and public safety – by voivodship in 2013

Województwa	Zmienne diagnostyczne			
	lekarze na 10 tys. ludności <i>doctors per 10 thous. population</i>	pielęgniarki i położne na 10 tys. ludności <i>nurses and midwives per 10 thous. population</i>	przychodnie na 10 tys. ludności <i>out-patient departments per 10 thous. population</i>	łóżka w szpitalach ogólnych na 10 tys. ludności <i>beds in general hospitals per 10 thous. population</i>
DOLNOŚLĄSKIE	49	67	4,6	52
KUJAWSKO-POMORSKIE	44	62	3,6	46
LUBELSKIE	57	74	5,2	53
LUBUSKIE	40	63	5,2	44
ŁÓDZKIE	60	66	5,9	53
MAŁOPOLSKIE	54	69	5,1	44
MAZOWIECKIE	61	72	4,8	50
OPOLSKIE	34	61	5,2	49
PODKARPACKIE	38	71	5,1	48
PODLASKIE	49	71	6,2	49
POMORSKIE	47	58	4,0	41
ŚLĄSKIE	53	71	5,9	56
ŚWIĘTOKRZYSKIE	43	71	4,4	49
WARMIŃSKO-MAZURSKIE	38	63	5,6	46
WIELKOPOLSKIE	31	53	5,2	42
ZACHODNIOPOMORSKIE	44	57	5,2	49
Średnia arytmetyczna	46	65	5,1	48
Odchylenie standardowe	9,0	6,3	0,7	4,2
Współczynnik zmienności w %	19,4	9,6	13,4	8,7

publiczne – według województw w 2013 r.

<i>Diagnostic variables</i>					
<i>liczba osób na 1 aptekę</i> <i>number of persons per 1 pharmacy</i>	<i>zgony niemowląt na 1000 urodzeń żywych</i> <i>infant deaths per 1000 live births</i>	<i>zgony osób w wieku do 65 lat na 100 tys. ludności w tej grupie wieku</i> <i>deaths of persons aged up to 65 per 100 thous. population in this age group</i>	<i>zgony z powodu nowotworów na 100 tys. ludności</i> <i>deaths due to neoplasms per 100 thous. persons</i>	<i>zgony osób w wieku do 65 lat na choroby układu krążenia na 100 tys. ludności w tym wieku</i> <i>deaths of persons aged up to 65 due to diseases of the circulatory system per 100 thous. population at this age</i>	<i>Voivodships</i>
2931	5,12	372	268	108	DOLNOŚLĄSKIE
3608	4,43	336	267	95	KUJAWSKO-POMORSKIE
2662	4,56	327	238	82	LUBELSKIE
3263	5,65	375	251	111	LUBUSKIE
2912	4,68	431	290	103	ŁÓDZKIE
3047	3,82	259	236	71	MAŁOPOLSKIE
3226	3,86	325	256	97	MAZOWIECKIE
3261	4,25	330	264	92	OPOLSKIE
3385	4,52	249	202	74	PODKARPACKIE
3170	4,61	305	246	56	PODLASKIE
3234	4,30	304	253	86	POMORSKIE
3283	5,09	386	286	105	ŚLĄSKIE
3093	4,85	345	256	106	ŚWIĘTOKRZYSKIE
3608	5,87	353	262	95	WARMIŃSKO-MAZURSKIE
3002	4,46	309	244	79	WIELKOPOLSKIE
3306	4,99	366	271	102	ZACHODNIOPOMORSKIE
3187	4,69	336	256	91	<i>Arithmetic average</i>
246,6	0,6	46,3	20,9	15,6	<i>Standard deviation</i>
7,7	12,0	13,8	8,2	17,1	<i>Coefficient of variation in %</i>

Tabela XIII. Zestaw wskaźników diagnostycznych determinanty IV – Infrastruktura społeczna i bezpieczeństwo
 Table XIII. Set of diagnostic indicators of determinant IV – Social infrastructure and public safety – by voivodship in 2013

Województwa	Zmienne diagnostyczne			
	miejsca w żłobkach na 1000 dzieci w wieku 0–3 lata <i>places in nurseries per 1000 children aged 0–3</i>	miejsca w stacjonarnych zakładach pomocy społecznej na 10 tys. ludności <i>places in stationary social welfare facilities per 10 thous. population</i>	dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego w wieku 3–6 lat na 1000 dzieci w tej grupie wieku <i>children aged 3–6 in pre-primary education establishments per 1000 children in this age group</i>	miejsca w placówkach wychowania przedszkolnego na 1000 dzieci w wieku 3–6 lat <i>places in pre-primary education establishments per 1000 children aged 3–6</i>
DOLNOŚLĄSKIE	88	27	761	649
KUJAWSKO-POMORSKIE	37	24	696	528
LUBELSKIE	36	26	743	550
LUBUSKIE	65	28	748	631
ŁÓDZKIE	49	31	776	614
MAŁOPOLSKIE	46	29	762	620
MAZOWIECKIE	58	30	808	658
OPOLSKIE	96	38	818	802
PODKARPACKIE	41	26	720	544
PODLASKIE	48	28	726	540
POMORSKIE	44	30	714	532
ŚLĄSKIE	45	27	794	742
ŚWIĘTOKRZYSKIE	32	33	737	534
WARMIŃSKO-MAZURSKIE	32	33	672	515
WIELKOPOLSKIE	46	26	796	674
ZACHODNIOPOMORSKIE	65	32	717	566
Średnia arytmetyczna	52	29	749	606
Odchylenie standardowe	18,6	3,5	41,6	83,7
Współczynnik zmienności w %	35,8	12,0	5,5	13,8

publiczne – według województw w 2013 r. (cd.)
(cont.)

<i>Diagnostic variables</i>					
współczynnik skolaryzacji netto w szkołach ponadgimnazjalnych (wiek 16–18 lat) <i>net enrolment rate of secondary school students (aged 16-18)</i>	szkolne koła zainteresowań na 1000 uczniów <i>school interest circles per 1000 students</i>	wydatki budżetów gmin i miast na prawach powiatu na oświatę i wychowanie na 1 mieszkańca <i>expenditure of budgets of gminas and cities with powiat status on education per capita</i>	liczba studentów na 10 tys. ludności <i>number of students per 10 thous. population</i>	liczba ludności na 1 placówkę biblioteczną <i>population per 1 library</i>	Voivodships
85,4	61	1154,83	487	4169	DOLNOŚLĄSKIE
86,3	58	1248,19	332	3854	KUJAWSKO-POMORSKIE
92,0	68	1278,99	398	2918	LUBELSKIE
83,4	65	1183,06	186	2969	LUBUSKIE
89,1	62	1152,38	367	4154	ŁÓDZKIE
91,9	65	1282,05	564	4308	MAŁOPOLSKIE
91,7	60	1368,73	554	4887	MAZOWIECKIE
85,5	64	1189,94	308	3025	OPOLSKIE
91,1	71	1249,90	295	2874	PODKARPACKIE
88,3	68	1297,90	352	4149	PODLASKIE
86,5	61	1319,66	444	5754	POMORSKIE
88,4	70	1285,69	314	5589	ŚLĄSKIE
92,3	60	1106,51	266	4466	ŚWIĘTOKRZYSKIE
83,2	61	1178,67	272	3495	WARMIŃSKO-MAZURSKIE
89,8	56	1255,75	413	4218	WIELKOPOLSKIE
81,0	67	1153,89	336	3559	ZACHODNIOPOMORSKIE
87,9	63,6	1231,63	368	4024	<i>Arithmetic average</i>
3,5	4,4	73,3	104,3	884,5	<i>Standard deviation</i>
4,0	6,8	6,0	28,3	22,0	<i>Coefficient of variation in %</i>

Tabela XIII. Zestaw wskaźników diagnostycznych determinanty IV – Infrastruktura społeczna i bezpieczeństwo
 Table XIII. Set of diagnostic indicators of determinant IV – Social infrastructure and public safety – by voivodship in 2013

Województwa	Zmienne diagnostyczne			
	miejsca w kinach na 10 tys. ludności <i>seats in cinemas per 10 thous. population</i>	muzea na 100 tys. mieszkańców <i>museums per 100 thous. residents</i>	miejsca noclegowe na 1000 ludności w turystycznych obiektach noclegowych <i>bed places per 1000 population in tourist accommodation establishments</i>	liczba placówek usługowych (REGON – dział 56) na 10 tys. mieszkańców <i>number of service establishments (REGON – chapter 56) per 10 thous.residents</i>
DOLNOŚLĄSKIE	94	2,1	20,1	26
KUJAWSKO-POMORSKIE	72	1,4	12,6	19
LUBELSKIE	49	2,0	9,1	17
LUBUSKIE	42	1,7	18,6	26
ŁÓDZKIE	47	1,9	9,4	20
MAŁOPOLSKIE	75	3,5	25,0	27
MAZOWIECKIE	86	2,2	8,9	29
OPOLSKIE	56	1,6	7,9	26
PODKARPACKIE	59	2,2	12,0	17
PODLASKIE	50	2,3	10,8	14
POMORSKIE	73	2,8	41,1	31
ŚLĄSKIE	88	1,2	9,6	28
ŚWIĘTOKRZYSKIE	53	2,2	11,2	19
WARMIŃSKO-MAZURSKIE	49	2,0	28,2	16
WIELKOPOLSKIE	77	2,5	12,1	23
ZACHODNIOPOMORSKIE	57	1,6	69,7	38
Średnia arytmetyczna	64	2,1	19,1	24
Odchylenie standardowe	16,3	0,6	16,2	6,4
Współczynnik zmienności w %	25,3	27,3	84,9	27,3

publiczne – według województw w 2013 r. (dok.)
(cont.)

<i>Diagnostic variables</i>			Wskaźnik syntetyczny <i>Synthetic ratio</i>	Lokata <i>Position</i>	Grupa <i>Group</i>	Voivodships
imprezy masowe na 100 tys. ludności <i>mass events per 100 thous. population</i>	przestępstwa stwierdzone na 1000 ludności w 2014 r. <i>ascertained crimes per 1000 population in 2014</i>	wypadki drogowe na 100 tys. ludności <i>road accidents per 100 thous. population</i>				
21	28,7	89	0,487	7	II	DOLNOŚLĄSKIE
23	20,1	56	0,355	14	IV	KUJAWSKO-POMORSKIE
12	17,1	69	0,560	3	I	LUBELSKIE
13	29,1	73	0,346	15	IV	LUBUSKIE
9	20,7	152	0,408	12	III	ŁÓDZKIE
18	21,9	112	0,618	1	I	MAŁOPOLSKIE
11	22,3	86	0,586	2	I	MAZOWIECKIE
13	22,9	79	0,518	6	II	OPOLSKIE
14	13,1	85	0,527	5	II	PODKARPACKIE
15	15,5	62	0,537	4	II	PODLASKIE
19	23,8	115	0,438	11	III	POMORSKIE
15	28,6	98	0,479	8	II	ŚLĄSKIE
6	20,1	110	0,359	13	IV	ŚWIĘTOKRZYSKIE
16	21,1	112	0,307	16	IV	WARMIŃSKO-MAZURSKIE
12	22,0	76	0,451	9	III	WIELKOPOLSKIE
21	25,4	87	0,445	10	III	ZACHODNIOPOMORSKIE
15	22,0	91	x	x	x	<i>Arithmetic average</i>
4,6	4,5	24,4	x	x	x	<i>Standard deviation</i>
31,0	20,6	26,7	x	x	x	<i>Coefficient of variation in %</i>

Tabela XIV.
Table XIV.Zestaw wskaźników diagnostycznych determinanty IV – Infrastruktura społeczna i bezpieczeństwo
Set of diagnostic indicators of determinant IV – Social infrastructure and public safety – by voivodship in 2017

Województwa	Zmienne diagnostyczne			
	lekarze na 10 tys. ludności <i>doctors per 10 thous. population</i>	pielęgniarki i położne na 10 tys. ludności <i>nurses and midwives per 10 thous. population</i>	przychodnie na 10 tys. ludności <i>out-patient departments per 10 thous. population</i>	łóżka w szpitalach ogólnych na 10 tys. ludności <i>beds in general hospitals per 10 thous. population</i>
DOLNOŚLĄSKIE	55	67	5,3	50
KUJAWSKO-POMORSKIE	52	67	4,1	47
LUBELSKIE	59	78	6,1	53
LUBUSKIE	43	65	5,8	43
ŁÓDZKIE	66	69	6,5	52
MAŁOPOLSKIE	64	77	5,6	44
MAZOWIECKIE	71	79	5,6	48
OPOLSKIE	40	66	5,5	46
PODKARPACKIE	43	79	5,8	48
PODLASKIE	53	71	6,4	50
POMORSKIE	54	57	4,4	40
ŚLĄSKIE	63	81	6,3	55
ŚWIĘTOKRZYSKIE	50	82	5,0	49
WARMIŃSKO-MAZURSKIE	43	64	6,1	47
WIELKOPOLSKIE	36	54	5,5	45
ZACHODNIOPOMORSKIE	48	60	5,7	46
Średnia arytmetyczna	53	70	5,6	48
Odchylenie standardowe	10,2	8,7	0,7	3,8
Współczynnik zmienności w %	19,5	12,5	11,8	8,0

publiczne – według województw w 2017 r.

<i>Diagnostic variables</i>						<i>Voivodships</i>
<i>liczba osób na 1 aptekę</i> <i>number of persons per 1 pharmacy</i>	<i>zgony niemowląt na 1000 urodzeń żywych</i> <i>infant deaths per 1000 live births</i>	<i>zgony osób w wieku do 65 lat na 100 tys. ludności w tej grupie wieku</i> <i>deaths of persons aged up to 65 per 100 thous. population in this age group</i>	<i>zgony z powodu nowotworów na 100 tys. ludności</i> <i>deaths due to neoplasms per 100 thous. persons</i>	<i>zgony osób w wieku do 65 lat na choroby układu krążenia na 100 tys. ludności w tym wieku</i> <i>deaths of persons aged up to 65 due to diseases of the circulatory system per 100 thous. population at this age</i>		
2695	4,26	350	309	86	DOLNOŚLĄSKIE	
3214	5,12	315	299	57	KUJAWSKO-POMORSKIE	
2559	4,64	308	258	64	LUBELSKIE	
3091	4,66	341	278	84	LUBUSKIE	
2620	4,63	395	309	79	ŁÓDZKIE	
2931	3,72	251	250	62	MAŁOPOLSKIE	
3000	3,43	304	277	59	MAZOWIECKIE	
2955	3,41	315	262	90	OPOLSKIE	
2982	3,28	243	228	49	PODKARPACKIE	
2868	4,73	295	247	50	PODLASKIE	
3120	3,78	285	266	76	POMORSKIE	
2980	4,02	357	313	78	ŚLĄSKIE	
2888	2,84	333	270	81	ŚWIĘTOKRZYSKIE	
3266	4,20	335	268	75	WARMIŃSKO-MAZURSKIE	
2558	3,86	291	273	57	WIELKOPOLSKIE	
2901	4,55	334	285	84	ZACHODNIOPOMORSKIE	
2914	4,07	316	272	71	<i>Arithmetic average</i>	
215,5	0,6	38,7	24,0	13,6	<i>Standard deviation</i>	
7,4	15,6	12,2	8,8	19,2	<i>Coefficient of variation in %</i>	

Tabela XIV.
Table XIV.Zestaw wskaźników diagnostycznych determinanty IV – Infrastruktura społeczna i bezpieczeństwo
Set of diagnostic indicators of determinant IV – Social infrastructure and public safety – by voivodship in 2017

Województwa	Zmienne diagnostyczne			
	miejsca w żłobkach na 1000 dzieci w wieku 0–3 lata <i>places in nurseries per 1000 children aged 0–3</i>	miejsca w stacjonarnych zakładach pomocy społecznej na 10 tys. ludności <i>places in stationary social welfare facilities per 10 thous. population</i>	dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego w wieku 3–6 lat na 1000 dzieci w tej grupie wieku <i>children aged 3–6 in pre-primary education establishments per 1000 children in this age group</i>	miejsca w placówkach wychowania przedszkolnego na 1000 dzieci w wieku 3–6 lat <i>places in pre-primary education establishments per 1000 children aged 3–6</i>
DOLNOŚLĄSKIE	144	29	854	811
KUJAWSKO-POMORSKIE	70	26	786	690
LUBELSKIE	65	25	832	674
LUBUSKIE	111	29	831	779
ŁÓDZKIE	83	33	854	776
MAŁOPOLSKIE	99	31	869	795
MAZOWIECKIE	103	31	912	847
OPOLSKIE	136	42	894	907
PODKARPACKIE	83	26	834	716
PODLASKIE	86	28	845	702
POMORSKIE	76	31	820	711
ŚLĄSKIE	87	30	866	871
ŚWIĘTOKRZYSKIE	59	36	813	693
WARMIŃSKO-MAZURSKIE	58	37	766	688
WIELKOPOLSKIE	92	26	876	828
ZACHODNIOPOMORSKIE	105	33	817	722
Średnia arytmetyczna	91	31	842	763
Odchylenie standardowe	25,0	4,7	37,7	73,7
Współczynnik zmienności w %	27,4	15,1	4,5	9,7

publiczne – według województw w 2017 r. (cd.)
(cont.)

<i>Diagnostic variables</i>					
współczynnik skolaryzacji netto w szkołach ponadgimnazjalnych (wiek 16–18 lat) <i>net enrolment rate of secondary school students (aged 16-18)</i>	szkolne koła zainteresowań na 1000 uczniów <i>school interest circles per 1000 students</i>	wydatki budżetów gmin i miast na prawach powiatu na oświatę i wychowanie na 1 mieszkańca <i>expenditure of budgets of gminas and cities with powiat status on education per capita</i>	liczba studentów na 10 tys. ludności <i>number of students per 10 thous. population</i>	liczba ludności na 1 placówkę biblioteczną <i>population per 1 library</i>	Voivodships
84,6	51	1411,25	404	4326	DOLNOŚLĄSKIE
86,5	51	1428,01	278	3886	KUJAWSKO-POMORSKIE
91,7	58	1416,93	308	2877	LUBELSKIE
83,7	50	1429,63	137	2939	LUBUSKIE
89,5	51	1356,26	298	4337	ŁÓDZKIE
92,7	49	1469,29	440	4468	MAŁOPOLSKIE
92,5	50	1695,63	438	5018	MAZOWIECKIE
85,6	56	1332,89	207	2973	OPOLSKIE
91,2	56	1475,91	220	2974	PODKARPACKIE
88,1	60	1500,53	257	4420	PODLASKIE
87,8	47	1534,51	356	5944	POMORSKIE
88,8	62	1498,54	250	5629	ŚLĄSKIE
91,5	50	1266,89	198	4425	ŚWIĘTOKRZYSKIE
82,9	50	1349,34	200	3414	WARMIŃSKO-MAZURSKIE
91,1	45	1539,96	336	4473	WIELKOPOLSKIE
80,1	61	1322,27	238	3629	ZACHODNIOPOMORSKIE
88,0	53	1439,24	285	4108	<i>Arithmetic average</i>
3,8	5,1	105,1	89,8	941,3	<i>Standard deviation</i>
4,3	9,7	7,3	31,5	22,9	<i>Coefficient of variation in %</i>

Tabela XIV.
Table XIV.

Zestaw wskaźników diagnostycznych determinanty IV – Infrastruktura społeczna i bezpieczeństwo
Set of diagnostic indicators of determinant IV – Social infrastructure and public safety – by voivodship in 2017

Województwa	Zmienne diagnostyczne			
	miejsca w kinach na 10 tys. ludności <i>seats in cinemas per 10 thous. population</i>	muzea na 100 tys. mieszkańców <i>museums per 100 thous. residents</i>	miejsca noclegowe na 1000 ludności w turystycznych obiektach noclegowych <i>bed places per 1000 population in tourist accommodation establishments</i>	liczba placówek usługowych (REGON – dział 56) na 10 tys. mieszkańców <i>number of service establishments (REGON – chapter 56) per 10 thous.residents</i>
DOLNOŚLĄSKIE	100	2,5	23,4	28
KUJAWSKO-POMORSKIE	70	2,0	15,5	19
LUBELSKIE	55	2,6	12,2	17
LUBUSKIE	50	1,9	17,9	25
ŁÓDZKIE	54	2,1	9,0	21
MAŁOPOLSKIE	73	3,9	29,4	27
MAZOWIECKIE	90	2,5	10,6	32
OPOLSKIE	42	1,8	10,1	25
PODKARPACKIE	70	2,7	15,5	17
PODLASKIE	57	2,5	11,8	15
POMORSKIE	85	3,4	49,3	32
ŚLĄSKIE	86	1,5	10,4	27
ŚWIĘTOKRZYSKIE	61	2,6	13,3	19
WARMIŃSKO-MAZURSKIE	56	2,2	28,4	17
WIELKOPOLSKIE	85	2,6	12,3	24
ZACHODNIOPOMORSKIE	66	1,9	77,7	37
Średnia arytmetyczna	69	2,4	21,7	24
Odchylenie standardowe	16,5	0,6	18,2	6,4
Współczynnik zmienności w %	23,9	24,6	84,2	26,9

publiczne – według województw w 2017 r. (dok.)
(cont.)

<i>Diagnostic variables</i>			Wskaźnik syntetyczny <i>Synthetic ratio</i>	Lokata <i>Position</i>	Grupa <i>Group</i>	Voivodships
imprezy masowe na 100 tys. ludności <i>mass events per 100 thous. population</i>	przestępstwa stwierdzone na 1000 ludności w 2014 r. <i>ascertained crimes per 1000 population in 2014</i>	wypadki drogowe na 100 tys. ludności <i>road accidents per 100 thous. population</i>				
22	25,1	75	0,480	8	II	DOLNOŚLĄSKIE
30	18,0	46	0,352	14	IV	KUJAWSKO-POMORSKIE
19	14,6	58	0,515	5	II	LUBELSKIE
15	23,0	67	0,346	15	IV	LUBUSKIE
11	17,8	153	0,399	13	III	ŁÓDZKIE
18	24,3	107	0,561	2	I	MAŁOPOLSKIE
13	19,4	75	0,598	1	I	MAZOWIECKIE
21	20,0	71	0,516	4	II	OPOLSKIE
14	14,0	80	0,524	3	II	PODKARPACKIE
16	13,9	59	0,504	6	II	PODLASKIE
18	19,0	112	0,404	11	III	POMORSKIE
17	24,5	77	0,478	9	II	ŚLĄSKIE
20	16,9	99	0,400	12	III	ŚWIĘTOKRZYSKIE
21	17,1	101	0,334	16	IV	WARMIŃSKO-MAZURSKIE
20	16,5	89	0,481	7	II	WIELKOPOLSKIE
22	19,9	72	0,443	10	III	ZACHODNIOPOMORSKIE
18	19,0	84	x	x	x	<i>Arithmetic average</i>
4,5	3,7	26,1	x	x	x	<i>Standard deviation</i>
24,5	19,3	31,1	x	x	x	<i>Coefficient of variation in %</i>

Tabela XV. Zestaw wskaźników diagnostycznych determinanty IV – Infrastruktura społeczna i bezpieczeństwo
 Table XV. Set of diagnostic indicators of determinant IV – Social infrastructure and public safety – in powiats

Wyszczególnienie	Zmienne diagnostyczne			
	lekarze na 10 tys. ludności <i>doctors per 10 thous. population</i>	pielęgniarki i położne na 10 tys. ludności <i>nurses and midwives per 10 thous. population</i>	przychodnie na 10 tys. ludności <i>out-patient departments per 10 thous. population</i>	łóżka w szpitalach ogólnych na 10 tys. ludności <i>beds in general hospitals per 10 thous. population</i>
POWIATY:				
bialski	13	22	3,5	13
biłgorajski	16	14	3,4	30
chełmski	6	13	3,5	6
hrubieszowski	21	53	4,6	55
janowski	40	77	5,7	59
krasnostawski	30	58	5,3	44
kraśnicki	30	49	5,7	35
lubartowski	31	43	3,6	30
lubelski	18	25	3,5	12
łęczyński	38	52	4,2	32
łukowski	20	44	3,3	47
opolski	28	44	4,2	48
parczewski	41	79	5,8	66
puławski	61	70	5,9	59
radzyński	31	65	3,6	50
rycki	45	35	5,7	28
świdnicki	28	44	5,9	34
tomaszowski	24	55	4,4	51
włodawski	52	59	3,8	65
zamojski	11	22	2,9	6
MIASTA NA PRAWACH POWIATU:				
Biała Podlaska	69	166	6,8	101
Chełm	67	119	6,6	90
Lublin	182	180	8,0	115
Zamość	116	185	9,3	114
Średnia arytmetyczna	42	66	5,0	50
Odchylenie standardowe	38,2	48,9	1,6	31,0
Współczynnik zmienności w %	89,9	74,6	32,9	62,5

publiczne – w powiatach województwa lubelskiego w 2013 r.
of Lubelskie voivodship in 2013

<i>Diagnostic variables</i>						<i>Specification</i>
<i>liczba osób na 1 aptekę</i> <i>number of persons per 1 pharmacy</i>	<i>zgoni niemowląt na 1000 urodzeń żywych</i> <i>infant deaths per 1000 live births</i>	<i>zgoni osób w wieku do 65 lat na 100 tys. ludności w tej grupie wieku</i> <i>deaths of persons aged up to 65 per 100 thous. population in this age group</i>	<i>zgoni z powodu nowotworów na 100 tys. ludności</i> <i>deaths due to neoplasms per 100 thous. persons</i>	<i>zgoni osób w wieku do 65 lat na choroby układu krążenia na 100 tys. ludności w tym wieku</i> <i>deaths of persons aged up to 65 due to diseases of the circulatory system per 100 thous. population at this age</i>		
						<i>POWIATS:</i>
3434	4,37	344	244	108		<i>białski</i>
2720	2,26	292	223	80		<i>biłgorajski</i>
4421	3,88	368	247	75		<i>chełmski</i>
2686	5,49	394	300	80		<i>hrubieszowski</i>
3153	2,45	316	266	73		<i>janowski</i>
3025	3,66	378	272	108		<i>krasnostawski</i>
2532	1,19	289	236	73		<i>kraśnicki</i>
2370	3,39	373	278	96		<i>lubartowski</i>
3737	4,00	313	210	78		<i>lubelski</i>
2879	4,78	341	177	101		<i>łęczyński</i>
4753	5,86	296	185	69		<i>łukowski</i>
3434	1,83	369	206	111		<i>opolski</i>
2773	3,09	354	272	76		<i>parczewski</i>
2372	6,15	354	269	93		<i>puławski</i>
2647	10,38	346	207	86		<i>radzyński</i>
2234	3,77	343	244	93		<i>rycki</i>
3040	7,73	283	203	64		<i>świdnicki</i>
2350	6,69	326	275	74		<i>tomaszowski</i>
2473	8,65	388	288	103		<i>włodawski</i>
3765	6,54	356	272	64		<i>zamojski</i>
						<i>CITIES WITH POWIAT STATUS:</i>
2402	3,73	285	190	62		<i>Biała Podlaska</i>
2112	11,36	332	262	94		<i>Chełm</i>
1975	3,47	303	225	75		<i>Lublin</i>
1864	0,00	267	232	60		<i>Zamość</i>
2881	4,78	334	241	83		<i>Arithmetic average</i>
735,4	2,8	36,5	35,2	15,8		<i>Standard deviation</i>
25,5	57,9	10,9	14,6	18,9		<i>Coefficient of variation in %</i>

Tabela XV.
Table XV.

Zestaw wskaźników diagnostycznych determinanty IV – Infrastruktura społeczna i bezpieczeństwo
Set of diagnostic indicators of determinant IV – Social infrastructure and public safety – in powiats

Wyszczególnienie	Zmienne diagnostyczne			
	miejsca w żłobkach na 1000 dzieci w wieku 0–3 lata <i>places in nurseries per 1000 children aged 0–3</i>	miejsca w stacjonarnych zakładach pomocy społecznej na 10 tys. ludności <i>places in stationary social welfare facilities per 10 thous. population</i>	dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego w wieku 3–6 lat na 1000 dzieci w tej grupie wieku <i>children aged 3–6 in pre-primary education establishments per 1000 children in this age group</i>	miejsca w placówkach wychowania przedszkolnego na 1000 dzieci w wieku 3–6 lat <i>places in pre-primary education establishments per 1000 children aged 3–6</i>
POWIATY:				
białski	–	37	650	309
biłgorajski	20	32	729	424
chełmski	–	43	479	149
hrubieszowski	–	9	642	423
janowski	–	38	692	407
krasnostawski	39	80	724	478
kraśnicki	43	33	728	576
lubartowski	8	29	677	405
lubelski	–	25	622	390
łęczyński	5	–	809	574
łukowski	6	19	774	534
opolski	30	–	705	425
parczewski	–	25	721	396
puławski	49	5	819	641
radzyński	–	2	695	399
rycki	33	35	755	535
świdnicki	39	42	737	620
tomaszowski	27	32	672	416
włodawski	21	50	716	481
zamojski	–	32	592	301
MIASTA NA PRAWACH POWIATU:				
Biała Podlaska	63	3	922	731
Chełm	86	18	961	980
Lublin	113	26	911	929
Zamość	66	14	838	848
Średnia arytmetyczna	20	26	732	515
Odchylenie standardowe	22,6	18,7	108,2	198,5
Współczynnik zmienności w %	110,6	71,2	14,8	38,5

publiczne – w powiatach województwa lubelskiego w 2013 r. (cd.)
of Lubelskie voivodship in 2013 (cont.)

<i>Diagnostic variables</i>					
<i>współczynnik skolaryzacji netto w szkołach ponadgimnazjalnych (wiek 16–18 lat)</i> <i>net enrolment rate of secondary school students (aged 16-18)</i>	<i>szkolne koła zainteresowań na 1000 uczniów</i> <i>school interest circles per 1000 students</i>	<i>wydatki budżetów gmin i miast na prawach powiatu na oświatę i wychowanie na 1 mieszkańca</i> <i>expenditure of budgets of gminas and cities with powiat status on education per capita</i>	<i>liczba ludności na 1 placówkę biblioteczną</i> <i>population per 1 library</i>	<i>miejsca w kinach na 10 tys. ludności</i> <i>seats in cinemas per 10 thous. population</i>	<i>Specification</i>
					<i>POWIATY:</i>
43,4	75	1160,82	2411	29	<i>białski</i>
96,9	76	1125,62	2953	27	<i>biłgorajski</i>
10,5	70	1031,49	2274	–	<i>chełmski</i>
76,2	44	1028,72	2398	60	<i>hrubieszowski</i>
81,1	90	1060,62	2365	43	<i>janowski</i>
71,4	66	1055,68	3328	33	<i>krasnostawski</i>
80,7	69	1129,94	2904	50	<i>kraśnicki</i>
73,1	62	1172,30	1501	20	<i>lubartowski</i>
29,3	73	1084,02	2265	–	<i>lubelski</i>
56,2	61	1355,95	2618	–	<i>łęczyński</i>
85,6	63	1331,92	2377	–	<i>łukowski</i>
46,2	74	1066,17	2207	56	<i>opolski</i>
75,3	65	1104,23	1638	–	<i>parczewski</i>
105,2	52	1298,39	2526	91	<i>puławski</i>
72,1	58	1223,07	2099	32	<i>radzyński</i>
105,0	71	1291,54	3227	37	<i>rycki</i>
64,6	78	988,08	3040	66	<i>świdnicki</i>
73,6	68	1114,14	2070	39	<i>tomaszowski</i>
80,5	65	1104,64	2198	68	<i>włodawski</i>
6,9	82	1043,13	2951	15	<i>zamojski</i>
					<i>CITIES WITH POWIAT STATUS:</i>
209,8	70	1797,83	9610	49	<i>Biała Podlaska</i>
220,9	96	1774,80	13096	105	<i>Chełm</i>
168,7	66	1589,85	8380	110	<i>Lublin</i>
292,0	61	2071,49	6526	112	<i>Zamość</i>
92,7	69	1250,19	3623	43	<i>Arithmetic average</i>
67,1	11,1	282,6	2857,7	35,1	<i>Standard deviation</i>
72,4	16,1	22,6	78,9	80,9	<i>Coefficient of variation in %</i>

Tabela XV. Zestaw wskaźników diagnostycznych determinanty IV – Infrastruktura społeczna i bezpieczeństw
 Table XV. Set of diagnostic indicators of determinant IV – Social infrastructure and public safety – in powiats

Wyszczególnienie	Zmienne diagnostyczne			
	muzea na 100 tys. mieszkańców <i>museums per 100 thous. residents</i>	miejsca noclegowe na 1000 ludności w turystycznych obiektach noclegowych <i>bed places per 1000 population in tourist accommodation establishments</i>	liczba placówek usługowych (REGON – dział 56) na 10 tys. mieszkańców <i>number of service establishments (REGON – chapter 56) per 10 thous.residents</i>	imprezy masowe na 100 tys. ludności <i>mass events per 100 thous. population</i>
POWIATY:				
bialski	0,9	9,0	10	14
biłgorajski	1,0	4,0	14	2
chełmski	–	4,9	9	6
hrubieszowski	1,5	2,4	14	12
janowski	2,1	8,3	20	15
krasnostawski	1,5	2,2	14	6
kraśnicki	1,0	0,5	13	11
lubartowski	2,2	13,0	16	4
lubelski	0,7	3,8	15	7
łęczyński	1,7	4,7	14	38
lukowski	2,7	2,1	11	5
opolski	1,6	3,0	12	5
parczewski	2,8	11,2	17	6
puławski	8,6	38,4	27	4
radzyński	–	1,2	8	2
rycki	1,7	2,0	14	–
świdnicki	0,0	2,0	19	3
tomaszowski	2,3	11,5	19	3
włodawski	7,6	63,8	22	3
zamojski	–	15,7	11	4
MIASTA NA PRAWACH POWIATU:				
Biała Podlaska	3,5	8,2	16	17
Chełm	1,5	7,1	20	32
Lublin	1,7	6,5	26	31
Zamość	6,1	16,3	32	11
Średnia arytmetyczna	2,2	10,1	16	10
Odchylenie standardowe	2,3	13,9	5,9	10,3
Współczynnik zmienności w %	102,3	138,4	36,4	102,6

publiczne – w powiatach województwa lubelskiego w 2013 r. (dok.)
of Lubelskie voivodship in 2013 (cont.)

<i>Diagnostic variables</i>		<i>Wskaźnik syntetyczny</i> <i>Synthetic ratio</i>	<i>Lokata</i> <i>Position</i>	<i>Grupa</i> <i>Group</i>	<i>Specification</i>
<i>przestępstwa stwierdzone na 1000 ludności w 2014 r.</i> <i>ascertained crimes per 1000 population in 2014</i>	<i>wypadki drogowe na 100 tys. ludności</i> <i>road accidents per 100 thous. population</i>				
					<i>POWIATS:</i>
13,9	74	0,316	21	III	<i>białski</i>
11,7	60	0,419	10	III	<i>biłgorajski</i>
16,8	75	0,232	24	IV	<i>chełmski</i>
19,2	46	0,325	19	III	<i>hrubieszowski</i>
10,8	104	0,455	7	II	<i>janowski</i>
13,0	56	0,397	16	III	<i>krasnostawski</i>
14,5	97	0,452	8	II	<i>kraśnicki</i>
13,7	71	0,352	18	III	<i>lubartowski</i>
14,4	94	0,321	20	III	<i>lubelski</i>
18,1	71	0,412	11	III	<i>łęczyński</i>
12,4	66	0,400	15	III	<i>lukowski</i>
14,6	66	0,364	17	III	<i>opolski</i>
15,1	78	0,404	13	III	<i>parczewski</i>
17,6	71	0,514	5	II	<i>puławski</i>
15,1	99	0,310	22	III	<i>radzyński</i>
13,6	100	0,406	12	III	<i>rycki</i>
14,1	47	0,479	6	II	<i>świdnicki</i>
14,5	82	0,402	14	III	<i>tomaszowski</i>
14,6	78	0,447	9	II	<i>włodawski</i>
11,4	50	0,304	23	III	<i>zamojski</i>
					<i>CITIES WITH POWIAT STATUS:</i>
20,4	52	0,636	3	I	<i>Biała Podlaska</i>
28,8	32	0,599	4	I	<i>Chelm</i>
27,8	67	0,703	2	I	<i>Lublin</i>
16,1	31	0,796	1	I	<i>Zamość</i>
15,9	69	x	x	x	<i>Arithmetic average</i>
4,5	20,4	x	x	x	<i>Standard deviation</i>
28,2	29,4	x	x	x	<i>Coefficient of variation in %</i>

Tabela XVI. Zestaw wskaźników diagnostycznych determinanty IV – Infrastruktura społeczna i bezpieczeństwo
 Table XVI. Set of diagnostic indicators of determinant IV – Social infrastructure and public safety – in powiats

Wyszczególnienie	Zmienne diagnostyczne			
	lekarze na 10 tys. ludności <i>doctors per 10 thous. population</i>	pielęgniarki i położne na 10 tys. ludności <i>nurses and midwives per 10 thous. population</i>	przychodnie na 10 tys. ludności <i>out-patient departments per 10 thous. population</i>	łóżka w szpitalach ogólnych na 10 tys. ludności <i>beds in general hospitals per 10 thous. population</i>
POWIATY:				
bialski	12	27	4,1	14
biłgorajski	12	18	4,5	31
chełmski	5	16	3,4	6
hrubieszowski	16	54	5,1	55
janowski	41	76	5,6	64
krasnostawski	30	57	6,1	43
kraśnicki	35	52	5,8	33
lubartowski	33	47	4,4	30
lubelski	14	24	4,2	12
łęczyński	59	50	5,2	33
łukowski	23	49	3,9	48
opolski	48	40	5,5	43
parczewski	44	77	6,0	64
puławski	48	59	6,3	49
radzyński	35	65	4,4	49
rycki	55	36	6,7	24
świdnicki	37	44	7,5	28
tomaszowski	25	60	5,2	53
włodawski	55	66	4,1	66
zamojski	11	28	3,6	5
MIASTA NA PRAWACH POWIATU:				
Biała Podlaska	73	135	8,3	112
Chełm	50	113	8,1	89
Lublin	205	203	9,3	113
Zamość	127	192	12,4	122
Średnia arytmetyczna	46	66	5,8	49
Odchylenie standardowe	42,6	48,8	2,1	32,7
Współczynnik zmienności w %	93,6	73,8	36,0	66,1

publiczne – w powiatach województwa lubelskiego w 2017 r.
of Lubelskie voivodship in 2017

<i>Diagnostic variables</i>						<i>Specification</i>
<i>liczba osób na 1 aptekę</i> <i>number of persons per 1 pharmacy</i>	<i>zgoni niemowląt na 1000 urodzeń żywych</i> <i>infant deaths per 1000 live births</i>	<i>zgoni osób w wieku do 65 lat na 100 tys. ludności w tej grupie wieku</i> <i>deaths of persons aged up to 65 per 100 thous. population in this age group</i>	<i>zgoni z powodu nowotworów na 100 tys. ludności</i> <i>deaths due to neoplasms per 100 thous. persons</i>	<i>zgoni osób w wieku do 65 lat na choroby układu krążenia na 100 tys. ludności w tym wieku</i> <i>deaths of persons aged up to 65 due to diseases of the circulatory system per 100 thous. population at this age</i>		
						<i>POWIATS:</i>
3198	4,40	285	252	63		<i>białski</i>
2216	2,09	274	235	45		<i>biłgorajski</i>
4622	4,18	352	269	62		<i>chełmski</i>
2478	3,89	383	305	66		<i>hrubieszowski</i>
2724	4,90	242	200	50		<i>janowski</i>
3580	1,79	382	274	114		<i>krasnostawski</i>
2299	3,62	273	258	82		<i>kraśnicki</i>
2226	9,40	360	276	63		<i>lubartowski</i>
3130	4,31	257	188	61		<i>lubelski</i>
2736	2,88	318	237	58		<i>łęczyński</i>
3597	4,37	262	218	45		<i>łukowski</i>
2870	8,35	382	248	102		<i>opolski</i>
2343	8,80	412	297	79		<i>parczewski</i>
2656	3,97	296	276	54		<i>puławski</i>
2593	8,13	338	241	76		<i>radzyński</i>
2271	6,37	344	266	79		<i>rycki</i>
2586	2,67	272	217	57		<i>świdnicki</i>
2222	1,52	323	288	60		<i>tomaszowski</i>
2285	5,09	333	256	68		<i>włodawski</i>
3842	6,45	327	293	67		<i>zamojski</i>
						<i>CITIES WITH POWIAT STATUS:</i>
2302	6,02	274	209	59		<i>Biała Podlaska</i>
2184	1,86	345	285	73		<i>Chełm</i>
2047	4,47	296	291	62		<i>Lublin</i>
2011	5,68	279	256	39		<i>Zamość</i>
2 709	4,80	317	255	68		<i>Arithmetic average</i>
651,8	2,2	46,8	32,2	17,4		<i>Standard deviation</i>
24,1	46,9	14,8	12,6	25,8		<i>Coefficient of variation in %</i>

Tabela XVI. Zestaw wskaźników diagnostycznych determinanty IV – Infrastruktura społeczna i bezpieczeństwo
 Table XVI. Set of diagnostic indicators of determinant IV – Social infrastructure and public safety – in powiats

Wyszczególnienie	Zmienne diagnostyczne			
	miejsca w żłobkach na 1000 dzieci w wieku 0–3 lata <i>places in nurseries per 1000 children aged 0–3</i>	miejsca w stacjonarnych zakładach pomocy społecznej na 10 tys. ludności <i>places in stationary social welfare facilities per 10 thous. population</i>	dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego w wieku 3–6 lat na 1000 dzieci w tej grupie wieku <i>children aged 3–6 in pre-primary education establishments per 1000 children in this age group</i>	miejsca w placówkach wychowania przedszkolnego na 1000 dzieci w wieku 3–6 lat <i>places in pre-primary education establishments per 1000 children aged 3–6</i>
POWIATY:				
białski	31	37	707	497
biłgorajski	41	30	851	590
chełmski	–	39	534	211
hrubieszowski	14	10	699	574
janowski	–	38	733	503
krasnostawski	48	83	792	577
kraśnicki	51	7	829	682
lubartowski	10	30	746	466
lubelski	13	26	756	509
łęczyński	14	0	901	687
łukowski	52	20	841	700
opolski	61	0	765	495
parczewski	–	26	786	461
puławski	69	6	892	812
radzyński	8	4	819	670
rycki	40	27	800	560
świdnicki	56	41	862	723
tomaszowski	25	26	762	488
włodawski	54	51	766	484
zamojski	–	32	701	359
MIASTA NA PRAWACH POWIATU:				
Biała Podlaska	97	3	1022	1002
Chełm	109	21	1069	1219
Lublin	181	25	995	1014
Zamość	162	16	974	1050
Średnia arytmetyczna	47	25	817	639
Odchylenie standardowe	48,5	18,8	118,6	236,5
Współczynnik zmienności w %	102,5	75,3	14,5	37,0

publiczne – w powiatach województwa lubelskiego w 2017 r. (cd.)
of Lubelskie voivodship in 2017 (cont.)

<i>Diagnostic variables</i>					<i>Specification</i>
<i>współczynnik skolaryzacji netto w szkołach ponadgimnazjalnych (wiek 16–18 lat)</i> <i>net enrolment rate of secondary school students (aged 16-18)</i>	<i>szkolne koła zainteresowań na 1000 uczniów</i> <i>school interest circles per 1000 students</i>	<i>wydatki budżetów gmin i miast na prawach powiatu na oświatę i wychowanie na 1 mieszkańca</i> <i>expenditure of budgets of gminas and cities with powiat status on education per capita</i>	<i>liczba ludności na 1 placówkę biblioteczną</i> <i>population per 1 library</i>	<i>miejsca w kinach na 10 tys. ludności</i> <i>seats in cinemas per 10 thous. population</i>	
					<i>POWIATY:</i>
39,3	72	1268,64	2381	2	<i>białski</i>
92,8	75	1237,93	3089	27	<i>biłgorajski</i>
12,8	54	1102,42	1746	–	<i>chełmski</i>
72,9	51	1124,26	2685	64	<i>hrubieszowski</i>
84,6	52	1147,61	2205	44	<i>janowski</i>
67,5	56	1094,56	3068	34	<i>krasnostawski</i>
76,8	46	1203,70	2840	39	<i>kraśnicki</i>
68,6	46	1306,07	1590	20	<i>lubartowski</i>
23,6	67	1203,75	2289	–	<i>lubelski</i>
41,8	59	1454,54	2736	–	<i>łęczyński</i>
83,6	57	1501,10	2346	6	<i>łukowski</i>
42,8	53	1202,01	2411	57	<i>opolski</i>
68,2	62	1230,52	1673	–	<i>parczewski</i>
104,3	45	1492,82	2719	62	<i>puławski</i>
76,8	54	1427,91	2485	–	<i>radzyński</i>
100,4	64	1266,04	3154	38	<i>rycki</i>
55,7	56	1075,09	3017	46	<i>świdnicki</i>
72,1	63	1252,02	1835	40	<i>tomaszowski</i>
75,6	55	1201,64	2285	69	<i>włodawski</i>
6,0	65	1104,40	2502	9	<i>zamojski</i>
					<i>CITIES WITH POWIAT STATUS:</i>
209,8	70	2040,30	9591	152	<i>Biała Podlaska</i>
221,9	62	2132,08	12667	59	<i>Chełm</i>
179,4	55	1793,69	8092	164	<i>Lublin</i>
272,8	48	2254,65	5850	123	<i>Zamość</i>
89,6	58	1379,91	3552	44	<i>Arithmetic average</i>
66,6	8,2	338,5	2749,8	46,3	<i>Standard deviation</i>
74,3	14,2	24,5	77,4	105,2	<i>Coefficient of variation in %</i>

Tabela XVI. Zestaw wskaźników diagnostycznych determinanty IV – Infrastruktura społeczna i bezpieczeństwo
 Table XVI. Set of diagnostic indicators of determinant IV – Social infrastructure and public safety – in powiats

Wyszczególnienie	Zmienne diagnostyczne			
	muzea na 100 tys. mieszkańców <i>museums per 100 thous. residents</i>	miejsca noclegowe na 1000 ludności w turystycznych obiektach noclegowych <i>bed places per 1000 population in tourist accommodation establishments</i>	liczba placówek usługowych (REGON – dział 56) na 10 tys. mieszkańców <i>number of service establishments (REGON – chapter 56) per 10 thous.residents</i>	imprezy masowe na 100 tys. ludności <i>mass events per 100 thous. population</i>
POWIATY:				
białski	0,9	14,0	10	8
biłgorajski	2,0	4,7	14	6
chełmski	–	5,4	10	3
hrubieszowski	1,6	4,1	13	8
janowski	2,2	16,0	20	6
krasnostawski	1,6	6,2	12	3
kraśnicki	1,0	1,0	14	8
lubartowski	3,4	12,2	15	4
lubelski	0,7	6,4	14	5
łęczyński	1,7	9,8	13	35
łukowski	2,8	1,3	12	5
opolski	1,7	5,7	13	8
parczewski	2,8	19,4	16	3
puławski	10,5	43,3	26	39
radzyński	–	1,7	9	3
rycki	1,8	2,5	13	5
świdnicki	0,0	4,7	18	6
tomaszowski	3,6	11,0	17	4
włodawski	7,7	74,7	21	8
zamojski	–	22,4	12	4
MIASTA NA PRAWACH POWIATU:				
Biała Podlaska	3,5	13,4	18	42
Chełm	1,6	8,4	17	24
Lublin	3,2	10,4	27	58
Zamość	9,3	24,1	31	26
Średnia arytmetyczna	2,6	13,5	16	13
Odchylenie standardowe	2,8	16,1	5,5	15,4
Współczynnik zmienności w %	105,7	119,6	34,3	115,4

publiczne – w powiatach województwa lubelskiego w 2017 r. (dok.)
of Lubelskie voivodship in 2017 (cont)

<i>Diagnostic variables</i>					
<i>przestępstwa stwierdzone na 1000 ludności w 2014 r. ascertained crimes per 1000 population in 2014</i>	<i>wypadki drogowe na 100 tys. ludności road accidents per 100 thous. population</i>	<i>Wskaźnik syntetyczny Synthetic ratio</i>	<i>Lokata Position</i>	<i>Grupa Group</i>	<i>Specification</i>
					<i>POWIATS:</i>
12,7	82	0,315	20	III	<i>białski</i>
16,3	38	0,422	9	II	<i>biłgorajski</i>
13,0	52	0,204	24	IV	<i>chełmski</i>
16,7	29	0,346	15	III	<i>hrubieszowski</i>
10,4	82	0,406	11	II	<i>janowski</i>
12,3	64	0,352	14	III	<i>krasnostawski</i>
12,0	68	0,358	13	III	<i>krasnicki</i>
10,1	47	0,330	19	III	<i>lubartowski</i>
8,9	78	0,345	16	III	<i>lubelski</i>
15,1	50	0,424	8	II	<i>łęczyński</i>
10,8	58	0,392	12	III	<i>lukowski</i>
13,1	55	0,292	22	III	<i>opolski</i>
12,3	43	0,338	17	III	<i>parczewski</i>
16,0	62	0,485	5	II	<i>puławski</i>
11,7	75	0,306	21	III	<i>radzyński</i>
14,8	85	0,333	18	III	<i>rycki</i>
10,7	29	0,426	7	II	<i>świdnicki</i>
12,5	58	0,419	10	II	<i>tomaszowski</i>
13,1	59	0,447	6	II	<i>włodawski</i>
8,3	53	0,290	23	III	<i>zamojski</i>
					<i>CITIES WITH POWIAT STATUS:</i>
19,1	50	0,609	3	I	<i>Biała Podlaska</i>
20,2	39	0,512	4	II	<i>Chełm</i>
22,4	62	0,653	2	I	<i>Lublin</i>
19,9	37	0,705	1	I	<i>Zamość</i>
13,9	57	x	x	x	<i>Arithmetic average</i>
3,7	16,2	x	x	x	<i>Standard deviation</i>
26,9	28,7	x	x	x	<i>Coefficient of variation in %</i>

Uwagi metodyczne

Methodological notes

1. Dane o liczbie ludności zostały opracowane metodą bilansową, wg następującego schematu:

Stan ludności na początek okresu (roku, kwartału)

+ urodzenia żywe

– zgony

+ zameldowania na pobyt stały (z innych jednostek podziału terytorialnego i z zagranicy)

– wymeldowania z pobytu stałego (do innych jednostek podziału administracyjnego i za granicę)

+ zameldowania na pobyt czasowy ponad 3 miesiące (z innych jednostek podziału administracyjnego)

– wymeldowania z pobytu czasowego ponad 3 miesiące (do innych jednostek podziału administracyjnego)

+(-) przesunięcia ludności z tytułu zmian administracyjnych

= Stan ludności na końcu okresu (roku, kwartału).

Podstawą (bazą wyjściową) bilansu są wyniki Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i mieszkań z dnia 31.03.2011 r., a dane składowe (urodzenia, zgony i migracje) pochodzą z rejestrów urzędów stanu cywilnego i biur ewidencji poszczególnych gmin oraz z rejestru PESEL.

2. Podstawą wyliczania wszystkich współczynników demograficznych oraz dotyczących migracji ludności (na 1000 ludności) jest – średnia liczba ludności zamieszkującej dany obszar (województwo, powiat) według stanu w dniu 30 czerwca.

3. Ze względu na elektroniczną technikę przetwarzania danych, w niektórych przypadkach sumy składników mogą się różnić od podanych wielkości „ogółem”.

4. Szczegółowy opis omówionych w publikacji badań statystycznych dostępny jest na stronie internetowej Głównego Urzędu Statystycznego pod adresem <https://bip.stat.gov.pl/dzialalnosc-statystyki-publicznej/program-badan-statystycznych/>, natomiast opis metodologii i pojęć zaprezentowanych w publikacji badań znajduje się w zeszytach metodologicznych dostępnych na stronie: <https://stat.gov.pl/metainformacje/zeszyty-metodologiczne/> oraz na stronie <https://stat.gov.pl/metainformacje/slownik-pojec/pojecia-stosowane-w-statystyce-publicznej/>.

Bibliografia

Bibliografic

1. Adamowicz M., Kmiecinski M. (2017). Finansowanie oświaty w jednostkach samorządu terytorialnego w Polsce. *Rozprawy Społeczne* Tom 11, Nr 1, s. 68–78. Pobrane z: http://rozprawy-spoeczne.pswbp.pl/pdf/pages_from_rs_nr__1_2017_druk_8.pdf, data pobrania 11 luty 2019 r.
2. Czop A. (2016). System bezpieczeństwa publicznego Rzeczypospolitej Polskiej ze szczególnym uwzględnieniem prywatnego sektora ochrony, Kraków: Wyższa Szkoła Bezpieczeństwa Publicznego i Indywidualnego „Apeiron” w Krakowie, s. 16.
3. Hnatyszyn-Dzikowska A. (2011). Terytorialne zróżnicowanie dostępu do usług zdrowotnych w Polsce jako wymiar spójności społeczno-ekonomicznej kraju. *Uniwersytet Rzeszowski Katedra Teorii Ekonomii i Stosunków Międzynarodowych. Zeszyt Nr 18 Nierówności społeczne a wzrost gospodarczy. Modernizacja dla spójności społeczno-ekonomicznej*, s. 313-322. Pobrane z: www.ur.edu.pl/pliki/Zeszyt18/24.pdf, data pobrania 14 stycznia 2019 r.
4. Jakubowska A., Rosa A. (2014). Signification higher education in creating human potential development, *Human Resources Management and Ergonomics, Volume VIII, Nr 2*, s. 48–60.
5. Krople wiedzy czyli ciekawostki i fakty o wodzie. Górnośląskie Przedsiębiorstwo Wodociągów S.A. Pobrane z: <https://www.gpw.katowice.pl/aktualnosc,568,krople-wiedzy-czyli-ciekawostki-i-fakty-o-wodzie.php>, data pobrania 14 stycznia 2019 r.
6. Luber D. (2005). Aksjologiczne aspekty pracy w ujęciu Jana Pawła II [w:] Czapka M. (red) *Psychospołeczne i pedagogiczne uwarunkowania pracy*, Bytom: Wyższa Szkoła Ekonomii i Administracji, s. 12.
7. Maj-Waśniowska K. (2014). System finansowania oświaty w Polsce. *Rozprawa doktorska*. Kraków: Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie. Wydział finansów samorządowych, s. 5. Pobrane z: <https://r.uek.krakow.pl/jspui/bitstream/123456789/2817/1/1200003012.pdf>, data pobrania 11 luty 2019 r.
8. Maslow M. (2009). *Motywacja i osobowość*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, s. 53.
9. Nieciński W. (1998). *Kwestia mieszkaniowa. Istota problemu*, [w:] Rajkiewicz A. *Polityka socjalna*. Katowice: Biblioteka Pracownika Socjalnego, s. 193.
10. Orczyk J. (2005) *Polityka społeczna. Uwarunkowania i cele*, Poznań: Akademia Ekonomiczna, s. 31.
11. Rogoziński K. (2000). *Usługi rynkowe*. Poznań: Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej, s. 93 i następane.
12. Stiglitz J.E., Sen A.K., Fitoussi J.–P. (2013), *Błąd pomiaru. Dlaczego PKB nie wystarczy*. Warszawa: Polskie Towarzystwo Ekonomiczne, s. 8.
13. Szamotulska K., Mierzejewska E. (2017). Zgony niemowląt i noworodków w latach 1995-2015 w Polsce. *Developmental Period Medicine, Issue 2*, s. 104-110. Pobrane z: <http://www.medwiekurozwoj.pl/articles/2017-2-6.pdf>, data pobrania 14 stycznia 2019 r.
14. Tkocz M. i Zuzanska-Żyśko E. (1996). *Charakterystyka wielkich miast Polski*. *Wiadomości Statystyczne* Nr 12. Warszawa: Główny Urząd Statystyczny, s. 84-93.
15. Wasilewski P., Łuczak J. (2016). Stan kadry medycznej w Polsce. Kto nas będzie leczył w przyszłości? *Kontrola Państwowa* V. 61, Nr 5 (370) Wydawca: Najwyższa Izba Kontroli, s. 63–77 . Pobrane z: <http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.desklight-6dc14b45-6e27-4c7c-aeb5-090e-2288ba36>, data pobrania 14 stycznia 2019 r.
16. Wróblewska W. (2017). Zgony możliwe do uniknięcia – opis koncepcji oraz wyniki analizy dla Polski. *Studia Demograficzne* Nr 1 (161), s. 129-151. Pobrane z: <http://www.czasopisma.pan.pl/dlibra/publication/110717/edition/96018/content/zgony-mozliwe-do-unikniecia-opis-koncepcji-oraz-wyniki-analizy-dla-polski-avoidable-mortality-the-concept-end-empirical-study-for-poland-wiktoria-wroblewska>, data pobrania 14 stycznia 2019 r.